This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på http://books.google.com

A 797,430

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

PT
816
.Z5
B6

(Hr Boghandler Wroble…
R
venskabel…
fra Forlag…

CHRISTIAN WINTHER

ET LIVSBILLEDE

VED

NICOLAJ BØGH.

III.

GJENNEM BRÆNDINGER TIL HAVS. — ÆGTESKABSPERIODEN.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1901.

CHRISTIAN WINTHER.

ET LIVSBILLEDE.

III.

CHRISTIAN WINTHER

ET LIVSBILLEDE

VED

NICOLAJ BØGH.

III.

GJENNEM BRÆNDINGER TIL HAVN. — ÆGTESKABSPERIODEN.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

1901.

DUNNING
HILL
12-14-39
39883

Gjennem Brændinger til Havn.

1841—48.

O, luk Dit Hjærte op, og rens det ud;
thi et Museum maa det ikke være,
hvor der Gudinder staaer og mangen Gud
i Kres af Fauners og Mænaders Hære.
Nej, det et Tempel være bør, hvor *Een*
skal staa i Himmelglans og hellig Ære,
for hvem Du andagtsfuld og ydmyg ren
de bedste Livets Frugter skal frembære.

Chr. Winther: Sml. Digtn. I, S. 257.

Jeg synger ej for nogen Anden
end Hende med det klare Blik,
med blonde Lokker over Panden,
som har berøvet mig Forstanden,
jeg først i Vuggegave fik,
men skjænket mig en bedre anden
i Kjærlighedens Trolddomsdrik.

Chr. Winther: Sml. Digtn. II, S. 18.

En Kvindes Kjærlighed han vandt.
Skjøndt ingen sluttet Pagt ham bandt,
han var i Tanken dog ej fri,
men fandt sin Salighed deri.

Chr. Winther: Sml. Digtn. VI, S. 152—53.

I Kjøbenhavn levede der i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede en Murmester *Joh. Heinr. Lütthans,* som d. 17de April 1781 var født i Lütjenburg i Holsten. Han havde ægtet en ganske jævn Pige, *Louise Dorothea Borger,* og lidt efter lidt arbejdede han sig frem til at blive en rig Mand, Oberstløjtnant i Borgervæbningen og Ridder af Danebrog. Dette smukke Ægtepar fik 5 Døtre og 1 Søn, som alle arvede Forældrenes Skjønhed. Hverken Faderen eller Moderen besad stor Dannelse; men de anvendte Meget paa deres Børns Opdragelse, og Døtrene[1]) gik i det da saa bekjendte Jfr. *Zeuthens* Institut, vistnok Hovedstadens bedste Pigeskole, som havde ca. 50—60 Elever; dens Lokale var i Gothersgade skraas for Regnegade, nu Nr. 30. Der siges med Sikkerhed, at Chr. Winther i sine Studenteraar var Lærer her for flere af de *lütthansske* Døtre, saaledes *Julie,* hvem han altsaa

[1]) a) *Laura,* f. 1812, gift 1834 med Adjunkt ved Metropolitanskolen, senere Overlærer og Professor *Bernth Jensen,* død 1845. b) *Julie,* f. 7de Dec. 1813 (Chr. Winthers Hustru), c) *Emilie,* f. 1815, gift 1840 med daværende teol. Kand., senere Biskop *D. G. Monrad,* og d. 1871, d) *Josephine,* f. 1817 (?), ugift, d. 1851 (?), og e) *Thora,* f. 1819, gift 1843 med polyteknisk Kandidat, senere Overlærer ved Metropolitanskolen og Professor *Carl Petersen,* d. 1872.

har kjendt fra hendes tidligste Tid[1]), men dog ikke dengang lagt Mærke til saaledes, at han siden huskede hende; han har senere (Nov. 1843) skrevet en Sang til Jfr. *Zeuthen*, maaske opfordret dertil af *Julie*, som han dengang stod meget nær. — I Skolen vare de fem Søstre flinke, om end ikke særlig flittige. Deres erotiske Naturer gav sig Udslag i jævnlige Forelskelser, som optog dem meget, men hyppig vexlede, og „deres Uforsigtighed gav ofte Anledning til uberettiget Sladder“ [2]). Gjenstandene for deres Følelser blev indbudne til Baller i Hjemmet, hvor Moderen interesserede sig for og beskyttede disse Forhold; naar Kavalererne indfandt sig paa Visit, hed det: „*Julie* er inde i Spisestuen“, eller: „*Josephine* er nede i Haven“, saa kunde Vedkommende søge dem *der*. Murmester *Lütthans* ejede en stor Gaard, 194 (nu Nr. 25) i Bredgade, hvortil der dengang var knyttet en betydelig Have bagude; det var en omfangsrig, elegant Lejlighed, Familien her beboede, og om Sommeren drog man — i alt Fald i senere Aar — til Skodsborg, som *Lütthans* sidenhen solgte til *Frederik den Syvende*. I bægge disse Hjem førtes der stort Hus med Baller og Selskaber, og man bragte altid med derfra Skjønhedsindtryk af alle Familiemedlemmerne. Frøkenerne *Lütthans* sværmede for Begavelser og aandrige Personer, af hvilke de fik draget flere og flere tilhuse. Kresen var forøvrigt broget: der kom italienske Sangere, Skuespillere, Modeherrer og endelig — *Thorvaldsen*, da han var herhjemme i 1819—20, som ogsaa senere efter

[1]) Hendes Søn *Henri* har givet mig denne Meddelelse. [2]) Se f. Ex. *Arthur Abrahams'* „Minder fra mine Forældres Hus“, S. 19—21.

1838. „Der manglede Princip i Familiens Omgang, ligesom der savnedes en fast Orden i Huset.“ [1])

Medens *alle* Døtrene her havde Kjærlighed til Poesi, var *Julies* tidligt koncentreret om Chr. Winthers Digtning. En af hendes Skolekammerater var den i forrige Bind (S. 209) omtalte Frøken *Agerskov*, og i dennes Moders Hus vedblev *Julie* med at komme i Aarenes Løb. Engang i Begyndelsen af Trediverne var hun *der* paa Visit og havde taget Plads i Hjørnevinduet paa første Sal mellem Frederiksberggade og Kattesundet. Medens hun sad *der*, kom Chr. Winther gaaende forbi med *Sophie Hansen* under Armen. *Julie* løftede sin knyttede højre Haand, og med opløftet Pegefinger udbrød hun: »Aa, hvor jeg misunder *hende* dernede!“ Hun meente imidlertid, der var ikke Noget ved denne Sag at gjøre, da han havde en anden Brud, og snart traf hun i Selskabet „Det venskabelige Samfund“ sammen paa Bal med den omtrent trediveaarige teologiske Kandidat med Egregie til alle sine Examiner, *Werliin*,* Søn af en kjøbenhavnsk Malermester; det var en lille, rask, firskaaren Person, der havde et kløgtigt Ansigt med nervøse, markerede Træk og kulsorte Øjne; han var ganske mørkebrun i Huden og af Temperament rasende hidsig, egentlig en krakilsk og ondskabsfuld Natur. „Naar han blev vred, var han ikke til at komme nær; thi saa vankede der Prygl“. Det var bekjendt, at han ikke kunde forliges med Nogen og ingensteds finde sig tilfreds. Hans Optræden var ellers elegant; naar han

[1]) De fleste Oplysninger om det *lütthansske* Hus ere mig meddelte af *Chr. Agerskov* og Døtrenes Skolekammerater, Frk. *Magnus* og Professorinde *Rovsing*, født *Schack*.

* Om „C. Werliin:“ se Nic. Bøghs Erklæring i „Berlingske Tidende,“ opklæbet paa næste Blads 3die Side.

vilde det, kunde han være mild, og han syntes at befinde sig hjemligt i Salonerne. Han var et udmærket Lærehoved, havde under *Rasks* Vejledning studeret de østerlandske Sprog og derefter med offentlig Understøttelse fortsat disse Studier i Bonn, Heidelberg og flere af Sydtysklands Byer samt endelig i Paris. I det omtalte Selskab dansede han og *Julie Lütthans* meget sammen, han blev snart indbudt i hendes Forældres Hus og var kort efter forlovet med hende. Brylluppet fandt Sted i 1834, da hun var 21, han 30 Aar gammel. Efter Samtidiges Vidnesbyrd var Bruden her virkelig forelsket i sin Brudgom, og i ydre Henseende vare de Nygiftes Kaar gode, idet de i Brudegave fra hendes Fader havde faaet den nederste mod Gammelmønt liggende af de to store Gaarde i Sværtegade mellem Pilestræde og Gammelmønt, i hvilket Sted de tog Bolig; det tilsvarende havde *Jensens*, der samme Aar holdt Bryllup, faaet i Medgift. *Werliin* beskæftigede sig med at manuducere teologiske Studenter og var i denne Egenskab anseet. De unge Folk førte Hus, og blandt de stadigere Gjæster *der* var bl. A. *Chr. Agerskov. Julies* Bekjendtskab med Søsteren havde bragt en livlig Forbindelse i Stand mellem de to Veninders Barndomshjem, og bægge Brødrene *Agerskov* havde været forlovede med to Søstre *Lütthans;* men Partierne vare atter gaaede overstyr, efter *Chr. Agerskovs* Sigende tildels ved *Werliins* Indflydelse; „thi han var den onde Aand i Familien“. Imidlertid vedblev — som sagt — *Chr. Agerskov* med at staa i Forbindelse med *Werliins.* En Dag sagde Husherren her til ham: „Hør, Du er jo en god Ven af Chr. Winther! Baade *Julie* og jeg holde meget af hans Digte

og have Lyst til at gjøre hans nærmere Bekjendtskab. Før ham nu herind i Huset — det vil glæde os.“ *Werliins* Ønske blev opfyldt, og Winther blev modtagen med aabne Arme. Han siger selv:

Den første Gang, jeg hende saae,
— — — — — — —
i hendes unge Øjne blaa
to store, blanke Taarer laa
og saaes paa Kindens Roser glide.[1])

Snart blev hans Besøg meget hyppige, og, hvergang han nu traadte ind ad *Werliins* Dør, var Husherren henrykt og komplimenterede ham; men Winther svarede: „Det er slet ikke *Dem*, det er *Deres Kone!*“, hvorpaa han gik videre ind i hendes Kabinet. *Ludvig Bødtcher* var Ægteparret *Werliins* Gjenbo; ogsaa hos ham saaes Winther nu hyppig som Gjæst og tog da Plads ved Vinduet, hvorfra han havde direkte Indblik i Lejligheden ligeoverfor og kunde føre et tavst, men dog talende Sprog med den unge Frue *der*.

Snart blev han ogsaa indført i *Lütthans*' Hus, hvor hele Familien hver Onsdag samledes tilmiddag, og efter Bordet spillede man saa Puk, hvori Winther deltog. Den ugifte, sværmeriske *Josephine Lütthans* fængslede ham ikke lidet ved sin store Skjønhed. Hun var efter *Agerskovs* Sigende „en ganske nydelig, graciøs, sød lille Pige“, som Winther gjorde temmelig stærkt Kur til. I 1838 var *Scribes* „Fiorella“ blevet opført paa vort Nationalteater, og deri var indlagt den spanske Nationaldans „Cachucha“, som gjennem *Lucile Grahns* glimrende Udførelse havde vundet umaadeligt Bifald; det

[1]) Efterladte Digte S. 72.

blev nu Mode, at unge Piger ved private Teaterforestillinger eller endog til daglig Brug i deres Hjem efterlignede denne Dans. *Josephine Lütthans* var en af disse Danserinder og udøvede sin Kunst med fortryllende Ynde. Winther sendte hende under Navnet *Beppina* et Par Kastagnetter, ledsagede af et Digt, hvori han siger, at han tidt har ønsket at se de spanske Pigers sortbrune Øjnes Skjær, naar de i den slangesmidige Dans forraadte deres brændende Indre, og saa fortsætter han:

Men nu, ved det danske Sund,
ved Strand, i den landlige Bo,
— hvis Haabet bliver mig tro —
skal henrykt mit Øje følge
Dit Blik og Din smilende Mund
og Din Midies svævende Bølge,
naar Du træder den mauriske Dans.
Men dog skal Din blendende Arm,
Dine Lokkers blonde Krans,
Din Kind, saa skær og saa varm,
hint Foraarsblaa i Dit Øje,
mig minde om, hvor vi boer,
og at Kvinden her i vort Nord
har Blikket vendt mod det Høje;
at kuns *hun* en Længsel stor
har knyttet i hellig Enhed
til Livets sværmende Lyst
og til Værn om sit tugtige Bryst
Lysalfers barnlige Renhed.[1])

Dette Digt taler om Frøken *Lütthans* i „den landlige Bo ved det danske Sund“ ɔ: i Skodsborg. Det er formodentlig derfra, hun senere sender ham Blomster, som han takker for fra sit kjøbenhavnske Fængsel, hvor han lever som en Kylling i et Æg og ikke veed, om Gjøgen har istemt sin Jubel; da lokkes landlige Syner frem, og tilsidst siger han til hende:

[1]) Samlede Digtninger I, S. 198.

Dem takker jeg da hjærteligt
for de Syner, jeg har havt;
thi sødt-vemodigt-smerteligt
drog mig Blomsternes Kraft.
Dem takker jeg for Minderne
om Glæder og om Ve;
for Vennerne, Veninderne,
hvis Billed jeg fik se;
for Vandring gjennem Moserne,
i Skov, ved Søens Bred,
for „Cachucha“ og for Roserne
og al anden Venlighed.[1])

Paa denne Tid var Chr. Winther ikke egentlig alvorligt optagen af Fru *Werliin;* han pirredes nok kun af det Pikante ved at gjøre Kur til en nydelig ung Kone. Pastorinde *Augusta Nielsen,* født *Schack,* kom — ligesom hendes Søstre — i *Werliins* Hus og gik en Dag derfra ud til *Heibergs.* „Jeg skal hilse Dem fra Christian Winther“, sagde hun til Fru *Gyllembourg,* „jeg har lige været sammen med ham“. „Hvor?“ spurgte Fruen. „Paa et Sted, hvor han kommer hver Dag“. „Saa er han forelsket *der*“, udbrød *Heiberg.* Fru *Nielsen* svarede: „Det kan han næppe være, for der er slet ingen unge Piger“. „Jamen, saa er der vel en ung Kone?“ fortsatte *Heiberg.* Fru *Nielsen* svarede: „Hende troer jeg ikke, der er Noget ved at gjøre Kur til“. Da sluttede *Heiberg:* „Hvor De dog er et Barn! Veed De da ikke, at Winther allerhelst er forelsket i unge Koner?“[2])

I Sommeren 1839 laa *Werliins* paa Landet i Taarbæk, kort før man naaede Kroen. I Stedet ved Siden af boede *Phister,* der havde sit Soveværelse i Gavlen ud mod *Werliins* Have. Uden egentlig at ville det,

[1]) Sml. Digtn. II, S. 3—5. [2]) Fru *Nielsens* Meddelelse til mig.

kunde han ikke undgaa at følge sin Nabo-Families Væren og Virken. Om Morgenen tog *Werliin* til Byen for at manuducere, og snart efter indfandt sig Chr. Winther, som da blev der til hen imod Middag, paa hvilken Tid *Werliin* kom hjem; undertiden spiste Winther dog ogsaa med tilmiddag og tilbragte sin hele Dag derude. Fru *Werliins* Søster *Thora* var Gæst *der*, i alt Fald en Tid, og hun holdt af at spadsere med *Phister*, som igjen morede sig ved den unge, smukke Piges Kvikhed. Naar Politiet i den Sommer „visiterede Dyrehaven“, hvilket vilde sige, at det om Natten undersøgte Teltene paa Dyrehavsbakken, havde *Phister* Privilegium paa at være med og oplevede da mangfoldige komiske og psykologisk mærkværdige Hændelser. Da han efter en saadan Expedition kom hjem mod Morgenstunden hen ad Kl. 3, saae han *Werliin* gaa op og ned ad Vejen. *Phister* udbrød: „Men, det er jo lille *Werliin!* Hvad gaar De dog her for?“ Strax lød Svaret: „Jeg gaaer her netop for at træffe Dem!“ „Og *det* paa denne Tid af Natten!“ udbrød *Phister. Werliin* fortsatte: „Ja, jeg vil sige Dem, jeg taaler ikke længer, at De gjør Kur til min Svigerinde *Thora*, og nu vil jeg snakke ordentlig med Dem!“ *Phister*, som mente at vide sig fri for alt Ansvar i det omtalte Forhold, tog *Werliin* i Brystet og sagde: „Saa det vil Du, min Dreng! Nej, nu bliver det nok *mig*, der skal snakke med Dig!“, og derpaa ruskede han ham dygtigt igjennem, hvilket havde til Følge, at *Werliin* blev myg og sagde, at saaledes var det slet ikke ment. *Phister* fortsatte: „Nu skal jeg sige Dem en Ting! De er kommen herud for at nyde Deres Sommeræventyr med Deres Kone; skjøt De nu Deres

egne Sager, og pas paa, at det ikke ender med at blive til et Winther-Æventyr!“ [1])

Det kan have sin Interesse at se lidt nærmere paa denne unge Fru *Werliin* med den stærke Tiltrækningskraft. Baade *Chr. Agerskov* og hendes to Skolekammerater, den senere Professorinde *Rovsing* og Frøken *Magnus*, fandt, at hun var den Klogeste og mest aandelig Interesserede af de Søstre. Hun havde megen *bon-sens*, kunde blive begejstret og formaaede at bibringe Andre sin Følelse og Mening. Stor Ævne besad hun til at efterligne alt Smukt og Fængslende, hun traf paa sin Vej. Dertil forstod hun at skabe en interessant Samtale, men udmærkede sig just ikke ved Klarhed. Den almindelige Brug af Begrebet *Dannelse* gjorde hun Oprør imod som „Noget, der ikke passede sig for Mennesker med Aand“. Hun var Fanatiker og handlede kun efter Sym- eller Antipati. Altid var hun djærv og tidt i en aldeles paafaldende Grad hensynsløs; vilde hun ikke have med en eller anden Person at gjøre, saa forstod hun nok at vise Vedkommende fra sig, hvorimod hun ubetinget kunde give sig hen til *dem*, hun syntes om, og saaledes forholdt hun sig ogsaa over for aandelige Ydelser. Noget af en *Dyveke* prægede hende, og hendes „violblaa Øjnes saa bønlige Blik“ var uimodstaaeligt. Hendes blonde Skikkelse af Middelhøjde udmærkede sig ved megen Gratie.

Den 21nde Marts 1835 blev hun Moder til en Datter, *Ida*, og den 21nde Januar 1837 til en Søn, *Henri*; flere Børn fødte hun ikke.

[1]) Saaledes har *Phister* selv fortalt mig det og givet mig Lov til at offentliggjøre det. (Se forresten *Arthur Abrahams*: „Minder fra mine Forældres Hus“ S. 20—21.)

Efterhaanden gik den Følelse, Chr. Winther nærede for hende, over til at blive alvorligere. Allerede i 1837 bragte han gjennem *Agerskov* Hilsener til *Werliins* og „deres nydelige smaa Dukker“ [1]). Omtrent paa samme Tid sendte han Fruen en ganske lille bitte Bog, i hvilken han med en Skrift, der kun kan læses under en stærk Lupe, tolker hende sin Følelse. Disse Digte ere ikke tidligere offentliggjorte. „Tilegnelsen“ lyder saaledes:

Her høres ingen Fløjtetone,
der Sorgen dysse kan i Blund,
kun Skrig fra Raseriets Zone,
kun Suk fra Hjærtets mørke Grund —
mit Billed, stedt i Smertens Lue: —
har De nu Lyst og Mod
at se den Kval, min ædle Frue,
saa — vær saa god!

Derefter følger:

Jeg vrider mine Hænder
den lange, lange Nat;
jeg mig paa Lejet vender
saa pinefuld og mat.

Jeg rejser mig med Kummer,
jeg lægger mig med den;
mit Hjærte ikke rummer
en anden trofast Ven.

De hemmelige Kvaler
jeg ikke røbe tør.
Mig rigeligt betaler
hvad jeg har syndet før.

Hvor kan jeg være lystig,
hvor kan jeg være fro,
hvor kan jeg være trøstig
foruden Trøst og Ro?

[1]) Se Breve fra og til C. W. S. 37.

Jeg ængstes for det Rene;
thi jeg er ikke ren;
jeg gyser, er jeg ene —
jeg gyser — kun for Een.

Saa indtræder det Tidspunkt, da han bliver ansat som Lærer for Prinsesse *Mariane.* Da han opholder sig i Neu Strelitz, gaaer han „i smertelig Længsel", fordi *Carl Petersen*, der kommer i *Werliins* Hus, ikke har skrevet ham til; han udbryder: „Hvis *Carl* vidste, hvor *ondt* det gjør saaledes at længes, saa vilde han vist ikke lade eller have ladet mig vente saa længe og forgjæves. . . . . *Gud give, Carl vilde skrive mig til!*" Han klager ogsaa over, at „en ubenævnt Dame", der selv havde tilbudt at lyksaliggjøre ham med Brev, og til hvem han havde skrevet først, ikke har svaret ham; og det er vel ikke vanskeligt at gætte, hvem hun er. Fra Neu Strelitz skriver han d. 19de Maj 1841 til *Ludvig Bødtcher*, som i et Brev har fortalt ham om sin Gjenboerske: „„Blegrosenfarvet!" — det er det rette Ord! Maa jeg eje det? Jeg vil skrive Vers til „den Blegrosenfarvede", og hun skal nok forstaa, at jeg mener hende[1]). Jeg kan ikke med Ord udtrykke, hvor jeg med min hele Sjæl elsker Hende, og hvor jeg forbander min Skæbne og — *mig.* Er det dog ikke til at græde Blod over, at en saadan Skabning skal være lænket til et saadant *Monstrum fatuitatis?*[2]) Gud give, det var min Kone![3])

[1]) Han brugte jo forresten paa samme Tid dette Udtryk om Prinsesse *Mariane.* (Se II, S. 416). — *Bødtcher* skildrer i sit Digt „Fuglen" *Marie* som en „blegrosenfarvet Lilie". (Se B.s „Digte" 1870, S. 40). [2]) Et Uhyre af en Nar. [3]) Jeg afskriver her efter Original-Brevet paa Det kgl. Bibliotek, ikke efter „Breve fra og til Chr. W.", hvor de sidste Udtalelser ere udeladte.

Da jeg i Hadersleben om Aftenen laa i min Seng og sov, forekom det mig i Drømme, som om jeg sad i Urtekræmmer *Petersens* Stue i en Sofa ved Siden af *Carl Petersen*. Da traadte *Hun* med Et ind i Stuen; hun havde en hvid Kjole paa, en sort, elegant Mantille og en lille, mørkegrøn Silkehat i Haanden; hun var saa dejlig, men saa tragisk alvorlig, som jeg desværre ofte har seet hende. Da ligger der en Dybde i hendes Øjne, en Fylde af Vemod om hendes Pande og Mund, det er ligesom en ængstelig tordensvanger, graa Sommer-Eftermiddag, fuld af Anelser og Smerte. Hun gik lige hen til *C. Petersen* og spurgte ham: „Hvor er Winther?“ — I det Samme kom der en Mand ind i Stuen og kastede noget Tungt paa Spisebordet, og jeg vaagnede. Jeg kunde ikke strax besinde mig, *hvor* jeg var; men, da jeg ret var bleven vaagen, kom jeg til at græde, og jeg stod op og satte mig i den *vis-à-vis* med min Seng staaende Sofa og hulkede af Hjærtens Grund; og, da jeg saa var bleven rigtig kold, krøb jeg igjen tilkøjs og sov ind. — Paa Rejsen drømte jeg saaledes tre Gange om hende; det er intet Under; thi jeg tænker ikke paa Andet. Nu rejser hun bort, og jeg seer hende maaske aldrig mere i mit Liv. — Erfarer Du Noget om hende eller Noget, der kan angaa hende, saa fortæl mig det, kjære *Bødtcher!* — Veed Du hvad? Det er rent afskyeligt og forbandet ikke at være gift. Jeg troer, jeg har ytret Dig dette tidt nok; men *nu* føler jeg det maaske mere levende, fordi det tegner til, at min udvortes Stilling kan blive af den Natur, at jeg kunde effektuere et saadant Foretagende. Men — jeg gjør det ikke. I min Alder, naar man er saa nær ved Aftenen, er det

for silde at bygge Rede. Jeg maa nok blive ved [med] at flyve om som en forvildet Fugl — som en forfløjen Gaas . . . . Desuden — hvor skulde man finde endnu *Een?*"

I Christian Winthers her citerede Brev spørger *Julie,* hvor han er. Svaret herpaa er aabenbart givet i Nr. 3 af Digte til Een, og dette maa være skrevet i Neu Strelitz:

Du veed ej, hvor jeg er?
Ak seer Du mig dog ikke?
Jeg er jo Dine Blikke
lyslevende og nær!
I disse gyldne Sale
min Kjole vandrer og min Krop;
men Hjærtet — Hjærtet iler op
hos Dig sig at husvale.

Jeg i *Dit* Øje, Du,
mig spejled mange Gange
saa sorrigfuld og bange —
der sidder jeg endnu;
hvis *der* ej mere findes
min Skygge, tegnet skarp og fin,
er Skylden ikke min, men Din,
som mig ej længer mindes.

Han fortsætter med at forsikre hende om, at hendes ømme, elskovsfulde Ord som Blomsterduft i Sommervind mildne hans vilde Natur; han siger, at, naar hun tankefuld og alene staaer ved Havet og hører Bølgernes Melodier, som bringe hende Trøst i hendes Smerte, da er det hans Hjærtes Røst, som aldrig tier; om Natten har han henrykt, men stille, sat sig ved hendes Leje og med Aandens skarpe Blikke banet sig Vej til hendes Hjærte, hvor han da har seet sit eget Kontrafej; han siger med Hentydning til Drømmen i Haderslev:

Da strakte jeg min Arm
mod Dig, Du Elskte, Søde!
Hvor mine Ord blev bløde!
Hvor Taaren trilled varm!
Jeg veed, paa Drømme troer Du:
min Drøm, den er en sand Profet,
o, Du kan tro Hvad Du har seet,
at i mit Hjærte boer Du.

Men, løst af Drømmens Baand,
naar her, forladt og ene,
jeg *aldrig* tør forene
min med Din bløde Haand,
da gjør min Smertes Klage,
den *virkelige*, bitre Graad
mit Øje blindt, min Kind saa vaad,
og kalder mig tilbage.

I det nylig omtalte Brev til *Ludvig Bødtcher* siger Winther, at Fru *Werliin* rejser bort fra Kjøbenhavn, og han seer hende maaske aldrig mere. Hendes Mand var nemlig d. 30te Januar s. A. bleven udnævnt til Sognepræst i Hasle, et lille Stykke Vej uden for Aarhus. Hans Frues Tilbedere vare blevne ham for mange, og han vilde langt bort fra Kjøbenhavn; derfor søgte han Hasle paa Bornholm; men, da samtidig dermed et af samme Navn i Jylland var ledigt, fik han af en Fejltagelse dette.

Inden Afrejsen dertil kom Fru *Werliin* ud til Pastor *Schacks* paa Christianshavn for at tage Afsked med sine Veninder, Døtrene i Huset *der*. Hun udtalte da, at det var meget mod sin Villie, hun flyttede fra Kjøbenhavn. Efter at have opregnet flere Grunde, hvorfor hun helst vilde blive *der*, sagde hun: „Og Hvad der nu gjør mig allermest ondt er, at jeg ikke skal faa sagt Farvel til Chr. Winther, som er kommen saa uhyre

meget i vort Hus, og hvem jeg nu maaske aldrig mere faaer at se“.

Med sig over til Jylland tog hun sin Søster *Josephine;* Moderen var død 23nde Marts 1840, og denne Søster trængte til landlig Ro, stærkt angreben som hun var af Nervøsitet, vistnok en Følge af en ulykkelig Kjærlighed, efter Sigende til Lægen *Andreas Buntzen.* Hun blev snart uhelbredelig sindssyg.

Da Winther var kommen hjem fra Mecklenborg, besøgte han ikke sjældent Fru *Werliins* Barndoms-Hjem, og her blev det sagt ham, at det gjorde hende ondt, hun aldrig hørte fra ham. Han svarede: „Hvor kan jeg skrive til *hende?* Hvad vilde hendes Mand sige til det?“ Man mente, at det var da den naturligste Sag af Verden, og at *Werliin* umueligt vilde kunne tage Saadant ilde op. Saaledes kom der da under Protektion af Fru *Werliins* Nærmeste en Korrespondance i Stand mellem hende og Chr. Winther.

Fra hans Ophold i Odense skriver sig Digtet Nr. 9 i Samlingen „Til Een“. Han standser uden for en Fuglekræmmers „levende, tæt mylrende Bod“; den Gud, som har lært ham at slaa Citren, har ogsaa givet ham at forstaa Fuglenes Sprog, og han tolker nu den forskjellige Sang, han hører. Da slaaer pludseligt en Drossel til Lyd og fortæller de andre Fugle:

Jeg sad i *Fruens Bøge*[1])
i det liflige Fyen,
mens Aftenklokken sendte
sin Hilsen hid fra Byen;

[1]) Dette er, som bekjendt, en lille Lystskov uden for Odense.

om Stammen, hvor jeg gynged,
tæt Vedbenden krøb,
ved Roden med Rislen
klart Møllebækken løb.

Da vandred ind i Lunden
med langsomt Fjed en Mand;
han standsed just og satte sig
ved Bækkens grønne Rand.
Jeg saae det nu saa tydeligt:
han havde det ej godt;
hans Kinder vare blege,
hans Øje, det var vaadt.

Og frem han drog af Barmen
saa fint et lille Blad;
det læste han andægtig,
ret som en Bøn han bad;
han trykkede det heftigt
til sin brændende Mund
og kasted sig i Græsset
og græd af Hjærtensgrund.

Jeg vidste Hvad ham smerted,
jeg kjendte grandt dets Navn;
saaledes kan kun grædes
ved den Elskedes Savn.
Saa nærmed jeg mig sagte
fra Kvist og til Kvist
og sang, saa trøst jeg kunde,
med Lempe og med List:

„O, græd Du kun Din Taare,
„mens den lindrer Dit Bryst,
„o, send kun Dine Sukke
„til den fjærne, fjærne Kyst!
„Men lyt dog til mit Varsel,
„og tro dog paa min Trøst:
„Din Smerte skal sig vende
„til den saligste Lyst.

„Hvad aldrig Du ret værdigt
„kan lovprise ved Din Sang,

„Hvad ikke Du tør ane,
„det venter Dig engang!
„Hvad Yndigt og hvad Elskeligt
„et Hjærte ønske kan,
„det vorde skal Dit Eje,
„Du lyksalige Mand!" —

Da hæved han sit Øje —
men gjennem Taarens Daab,
jeg syntes dog, jeg skimted
et lille Glimt af Haab;
og glad og kvik jeg svang mig
over Land, over Sø;
thi, ak, min Længsel stunded
til Sjællands rige Ø.

Jeg fløj til Dyrehaven,
jeg fløj til Gyldenlund,
jeg troede, *der* mig vented
min højtelskede Hun.
Da fløjted det — da lokked det —
da voved jeg mig nær —
og saa blev jeg da fanget,
saa jeg nu sidder her!

Digteren slutter saaledes:

Han tav — men for Profeten
jeg Løsepengen gav
og aabned ret med Vellyst
den Levendes Grav.
Et Øjeblik paa Haanden mig
han sang sit: „Tak! Farvel!"
og foer saa glad mod Himlen
som en frifunden Sjæl.

Man vil se, at hans Kjærlighed til den unge Frue kryssede den i forrige Bind omtalte til Prinsesse *Mariane.* Her gjentager sig paa en Maade hans Forhold til de to Søstre *Müffelmann* og senere til *Alvilde* og de unge Piger hos *Rosenkildes:* han elsker To eller

Flere paa eengang. Efterat han var bleven afviist hos Prinsessen, sluttede han sig lidt efter lidt fastere og fastere til Fru *Werliin,* og tilsidst synes ingen anden Kvinde at kunne fængsle ham. Al hans Længsel gaaer til hende.

I et Digt „Natligt Syn“ skildrer han, hvorledes han ved sin sovende Vens Side om Natten kjører igjennem Skoven, og da udmaler hans Fantasi ham, at han stiger ud af Vognen og vandrer til hendes Bolig:

Til en Haveport jeg naaede,
let jeg derind mig svang;
under Træer, af Duggen vaade,
gik jeg den lange Gang.

Mit Blod, saa sødt beruset,
gjennem mit Hjærte foer;
sagte jeg tren til Huset
og trak i Klokkens Snor.

Sig Døren aabned — jeg blegned —
ud Lampens Straale faldt
og et Skygge-Omrids tegned
af Din liflige Gestalt.

Der stod Du, længe Savnede,
vemodig, from og huld!
Jeg sank til Jord og favnede
Dit Knæ saa andagtsfuld.

Du førte mig langsomt, svævende,
ved Haanden i Stuen ind.
Jeg saae en Perle bævende
liste sig paa Din Kind.

Da brast min Taares Kilde,
som end paa Templets Trin
et Offer den bringe vilde
for Sorgen — for Din og min!

Vi græd, endskjøndt vi vidste,
at Alt jo var os forladt,
at dette var Dødens sidste
og Livets første Nat.

Saa sagte jeg Dig fortalte
Alt, hvad jeg havde liidt;
undseligt Du mig afmalte
den Kamp, Du havde stridt.

Mens henrykt ved Din Side
jeg sad og saae med Lyst
Alt, hvad Du maatte lide,
det lettedes fra Dit Bryst.

I Digtet „Hilsen i Vaar“ (Nr. 12) retter han tusende Spørgsmaal til hende og vil vide Alt, hvad hun tager sig til, føler og tænker. Han har Lyst til at føre hende bort fra alle Snarer og Hindringer og siger til hende (Nr. 11):

Lad os rejse! Lad os vandre!
Lad os fjærnt i Verden gaa!
Lad os, enige med hverandre,
evigt Stedet kun forandre,
hvor vor Elskovsblomst tør staa.

— — — — — — — —

O, saa kom, min Elskerinde!
Kom og glem Dit Hjærtes Kval!
Vil Du? — Trofast skal Du finde
mig paa Fjældets stolte Tinde
som i stille Skyggedal.

Han lukker sig ude fra hele Verden og bryder sig kun om hende (Nr. 18):

Jeg agter føje Verdens Dom
ved mine Udbruds røde Æmmer;
og, spørges der, hvorfra de kom,
og *Hvem* de Funker sværmer om,
jeg tavs og trofast Svaret gjemmer.

Til Skoven søger han, til Ensomheden, og yndigt udsynger han da sit Vemod og sin Længsel (Nr. 15):

Jeg gik mig i Skoven saa ensom en Gang,
alle de smaa Fugle saa yndeligt sang,
de havde ej Andet at bestille;
der kvad Stillids, og *der* kvad Gjøg,
der slog højt i den hvislende Bøg
en Irisk sin sitrende Trille.

Da tænkte jeg paa Hende, som er ikke her,
da tænkte jeg paa Hende, mit Hjærte har kjær,
og jeg tænkte, det Bedste jeg kunde;
og Alting omkring mig, det tænkte som jeg,
den gamle Eg og Granen, der brystede sig,
og alle smaa Fugle i Lunde.

Og *Alt* vilde trøste mit længselsfulde Sind;
fortroligt mig hvisked den letsindige Vind
de luneste Ting i mit Øre;
og Stæren mig sagde saa meget — meget Smukt;
med Længslen de kunde dog ikke faa Bugt,
den lod, som den ej kunde høre.

Saa vil jeg da længes med alle Blomster blaa,
saa vil jeg da sværme med alle Fugle smaa
og sukke med de svævende Vinde;
saa vil jeg da vandre min ensomme Gang,
saa vil jeg indvie hvert Suk og hver Sang
og min inderlige Smerte til hende.

Atter udbryder han (Nr. 18):

O, var Du her i denne By,
og gik Din Fod paa disse Stene,
jeg kunde dog i Sværmens Ly
hver Dag Dit Billed huldt forny —
men, ak, jeg sørger her alene!

Han taler til Søvnen, til denne „Dreng med de brune Lokker og de sænkede Øjelaag, der dristigt sniger sig til hans Elskedes Sovested“ (Nr. 19):

O, jeg kunde gjærne dræbe
Dig, hvis ej Du var saa from,
at Du til min Helligdom,
hendes fine, røde Læbe,
hendes lilieskære Kind,
hendes Hjærte, uden Hinder
let og lønligt Vejen finder,
og — at hun Dig lukker ind.

Senere siger han i samme Digt til Søvnen:

Seer Du Sorgers vilde Flok
gridsk om hendes Leje dvæle,
jag dem bort — de skumle, fæle —
hun har sukket mer end nok.
Sno Dig om og vennehuld
tæt om disse skjønne Lemmer,
som en Sjæl, en himmelsk, gjemmer,
lig en Ædelsten i Guld! — —

Præsten *Werliins* havde ovre i Hasle fundet en meget forfalden Præstegaard, som de ikke følte Lyst til at flytte ind i. Da Murmester *Lütthans* hørte dette, lejede han en Bolig til dem i den senere *guldbergske* Gaard i Klostergade i Aarhus og lod paa sin Regning paabegynde Istandsættelsen af det Forfaldne. Til Aarhus var det altsaa, at Winthers Breve gik. Efter Sigende vare de i Begyndelsen uden alt intimt Anstrøg og indeholdt Hilsener til Præsten *Werliin;* ogsaa senerehen blev denne Korrespondance ført i meget forsigtige Udtryk, snarere almindelig lyrisk end egentlig erotisk; men da var den hemmelig ligeover for *Werliin.* Denne opdagede, at hans Hustru skrev Epistler med Udskrift „Til Madam Winther“. Nu passede han Posten op og skaffede sig i Hænde Brevene til hende; han aabnede dem, og, da han i et af dem fandt Chr. Winthers, gik

han ind i hendes Stue og gjennembankede hende med et Spanskrør[1]). Hendes Søster Frøken *Thora Lütthans* var der netop dengang i Besøg, og hun meddelte da skriftligt sin Fader det Passerede. Denne samtalede derom med sin Svigersøn *Monrad*, som saa kom rejsende til Aarhus og strax efter førte hjem derfra til Kjøbenhavn Fru *Werliin* og Børnene. Murmester *Lütthans*, som var en bestemt Mand, „en Mand med faste Priser", gav derpaa Ordre til at standse alt Arbejdet i Præstegaarden, og *Werliin* flyttede snart alene derud. Hans Hustru havde da faaet Nok af hans Brutalitet og Kyniskhed, som gjorde ham saa lidet afholdt allevegne, ogsaa blandt Bønderne, han var iblandt. Der fortælles, at han sad paa Kroen og spillede Kaart med dem, og da kunde han med Eet sige: „Saa, nu skal jeg over at slaa Vand paa et Barn; men det varer ikke længe, saa kommer jeg igjen og tager Kaartene". Eet maatte man imidlertid indrømme ham: han havde Retfærdsfølelse, og han talede altid de Fattiges Sag. En Mand, der er inde i de Forhold, som knytte sig til *Werliins* Virksomhed i Hasle, skriver til mig om ham: „Han regnede ikke Bønderne for Noget. Ved Konfirmandunderviisningen udskjældte han dem og deres Børn. Han sagde, at Bønderne brød sig ikke om Andet end at skrabe Korn i en Tøndesæk. Om den ene af sine Skoler sagde han, at den var en Svinesti, fordi der var Kampestensgulv i den. Han kunde nok „sætte en god Prædiken fra sig", naar han vilde; men han vilde sjældent. Naar Folk vare komne i Kirke, sendte han ofte Bud til dem, at der ingen Tjeneste blev. En Søndag

[1]) Hans egen Meddelelse til Pastor *V. Nielsen*.

sagde han til Lærer *Jessen* i Skejby: „Paa næste Søndag bliver jeg syg, saa bliver der ingen Gudstjeneste; vil De bekjendtgjøre det!“ Naar han om Søndagen kom for tidlig til Skejby Kirke og der ikke var mødt nogen Mennesker, lod han Vognen vende og igjen kjøre til Hasle. Han vilde allerhelst, at der ikke var Nogen i Kirke, saa han kunde være fri for at prædike. Kirken blev helt foragtet. Paa Højtidsdagene var Præsten dog en sikker Mand til at møde for at faa Offeret. Ved en saadan Lejlighed lod Hasleboerne to Mænd bære hele Offeret op i Kirken, og der var ikke Flere *der* end disse To samt Præsten og Degnen. Denne sang en Salme og begyndte saa at vinke Mændene op med Offeret; men de erklærede, at de ikke vilde ofre, før Præsten havde været paa „Stolen“. Saa gik han da derop og skjældte dem Huden fuld. „Jeg skal, min Salighed, tage paa Jer med Jærnhandsker“, sagde han. Naar Naboens Høns kom over paa hans Jord, skjød han disse; en Husmand gjorde da Gjengjæld ved at skyde hans Duer, der sad paa samme Husmands Tag. En Søndag vare to af Naboens Grise gaaede over i Præstens Have; Præsten pudsede to store Bulbidere paa dem; men, da Hundene derved kom ind paa Naboens Grund, gav Tjenestekarlen *der* Hundene Prygl. Herover blev Præsten rasende. „Grib mig ham an!“ raabte han; men Ingen var parat dertil; derimod kom der Bud, at Præsten skulde skynde sig op i Kirken, da Menigheden *der* ventede paa ham. Han var imidlertid saa arrig, at han ikke vilde prædike, men kun forrettede Barnedaab. Da han igjen var kommen fra Kirke, lod han sin Kusk gaa ned til Naboens for at hente den før omtalte Karl,

der imidlertid ikke vilde følge med. Saa sendtes Avlskarlen i samme Ærende og kom tilbage med samme Resultat. Tilsidst maatte Præsten selv gaa; han erklærede, at Karlen skulde „i Hullet“. Karlen mindede Præsten om, at denne i Hidsighed havde truet med at myrde ham og tilføjede: „Skal *jeg* i Hullet, saa skal Præsten komme til at sidde ved Siden af mig“. Saa blev der ikke mere talt om den Sag.

Naar Præsten om Søndagene kjørte til Lisbjerg Kirke, tog han ofte Korn med til Graa Mølle og lod det male, mens han var i Lisbjerg. Han var saaledes ingen Modstander af Helligdagsarbejde.

Ofte maatte han skifte Tjenestefolk; men især kneb det meget for ham med Husholdersker. Engang havde han dog faaet en, der kunde magte ham: hun pryglede ham, saa han maatte søge Tilflugt i et Klædeskab. Derved fik han en Splint i Armen og maatte have Bud efter Lægen; dog vilde han ikke være bekjendt at fortælle denne, hvorledes han havde faaet sit Saar.

En Dag kom han nede i Stalden i Skjænderi med sin Forkarl; Præsten var „rivegal“. Da tog Karlen sig for at vælte ham om i Skarnet og gjennembanke ham. I det Samme kom der Nogen, og Karlen smed sig da hurtigt om, saa Præsten kom ovenpaa; Karlen holdt ham i denne Situation fast i Ørene og raabte, at Præsten vilde kvæle ham. Denne Sag kom for Retten; men *der* paastod Forkarlen, at Præsten havde pryglet ham; Vidnerne havde ogsaa seet Præsten øverst, og Sagen faldt.

Han blev senere forflyttet til Sjælland og var *der* Sogneraadsformand; men de sjællandske Bønder sloges

ved det første Sogneraadsmøde, han var til. Det hed sig endog, at de stak Ild paa Præstegaarden. Han fortrød, at han ikke var bleven i Hasle."

Sin Tilflugt søgte han her i Bøger; det var omtrent udelukkende fransk Literatur, han ejede og studerede, navnlig Alt, hvad der kunde kaste Lys over *Napoleon*, for hvem han var begejstret. Naar han var venlig oplagt og fortalte om den store Kejser, kunde han knytte Haanden og sige: „Aa, man skulde aldrig have været Præst, man skulde have været Napoleon!" Hans Præstevirksomhed indskrænkede sig da ogsaa nærmest til, at han paa Prædikestolen læste *Mynsters* Prædikener op.

Dette maa være Tilstrækkeligt til Karakteristik af denne Person. Med Fru *Werliins* voxende Følelse for Chr. Winther blev det hende lidt efter lidt modbydeligt at leve sammen med sin Mand; Pligtfølelsen blev dræbt af Antipatien paa den ene Side og Lidenskaben paa den anden. Kort efter sin Ankomst til Kjøbenhavn gjorde hun Visit hos Pastor *Schacks*, og her udtalte hun ligefrem, at hun aldrig mere tog tilbage til *Werliin*. Han skrev ydmyge, bedende Breve for at overtale hende dertil; men hun var fast i sin Beslutning. Saa blev han krakilsk. Iblandt Skilsmissebetingelserne var den, at *han* skulde beholde hele Indboet; hun bad blot om sit Sybord og nogle Tegninger, hun havde faaet af *Thorvaldsen;* men han negtede at udlevere dette. Man maatte henvende sig til Byfoged *Nielsen* i Aarhus, som da skrev til ham og bad om at faa opgivet en Tid, da Sagerne kunde afhentes; denne Anmodning havde et uforskammet Svar tilfølge. Saa maatte disse Ting erhverves gjennem Retten, og derefter skrev *Werliin* til Ju-

stitsministeriet en Klage over vedkommende Byfoged, hvem han betegnede som Sortebroder Knud, medens han selv var Axel og *Julie* Valborg. Denne Klages fornærmelige Udtryk paaførte ham en Proces, der atter havde tilfølge, at han maatte betale en betydelig Pengemulkt. Nu indsmigrede han sig hos Byfogeden og indbød ham forgjæves til et splendidt Maaltid, Altsammen i den Hensigt, at Dommen ikke skulde blive offentliggjort, hvilket han ogsaa opnaaede. — Som Beviis paa hans Sindelag mod den fraskilte Hustru, kan jeg fortælle, at, da han sendte hendes kostbare Garderobe tilbage til hende, havde han hældt Tjære i alle Silkekjolernes Lommer. Dette fortalte Chr. Winther til *Agerskov,* som svarede: „Det var en underlig Hævn; jeg kunde have forstaaet, om han havde slaaet *Dig* ihjel; men dette er jo blot barnagtigt“.

At Winther, efterat Separationen havde fundet Sted, følte sig mere forpligtet i sit Forhold til Fru *Werliin,* sees paa flere Maader. Samme Aar offentliggjorde han sine første Digte til hende, og, skjøndt han selv mente, at Verden ikke kunde skimte Hvem Gjenstanden for hans Sang var, vidste altfor Mange Besked med dette Forhold, til at det ikke skulde blive tydeligt, at Fru *Werliin* var hans Muse. I Indledningsdigtet til hende synger han:

Ak, jeg husker nok dengang,
da jeg sad i Dit Kammer
og læste Dig min Sang,
fuld af Elskovs Fryd og Jammer,
mens Dit Øjes dybe Blaa
i Taareduggen svømmed,
og Smerten bitter laa
om Din Læbe og drømmed,

og for mit Øre lød
ubeskriveligt Din Stemme,
saa vennehuld og blød,
at jeg aldrig det kan glemme!
Da følte jeg den Magt,
som der laa i Din Smerte,
og oprejste en Pagt
mellem mig og mit Hjærte
og svoer en hellig Ed,
at kun Du skulde være
fra nu til Evighed
mit Hjærtes Hjærtenskjære,
men at aldrig enten Du
eller Verden skulde vide
Hvad af Længsel før og nu
jeg led og maa lide!
Og Dine Taarer blev
en Dug med Himlens Kræfter:
Alt, hvad jeg sang og skrev,
var Blomsterskud derefter.
I Din søde, søde Røst,
som jeg aldrig kan glemme,
gjennembævede mit Bryst
Gudens hellig-stærke Stemme.
Og til Dig jeg øm og glad
mig slynged som en Ranke,
saa at alle mine Kvad
var som tænkte med Din Tanke.
O, modtag da i Din Favn
vore Børn, jeg vil udsende;
skjøndt de bære ej Dit Navn,
vil *Du* dem nok gjenkjende!
Men *Dit* Navn jeg nævner ej;
thi det er Helligdommen,
hvori, dybt indviet, jeg
til Livets Lys er kommen;
og jeg svoer jo: hverken Du
eller Verden fik at vide,
ved Hvem jeg før og nu
har liidt og maa lide.

Netop ogsaa fra 1843 skrive sig to aldrig før trykte Digte, som vise Chr. Winthers Omhu for og Kjærlighed

til Fru *Werliins* Datter og Søn og derigjennem for og til hende selv. Men, før jeg aftrykker dem, maa jeg give nogle Oplysninger. Som tidligere sagt, havde Fru *Werliin* ført bægge sine Børn med til Kjøbenhavn, hvor de levede med hende i hendes Faders Hus. *Henri* blev sat i „Mariboes Skole“. En Dag kom han ikke hjem til Middag, og, da han fremdeles udeblev, ængstedes hans Nærmeste i høj Grad derover. Sangeren *Rossi* kom op til *Lütthans* og fortalte tilfældigvis, at han havde seet *Werliin* paa Gaden. Nu anede man Uraad; hos gamle Malermester *Werliin* søgte man om *Henri* og fandt ham *der*. Faderen havde opsnappet ham, idet han gik ud ad Skoleporten. Fru *Werliin* overvandt sig til at gaa op og trygle sin Mand om at give Afkald paa Sønnen, der var indelukket i et Værelse ved Siden af det, hvori Forhandlingen foregik. Hun blev afviist paa en meget haanende Maade, og det nyttede ikke, hun kaldte paa sin Dreng bag den lukkede Dør: ubønhørt maatte hun gaa bort. Da *Henri* snart fyldte 7 Aar, havde hans Fader, der elskede denne Dreng, Ret til at tage ham, og han førte ham nu med hjem til Hasle Præstegaard. Han vilde ikke have, at Sønnen maatte sættes til Studeringer, da disse i Tiden kunde føre ham til Kjøbenhavn, og for enhver Pris skulde det forhindres, at Moderen kom i Forbindelse med ham; han blev da sat i Realskolen i Aarhus og maatte hver Morgen ride derind de halvanden Fjerdingvej fra Hasle[1]).

I Oktober 1843 sendte Chr. Winther ham følgende Digt over til Præstegaarden[2]):

[1]) Ovenstaaende er meddelt mig af *Henri Werliin* selv. [2]) Dette, som det næste Digt, offentliggjøres her med *H. Werliins* Tilladelse.

Min lille Henri, mindes Du
med Venlighed Din Ven endnu?
Jeg husker Dig saa grumme godt,
jeg husker Alting, Stort og Smaat!
Jeg lovte Dig — det veed Du nok? —,
at, hvis blandt Kammeraters Flok
Du Nummer Eet i Klassen blev,
jeg vilde skrive Dig et Brev
paa smukt, forgyldt Papir — ej sandt? —
med Billeder paa hver en Kant!
Men se, *det* Haab kun leved kort;
Du rejste jo saa hurtigt bort,
og jeg fik ikke Lov dertil.
Dog — for at trøste mig — jeg vil
nu skrive til min lille Ven
og lade, som Du var her end,
og tænke, at Du hos mig sad
og at Du ret var god og glad,
at, naar engang Du bliver stor,
Du dog skal se, jeg holdt mit Ord.

Jeg tænker tidt med Længsel paa
den Tid, jeg Dig hos Moder saae,
og Du var lystig, sprang og lo;
og alle Andre, maa Du tro,
som kjendte Dig og leve her,
Dig mindes og Dig have kjær.

Siig, husker Du, dengang vi To
gik sammen, og Du nikked, lo
til Moder, som med *Ida* sad
i Vinduet og saae, hvor glad
Du vandrede med mig til Bad?
Og hvor paa Gaden hist vi saae
et Bur med mange Lærker smaa,
en Lærkefa'er, en Lærkemo'er
og syv smaa Lærkebørn, jeg troer.
Og da fra Stranden saa vi kom,
hvordan vi kjøbte Kager, som
Du siden hjemme delte om?

Du seer, jeg husker Dig jo godt
og mindes Alting, Stort og Smaat.

Nu vil jeg hilse Dig fra Hver,
som Du har kjendt og var Dig kjær:
fra *Bedstefader* — han vist staaer
Dig levende, som fra igaar?
Han roste Dig og var Dig god,
naar Du i Skolen brav Dig stod;
og, naar Du flittigt havde læst,
han gav Dig Skillinger til Din Hest! —
Fra Onkel *Monrad*, som var stræng
og altid raabte: „Rask, min Dreng!“;
fra Tante *Monrad*, *Ada*-Moer[1]),
som nu kan snakke og er stor;
fra *Viggo*[2]), som i Vuggen laa
og endnu ej kan rigtig gaa;
fra *Thora*[3]) og fra hendes Mand;
saa lystigt med Dig leged han,
da Du i sidste Sommer blid
paa Bakkehuset[4]) var en Tid
og pladskede i Baaden *der*,
som sejled paa det lille Kær;
fra *Bernth*[5]) og *Laura*[6]) og fra *Klem*[7]),
jeg tænker dog, Du mindes dem;
. . . .
fra *Krausse*[8]), som Du godt har kjendt,
fra Portner *John* og Kusken *Bendt;*
Marie, Pigen, som jo har
Tekopper givet Dig, et Par,
hun er nu borte, og Din Ven
den lille *Albert Paulsen*[9])
er med sin Moder rejst sin Vej,
retsnart vi se ham vistnok ej.

Men siig: Hvem gjemmer jeg til sidst?
Dit Hjærte gætter det dog vist?
Fra *Hende* hilser jeg, som er
Dig hellig, dyrebar og kjær,
som drog Dig kjærligt til sin Barm
og bar Dig paa sin bløde Arm;

[1]) Nuværende Professorinde *Frederiksen*. [2]) *Viggo Monrad*. [3]) Fru *Petersen*. [4]) *Petersens* boede som Nygifte paa Bakkehuset. [5]) Hans Onkel *B. Jensen*. [6]) Dennes Hustru. [7]) ? [8]) *Lütthans's* meget betroede Bogholder. [9]) *Thorvaldsens* Dattersøn.

som tidt har klædt Dig af og paa
og kysset Dig, naar lunt Du laa
i Sengen; som har redt Dit Haar
og tørret Dine Øjne, naar
Du græd, og trykket Læben varm
der, hvor Du havde stødt Din Arm;
som vaaged tidt med kjærlig Frygt,
mens Du i Slummer laa saa trygt;
som sendte Dig sit Taareblik,
da ned ad Trappen hist hun gik,
mens Du endnu deroppe stod
og aned ej *Hvad* Du forlod.
Glem *aldrig*, Henri, dette Blik,
som hun Dig sendte, da hun gik;
thi her paa Jorden findes ej
to Øjne til, som paa Din Vej
vil vogte med *den* Kjærlighed,
som ej af nogen Grændse veed!
Hun ene sørger kun for Dig,
men tænker aldrig selv paa *sig;*
hun vaager ofte i sin Seng
og tænker paa sin lille Dreng;
hun nævner i sin Drøm Dit Navn
og troer, hun har Dig i sin Favn;
og, naar hun sender Gud sin Bøn,
hun mindes først og sidst sin Søn.

O, Henri, bliv da from og god,
og gjør *Din Moder* ej imod!
Gjem hendes Billed som en Skat!
Lig Maanen i den stille Nat
— *Din* Maane — vil *det* lyse klart
og vise Dig hel aabenbart
den Vej, Du sætte bør Din Fod,
for ret at blive from og god.
Tænk evigt paa Hvad *hun* saa tidt
Dig hvisked i Dit Øre blidt!
O, glem ej disse milde Ord,
da vil Du vandre trygt paa Jord!
Da vil Din Moder, elskte Ven,
med Fryd engang Dig se igjen,
og Du vil vorde hendes Trøst,
ja, hendes Stolthed, hendes Lyst!

Glem ej Din Moder! Glem ej Gud!
Gak saa med Fred i Verden ud!
Og nu Farvel! Farvel igjen!
Tænk ogsaa venligt paa Din Ven
C. W.

Dette Digt holdt *Henris* Fader tilbage; ikke før i 1857 fik han det selv at læse, da hans Moder gav ham det.

Fra Julen 1843 stammer følgende Digt til *Ida;* det er skrevet med store Bogstaver paa et bredt Kvartark med Forsiringer og et engelsk Staalstik, der forestiller en Familie, som nyder Julenadver:

Nu er da Julen kommen igjen!
Sig hele Verden glæder i den:
Paa denne Tid blev han jo fød,
som frelste al Jorderig af Nød,
som viste den Vej, vor Fod bør træde;
og derfor møde vi den med Glæde
og takke Gud for det svundne Aar
og haabe paa det, som forestaaer.

Nu overalt er der Lyst og Gammen,
nu overalt man kommer sammen
og morer sig, det Bedste man kan,
baade Dreng og Pige, Kvinde og Mand.
Man løber omkring i alle Butikker
og søger de Smaating, som sig skikker;
thi det er jo ej saa let en Sag
at finde Noget til Hvers Behag.

Hvor der bliver kjøbt en Mængde Sager:
Billeder, Lys og Frugter og Kager,
Legetøj, Bøger, Blomster og Stads,
smaabitte Kurve, fyldte med Knas;
der bliver syet smaa Poser og Punge,
Trøstere, Puder, til Gamle og Unge;
Dukker af alle Slags man seer,
Konfekt, Deviser — og meget Mer!

Men rundt omkring i hveranden Gade
seer man nu Børn, saa muntre og glade;
thi Hver, som iaar var lydig og from,
indlades i Julens Helligdom,
og Hver faaer Lidt af den Herlighed,
som Slægt og Venner dem holde bered;
til Juletræet, som glimrer saa smukt,
de komme med og plukke dets Frugt!

Du sidder nu venlig hos Din Moder
og husker dog vist paa Din lille Broder!
I tænke vel Bægge: „Var *Henri* her,
da var os Julen først rigtig kjær!"
Og derfor, min *Ida*, maa Du se
Dig rigtig from og venlig at te
og være Din Moder til Trøst og Glæde,
at hun ej altid skal sørge og græde.

Jeg sender Dig her tre Djævleunger
med Horn i Panden, med røde Tunger;
de to er lange, men een er tyk;
giv Glasset øverst et lille Tryk,
saa skal Du kun se, hvor de kan danse,
stige og synke, sno sig og svanse;
og Ingen af dem vil blive træt;
saasnart Du vil, de muntre sig ret.

Saa følger en Bog, som er ganske god;
læs Du i den med trøstigt Mod!
Og saa lidt Sødt jeg tillige sender —
Du mærker vel, at Din Smag jeg kjender?
Alt Godt jeg ønsker Dig, man kan tænke,
at Gud de artige Børn vil skjænke,
at Glæde Du gjøre Din Moder især,
da bliver Du Gud og de Gode kjær!

Fra Din Ven
Christian Winther.

Det er let kjendeligt, at der ikke er den ømme, vemodige Tone i dette Digt som i det forrige; Moderens stadigt blødende Saar, fordi hun havde mistet sin

Søn, bragte ogsaa Chr. Winthers Hjærte til at bløde og greb dybt ind i hans Tilværelse. Han delte oprigtigt al hendes Sorg med hende og beklagede sig ikke derover. Han siger: „Sorg! O, hvor rigt er ikke dette Ord, naar det angaaer dem, man elsker! Det kan jo indeholde Alt — baade det Bitre og Søde af Frygt og Længsel.“ [1]) I hendes Navn skrev han det Digt, som han har offentliggjort under Titelen: „En Moder til sin Søn“ [2]):

Naar Natten ret er stille,
og Alting er i Ro,
min Søn, min søde, lille,
jeg kommer til Din Bo.

Thi Gud mig det forunder,
naar Hvilen falder paa,
engang imellemstunder
i Drøm til Dig at gaa.

Da seer jeg Dig, Du Kjære,
min Glædes-Smertes Søn!
Ak, kun en Drøm maa være
min Kjærlighed til Løn.

Jeg seer Dig tegne, skrive
og læse flink i Bog,
at Du kan rigtig blive
mig baade from og klog.

Jeg Dig i Haven møder,
jeg seer Dig i Din Seng,
jeg seer, Du lystigt støder
Kuldbytter hist i Eng.

Du har *de* Kinder røde,
Du har *de* Øjne blaa,
Du har *de* Læber søde,
som tidt jeg kyssed paa.

[1]) Sml. Digtn. VIII, S. 154. [2]) Smsteds II, S. 43.

Nu kysser jeg dem ikke
de Roser paa Din Kind!
Nu kan i Dine Blikke
jeg aldrig skue ind.

Ak, jeg kan ikke knuge
Dig tæt her til mit Bryst,
ej for mit Hjærte suge
af Dine Læber Trøst! —

Siig, tænker Du paa hende,
der græder for sin Søn?
Siig, lever hendes Minde
end i Din Aftenbøn?

Siig, husker Du min Stemme?
Siig, husker Du mit Blik?
Ak, kan Du Timen glemme,
da bort fra mig Du gik?

Du aner ingentide
de Taarer, jeg har grædt!
En Moder, maa Du vide,
kan aldrig vorde træt.

Som ensom Fugl i Skoven
kun synger Sorgens Sang,
saa sorgfuld over Voven
er nu min Tankes Gang.

O, aned Du min Længsel,
Du skyndte Dig sombedst
og flygted fra Dit Fængsel
til Den, som er Dig næst,

til Den, som har Dig baaren
med Kummer og Besvær,
som døbte Dig med Taaren
og har Dig dog saa kjær!

Lev vel! Lev vel, Du Kjære!
Jeg sukker ømt Dit Navn;
ret aldrig skal jeg lære
at tænke klart Dit Savn.

Jeg folder mine Hænder
for Dig, min Smertes Søn!
For Dig til Gud jeg sender
hver Stund mit Hjærtes Bøn.

Heller ikke dette Digt kom Sønnen ihænde; han læste det først langt senere, og da paa Tryk.

Moderen synes at have faaet Breve fra Sønnen, men ikke af den Art, at de tilfredsstillede hende. Herom vidner følgende, i 1844 skrevne, hidtil utrykte Digt af Chr. Winther:

De to Breve.

Tryk disse Breve til Dit Bryst,
Dit moderlig-trofaste Hjærte!
De har dog altid *nogen* Trøst,
skjøndt, ak, de avle ogsaa Smerte!

Nej, Drengens Haand var ikke fri
og selv hans unge Tanke bunden,
saa der er ingen Sandhed i;
thi grusom Tvang fik lukt ham Munden.

Jeg mellem hver en Linie saae
det Spørgsmaal: „Ak, hvi maa jeg ikke
min Moder hilse?“ — og der laa
en yndig Vemod i hans Blikke.

Thi han har arvet just *Dit* Sind;
han har det samme Dyb i Tanken;
ham lokkes Taaren frem paa Kind,
just som hos Dig, ved Hjærtets Banken.

Han *glemmer* ej, det har jeg sagt;
thi *jeg* det veed, at ingensinde
Dit Øjes og Din Stemmes Magt
kan af et Hjærtes Tanke svinde.

Og, naar den kommer da, den Dag,
da han og Du skal atter mødes,
vil der i bægge Hjærters Slag
den gamle Himmel huldt gjenfødes.

Sig selv som *Julies* Elsker forener Chr. Winther med Sønnen i følgende Henvendelse til hende[1]), der maaske dengang var hos sin Fader paa Skodsborg:

Naar dybt i Nattens lune Skjød
Dit Hoved Du til Hvile bringer,
Du siger, at det ofte lød
som Flagren af usete Vinger;

de svæved om Dit Lejested,
saa lette, susende og milde;
men Hvad det var, Du ikke veed?
Du veed det nok, ifald Du vilde!

Det er to Sjæle, som sig frit
i Nattens stille Favn tør hæve;
det er to Hjærter, der til Dit —
til deres Helligdom hensvæve.

Det ene, ungt og let, i Løn
sig svinger over Land og Havet
midt i den fromme Aftenbøn,
hvormed Du selv det har begavet.

Det andet, lige ømt og tro,
fra Stadens lumre Mure haster;
højtblussende og uden Ro
det heftigt for Din Fod sig kaster.

Det ene i sin milde Fred,
urørt af Verdens Smuds og Bærme,
tør frit fra Himlen dale ned
og frit sig Helligdommen nærme.

Det andet, ak, med Verdens Færd
og al dens Trængsel saa fortrolig,
med hellig Sky Dig kommer nær
og svæver om sin Andagts Bolig.

[1]) „Til Een“, Nr. 50.

Men Hvad Dit rige Hjærte dem
saa kjært, saa elskovsfuldt, har skjænket
vil bægge To til Gravens Hjem
bevare helligt og ukrænket.

Senere lyder det[1]):

Mens sorgfuld jeg mig her har sat
i Ly af Lindens Kroner,
kling, Citar, i den tavse Nat
de allersødeste Toner!

O, Citar, væk Din milde Klang,
mens Nattens Stjærne smiler,
og send en sagte Vuggesang
did, hvor en Moder hviler.

Og det urolig ømme Sind
i søden Søvn Du vugge!
Aand Taaren bort fra hendes Kind,
og stands de bitre Sukke!

Er hun end tavs, er Øjet lukt,
jeg veed dog, Hjærtet vaager;
jeg veed, hvorhen dets milde Flugt
gaaer gjennem Livets Taager.

Det vandrer over Mark og Eng
hen over Havets Vover
did, hvor den lille, kjære Dreng
i Nattens Favntag sover.

Og som hans Engel kjærligt hun
i Slummer ham maa dysse,
mens paa hans Øjne, Kind og Mund
hun trykker søde Kysse.

Hun sidder ved hans Lejested
og plejer tro, med Smerte,
den Sæd, som selv hun lagde ned
i Drengens spæde Hjærte.

[1]) „Til Een“, Nr. 105.

Hun vogter hver en Plante ømt,
hvis Frø hun ham har givet,
saa Hvad han mener kun var drømt
skal bære Frugt i Livet.

Saa trykker hun ham til sit Bryst
med Vemod og med Glæde
og skjænker ham saa sød en Trøst,
ifald han vilde græde. —

Et Baand, et helligt, er der lagt
imellem ham og hende;
ej Verdens Bud, ej Himlens Magt
kan skille disse Tvende.

Paa hint usynlig stærke Baand,
som Engle trygt bevare,
gaa Tankerne fra Aand til Aand
lig Demantperler klare.

Men dybt vil præges i hans Barm
hvert Ord, og hendes Stemme
har tændt hans Sjæl en Fakkel varm,
som aldrig han vil glemme.

Og Gud bevare vil den Skrift,
den hellige Kjærtes Lue,
og naadigt svække hver en Gift,
som vilde hans Hjærte true! —

Nu har jeg sjunget! — Sorrigmat
mit Strængespil jeg slænger;
ustandset i den tavse Nat
min Taares Væld fremtrænger.

At saadanne Digte ere udsprungne af den ærligste, dybeste, ømmeste Følelse, og at de inderligt maatte røre en Moders Hjærte, er tydeligt nok. Et yderligere Beviis for, hvorledes Smerten i dette Forhold har gjennemtrængt Chr. Winther, og endvidere et Beviis for, hvorledes hans Oplevelser blev til Digtning, og tilsidst et Beviis for, hvor

meget virkelig Digter han var, har man i „Alfernes Plejesøn“, som er skrevet netop i denne Tid[1]). Dette Digt er aabenbart et Foster af de her omtalte Forhold. Chr. Winther lader Alferne tage Naturbarnet fra dets Moder og faaer derved Lejlighed til at skildre Moderhjærtets uendelige Smerte ved, at hendes Dreng er berøvet hende, denne Smerte, som han netop selv var Vidne til. Det er jo et Ekko af de nys meddelte Digte, naar det i Slutningen af „Alfernes Plejesøn“s anden Sang hedder:

For hvert et Suk, der letted mildt
det pinte Moderhjærte,
een Tanke vakte atter vildt
en Længsel og en Smerte:

„Min Thorvald, o, min lille Dreng!
„O gruelige Smerte!
„Hvem reder nu i Kvæld Din Seng
„og lytter til Dit Hjærte?
„Hvem viser Dig de hvide Lam,
„Daadyrene i Lunden?
„Den gule Gæsling paa sin Dam?
„Hvem la'er Dig klappe Hunden?

„Hvem glatter nu Dit blonde Haar?
„Hvem tørrer Dine Taarer
„og kysser Dig og trøster, naar
„den runde Arm Du saarer?
„Hvem pusler om min egen Søn?
„Hvem pynter Dig en Dukke?
„Hvem læser nu sin Aftenbøn
„paa Knæ foran Din Vugge?“[2])

Freya græd jo Taarer, som vare Guld. Saadanne Taarer er der i dette Digt. Winthers Profeti om, at Moder

[1]) Første Gang offentliggjort i *Heibergs* „Urania“ 1844. [2]) Sammenlign hermed Versene S. 33.

og Søn igjen skulle mødes, maa det forbeholdes Fremtiden at give Oplysning om.

Ida Werliin havde en vanskelig Natur, i hvem Moderen saae en Blanding af Faderens og *Josephine Lütthans's*. Hun var født to Maaneder for tidligt, hvorfor hun maatte plejes op i Bomuld og bades i Rødvin. Moderen fik hende saaledes ved utrolig Omhu nogenlunde bragt paa Fode; men, da *Ida* var en sex-syv Aar gammel — altsaa i den Periode, hvori vi nu befinde os — laa de om Sommeren ovre paa Møen, og her fandt et Fruentimmer paa en Aften at iklæde sig et hvidt Lagen og forskrække hende; *Ida* fik da Krampe, som hun hele sit Liv igjennem kom til at lide af. Hun blev først sat i *Susette Dalgas's* „Dannekvindeskole"; men, da en Konflikt med Kammeraterne *der* foranledigede, at hun efter Bestyrerindens Forlangende maatte fjærnes derfra, gik Winther op til sin Ven *Spangs* dygtige, ædle og dannede Enke, der allerede i sine Jomfruaar havde bestyret et Pigeinstitut og nu i Forening med flere Lærere underviste sine egne og nogle Venners Børn; til hende sagde han: „Tag *Ida* paa Parti med Deres *Benny*, og opdrag hende; gjør for hende Hvad De kan! De aner ikke selv Hvad De derigjennem kan udrette for at gjøre mig lykkelig." Fru *Spang* lod sig overtale, og *Ida* blev optagen i det smukke Samfund, som i mange Aar drog Mange til det *spangske* Enkehjem. Saa var hun da *der* hele Formiddagen, og om Eftermiddagen læste en af Fru *Spangs* Døtre Lektier med hende. —

En Morgen kom hun, aldeles exalteret, løbende op i Skolen, hvis Lokale var i Snaregade; „tænk," raabte

hun, „min ene Fader har henne ved Gammelstrand været oppe at slaas med den anden. Min Stiffader fulgte mig til Skole, og saa kom min rigtige Fader og vilde tage mig; de sloges med deres Paraplyer, saa de brækkede dem, og imens løb jeg.“ Aldeles hvid i Ansigtet og rystende over hele Legemet arriverede Chr. Winther snart efter; han bad Fru *Spang* om, at *Werliin*, i det Tilfælde, denne kom derop, paa det Bestemteste maatte blive afviist. Dette skete, kort efterat Winther var gaaet, og *Werliin* maatte, trods sin Paatrængenhed og Uforskammethed, vandre bort med uforrettet Sag. Hvor ubeskrivelig ubehagelig en saadan Scene var for den fintfølende Chr. Winther, kan Enhver sige sig selv.

Fru *Werliin* var fra sin Faders Hus flyttet op i Studiestræde (gl. Nr. 62, nu Nr. 19). Winther var naturligviis her stadigt hendes Gjæst, og det ikke hemmeligt, men saaledes, at Alle, der gjorde hende Visit, traf ham siddende i hendes Stue[1]). Hun besøgte tidt om Aftenen *Agerskovs*, som da boede paa Vodroffgaard, ude ved St. Jørgens Sø. *Chr. Agerskov* ledsagede hende da hjem og bemærkede ved den Lejlighed godt Winther følgende efter dem i nogen Afstand, indtil han tilsidst skjulte sig i en Kjælderhals ligeover for hendes Bolig.

Det var hans Sædvane om Morgenen at sende hende Blomster, der ofte vare ledsagede af Billetter med Digte, hvoraf mange ere aftrykte i den offentliggjorte Samling til hende. Han siger, at han bliver tavs, naar han sænker sig i hendes Ynde, og tilføjer saa[2]):

[1]) Fru *A. Nielsens* og Fru *Rovsings* Meddelelse. [2]) Nr. 83 af Digtene „Til Een“.

Saa tag da Blomsterne, jeg sender,
og lad dem være mine Bud!
Min Tanke kysser Dine Hænder
med Tak, Du Elskede, til Gud.
Hvad ej mit Ord, hvad ingen Klang,
men kun et Blik Dig tolke kunde,
skal Dig de tavse Blomstermunde
forkynde — duftende en Sang.

Flere Digte vise, at han ogsaa selv fik Blomster fra hende[1]. Han synger:

Tak, Elskte, for det Blomsterbrev,
som med Din kjære Haand Du skrev!
Jeg læser det med henrykt Sind
og seer mig paa hvert Bogstav blind,
beruses i dets rige Glans
og sværmer i dets dybe Sans!
Med hver en Duft af Blomst og Blad
fra Dig en Tanke følges ad,
og hver en Farve er en Klang,
en øm, en kjærlig, liflig Sang,
der toner fra et Fredens Hjem
og maner Længsels Sukke frem.

Han betragter de enkelte Blomster og siger da:

En Mildhed er deri, en Fred,
men dog en dyb Vemodighed.
Hver Duft er som et sagte Suk,
fremlokket ved en Taaredug;
thi, seer jeg dem i Øjet ret,
har alle Blomsterne jo grædt,
og alles Kind er blank og vaad!
O, siig, hvad tyder deres Graad?

Hun sender ham en Rose, hun har drevet frem, og, da den visner, mener han, at det er hans Feberglød, der har dræbt den; saa synger han bedrøvet dens Ligsalme.

Det første af de Digte „Til Een“, han har offentlig-

[1] Nr. 46, 59 og 64 af Digtene „Til Een“.

gjort efter 1843, maner hende til ikke at trække Tiden ud inden deres Forening; hvor inderligt synger han da ikke[1]:

O, lad ej svinde
Timen unyttet bort!
Nornerne spinde,
tvundet af Rødt og Sort,
Livstraaden altfor kort, —
lad den ej svinde!

Elskede, Kjære!
Kom til mit stille Bryst,
jeg vil jo bære
Dig og Din Sorg og Lyst,
hvil i min Arm saa tyst —
Elskede, Kjære!

Smykker den blanke,
levende Ædelsten,
Taaren, min ranke,
duftende Rosengren?
Ak, hver Din Taare ren
bli'er mig en Tanke.

Yndigste Lilie!
Fyldig og blid og øm!
Er det Din Villie,
sejle vi Livets Strøm,
drømme den samme Drøm,
yndigste Lilie!

Lad da ej svinde
Timen uænset bort;
Nornerne spinde,
tvundet af Rødt og Sort,
Livstraaden altfor kort —
o, min Veninde!

Medens det ellers er karakteristisk for Chr. Winther, at han sjældent skildrer Aftenen og Natten, men helst

[1]) „Til Een", Nr. 24.

dvæler ved den friske, lyse Morgen eller den klare Dag, og medens disse straale over hans i tidligere Tid skrevne Kjærlighedssange, gaaer der igjennem Digtene „Til Een“, inden hun var bleven hans Hustru, en Sorgens Aften- og Nattestemning; hendes dybe Smerte har denne Virkning paa ham; han siger nu Hvad han ikke før har sagt:

„Thi ak, paa Livets Strande,
„langs Verdens vilde Strøm,
„er Smerten kun det Sande,
„men Glæden — er en Drøm[1]).

Mange af disse Digte ere skrevne om Natten for at sendes hende om Morgenen. Et begynder han saaledes: „Det er Midnat, Alt er stille“[2]), et andet saaledes: „Nu Dagen lukket har sit Øje, bag Skyen alle Stjærner dø“[3]), et tredie[4]) har følgende Indledningsvers:

Se, Vintersolen bleg og mat
bag Skyen daler ned;
der kommer nu den stille Nat
og tager Maanen med
og kalder Stjærner hist og her
fra Himlens Dybde frem
og siger: „Kom Du kun og vær,
som var Du i Dit Hjem“.

Han siger[5]):

Naar Natten kaster sine Skygger
ud over tavse Sø og Kyst,
da kommer Sorgen hid og bygger
sit Natteleje i mit Bryst;

eller[6]):

Naar Dagen er bortgangen
og Natten falder paa

[1]) „Til Een“, Nr. 90. [2]) Nr. 32, IV. [3]) Nr. 68. [4]) Nr. 82. [5]) Nr. 66. [6]) Nr. 91.

og alle de smaa Stjærner
paa Himmelbuen gaa,
da slumrer vel mit Øje;
men Tanken iler frem
og søger gjennem Drømmen
til sit elskede Hjem.

Atter hedder det[1]:

Jeg drømmer om Dig i Nattens Stund,
at jeg kysser Dine Kinder,
at jeg kysser Dig paa Din røde Mund,
mens hede mine Taarer rinder;
der er da en Vemod i Dit Blik,
en Verden saa fuld af Kummer,
der jager mig som et Dolkestik
i Hjærtet og af min Slummer.

Jeg drømmer om Dig i Nattens Stund!
Vi staa paa den grønne Banke,
hvor Sundets Bølger ligge i Blund[2]) —
og Hver har sin egen Tanke:
fjærnt over Havets violblaa Vand
Din Længsels Duer er fløjne;
jeg drukner min Længsels stærke Brand
i Dine velsignede Øjne.

Jeg drømmer om Dig i Nattens Stund,
jeg synes, vi vandre alene,
tavse og stille i Vaarens Lund
under duftende Bøgegrene;
det vifter saa mildt, det aander saa sødt,
og vore Hjærter er stemte
som Æolsharper og tone saa blødt —
men Smertens Sange er glemte.

Jeg drømmer om Dig i Nattens Stund,
jeg synes, at, ramte af Døden,
vi ligge sammen i Jordens Grund
og vente paa Morgenrøden.

[1]) Nr. 81. [2]) Vistnok ved Skodsborg.

Som nylig vaagnede, hviske vi tyst,
forventningsfulde og glade;
vi have velsignet Fred i vort Bryst
og Intet mer, som vi hade.

Han siger[1]):

Jeg vaagner tidt i Nattens Stilhed
med Blikket paa Dit mørke Hus.

Han vandrer derhen og synger da[2]):

Hvor jeg af Længsel bæver
hist i den kolde Nat
og mod Dit Vindve hæver
mit Blik, af Taarer mat.
. . . .
Men tavs jeg staaer alene
og vandre maa min Vej
paa Gadens øde Stene —
selv Du mig aner ej!

Saa synger han til hende[3]):

Du vilde Hjærte, sov i Fred!
Din underfulde Vugge
staaer aldrig stil, men op og ned
den svæver, som ved Havets Bred
de hvide Maager dukke.

O sov, Du kjære Barn, og lad
Dig ej af Drømmen skrække!
Vid: efter Storm og Regnens Bad
vil alle Skyer skilles ad,
som end Din Himmel dække.

O, sov, og lad mig kalde hid
ved Citrens klare Strænge
en Vagt saa stærk, saa kjæk, saa blid,
der stande skal, beredt til Strid,
tro ved Din Vugges Gænge.

[1]) Nr. 83. [2]) Nr. 63. [3]) Nr. 35.

Se, *Freden* med sin Oliekvist
og *Glemsel* med sin Dvale
og *Mod* med Blikket selvbevidst!
Se, *Trøsten* nærmer sig jo hist
fra *Haabets* grønne Dale.

Tro ogsaa lidt paa *Kjærlighed!*
Den vaager hos Din Vugge.
Ved den, paa rette Stund og Sted,
Du til en rig og evig Fred
Dit Øje skal oplukke.

Næste Nat, han synger til hende, spørger han[1]):

Har Du alt længe sovet?
Ligger Du sødt i Blund?
Hviler Dit trætte Hoved?
Smiler i Fred Din Mund?

Er Din Tanke saa standset
sidst i en mild Akkord?
Søvnen valmuekranset
jog den Dig Smerten bort?

Under den hvide Kappe
slumrer Dit blonde Haar?
Ned fra Himmerigs Trappe
Drømmen saa sagte gaaer?

Maler en liflig Scene
sig for Dit anende Sind?
Ligger Din Haand, den ene,
under Din fine Kind?

Ligger ved Hjærtets Kilde
Haanden, den anden, blødt?
Dæmper den *der* de vilde
Smerter venligt og sødt?

O, det yndige Billed,
som for min Sans opgaaer!
Rent og purt det stillet
her i mit Indre staaer.

[1]) Nr. 36

Fjærnt, som Klokkens Kimen,
der kalder til Nattens Ro,
aner mit Hjærte Timen,
da jeg tør hos Dig bo.

Saa om Morgenen lyder det til hende[1]):

Har Du sovet sødt inat?
Har sig ogsaa rigtig ømme,
kvægende og milde Drømme
om Din Hovedpude sat?
Har de smukt med deres Vinger
viftet om Din varme Kind,
sendt til Hjærtet Blikke ind,
som det Fred og Hvile bringer?
Har de deres Hænder lagt
venligt paa Din kloge Pandes
Hvælving? Viist Dig fjærne Landes
underfulde, sære Pragt?
Har de rakt Dig Glemsels svale,
hjærtelettende Pokal
hist i Kunstens rige Hal
eller i de stille Dale?
Har de og med Sang og Klang,
med de smidig-bløde Toner
fanget, som i snilde Doner,
Sorgens Tanker dennegang?
Er min Rose vaagnet bleg,
eller har Din Slummers søde
Trolddom livnet Dine bløde
Kinder med sit friske Præg?
Har det end sin stærke Lue,
dette Øje, hvor nedlagt
Guden har den hulde Magt,
som mit Hjærtes Storm kan kue?
Da jeg priser Drømmens Gud!
Da jeg rejser ham et Alter,
synger ham en hellig Salter
og hans Ære breder ud.
Og jeg vil end ej forlange,
at han mig skal føre frem
i Dit rige Drømmehjem —
for at plage Dig med Sange.

[1]) Nr. 28.

Nok Du vist Dig plage lod
af *de* Tanker — sønderrevne,
af *de* Blade — slet beskrevne —
ak — men med mit Hjærteblod! —
Som „Godmorgen“ jeg dog sender
Dig eet lille Blad endnu,
mens jeg ømt i Tanken, Du,
kysser bægge Dine Hænder.

Han røber stadigt Lyst til at føre hende bort fra den store By og fra hendes Bolig:

her midt blandt Dine Husspioner,
der øve Hundens skarpe Sans,
hvor Du, min søde Rose, troner
som Smykke i en Tornekrans.[1])

Han siger[2]):

Paa Landet skal Du leve,
der er saa godt at bo,
Naturen evigt skifter
og har dog evig Ro.
Ud fra det skumle Stræde!
Hist er saa lyst og vidt;
der Vaarens Luft tør svæve
om Dine Kinder frit;
. . . .
der tier den fule Klaffer,
der høres saa lidt til Suk,
kun Stærens Sladder lyder
og Duens Vemods-Kluk.
Os Dagen jævnt skal vandre
sin stille, bløde Vej,
imellem os skal ej træde
noget fremmed Ja og Nej.
Du slumrer ind ukrænket,
Du vaagner op til Fred —
og seer Dig om og finder
slet intet *Men* derved. —

Da *Heiberg* i sin Afhandling „Lyrisk Poesi“[3]) omtaler Chr. Winthers „Digtninger“, siger han: „Hvad den

[1]) Nr. 34. [2]) Nr. 69. [3]) Intelligensblade Nr. 26—27, 15. April 1843.

erotiske Cyklus „Til Een“ angaaer, da er det dens værste Fejl, at den ligesaa gjærne kunde hedde „Til Alle“. Den samme Digter, som ellers med saa stor Virtuositet har malet os sine tidligere Elskerinder saa lyslevende, som om de stod for vort legemlige Øje, synes her næsten at have tabt sit Kridt og sin Farvepalet; thi Gjenstanden springer slet ikke frem med ejendommelige Træk, Læseren faaer intet Billede af den, den „Ene“ seer ud som Enhver, man er forelsket i. I videre Udvikling rekurrerer Dadlen til, at Winther her ikke har meddelt sin egen os velbekjendte, kjære Personlighed, men har stillet sig paa en reflekterende Lyrikers Standpunkt, spillende med abstrakte Følelser uden at give dem Kjød og Blod og skabe dem en Tilværelse.“ — Den Cyklus, *Heiberg* her taler om, indeholder kun de 23 første Digte af de 213, som senere blev offentliggjorte; havde han havt dem alle for Øje, vilde hans Dom vel nok have lydt noget anderledes. Allerede, da Chr. Winther i 1849 i „Lyriske Digte“ havde forøget Samlingen med 67, formaaede man at danne sig et noget fyldigere Indtryk af hans Elskede. De spredte Træk af hans Tegning gjennem disse Digte vil jeg forsøge at samle til et Billede[1]); men jeg veed godt, det ikke bliver meget sammenhængende og levende. Lad mig dog prøve! Hendes Skikkelse, hendes Syslen, hendes Holdning er fuld af Harmoni. Hun er blond[2]) med blanke og bløde Lokker[3]); han siger[4]):

[1]) Jeg ønsker at bemærke, at efterfølgende Skildring af hende — ligesom den i næste Afsnit — var skreven, før Dr. *Vilhelm Andersens* fremkom i Kalenderen Danmark. [2]) Nr. 36. [3]) Nr. 87 og 52. [4]) Nr. 78.

I Dit rørende, blonde,
Dit silkebløde Haar
min vansmægtende Tanke
saa sød en Drøm sig faaer.

De yndigste Noveller
jeg aner i Dit Blik;
jeg ingen Bog saa dejlig
end før for Øje fik.

Som Engle om Madonnas
hellige Hoved staa,
saa tusend Fantasier
en Glorie om Dig slaa.

I dette hendes Blik er der — som sagt — „en *Vemod*, en Verden fuld af Kummer“ [1]); det er klart[2]) og udgaaer med stærk Lue fra Øjnenes „milde Stjærner“ [3]). Der er Dug om dette Øjes Blaa[4]), og han taler om dets Blink og dets Sitren med Brynet[5]), sagtens en Følge af, at „Sorgen har kysset hende“ [6]). Han hilser disse *Øjne* og dette *Blik* saaledes[7]):

To milde Stjærner vogte
saa kjærligt paa min Vej,
at jeg var rent afsindig,
hvis jeg dem fulgte ej.

O, kjære, klare Stjærner!
Bliv ved at tindre smukt,
og led mig over Livets
vildtsvulmende Bugt!

Jeg grunded har saalænge,
men ej til Klarhed bragt,
hvorfra I vel har hentet
hin underfulde Magt,

[1]) Nr. 81. [2]) Nr. 52. [3]) Nr. 42 og 61. [4]) Nr. 27. [5]) Nr. 52. [6]) Nr. 43. [7]) Nr. 61.

saa mild — og dog saa vældig,
saa venlig — og dog saa stærk,
at her paa Jord I virke
et Himlens Underværk.

I fæstet har min Tanke
til dens dybeste Rod,
I vækket har mit Hjærte
og fortryllet min Fod.

O, kjære, lyse Stjærner!
Nu *seer* jeg klart og grandt,
hvor før jeg i Alverden
kun Mulm og Mørke fandt.

O, lær mig og at blusse
som Eders Straale varm!
Lær mig den Flamme tænde,
som I tændte i min Barm!

O, lær mig og at binde
saa fast, som selv I bandt!
Lær mig en Sejer vinde,
som selv I den vandt!

Hold Eders Glans da yndigt
for Sky og Taage fri,
og lad *mig* ene spejle
min Tilværelse deri!

Hendes *Smil* er mildt og stille[1]) og tidt saa hemmelighedsfuldt, at det ret lokker og fængsler. Han spørger[2]):

Hvad mener Du med dette hulde,
æterrene, anelsesfulde
Smil, som fra Dit Bæger
vidunderligt mit Sind bevæger?

Andensteds tilføjer han[3]):

[1]) Nr. 54. [2]) Nr. 41. [3]) Nr. 56.

Ak, i hendes Smil, i Sukket,
i det milde, kjære Blik
har mit Hjærte dybt inddrukket
Evighedens Ungdomsdrik.

Hun har en huld og sød *Stemme*[1]), en klog *Pande*[2]), der er Roser paa hendes lilieskære, bløde Kind[3]), og hendes Læbe er fin og rød[4]); hendes „Kind og Mund smile med sit Purpur, med sin Sne, som en Rose, som en Lilie“ [5]); men Sorgen bleger det Alt.

Disse Øjne var forgrædte,
dette Blik var sorrigmat,
disse Læber var saa trætte
og af Smilet rent forladt.[6])

Han taler om hendes „skjønne Lemmer“ [7]) og hendes kjærlige, bløde, fine Haand[8]). I hint Brev, som han skrev til *Ludvig Bødtcher*, er han henrykt over dennes Betegnelse af hende som „den Blegrosenfarvede“ og beder, om han maa eje den. Ofte i sine Digte kalder han hende sin Rose[9]) og siger, at der i hendes *Væsen* boer en Sødheds Kilde[10]); han taler om

den Elskovs dybe Mystik,
som jeg har læst i Dit Blik,
i hver Lade, i Din Gang
i Haarets Farve og i Stemmens Klang.[11])

Han priser hendes *Hjærte*, der sukker ømt[12]):

dette Hjærte, som har banket
livligt, kjærligt, rent og purt,
dette Hjærte, som har sanket
Tusendfryd — og Smertens Urt,

[1]) Nr. 79. [2]) Nr. 28. [3]) Nr. 27 og 28. [4]) Nr. 19. [5]) Nr. 19. [6]) Nr. 32 I. [7]) Nr. 19. [8]) Nr. 76. [9]) I Nr. 24, 25, 28, 32 I, 34, 41, 44. [10]) Nr. 52. [11]) Nr. 76. [12]) Nr. 52.

som kun lever, som kun aander
for Hvad der er stort og smukt,
ak, men dybt i Kval sig vaander,
mæt af Livets bitre Frugt.[1])

Dog er hun ingen klynkende og klagende Skikkelse; hun er „glødende som Rubinen, stærk som Karfunkelsten“[2]); han siger til hende:

Nej — jeg veed, Du dvæler ej
svag i Sorgens Fængselsskranke,
og Din Sjæl ej sygner — nej!
Kjækt paa alt det Skjønnes Vej
sender Du Din stærke Tanke;[3])
thi kraftigt, sundt Dit Hjærte luer,
Du er saa dejlig, fin og kjæk,
og Livets Roser, Mælk og Druer
i Mismod ej Du kaster væk.[4])

Forresten er hun undselig[5]) og blufærdig[6]), uskyldig[7]), *from*[8]) og blid[9]), tryg og fortrolig[10]); han kalder hende „Du hvide Vemodige“[11]), og tidt er hun tankefuld[12]), naar hun med Haanden under Kind[13]) troer sig alene. Hun er en yndig Viv[14]) med *evige* Ynder, *evig* Skjønhed, der huldt forkynder sig i alt Dette, som kun stammer fra Jord[15]).

Han giver os ogsaa Lov til at kikke faa Øjeblikke ind i hendes Bolig, hvor „hun sysler ret saa nydeligt“[16]).

For hendes Vindve skyder
en Rosenstok sig op;
ud gjennem Løvet bryder
rødmende Knop ved Knop.[17])

[1]) Nr. 32 IV. [2]) Nr. 54. [3]) Nr. 12. [4]) Nr. 34. [5]) Nr. 5. [6]) Nr. 54. [7]) Nr. 6. [8]) Nr. 6, 18, 41, 64. [9]) Nr. 18. [10]) Nr. 74. [11]) Nr. 41. [12]) Nr. 12. [13]) Nr. 52. [14]) Nr. 39. [15]) Nr. 76. [16]) Nr. 52. [17]) 45.

Lig efterladte, klare Foraarstanker
i hendes Vindve dufter sødt en Klynge
af Blomster, og om Karmen slynge
sig op og ned de lette, grønne Ranker.[1])

Derinde sidder hun og „bruger Pennen ret“, eller ogsaa maler hun ved sin Farvelade Blomst og Frugt[2]). En anden Gang træffe vi hende, hvor hun ordner „et Blomsterbrev“ til sin Ven, og i Svaret siger han[3]):

Hvor glad i Tanken jeg Dig saae
hist ved Dit runde Bord at staa
alvorlig, som Du være kan,
min søde, ranke Lilievand,
mens under Øjets kloge Vagt
Du ordned disse Blomsters Pragt,
mens Du med Rødt og Gult og Grønt,
med Blaat og Lilla fik mig sagt
saameget Elskeligt og Kjønt!

Saaledes har Chr. Winther glimtviis stillet sin Elskede for vort Øje, som hun stod for ham; men han indrømmer selv, at „i Kjærlighedens Hav *der* svinder jo det Fejlende“[4]). Han vil vandre Livets Vej med hende, til hvem han tør sige[5]):

Jeg seer det grandt, Du favre Kvinde,
at aldrig jeg har elsket før,
men evigt vandret kun iblinde!
Nu veed jeg vist, nu skal jeg vinde
paa Jord min Himmel, før jeg døer.

Spørg ej, om jeg har glemt at klage,
om jeg har ingen Kummer mer!
Ak jo, naar jeg vil Sløret drage
fra Fortids Mørke, og tilbage
jeg paa min svundne Vandring seer.

[1]) Nr. 92. [2]) Nr. 52. [3]) Nr. 46. [4]) Nr. 65. [5]) Nr. 27.

Men *den* skal ligge dybt begravet
som den fra evig Tid var død!
Nu er — som Stjærnen op af Havet —
min Fremtid, rigt med Glans begavet,
af Dine Taarers Strøm jo fød.

Han skildrer, hvorledes hans rige Natur var bleven gold, hvorledes Alt var blevet tomt og øde, Mulm og Stilhed, saa at Livet, Tanken og Haabet døde; og da siger han[1]):

Naar fordum ret en øde Egn
for Livets Sæd man tog i Eje,
da bar man foran Korsets Tegn —
det lysned alle mørke Veje;
det rensede hvert giftigt Dyb,
de vilde Udyr skjalv og frygted;
for Himlens Banner Mørkets Kryb
svandt — som Fantomer — hen og flygted.

. . . .

Dit Kors er *Rosen* i Din Haand,
Din Stemme er en hellig Salme,
dens Klang er Frelsen for min Aand,
og Rosen — vil jo aldrig falme?

O Elskede, Din Kjærlighed
fra Undergang mig har udrevet,
og uden Dig, forvist jeg veed,
jeg hverken sang, ej heller leved.[2])

Han siger hende, hvorledes de ville føre deres Liv sammen[3]):

Ud af Hjærtet vil vi feje
Alt, hvad der er slet og smaat,
samle paa vor Vandrings Veje
os et broget, kostbart Eje
af Hvad der er stort og godt.

At hans *Julie* forstod at nyde og paaskjønne hans Digte, er sikkert; Poesiens Røst, naar den hørtes i ægte-

[1]) Nr. 33. [2]) Nr. 38. [3]) Nr. 11.

fødte Rytmer, kunde trænge dybt ind i hende; med Rette sagde han til hende[1]:

Du, som har Øre for en Sang
og for al Skjønhed Øje,
som følger kjækt en Tankes Gang
i Dybet og det Høje;
Du har en Sjæl saa varm og øm,
der frit sig lader vugge
i andre Hjærters søde Drøm,
af andre Hjærters Sukke.

Hun søgte ogsaa gjærne Berøring med andre Digtere, selv om disse personligt stod hende fjærnt. Herom vidner f. Ex. følgende karakteristiske, hidtil utrykte Brev, skrevet i denne Tid, til hende:

„Højstærede Frue!

Jeg maatte være det utaknemmeligste Menneske, om jeg ikke, i det Øjeblik, jeg sender Dem Deres blomsterkronede Fad tilbage, lagde min oprigtige Taksigelse derpaa og bad det om at overbringe Dem samme med ikke mindre Ynde, end det overbragte mig de fortræffelige Frugter. Jeg spørger mig selv, hvormed jeg kan have gjort mig fortjent til en saa stor Godhed fra Deres Side, og det glæder mig usigeligt, at jeg kan svare mig selv: „Ved Intet!“ Thi at erholde Hvad man har fortjent og følgelig har Krav paa, er jo kun en Rettighed; men alle Rettigheder ere kjedsommelige. Derimod at modtage Hvad man aldeles ikke har fortjent, det er først virkelig at modtage; kun Det er en virkelig *Gave.* Og om Gaverne hedder det jo:

„Sie kommen von oben herab in ihren eignen Gestalten“.

[1]) Sml. Digtn. X, S. 3.

At modtage ufortjente, men derfor sande Gaver, er desuden at leve af Naade; men intet Levebrød er behageligere end dette, naar det uddeles af en elskværdig Dame.

Tillad mig den skriftlige Expektoration, som var bleven mig nødvendig, fordi min invalide Tilstand forhindrer mig fra at overbringe den mundtligt. Snart haaber jeg dog at kunne træde for Deres Øjne med tilbørlig Anstand, det vil sige: uden at støtte mig paa den fæle Stok, som har opvakt russiske Idé-Associationer hos Dem. Ifald Synet af den gjorde samme Virkning paa Etatsraad *Bang*[1]), da kunde den maaske blive foreviget i en ny Udgave af „Sars-Koje-Selo“ [2]).

Med de forbindtligste Hilsener fra min Kone og min Moder har jeg den Ære at undertegne mig

Deres ærbødigste
J. L. Heiberg.

Nye Bakkehus, 2den Oktbr. 1844.

S. T. I Hast!“
Fru Werliin.

Ogsaa *Fr. Paludan-Müller* hyldede hun ved en Nyaarsaften at sende ham „en yderst smagfuld Kurv med Vindruer“ [3]).

I den her omtalte Periode af Chr. Winthers Liv trak han sig mere og mere bort fra de Krese, i hvilke han tidligere havde søgt Oplivelse, og hengav sig nu næsten udelukkende til „den Ene“. Han synes endogsaa gjærne at have villet være for bestandig fjærnet fra Kjøbenhavn; af et Brev fra *Ingemann* til *H. C. Ander-*

[1]) *Ole B.* [2]) Et Digt af denne („Mindeblade fra Rusland“).
[3]) Se Breve fra og til C. W., S. 132.

sen fremgaaer det, at Winther i Begyndelsen af 1841, da *Ingemann* tænkte paa at opgive sin Stilling i Sorø, ønskede at blive hans Efterfølger ved Akademiet *der*[1]). Ikke sjældent i disse Aar søgte han til sine laalandske Slægtninge og Venner. Han var saaledes fra April til Juni 1842 hos sin Stiffader i Maribo, og, da en stærk Storm paa hans Nedrejse nødte ham til at blive i Vordingborg, gjæstede han Iselinge, hvor han blev modtagen med „den vante, gamle Hjærtelighed“[2]). *Aarestrup* siger d. 21nde April 1842 i et Brev til *Chr. Petersen:* „Winther har det godt i Maribo — han har Ro“. Frøken *Ross* skriver til mig om ham under dette Ophold: „Hans Humør var yderst slet; han vilde ligesom undfly sig selv; da var Historien med den bortløbne Præstekone lige paa Højden. Lidt efter lidt forslog han dog Tankerne ved behagelig Underholdning med en Enke, som var henrykt over den Opmærksomhed, han viste hende[3]). Men syg paa Sjælen og vred paa sig selv var han — eller forekom han mig at være — *som aldrig før* — endda han havde havt brav Aarsag dertil.“ — Følgende Brudstykker af Breve fra ham til *Chr. Petersen*[4]) kunne give Indblik i hans Liv derovre; den 9ende April skriver han: „Min gamle, kjære Fader har jeg truffet ved forunderlig god Helbred og i et ypperligt Humør. — Forleden Dag havde *Knud Sidenius* meldt sig, sin Kone og Svoger til *Aarestrups;* men det var ikke saa heldigt endda; thi der var inviteret et helt Selskab. Gud veed, om det var *Aarestrups* eller hans

[1]) Se Breve til *H. C. Andersen*, S. 302. [2]) Breve fra og til C. W., S. 65. [3]) Sagtens Fru *Valentin* (se 2det Bind, S. 280). [4]) Se Breve fra og til C. W., S. 65—67.

Kones Idé. Næppe vare vi ankomne til Saxkjøbing, før *Aarestrup* ogsaa kom hjem fra en Sygerejse; og for hans Dør holdt strax en anden Vogn, som skulde føre ham ud til Pastor *Winther* i Slemminge (1 Mil omtr.). Jeg tog altsaa det Parti at sætte mig paa Præstens Vogn ved Siden af den meget tykkere blevne Doktor, for dog at have lidt Gavn af ham; og fik jeg da ogsaa paa Hen- og Tilbagerejsen en god lun Passiar med ham. Klokken var lidt over $9^1/_2$, da vi kom hjem, saa det mig lidet bekjendte og lidet interesserende Selskab af Damer og Herrer ikke gjorde mig stort Besvær. — *Aarestrup* har forresten en ypperlig Madeira." I et Brev fra 12te Maj s. A. hedder det: „Fra *Georg Aagaard* kan jeg hilse Dig; han havde inviteret mig til sin lille Drengs Daab; men jeg kunde ikke komme. Endnu har jeg ikke besøgt ham[1]). — Hos *Aarestrup* tilbragte jeg en Dag og en Nat og i hans Selskab endnu næsten to Dage hos min Broder og min Svoger. Han var, som Du kalder det, meget „fornøjelig". Omringet af Kone og *otte* Børn tager han sig ret patriarkalsk ud, især siden hans Mave har tiltaget i Omkres. Han paastaaer, at den udvider sig som en Sæk ved den idelige Kjørsel paa de slette Veje. Der kan jo være Noget deri. — Da jeg stundum bliver indbuden til de saakaldte Bispegilder, naar Fader visiterer, hos Præsterne, og jeg ikke altid kan unddrage mig, saa seer jeg adskillige Folk. Saaledes traf jeg forleden sammen med Grev *Knuth*[2]), der

[1]) Dette er udeladt i de trykte Breve. *Georg A.* var en Søn fra Iselinge, Forpagter paa Bennitze ved Maribo, Prokurator i denne By og Politiker (Biogr. Lexikon I, S. 4, *Plougs* Saml. Digte S. 410).
[2]) Den bekjendte *F. M. K.* til Knuthenborg.

lader til at være ret en Hædersmand. Ham vil jeg i Selskab med min Svoger gjøre Besøg imorgen."

Under dette Besøg saae han sidste Gang sin Stiffader. Denne havde længe været svag, men dog arbejdsdygtig og livlig. Den 21nde Jan. 1841 skriver *Aarestrup* til *Chr. Petersen:* „Jeg spiste forleden tilmiddag hos Biskoppen, som er frisk og sund, og som — hvis Engle kan blive gamle — er en gammel, rynket, rystende, vingeløs Engel, kjendelig paa de blaa Øjne." I Foraaret var han „meget fornøjet ved sin *Hannes* Søns Besøg"[1]). — Sommeren gik stille og rart for ham, han var ude paa Visitatsrejse, og d. 29nde Sept. fejrede han med sine Omgangsvenner sin 80nde Aarsdag. Han fuldendte sin Kommentar over Apostelen Pauli Pastoralbreve og var fuldt med i Alt. I November blev han pludseligt syg, og det var da Døden, der meldte sig. „En ubeskrivelig barnlig Sjælero hvilede over ham — han aandede svagt, men uden at lide, og uanfægtet." Da Frk. *Ross* gjentagne Gange søgte at bringe det bestandig forover hængende Hoved i en mere hvilende Stilling, sagde han saa mildt og hengivent: „Hovedet vil i Jorden." Da det blev understøttet af Puder, fandt han bedre Hvile og tilkjendegav det ved en svag Bevægelse og et kjærligt Godnat. „Da lagde Søvnens Fred sig over det milde Aasyn, og Øjenlaagene sænkede sig langsomt over det herlige Blik. En halv Time efter var det udslukt"[2]). — Her mistede Chr. Winther en udmærket Ven, der trofast havde været ham i Faders Sted og „elskede ham som sin egen Søn"[3]).

[1]) Frk. *Ross:* Skildringer af *R. Møllers* private Liv, S. 96. [2]) Smstds. S. 96—102. [3]) Smstds. S. 96.

Den 7ende Dec. 1842 skrev Chr. Winther følgende, tidligere utrykte Brev til Frøken *Ross*[1]):

Kjbhn., Pilestræde Nr. 84.

Ret inderlig megen Tak for Deres venlige Brev og de deri indeholdte Meddelelser. Sandelig, jeg vilde ogsaa saa gjærne i Gjerningen takke Dem for den Omhu, De altid har viist min elskelige gamle Fader; men jeg tilstaaer Dem det oprigtigt: jeg er uden Midler dertil, uden Indflydelse. Dog — skulde der tænkes Noget, eller skulde De træffe en Lejlighed, hvorved De troer, at jeg kan være Dem til Gavn, saa beder jeg Dem at sige mig det, og det skal være mig en kjær Pligt at gjøre for Dem Hvad der staaer i min Magt. Tilgiv, at jeg her udtaler mig rentud, og tilskriv det ikke Mangel paa den Delikatesse, jeg skylder Dem!

Jeg har for lang Tid siden givet formeligt Afkald paa min Mødrenearv, som jeg i sin Tid har oppebaaret, og nu har jeg gjentaget denne Erklæring, opfordret dertil af Skifteretten i Maribo. Jeg har altsaa ingen Fordring til Stervboet efter min Stiffader, og Alt, hvad der er, gaaer ind under Boets Masse. Med Hensyn altsaa til de omtalte Bøger, maa De henvende Dem til Arvingerne selv, og der er vist ingen Tvivl om, at disse jo ville indrømme denne Ubetydelighed. Hvis imidlertid *min* Stemme ved denne Lejlighed skulde komme i Betragtning, har De saa herved med største Fornøjelse og Beredvillighed mit Samtykke til at benytte Dem af Faders Tilladelse. Dette skal jeg tillige underrette *Sidenius* om.

Jeg vil haabe, at man sender mig mine Breve og andre mig vedkommende Papirer, som maatte forefin-

[1]) Overladt mig af hende.

des[1]). Mit Kontrafej vilde jeg nødig skulde komme i fremmede Hænder. Jeg har i Sinde at bede *Sidenius* om paa Auktionen at kjøbe til mig den lille Sekretær og de to aflange, kolorerede Kobbere med italiensk Underskrift, som hang inden for Døren i Salen; de have stor Affektionsværdi for mig; jeg kan huske dem, saa længe jeg kan huske.

Nu, lev vel, kjære Frøken! Jeg mener dette *Levvel* alvorligere, end det i Almindelighed tages ved et Brevs Slutning. Endnu engang takkes De ret hjærteligt for Deres venlige Opmærksomhed mod

Deres forb., ærb.
Christian Winther.

Som før sagt, havde de kjøbenhavnske Venner ikke stor Glæde af Winther i disse Aar. Hos *Chr. Petersens*, hvor han jo tidligere daglig havde været, saaes han sjældnere og viste sig ikke omgængelig, naar han kom der. Den 29nde Dec. 1842 skriver *Aarestrup* i et utrykt Brev til *Petersen:* „Bedrøv Dig ikke over Winther! Der er Digtere nok til i Verden, og man skal lade dem have deres synderlige Lader.“ Af samme Brev og andre til *Chr. P.* fremgaaer det, at *Aarestrup* er inde i Winthers Forhold til Fru *Werliin* og i meget fortrolig Forbindelse med hele hendes Kres. Foruden til sin „kjære Chr. Winther“ sender han Hilsener til „den henrivende Fru *Werliin*“ og *Monrads,* hvis Hus forekommer ham som Aladdins Palads, bygget af Aanden, smykket af en Fe; endvidere til *Carl Petersen,* dennes *Thora* og „Alle, som interessere sig lidt for mig arme

[1]) Ifølge Frøken *Ross's* Udtalelse til mig blev alle *R. Møllers* Familiebreve efter hans Død brændte.

Robinson — eller *Dampe* — eller Hvad Du vil kalde mig." I et Brev fra 21nde Aug. 1844 hedder det: „Seer Du Fru *Werliin*, saa siig, jeg døer af Længsel efter Kjøbenhavn og skriver Vers til Tidsfordriv." — Skjøndt *Aarestrups* Brevvexling med *Chr. Petersen* stadigt fortsættes, høre hans Hilsener til Chr. Winther op gjennem alle disse Aar. Grunden dertil er aabenbart den Afkøling, der fandt Sted i Forholdet mellem Winther og *Petersen*, vistnok endel, fordi hverken denne eller hans Hustru syntes om Fru *Werliin* og Winthers Forhold til hende, men ogsaa paa Grund af Digterens Pengenød og deraf følgende Fordringer til Vennen. *Petersen* havde forstrakt mange gode Venner saa rigeligt med Mønt, at det kom til at gaa haardt ud over ham selv, og i sin Forlegenhed maatte han indkræve sit Tilgodehavende, saaledes ogsaa hos Chr. Winther. Denne sendte ham følgende skriftlige Bud fra Maribo (12te Maj 1842): „Til *Dahlstrøm* skrev jeg strax, men fik ikke Svar fra ham før igaar. Det var ham, skrev han, selv umueligt at staa i Forskud, han havde ingen fremmede Penge mellem Hænder og kunde i denne meget pengetrange Tid ikke gjøre Udveje. Alt i Forvejen havde jeg gjort Skridt for at skaffe mig selv en Sum, som jeg har behov, naar jeg vender Næsen igjen til Kjøbenhavn; dersom det lykkes mig — hvilket *maa* ske i Løbet af 14 Dage — skal jeg dele med Dig . . . . Lev vel, kjære Ven! Vær selv ikke vred paa mig for den ubetydelige Ulejlighed, jeg foraarsager Dig med den Vexel; jeg haaber, at Skæbnens Vexel vil jævne dette som saa meget Andet." Tilsidst blev *Petersen*, da Winther skyldte ham altfor Meget og Intet kunde betale, nødt til at sælge

hele dennes til ham pantsatte Bibliotek, for dog at sikre sig Noget til sin Families Underhold, og man kan jo maaske nok forstaa, at dette fjærnede de to Venner fra hinanden[1]; de saaes senere i *Carl Petersens* Hus, men omgikkes da kun ganske formelt. —

Chr. Winthers Ven *Christen Thaarup* havde i 1839 opgivet sin Skolegjerning og var flyttet fra Helsingør til Kjøbenhavn; til dennes Hjem søgte den betrængte Digter ofte hen. Fra Neu Strelitz skriver han til *Thaarup:* „Hvor jeg skal *fortælle* Dig og Din Hustru, naar jeg engang kommer og overrasker Dig, naar Du sidder og skriver for Andre en eller anden tyk Bog, saa det svider i Dine Arme; det er jo Din Vane! Læg den af — den duer ikke!“ Andensteds hedder det: „Hils Din velsignede *Marie* ret hjærteligt fra Din Ven, og gjør mig ikke den Sorg igjen at lade Dig smedde i en Skoles Lænker.“ Til Fru *Thaarup,* født *Keil,* „den lille, gode Hustru, som er Alt for sin Mand“, skriver Chr. W. d. 23nde April 1843: „Jeg takker Dem ret inderligt for al den Godhed og Overbærelse, hvormed De saa ofte har modtaget og taalt mig og mit mørke Sind i Deres fredelige Hjem; det skal jeg aldrig glemme!“ Under Brevet tilføjer han: „Tør jeg haabe, at De ikke vredes, naar jeg beder Dem at gjemme medfølgende Ubetydelighed til Erindring om mig?“; han kalder sig tilsidst hendes oprigtige Ven[2]. —

N. P. Nielsens Hus var ellers maaske *det,* i hvilket Chr. Winther kom mest i disse Aar. Omkring 1840 vare *Nielsens* flyttede ud i Frederiksberg Allé — nu

[1]) Dette har *H. P. Holst* meddelt mig. [2]) Disse hidtil utrykte Breve findes i min Autografsamling.

Hjørnet af „Mynsters Vej“ — i en anseelig Villa med to Sidebygninger og en Have, der strakte sig ned til Gamle Kongevej. I sin Teaterhistorie[1]) siger *Overskou:* „Ved sin store Betydenhed som Kunstnerinde og den hende egne Behagelighed og Tække i Omgang med dem, som hun forundte sin Yndest, havde Fru *Nielsen* tiltrukket sig en lille Kres af *beaux-esprits,* som ved deres hyppige Besøg i hendes smukke Hjem i Frederiksberg Allé gjorde dette til et lille *Hôtel Rambouillet,* hvor Underholdningen gik op i Meditationer over Poesi og Kunst, Fremsættelsen af æstetiske Teoremer, Drøftelse af Teatertilstande og gjensidig Beundring. *Nielsen,* der fandt større Behag i at færdes i sin Have eller ude blandt joviale Venner, end i Kunstfilosoferen, deltog sjældent i det Slags Diskussioner . . . . . . Fru *Nielsen* var den Hyldede, *Heedt* Oraklet og [*Michael*] *Wiehe* den opmærksomme Modtager.“ Til denne Kres, der her er omtalt af en fjendsk Pen, hørte endvidere Sangerinden *Caroline Lehmann* og *Niels W. Gade,* hvilke To undertiden i Forening spillede og sang for Selskabet, og herude komponerede *Gade* flere af sine Smaasange, f. Ex. „Lille Grethe“, som *Heedt* og han paa samme Eftermiddag bragte til Verden i Fru *Nielsens* Dagligstue. Noget senere blev den unge Maler *Fr. Vermehren* optagen blandt de Udvalgte; undertiden kom her ogsaa Brødrene *Helsted, Carsten Hauch, Oehlenschlæger* og *Søren Kierkegaard.* *Nielsens* boede derude hele Aaret rundt, de holdt Heste og Vogn, som kjørte dem ind til Teatret, og havde en hel lille Landbedrift. Her samledes gjennem en lang Aarrække en fast lille Søndagskres

[1]) VI, S. 235.

tilmiddag; i denne var sidst i Trediverne indtil noget op i Fyrrerne Chr. Winther optagen. *Nielsen* kunde vise sig som „en bedaarende Vært“ [1]), og de vare, som *Overskou* bemærker, Alle charmerede i Fruen, der omgikkes dem „blid og from som en Due og dog i høj Grad interessant og dygtig“ [1]). Om Sommeren opholdt man sig efter Middagsmaaltidet i den store Have, og her — som inde i Huset — „havde man den største Frihed til at skalte og valte efter eget Behag“ [1]). Hvis *Nielsens* om Vinteren skulde ind at spille Komedie, blev alle Gjæsterne tilbage og lod, som Hjemmet var deres, og saa fortsattes Selskabeligheden, naar Vært og Værtinde kom hjem.

Om Tildragelserne i *Nielsens* Have har jeg hørt Professor *Vermehren* fortælle Følgende: Der var opstillet en Vippe dernede, og den kunde tillige dreje rundt som en Karrussel; for at give dem, der vippede, Rygstød, var der anbragt et Bræt paa bægge Ender af Vippen. *Høedt* og *Wiehe* satte sig op og raabte: „Nu skal Maleren dreje os rundt.“ *Vermehren* var strax beredt. „Hurtigere! Hurtigere!“, raabte de. Snart gik det med en enorme Fart. I det Samme sprang *Wiehes* Rygstød af, og han blev med fuld Kraft slynget ud i Rummet mod et stort Træ. Samtidig hermed styrtede Vippebrættet med *Høedt,* som havde Benene inde under det; hans Buxer revnede, og han laa blødende paa Jorden og jamrede sig. *Wiehe* var en Stund som livløs, derpaa sprang han op, og, da man spurgte ham, hvorledes han havde det, svarede han: „Godt!“. Der kom ikke en Klagelyd over hans Læber, og han havde dog

[1]) *N. W. Gades* Ord til mig.

brækket et Ribben. *Nielsen* kom løbende, aldeles forbitret, og lod hele Raseriet gaa ud over „denne Maler, der altid skulde gjøre Ulykker.“ *Anna Nielsen* holdt igjen og var ulykkelig baade over Mandens Raseri og over det skete Uheld. Der blev sendt Bud efter andet Tøj til *Høedt*, og det Hele endte saa tilsidst paa en nogenlunde fredelig Maade.

Fra Efteraarslivet derude har *Gade* fortalt Følgende: *Nielsen* gik altid og rev græsseligt ned paa „det fordømte Teater, som man skal rende og spilde sine Kræfter paa.“ Meget hellere vilde han give sig af med praktiske Forhold, og for at bevise sin Dygtighed i saa Henseende havde han anskaffet sig to Svin til Opfedning. Saa var han en Søndagaften bleven nødt til at tage ind og spille en Helterolle, og imedens kom det skrækkelige Budskab til Selskabet i hans Dagligstue, at Svinene vare rendte bort. *Søren*, Karlen for det Hele, maatte ud at søge efter dem; han var oppe i Frederiksberg By og rundt omkring — men allevegne forgjæves. Fru *Nielsen* var ulykkelig. „Nicolaj bliver rasende, naar han kommer hjem,“ sagde hun — og saa kom han! „Hvad er der? Hvad er der dog?“, spurgte han. „Aa, det er Ingenting!“ „Vist saa, Anna, der *er* Noget!“ „Det Hele er en Ubetydelighed! Det er Søren, som har ladet Døren til Svinehuset staa aaben, og saa er Svinene rendt.“ *Nielsen* slog Hænderne sammen og raabte patetisk med stærk Heltestemme: „Saa skal man gaa *der* og spille paa det fordømte Teater, og, naar man saa kommer hjem og skal nyde sin Fred og Glæde, saa er Ens Svin rendt bort.“ Denne Slutning, udtalt med fuld heroisk Patos, bevirkede, at Alle brast i Latter; da gik

det Komiske op ogsaa for *Nielsen* selv, og herigjennem kom Forsoningen med Skæbnen i Stand. Men hvorledes Svinene atter bragtes tilveje — derom melder Historien Intet.[1])

Disse Tildragelser har Chr. Winther været Vidne til. Ogsaa til Hverdagsbrug saaes han ofte hos *Nielsens*. Det passede ham saa udmærket, naar han havde spist tilmiddag og tændt sin Cigar, at gaa ud i Frederiksberg Have og saa ende Aftenen *der*. Saa var Fru *Nielsen* i Almindelighed ene hjemme; han traf interessante Mennesker hos hende, og, naar *Nielsen* saa senere indfandt sig fra Skydebanen, eller hvor han nu havde været, modtog han altid Gjæsterne med de Ord: „Naa, det glæder mig at træffe Dem her, saa veed jeg, min Kone ikke har været alene." I et Brev[2]) til sin Mand skriver hun d. 18de Juli 1840: „Jeg havde forleden Aften Besøg af tre Herrer — hvad synes Du? — nemlig Chr. Winther, Dr. *Aarestrup* og Digteren *Holst*. Vi mødte dem i Alléen, hvor vi spadserede lidt, da det er det tørreste Sted i denne fugtige Periode, og her kom de til os og meldte mig, at de just vare i Færd med at hjemsøge mig. Vi fortsatte nu Spadsereturen op ad Valdby Bakke, hvorhen vi egentlig havde bestemt os, og laante efter Dit Exempel Nøglen til Søndermarken, hvor vi gik igjennem, og kom hjem til rette Tid for at drikke Te. *Holst* undskyldte sig imidlertid, da hans Kone ventede ham."

Forholdet mellem *Nielsen* og Winther var høflig

[1]) Skuespiller *V. Kolling* har fortalt denne Historie i Dagbladet „Dannebrog"; jeg meddeler den med *Gades* Ord. [2]) Ejes af Fru *Nielsens* Søstersøn, Kand. teol. *A. E. Bojesen*.

formelt og blev aldrig anderledes; de passede slet ikke sammen. Paa en ganske anden Maade stillede Winther sig derimod over for *Anna Nielsen,* hvem han holdt overmaade meget af, og som til Gjengjæld var hans moderlige Veninde. Kresen derude fandt, at han var noget lapset; „han var flot paaklædt og saae godt ud, men var ikke meget talende." Han forelæste fint og fuldendt de nye Digte, han havde skrevet, og bl. A. var *Søren Kierkegaard* da en enkelt Gang hans Tilhører og Beundrer. Som bekjendt, skrev *Kierkegaard* aldrig Navn i sine Bøger, men havde dog gjort en Undtagelse med den lille første Udgave af Winthers Haandtegninger, en Bog, som han ofte gik med i sin Frakkes Inderlomme[1]). Ogsaa *Nielsens* vare varme Beundrere af den wintherske Muse, og Bægge fremsagde de ofte hans Digte paa Aftenunderholdninger; saaledes deklamerede *Anna Nielsen* i Maj 1845 ved en Forestilling, *Høedt* og *Wiehe* gav, baade „Sauvegarden" og „Svend og Inger"[2]).

I Aarene efter 1843—44 indfandt Winther sig ikke mere hver Søndag som Gjæst hos *Nielsens,* men kom der ofte paa Visit — et Kvartérs Tid ad Gangen — „altid urolig, altid nervøs, altid fortrykt over Forholdet til Fru *Werliin*". *Anna Nielsen* var hans Fortrolige. Hun havde i sin Syæske liggende en lille Bog med Elfenbensblade, og, naar Winther var gaaet, fandt hun ofte paa et af disse skrevet et Vers af ham, saaledes en Dag dette:

Her har jeg siddet mangengang
med Uglen i mit Hjærte;
men venlig Tale, Spil og Sang
har dysset ind min Smerte.[3])

[1]) *Gades* Meddelelse. [2]) Brev fra *A. Nielsen* (i teol. Kand. *A. E. Bojesens* Eje). [3]) Prof. *Vermehrens* Meddelelse.

Paa en anden af disse Visitter sad Winther med Ægteparret *Nielsen*, *Vermehren* og *Phister* i Fruens Kabinet. Talen kom paa Xylograf *Flinch*, der havde ladet hele sit Skjæg voxe, hvilket dengang var noget Usædvanligt. Winther sagde: „Det kan jeg ikke forstaa, han vil, da der slet ikke er noget Fremragende ved ham“, hvortil Fru *Nielsen* svarede: „Behøver der da endelig at være noget Fremragende ved en Person, forat han skal lade sit Skjæg voxe?“ Winther fortsatte: „Ja, *jeg* burde jo mindst tale derom, da mit Ydre synes at være meget afstikkende, eftersom man seer sig foranlediget til at stille det offentlig frem.“ Denne Ytring var møntet paa *Phister*, som i *H. P. Holsts* „William og Emma“ [1]) havde kopieret Winther meget slaaende og til dennes største Forbitrelse. *Phister*, som mærkede Snærten, blev forfjamsket og forsikrede, at *det* havde aldrig været hans Mening, det kunde ikke falde ham ind, o. s. v., og Scenen endte med, at Winther sejrede.

Det var ikke blot Mennesker, men ogsaa Dyr, der drog Winther til det *nielsenske* Hus. Hunden „Murad“ [2]) var hans gode Ven, og i sin Digtning „Fjældvandring ved Badet“ har han paa en udmærket smuk Maade foreviget den.

Det usympatetiske Forhold, der fandt Sted mellem *Nielsens* og *Heibergs*, maatte være Winther meget pinligt, da han stod bægge Krese nær. Naar han i det *nielsenske* Hus sad og hørte paa de mange haarde Domme over *Heibergs*, gjaldt disses Klage over hans „Mangel paa Kurage“ til at udtale Sym- eller Antipati

[1]) Opført 1ste Gang 18de Jan. 1846. [2]) Se: *Joh. Louise Heiberg:* „Et Liv, gjenoplevet i Erindringen“, I, S. 129.

ham maaske netop i en saadan Situation. Een Trøst havde han, denne nemlig, at *Anna Nielsen aldrig* deltog i Nedrivningen. Naar de Andre begyndte, sagde hun blidt: „Aa, Herregud, lad os dog nu lade være med den evige Snak om *Heibergs;* lad os nu tale om noget Andet!" Hun vendte sig til *Vermehren* og sagde: „De veed ikke, hvor jeg er træt af alt Dette med *Heibergs.*"

Skjøndt Winther i fuldt Maal vedblev med sin Begejstring for Fru *Heiberg* som Skuespillerinde og for *Heiberg* som Forfatter, kom han i Fyrrerne ikke ofte i deres Hus. At *Heiberg* paa denne Tid var paavirket af Winther, sees tydeligt af hans Indledningsdigt til „Danmark, et malerisk Atlas", udgivet 1842; det er i paafaldende Grad en mat Efterklang af Chr. Winthers „Sjælland"; derimod kan jeg egentlig ikke se Paavirkning af „Annette" i „De Nygifte", hvilket man har villet paavise[1]). Naar *Heibergs* i disse Aar viste sig mindre venlige mod Winther, laa det — efter Fru *Heibergs* egne Ord til mig — deri, at de virkelig ansaae ham for at være en altfor varm Tilhænger af det *nielsenske* Hus. — Da Fru *Heiberg* i Febr. 1847 havde spillet i „Fruentimmerskolen", var han aldeles begejstret herover og skyndte sig næste Aften ud for at komplimentere hende. Idet han kom ind i Stuen, traf han *Heibergs* og Fru *Gyllembourg* meget bedrøvede, fordi de lige havde faaet Bud om, at denne Sidstes Plejesøn *Georg Buntzen* var død; *Martensen* sad netop hos dem og trøstede de Grædende[2]). Winther havde havt Interesse for den Af-

[1]) *Niels Møller:* Ill.Tidende, 1892. [2]) Se *Joh. Louise Heiberg:* „Et Liv, gjenoplevet i Erindringen" II, S. 240—41.

døde. I et utrykt Brev (4de Juni 1835) fra Fru *Gyllembourg* til ham takker hun for den Godhed, han har viist *Georg*, i hvis unge Hjærte han havde en høj Plads. Hun anbefaler fremdeles ham som sig selv til Winthers Velvillie og Overbærelse. I det her omtalte Øjeblik var han imidlertid for optagen af Fru *Heibergs* Komediespil og begyndte derfor, kort efterat han havde faaet Dødsbudskabet, at udtale sig i Extase over hendes Kunst, hvortil hun svarede: „Ja, alt Det er nu ganske svundet for min Bevidsthed paa Grund af dette Sørgebud." Winther syntes fremdeles ikke at ville tage Hensyn til denne Sorg, hvorved han krænkede de Sørgende, som blot ønskede, han vilde gaa. De tilgav ham egentlig aldrig senere denne hans Optræden[1]). Man sporer dog allerede tidligere Noget af det Køligere i Forholdet, naar *Heiberg* i sit Digt „Charlottenlund"[2]) raillerer over de før omtalte Linier i Chr. Winthers Studentervise:

Herrer vi ere i Aandernes Rige,
vi er den Stamme, som evigt skal staa.

Hos *Heiberg* gaaer en Flok Skoledrenge om i Skoven og synger:

Vi kom herud i Omnibus,
mens vi fik Cigarernes Patte.
Afvejen, Folk, for den vordende Rus!
I maa lære hans Værd at skatte.

Vi danne den Stamme, som evigt skal staa,
besjælet af Guddomsflammen.
En Stamme kan ej afvejen gaa,
derfor afvejen for Stammen!

[1]) Fru *Heibergs* Meddelelse til mig. [2]) Poet. Skr. 1862, VIII S. 210.

Er Artium endt, saa bliver et Blad
af Stammen produceret;
det er det Samme som Doktorgrad,
saa er man habiliteret.

Det fra *Heibergs* Side ofte lidt disharmoniske Venskab mellem disse to Digtere var svækket, men — som det senere vil sees — ikke brudt, og det kunde det efter *Heibergs* Principper ikke blive; han siger: „Den, jeg først har skjænket mit Venskab, kan ikke blive det berøvet; i Udholdenheden ærer jeg mine egne Følelser; det er mig selv, det gaaer ud over, hvis jeg kan forandre dem; Hvad jeg engang har sat højt maa beholde denne Plads hos mig; jeg nedsætter mig selv, idet jeg opgiver Hvad jeg engang har optaget i min Sjæl. Ligesom Den, der eengang har stjaalet, vedbliver med at være en Tyv hele sit Liv igjennem, selv om han aldrig stjæler mere, saaledes er Den, der eengang er min Ven, min Ven for bestandigt, selv om han paa en eller anden Maade gjør Noget, der er mindre venskabeligt imod mig.“

Winthers pekuniære Forlegenheder forfulgte ham — som sagt — fremdeles; han havde jo rigtignok sin Pension paa 1200 Kr. fra sin Lærertid hos Prinsessen; men Aagerkarlene pinte ham forfærdeligt. Den 15de Marts 1843 bliver han „indtil Videre“ fritagen for at betale Rangskat, og d. 25nde Septbr. 1844 assurerer han i Livsforsikringsanstalten i Kjøbenhavn sit Liv paa fem Aar for 1000 Rbd. mod en aarlig Præmie af 19 Rbd. 86 Sk.; den 25de April 1845 laaner han saa af samme Anstalt

600 Rbd., af hvilke der svares aarlig Rente 24 Rbd. indtil 1850, saa afdrages der aarlig 200 Rbd. Det er ikke uden Grund, at han synger:

I Skovens Højsale Falken graa
tør bygge med trøstigt Mod;
men jeg har ikke en Kvist, hvorpaa
jeg hvile kunde min Fod.

Bag dunkle Buske, saa lunt i Løn,
der lægger sig Hjort og Hind;
men jeg har ikke den Tue grøn,
hvor jeg kunde svale min Kind.[1])

I 1843 udgav han „Digtninger“ og „Fire Noveller“ („Skriftestolen“, „En Hævn“, „Et Hjærtes Gaade“ og „En Aftenscene“), i 1846 Text til „Fem og tyve Billeder for smaa Børn“ af *M. Rørbye*, og desuden udgav og oversatte han en hel Del andre Forfatteres Arbejder, tildels som Feuilletoner i „Fædrelandet“. — „Digtninger“ blev ikke modtagne med udelt Anerkjendelse. „Fædrelandet“ for 1843 indeholdt i sine Nummere 1154 og 1161 en udførlig Omtale af denne Bog, og Anmelderen, som kalder sig *Mb.* — det var den 22aarige *Chr. K. F. Molbech* — skriver i novellistisk Form. Han begynder med at fortælle, at han — uden selv at have læst disse Digte — gaaer hen for at give dem til en ung Pige, *Marie,* i hvem han er forelsket. Senere vil han selv læse Bogen og da raadspørge hende som et Orakel; hvis hendes Dom om den saa er den samme som hans, vil han heri se et Bevis for, at hun elsker ham. Da hun faaer Bogen, klapper hun i Hænderne af Glæde

[1]) Sml. Digtn. III, S. 181.

ved Tanken om at skulle læse den. I ingen Bøger har hun følt sig hjemme som i Winthers med den hemmelig søde Sorg, der tiltrækker saa magisk, og, hvergang hun paany tager dem frem, er det, som om hun fra en Rejse kom tilbage til sit eget kjendte, hjemlige Kammer; naar hun lukker en af hans Bøger, føler hun det, som havde hun vandret i en Bøgeskov med Solskin og Fuglesang, mellem klare Kilder og stille Søer, men bestandigt med Udsigt til et tættere Skovdyb, hvor Træerne lukke sig sammen i et anelsesfuldt Mørke, der ikke kan gjennemtrænges af nogen Solstraale. Paa denne Ytring af hende svarer den unge Elsker, at hendes Indtryk er foraarsaget ved den *Nationalitet* i Aand og Tone, som er Chr. Winthers Ejendom og Særkjende; han er saa inderlig formælet med vor Naturs og vort Folks Liv, at hans Stemme her klinger fra Sjæl til Sjæl, fra Slægt til Slægt, og aldrig døer, saa lidt som Naturens Ytringer eller Folkekarakteren nogensinde vexle i sine Grundelementer, saa lidt som Sprogets Kjærne forandrer sig eller Erindringen om Fortiden bliver farveløs og mat; thi det er disse Elementer, der konstituere Det, man kalder Poesiens *Nationalitet*, dette Hjemlige, Ubeskrivelige, der som en Del af Poesiens indvortes aandelige Væsen ikke kan defineres eller fastholdes i Begrebets Lænker, men kun føles. Denne Poesiens Nationalitet beroer ikke alene, eller idetmindste fortrinlig, paa Stoffet, ikke heller paa Kompositionen eller den indvortes Behandlingsmaade, men ogsaa paa *Sproget;* „den indfødte Sprogkaraktér“, en ligesom med Modermælken indsuget og siden, bevidst og ubevidst, erhvervet Fortrolighed med Sprogets Ejendommeligheder og en Selvstændighed og

Frihed i Udtryk, som følge deraf, netop dette er et Særkjende for den ægte nationale Digter, der altid behandler sit Modersmaal paa samme Maade som en udmærket Musiker, der tilbunds kjender sit Instrument, aflokker dette dets sjælfulde og til Sjælen sig trængende Toner; Sproget er den nationale Digters Troldmand, hans Pen er hans Tryllestav, Ordene komme og gaa, naar han vinker ad dem, og i alle hans Slyngninger og Forbindelser er der fuld Harmoni. Naar der nu til en saadan Sprogkraft kommer virkelig Sympati med Folkets Liv og helligste Interesser, med dets Forfatning og Historie, dets Sæder og Skikke, saa er Digteren ægte national, saa vil hans Poesi ikke forsvinde. Dette gjælder om Chr. Winther. Det er det Danske i Maries Aand og Hjærte, der har gjort ham til hendes Yndlingsdigter, og det samme Indtryk, som hun for lidt siden har sagt, hun fik af *hans* Poesi, vil hun ogsaa modtage af vore Kæmpeviser, som alle ere udsprungne af Folkebevidstheden, eller rettere: Ubevidstheden, ligesom ved en Naturnødvendighed, og hvis Aand og Tone derfor ere at betragte som det mest naive Udtryk af det danske Folks aandelige Individualitet, af Grundtrækket i dets Karakter, der ikke blot er jovialsk, godmodig Lystighed og Skjælmeri, hvis Lys falder over Livet, ligesom Solskin i Skoven, men ogsaa et dybt elegisk Alvor, der som en Orgeltone gjennemtrænger alle vort Folkelivs Rørelser og synger Bassen til dets lystige Diskant. Denne elegiske Tone kan vel lignes ved den mørke Baggrund i en Skov, hvis Forgrund er lys og beskinnet af Solen. Efter denne Udtalelse fremhæves endvidere Winthers Fantasi, Følelse og malende Ævne,

hvilke han besidder i langt højere Grad end de fleste af vor Tids episke og lyriske Digtere, og alle disse Egenskaber staa hos ham i Nationalitetens Tjeneste. Hvad særligt hans malende Ævne angaaer, fremhæves det, at han besidder en utrolig Styrke i Retning af at opfatte og paa en pittoresk Maade at gjengive vor Natur; flere Steder i „Alfens Brud“ nævnes som Exempler herpaa. Marie bekjender, at netop dette Digt, i hvilket Winthers poetiske Ynde og Gratie kulminerer, som en forfriskende Morgenvind har berørt hendes inderste aandelige Væsen, og hun fremhæver hans altid fine og delikate Behåndling af Kvinden. Heri er den unge Mand enig med hende og peger paa den Kunst, hvormed Winther altid samler Kvindens æteriske Væsen og alle dets Yndigheder til Helhed, og den plastiske Kraft, hvormed han stiller hele den kvindelige Figur lyslevende frem, endogsaa i meget højere Grad end nogen anden af de med ham samtidige episk-lyriske Digtere; heri sporer man — som gamle *Molbech* alt tidligere har bemærket — en fri Uddannelse efter vor store Plastiker *Oehlenschlæger;* ligesom denne besidder Winther Ævne til i faa, henkastede Ord at give os et helt anskueligt Billede; men, imedens *Oehlenschlægers* Figurer og Karakterer ved deres høje, alvorlige Ro ligesom nærme sig til Marmoret, saaledes har Winthers poetiske Ejendommelighed ladet ham forme sine Skabninger af et lettere Stof og paa mange Steder omgive dem med en naturlig Gratie og pikant Skalkagtighed, som gjøre dem saa tiltrækkende. Sin graciøse Elegance og sit halvkomiske Skjælmeri, som især tiltrække Kvinderne, har han tilfælles med *Heine,* hvis Paavirkning jo kan spores hos

ham, men dog, udenat han er forlokket af dennes frivole Letsindighed. — Endelig peges der paa den „Delikatesse“, Winther viser ved *Udvalget* af sine Digte; medens andre af hans Samtids Digtere levere deres Læsere Avner og Korn i een Blanding, giver Winther kun Kjærne; han kjender nøje sine Kræfter og Grændserne for sin poetiske Virksomhed, og han har altid i sine tidligere Digtsamlinger viist Takt nok til at skaane Publikum for de blot subjektive Udgydelser af en eller anden Sindsstemning uden *almindelig* poetisk Værdi, saadanne, som alle Digtere frembringe, men kun de færreste holde inden for sine egne fire Vægge; „Hvem bryder sig dog, naar Alt kommer til Alt, om en Digters Nød eller en Digters Lykke, naar den ikke er et Billede af *Livet?*“ Chr. Winthers Afholdenhed i Valget af de Digte, han vilde trykke, har i ikke ringe Grad bidraget til at erhverve ham hans Digterrang og vil i Fremtiden bidrage til at bevare den og holde hans Poesi som en ægte, uforfalsket Vare i Pris hos kommende Slægter. Aldrig vil han blive ulæst, aldrig henviist til Antologier, Lingvister og andre Forskere; dertil er han ved sin poetiske Nationalitet altfor populær. Om han end selv vilde lægge an paa at ødelægge sit Digterrenommé og slaa sig ihjel, saa *kan* han ikke dette; han maa vedblive med at leve som — nej, ikke som en Evigheds-blomst; thi dette Visne, Ufriske har han ikke; men som Vedbenden, der altid er grøn og sund, og som i lette, graciøse Slyngninger snoer sig op ad Egens Stamme; saaledes vil han holde sig ilive ved at slynge sig om Folkestammen og drage Næring af dens Sundhed og Saft. — Hermed ender den første Samtale.

Næste Søndag indfinder Elskeren sig atter, meget ivrig efter at høre Maries Mening. Da han seer hende, synes han, hendes Ansigt har faaet et forklaret Udtryk af Lykke og Glæde, det er, ligesom hendes Træk ere blevne mere udviklede, som om de have afkastet deres barnlige Ubestemthed og vundet den Sikkerhed og Ro, der altid er et Tegn paa, at Sjælen er sig sin aandelige Rigdom, sin Vej og sit Maal i Livet bevidst. Han mener, denne Forandring kommer af, at Kjærligheden er vaagnet i hendes Hjærte og har fortalt det sine Hemmeligheder, og ved denne Forestilling ønsker han sig selv tillykke, idet han spørger hende Hvad hun saa synes om Winthers nye Digte. „Jo, særdeles godt,“ svarer hun, næsten til hans Skræk, og, da hun kan se hans Ansigts Uro, tilføjer hun hurtigt, at hendes Dom gjælder denne Samling, tagen som Helhed, medens hun nok har Adskilligt at indvende mod flere af dens Enkeltheder. Han bekjender saa, at denne Digtsamling langtfra har vundet hans udelte Bifald eller tilfredsstillet hans Forventninger. Han næsten ærgrer sig over, at han under deres sidste Samtale har rost Winther for Delikatesse i Udvalget af sine Digte; en saadan er nemlig slet ikke karakteristisk for denne nye Samling, i hvilken det — idetmindste fra denne Digters poetiske Standpunkt — Middelmaadige har faaet Plads og rent ubetydelige Hjærteudgydelser ere komne med, saa at uden Skade en Trediedel af Bogen kunde skæres bort; saa vilde de to Trediedele af det Tilbageblevne være fortræffelige. Han erklærer, at han navnlig ved den overflødige Trediedel tænker paa Digtene „Til Een“ [1]). Hertil

[1]) I den omtalte Samling findes de 23 første.

svarer Marie, at netop „disse elskovsfulde Digte, beaandede af en mild Vemod og gjennemstrømmede af den inderligste Følelse“, vil hun ikke undvære, og hun kan ikke begribe, at „disse Toner, der ere søde som Nattergalens Slag og, ligesom Roser, ere duftende og tillige saarende“, at de ikke have trængt sig til hans Hjærte. Hertil indvender han, at de, mere eller mindre, ere blot *lyriske*, medens det ellers altid har været karakteristisk for Winther, at han, selv naar han vilde give en enkelt Følelse, en enkelt Sindsstemning, Luft, gjorde dette i en mere *episk* Form, der nærmede sig Romancen. Naar han sang om Elskov, blev den altid ligesom personlig, den formede sig i klart tegnede Billeder; sit Savn og sin Længsel lagde han i Munden paa en Anden, medens han selv skjulte sig og traadte tilbage i Skyggen; kun sjældent blandede sig i Tonernes Klang en Lyd, som lod den Læsende ane Digterens subjektive Stemning eller Forstemning, og, naar dette en enkelt Gang skete, var det med Virkning. Derved opnaaede hvert af hans Digte en Legemlighed, et Liv med Glans og Farve, der gjorde en større Tankefylde overflødig, saa at Læseren Intet savnede; selv om han troede at savne Noget, fandt han det dog altid tilsidst bag det halv gjennemsigtige Slør, som denne Digter kastede over sine Sange, og hvorved der stedse blev Noget tilbage at gætte. Men i disse sidste Digte har han kun villet være Lyriker, han har forsmaaet de episke, blot skjulende Former og trukket sig selv frem paa Skuepladsen — *tant pis pour lui*[1]); thi nu, da Følelserne træde nøgne frem og uden Draperi, nu savner man Stoffets Fylde og den forbin-

[1]) Desto værre for ham.

dende Traad, nu savner man Pointet og det objektive poetiske Gehalt, man savner Ideens Klarhed og Tankens Vægt, og Hvad bliver der saa tilbage? — Denne hans Mening *vil* Marie ikke dele, da netop disse Digte have interesseret hende, og hun finder dem smukke og følelsesfulde frem for tusende andre. Han mener, at hendes Sympati for dem kan forklares ved, at hendes Sind, medens hun læste dem, var meget mere end almindelig bevæget af en anden hemmelig Aarsag, saa at hun netop i det Øjeblik følte sig modtagelig for Hvad der ellers, uden at efterlade noget Indtryk, vilde have gaaet forbi hende. Som de Digte, han i den omtalte Cyklus ikke vil forkaste, nævner han „Tilegnelse", der er et smukt Udtryk for en resigneret Sorg, som er mildnet og opløst i Poesien, og hvor Følelsen ikke, som i adskillige andre af Digtene, er mattet til klynkende Sentimentalitet; fremdeles undtager han „Fortrøstning"[1]), hvor han alligevel finder det lovlig galt, at Vorherre lukker Digteren ind i Himmelen, fordi han røres ved at se den Elskedes „søde Øjne græde". Endnu fremhæver han „Til Søvnen"[2]), der ved en ren, ligesom barnlig, tilbedende Kjærlighed minder om *Baggesens* erotiske Digte, „I Skoven"[3]), „Sangerens Død"[4]) og „Jeg har fundet"[5]). Derimod er han ubønhørlig mod et Digt som „Mod! — Mod!"[6]) Han siger: „Hvad Meningen af det er, maa Gud og Chr. Winther vide; *jeg* veed det idetmindste ikke." Da Marie indvender herimod, at der i Poesien er Meget, som man kun kan føle, ikke forstaa, angriber han Damernes Betragtning af Poesien

[1]) Nr. 6. [2]) Nr. 19 (se S. 22—23). [3]) Nr. 15 (se S. 22). [4]) Nr. 17. [5]) Nr. 21. [6]) Nr. 16.

blot som „en Slags Musik i Ord, som en melodisk Talestrøm, hvis Bestemmelse kun er at drage forbi Øret og idethøjeste vække nogle halvdunkle Billeder, Anelser og Længsler, som de ikke engang gjøre sig Umag for at fastholde.“ — Angaaende Samlingens næste Afsnit „Blandede Digte“ bemærker han, at man her stiger „et Trin i Vejret.“ Han omtaler bl. a. det saa bekjendte Digt „Fjældvandring ved Badet“ [1]), der som Helhed har gjort et blandet Indtryk paa ham. Han siger: „Dets Kjærne, Romancen om Regisse og hendes Elsker [2]), anseer jeg for noget af det Bedste i hele Samlingen. Dette Digt udmærker sig ikke blot ved en episk Klarhed i Tegningen, ved ypperlig valgte Situationer og levende Figurer; men der gaaer tillige igjennem det en romantisk Friskhed som en kølende Vind, der forfrisker Læseren og spreder alle de sygelige Elskovsdrømme, hvormed de foregaaende Sange have fyldt hans Sjæl. Ogsaa paa malerisk Virkning, paa Styrke i det Pittoreske, er denne Digtning rig .... Men Rammen forstyrrer paa en ubehagelig Maade det rene Indtryk; thi der er ingen indvortes Enhed mellem den og Maleriet. Dette er holdt i en ædel Simpelhed, i en ren og ufordærvet Stil; men den moderne Ramme træder arrogant og afstikkende frem med sin matte Forgyldning af *heinesk* Sværmeri og ulykkelig Kjærlighed, som om den vilde sige: „Se paa mig! Det er dog mig, der giver Maleriet dets Værd“..... Hvad Slutningen angaaer, der paa den saameget yndede ny-franske Maneer indeholder en Demonstration mod Ægteskabet, saa er den her aldeles

[1]) Sml. Digtn. VI, S. 25. [2]) Almindelig bekjendt under Benævnelsen „Murad“.

unødvendig, forsaavidt den nemlig ikke staaer i nogen organisk Forbindelse med det øvrige Digt"; han mener, at den ikke blot i etisk, men ogsaa i kunstnerisk Henseende, er fordømmelig. — Han er enig med Marie — og med Publikum — om at prise Meget i Digtet „I et romersk Osteri"[1]; „Fortællingen er ridset med raske, livlige Træk; der er deri en malerisk Fylde, som dog aldrig overstiger sine Grændser, og, naar Digteren vilde give os et pittoresk Billede af Livet i Kampagnen, kunde han ikke vælge nogen heldigere Form." Marie indvender nu, at Winther her paa en Maade har overtraadt den poetiske Retfærdighed imod den stakkels Lord, der glad og fornøjet rejser bort med sin unge, befriede Kone, som han elsker saa højt, og aner ikke, at hendes Hjærte er blevet tilbage i Apenninerne hos den smukke Røver; denne Ægtemand har ikke fortjent at blive saaledes bedraget. Ogsaa i denne Ytring er Maries Elsker enig med hende; han siger, at for Alt, hvad der foregaaer i et Digt, er der en højere Lov end Digterens egen Vilkaarlighed; der er en indvortes poetisk Retfærdighed, som hviler i de handlende Personers egen Karakter, og hvis Tilfredsstillelse er Betingelsen for, at man skal faa et fuldkommen harmonisk Indtryk af Digtet. Derfor har den her omtalte Digtning kun en halv Sandhed, Udfaldet af dens Handling har kun en halv Berettigelse; thi denne Hustrues Kjærlighed til den kjække Røver mangler sin objektive Ret i hendes Ægtefælles Karakter, idet han nemlig er skildret som en ædel, højhjærtet, opofrende, kort sagt: i alle Henseender elskværdig, ja, selv poetisk Personlighed, der fortjente en bedre Skæbne

[1]) Sml. Digtn. VI, S. 65.

end den, han her har faaet. — Den omtalte Samlings sidste Digt „Bægeret“ [1]) anklages for Ubetydelighed, for Dobbelthed i sit Anlæg og for Disharmoni i sin Slutning; da Marie med Hensyn til dette sidste Punkt anklager „Annette“, forsvarer hendes Elsker — ligesom i sin Tid „gamle *Molbech*“ — dette Digts bratte og brudte Slutning, som han langtfra finder forstyrrende eller disharmonisk, fordi den kun tilintetgjør en Række behagelige Situationer, men ingen Personlighed. I „Digtninger“ finder han derimod gjennemgaaende en Adskillelsens, en Sønderrivelsens Aand, den samme, der i større Former besjæler den nyere franske Poesi, og som vel er en Frugt af Tiden, men ogsaa begynder at blive til Maneer; han fordømmer de Stænk af hin Aand, som findes i denne Digtsamling; den er i sædelig Henseende forkastelig, fordi den træder op imod de med en absolut Gyldighed bestaaende Samfundsforhold og ved deres halve, ufuldstændige Opfattelse af Livet kaster en skærende Disharmoni ind i enhver Sjæl, der er fremmed for dens Væsen. Herimod indvender Marie, at, fordi et Digt ikke kan bestaa for den moralske Domstol, eller fordi det ender med en Disharmoni, derfor alligevel fuldtud maa kunne bestaa for den poetiske. Herpaa faaer hun følgende Svar: „Jeg skal i Korthed sige Dem Hvad jeg tænker derom. Ingen sand Kunst tilsteder en Disharmoni, og, naar Poesien efterlader et saadant uharmonisk Indtryk, saa er den, blot af den Grund, ikke længer Kunst. Thi hvorfor er Digteren til? Mon for at forhøje og fremhæve de Dissonanser, som en overfladisk Betragtning af Verdenslivet skuer overalt? Skal han forøge Disharmonien i

[1]) Sml. Digtn. VI, S. 82.

vore Sjæle, eller skal han ikke snarere mildne og læge den, knytte sammen Hvad der er opløst og forbinde det Adskilte, kort: paa en ideal Maade skjænke Hvad Livet ikke altid vil give os i Realiteten? Det er netop Kunstens Herlighed, at den, hvis inderste Væsen er Frihed, ved Fantasiens Hjælp frigjør Mennesket, trods dettes etiske Ufuldkommenhed. Og skulde det nu være Poesiens Bestemmelse, den, som er den højeste Form for al Kunst, at binde mig med alle disse tilsyneladende Modsigelser og Dissonanser? Eller skulde det — for at tage det andet Punkt med — være dens Bestemmelse at smugle det moralsk og sædelig Slette ind i Livet? Thi som Saadant vise alle disse moderne Angreb paa Ægteskabets Hellighed sig dog for enhver dybere Betragtning. Vistnok har det moralsk Slette, ligesom det Onde, sin Berettigelse i Livet og i Poesien, men en relativ, som Skyggen, der fremhæver Lyset, ikke en absolut som Lyset selv. Det sædelig Slette maa kun træde frem som en Modsætning, der overvindes, og ikke — som i den nyere Tids frivole Poesi — sætte sig selv som det Gode; thi saa forrykkes den ene Side af Poesiens Betydning fra sin Plads, den, at Digtekunsten skal være Middel for et sædeligt Liv.“ „Men naar disse Digtere,“ indvender Marie, „som f. Ex. *Heine* — thi det er dog ham, De mener, at Chr. Winther i denne Digtsamling igjen har nærmet sig til — naar de, som De selv har sagt, ere Affødninger af deres Tidsalders Søndersplittelse og Gjæring, saa maa De dog have Ret til at udtale sig; og hvad *Heine* angaaer, saa spotter han jo selv med sin Smerte; følgelig maa han være hævet over den.“ „Nej, ingenlunde,“ faaer hun til Svar; „thi

hans Spot er Pessimismens, den slette Ironis Spot, ikke den humoristiske . . . . Hvorfor ironiserer *Heine?* Fordi han ikke har positiv Dybde nok til at se Livet i dets Berettigelse, fordi han ingen Tro har paa Idealet. Han er igrunden fortvivlet over sin egen Uselhed, og hans Ironi er Fortvivlelsens Latter; han kunde græde Blod over den Splid, der er i hans Sjæl; men den kan ikke løses, fordi han ikke har lyttet til Guds Kald. Thi dette er overhovedet Mangelen hos *Heine* og hos de fleste franske Romanskrivere af den nyere Skole, at de mangle Religiøsitet og Kristendom og derfor aldrig kunne hæve sig til det Standpunkt, hvor de se en Forsoning bragt i Stand imellem Idealet og Virkeligheden. Derfor ere hine Digteres uharmoniske, skærende, smertelige Toner *falske:* de have seet, at der er Strid i Hverdagslivet; men de have ikke seet, at der ogsaa er Forsoning. Hvad nu Chr. Winther angaaer, saa ere disse hans „Digtninger" beaandede af Tidens almindelige Tone og derfor nu ikke fri for en vis sygelig Frivolitet; de ere en Prædiken af Kjærligheds Frihed, men en Prædiken med Suk og Taarer; thi denne Digter er overhovedet mere berørt af den hypokondriske Side af Pessimismen end af den ironiske."

Molbech ender nu med paa en fin Maade alligevel at gjøre Winther en Kompliment for dennes Digtnings livsbringende Virkninger. Han lader nemlig Samtalen mellem Marie og hendes Elsker afbrydes ved, at Maries Moder kommer tilstede og betroer „Husets gode Ven", at hendes Datter i Tirsdags har forlovet sig med Kandidat Brandt; Moderen tilføjer: „Hun havde netop den Formiddag siddet og læst Winthers Digte, saa hun var

noget mer end almindelig bevæget." Anmelderen slutter saa med følgende Henvendelse til Læseren: „Til Tak, fordi Du saa trolig har fulgt min Fortælling, vil jeg endnu til Slutning give Dig et godt Raad, hvilket Du kan betragte som et Slags Moral af det Hele og bruge ved Lejlighed: naar Du er forelsket, saa giv ikke Din Elskede Christian Winthers Digtninger, før Du har friet; og, om Du gjør det, saa hold idetmindste alle andre Mandfolk borte fra hende, medens hun læser dem."

Denne Anmeldelse, som helt igjennem er præget af Sympati og Respekt for Chr. Winther, har i saa Henseende et Modstykke i den, som *Chr. Juul* leverede i det af ham redigerede Tidsskrift: „Journal for Literatur og Kunst", en Anmeldelse, som forresten synes at være meget paavirket af *Molbechs*. Om Digtene „Til Een" siger han, at „de indeholde for største Delen erotiske Klager, der — uden i Almindelighed at være stæmplede med Tankens Præg — ikke sjældent lade Sentimentalitet bøde paa Mangel af Følelse og desuden undertiden have et saa personligt Anstrøg, at de ganske ligge uden for Kunstens Sfære . . . . . Forfatteren forsikrer os nemlig næsten i hver Strofe om sin og sin Elskedes dybe Kval, ... men uden at omtale, hvori denne Kval har sin dybere Grund; og, naar man desuden seer hen til den prosaiske Tørhed, hvormed Udsagnet om denne Sønderknuselse atter og atter gjentages, faaer man let en Anelse om, at det ikke er ment saa ganske ærligt." Han beskylder Winther for Smaalighed og for en til Vammelhed stegen Sentimentalitet. Om det udmærkede Digt „En Stemning", hvis „gribende indvortes Sandhed, raske Tegning og fine Kunst" *Molbech* har fremhævet,

hedder det her, at „det er ret karakteristisk, da det viser, hvilke indsnerpede Følelser og Forestillinger man let kan vænne sig til ved udelukkende at sysle med jordisk Kjærlighed.“ „Murad“ finder dog Naade for denne Anmelders Øje, men derimod ikke „det sentimental-erotiske Digt, der danner en Ramme om denne Romance og paa en Maade indeholder et maskeret Angreb paa Ægteskabet, idet Romancens Fortæller ved den mest sansepirrende Courtoisi lefler med en gift Kone, hvis lyserøde Kjole, sorte Silkehandsker, lille Hat og Mantille omtrent have ligesaa stor poetisk Berettigelse som alt det Øvrige i dette — for at bruge det mildeste Udtryk — yderst umandige og klynkende Digt.“ „I et romersk Osteri“ faaer dernæst sin Bekomst ved den „kyniske Anskuelse af Kvindekjærlighed“, som det fremviser for Læseren. Billedet naaer „Hæslighedens Ideal“, og Anmelderen vil kun af Hjærtet ønske, at Chr. Winther for Fremtiden maa faa Lejlighed til snarere at studere Kvinden efter Livet end efter *Heine* og dennes Tilhængere, forat han kan komme til at afvadske den Brandplet, hvormed han har vanhelliget det Kjøn, hvis varme Tilbeder han ellers kun altfor ofte har udgivet sig for at være.“ Der er ingen Grund til at standse videre ved denne bornerede Anmeldelse, som strækker sig over 13 Sider og synes at være dikteret baade af en ringe Digters Misundelse mod en stor, der har vundet Anerkjendelse, og af personlig Animositet, der ønsker at krænke Winther paa de føleligste Steder.

Anderledes forstaaende og fritseende skrev *P. L. Møller*. Han havde — som før sagt — i Omtalen af „Nogle Digte“ og „Sang og Sagn“ viist, at Winthers

Erfaring var for rig og hans Stof til Produktion af for meget Omfang til at kunne udtømmes i Lyrikkens lette, ungdommelige Former og at han derfor nu maatte benytte den episke Form. *Møller* udtaler om „Digtninger", at det er i disse, den første kraftige, fuldmodne Frugt viser sig af den Forvandling, der var foregaaet i Winthers Indre. „I Romancerne her, som i og for sig ere fortræffelige, synes Digteren selv, af det *goetheske* Motto[1]) at slutte, at føle, at *han* ikke præsterer noget væsentlig Nyt. Men i „Det romerske Osteri" har han med en kjæk og kraftig Vending emanciperet sig fra sine Ungdomsformer og hævet sig som moden Mand op over sig selv. Winther kalder dette Digt „en Skitse"; men det er tillige et ægte modernt Epos, hvor det for alle Tider Blivende i hans Talent har med sin Ejendommelighed krydret den nye Form og den nye Livssfære. Her føles ikke længer noget Savn, enhver Fordring, som Digtet vækker, er tilfredsstillet, og for vor Tid, der ved sin i saa mangfoldige Retninger adsplittede Karakter, netop egner sig til at opfattes i Skitser, har et saadant Digt samme Betydning som Oldtidens episke Sange for denne. I vor Literatur staaer det ved sin plastiske Kraft og Korthed, ved Sandheden i det hele Billede og den korrekte gjennemførte Ironi hidtil i sin Art ene. Naiviteten er Ungdommens Prærogativ; den taber sig nødvendigviis i samme Forhold som Erfaringskresen udvides og Illusionerne svinde, og det nytter ikke at ville eftergjøre den. Hvad der svarer til den i den

[1]) „Ihr naht Euch wieder, schwankende Gestalten,
die früh sich einst dem trüben Blick gezeigt.
Versuch' ich wohl euch diesmal fest zu halten?"

modnere Alder, og i vor Tid næsten er ligesaa sjældent, er *Friskheden*, og denne besidder Winthers Fremstilling endnu stedse i høj Grad."

I Berlingske Tidende (Nr. 34, 1842) siger en Anmelder *H[olst?]*, at „i disse Digte er Livslysten med den barnlige Glæde over den skjønne Verden og det rige Menneskeliv forsvunden. Illusionernes Tid er forbi, Glæden er flagret bort fra Digterens Strænge, *Smerten* er nu hans Musa, men ikke denne Smerte, der — som hos saamange af Nutidens Poeter — ironiserer over sig selv eller gjør sig interessant ved at bære sine Lidelser til Skue, derimod en *ædel* Smerte, der udtaler sig simpelt i naturlige og gribende Melodier. Hvad der overhovedet karakteriserer denne Digtsamling er en vis æterisk Duft, en Ringeagt for det Stofagtige."

Fra den Omtale, der blev „Digtninger" tildel, vender jeg mig til „Fire Noveller"s Modtagelse i Pressen. *Georg Carstensens* „Ny Portefeuille" raader til at læse den sidste af Novellerne, „En Aftenscene", først, „og derpaa — lade man de øvrige aldeles ulæste. Det kunde ellers let gaa Flere, som det gik os, idet vi ikke uden stor Møje overvandt den uhyggelige Stemning, hvori Læsningen af de tre første Noveller havde sat os, for at give os ifærd med den fjerde; og det bliver da et stort Spørgsmaal, om ogsaa Alle vilde have den Selvovervindelse at læse videre. Den yndige „Aftenscene" forsonede os derimod igjen med Forfatteren. Det var virkelig en klar, forfriskende Sommeraften efter en kvalm, lummerhed og trykkende Dag. Det var igjen en smuk, harmonisk Grundakkord oven paa de evige, skærende Dissonanser. Men ogsaa kun *den* alene finde vi „Træ-

snittenes“ Digter værdig.“ — I „Journal for Literatur og Kunst“ siger den senere som Underskibslæge paa Linieskibet „Christian d. Ottende“ omkomne *Rasmus Schmidt*, at Chr. Winther først i disse fire Noveller har naaet „det Maal af Immoralitet og Unaturlighed, som karakteriserer de franske Noveller fra det sidste Decennium. „Trods den plastiske Form, hvori hans Skitser fremtræde, og den Virtuositet, hvormed enkelte af Karaktererne ere henkastede, kunne disse „Noveller“ („Aftenscenen“ kun tildels undtagen) dog ikke fremkalde Andet end vor Beklagelse over, at denne Digter med de beundringsværdige Kræfter, han aabenbart har at byde over, ikke har *villet* frembringe Andet end slige Karrikaturbilleder.“ Andensteds bruges Udtrykket „hæslige og smudsige Billeder“, og der tales om „Situationer, der tvinge os til med Afsky at vende Øjet bort.“ Der klages over, at „Skriftestolen“ fremstiller en brødefuld Kjærlighed som Noget, der er ganske i sin Orden, og Fortællingen „er saaledes ifølge sin Idé en ligefrem Opposition mod den bestaaende sædelige Verdensorden og er allerede af denne Grund fuldkommen upoetisk og forkastelig.“ „En Aftenscene“ kaldes „et Bæger ædel Vin — dog, naar vi have tømt dette, ville vi finde, at ogsaa her ligger Giften skjult paa Bunden.“ Det indrømmes, at det gamle Sagn om *Oluf Borch* under Chr. Winthers Fremstilling „er blevet til et overordentlig interessant Billede, og, hvis ikke ogsaa her Immoraliteten laa skjult som Slangen under de dejlige Blomster, vilde vi ikke tage i Betænkning at kalde det et fuldendt Mesterværk.“ Det Usædelige ligger i, at Jomfru Abigael — efter at være bleven løst fra sit Forhold til *Oluf Borch* — ægter sin Elsker Junker Po-

visk. Anmeldelsen ender saaledes: „Det er ikke blot i sine egne, originale Produkter, at Chr. Winther i den sidste Tid har viist denne forkastelige Tendens til at nedbryde den fornemste og uundværligste Betingelse for et socialt Livs Existens: Sædeligheden; ogsaa ved oversatte Arbejder (som han idetmindste har laant sit Navn som Udgiver og ved dette Stæmpel skaffet en vis Anseelse) har han forsøgt at indføre den nyere franske Skole i den skandinaviske Literatur, og det er vel derfor paa høje Tid at nedlægge kraftig Protest mod en Retning, der, hvor gehaltløs den endogsaa er, dog, naar den fremtræder under et saa agtet Navns Ægide, let kunde faa en højst farlig Indflydelse. Det er derfor ogsaa Pligt, saavel mod Digteren, over hvis Navn det i Tiden vil gaa ud, som mod Publikum, og fornemmelig mod selve Kunstens krænkede Genius, at udtale sig skarpt derimod."

„Fædrelandet" (1843, Nr. 1359 og 66, under Mærket „76") siger, at baade „Digtninger" og „Fire Noveller" adskille sig fra Winthers tidligere Frembringelser derved, at de udtale en mere sønderreven Sjæl, derved, at Digteren i en højere Grad har koncentreret sig i sin Kjærlighedsfølelse til et eller andet Individ og hævet denne Følelse til det Absolutte, for hvilket Livets sædelige Magter maa vige. Anmelderen hævder, at Chr. Winther her „ikke blot lader Skæbnen begunstige *dem*, hos hvem Kjærligheden har forvandlet sig til en alle Bulværker gjennembrydende Lidenskab, men lader dem endog føle sig lykkelige (heri ligger en psykologisk Usandhed), hvorimod han lader Skæbnens Slag ramme dem, der have kæmpet i Sædelighedens Interesse. Heri

aabenbarer sig en Benegtelse af en sædelig Verdensorden, eller af Retfærdighedens Idé, og en Spot over Livet.“ Efter denne Indvending fremhæves „den store Nydelse, man finder i det skjønne Sprog, i den poetiske Fremstilling, som kun den højt begavede, geniale Digter kan give, i den vel kun skitsemæssige, men raske og kraftige Tegning af Karaktererne, men fremfor Alt i den omhyggelige, detaillerede Skildring af Situationerne, hvori Chr. Winther har sin Styrke. Naar „Hverdagsforfatterens“ Noveller nærmest kunne kaldes dramatiske, fordi de ere saa rige paa sindrige Kompositioner og kunstfuldt anlagte Intriger, i hvis Udvikling og Opløsning Karaktererne tilfulde faa Lejlighed til at udvikle sig, naar *Carl Bernhards* mere nærme sig til Romanen, idet Begivenhederne her have Overhaanden, er det derimod Situationerne, det Hvilende, der er det Fremtrædende i Chr. Winthers erotiske Noveller, hvorimod Intrigen og Handlingen er saa godt som ingen, den hele Komposition saa simpel som muligt, Karaktererne tildels kun skitserede og Begivenhederne kun angivne med faa Ord. Kjærligheden i dens Udvikling fremstilles enten slet ikke, saa at vi strax henføres til dens Kulminationspunkt eller til Opløsningen, eller dens Udvikling antydes kun med faa Træk. Ved denne skitsemæssige Behandling, der findes i alle Novellerne — „En Aftenscene“ gjør kun tildels Undtagelse — har Digteren undgaaet den Fejl, hvori vore andre Novelleforfattere oftere have gjort sig skyldige, nemlig at udmale Hverdagslivet i dets Enkeltheder med saa stor en Nøjagtighed, at vi rives ud af den kunstneriske Sfære og synke ned i det trivielle, virkelige Liv.“ Anmelderen gaaer nu løs paa Livsan-

skuelsen i Winthers Noveller, „for at bidrage Sit til at fjærne fra Literaturen en i Ordets højere Forstand usædelig Verdensbetragtning, der indeholder en Benegtelse af en moralsk Verdensorden og følgelig af den menneskelige Frihed . . . . Den skjønne, geniale Fremstilling, denne Livsanskuelse har modtaget i disse [Noveller og i „Digtninger"], indeholder kun for Kritikken en endnu større Opfordring til at afklæde den dens glimrende Dragt og fremstille den i dens Nøgenhed." Hvorledes dette gjøres, tillader Pladsen ikke her at meddele; kun skal det bemærkes, at *Rasmus Schmidts* fornævnte Anmeldelse meget falder sammen med denne. Efter at have sammenlignet „En Aftenscene" med et hollandsk Portrætstykke, i hvis Baggrund en Udsigt er aaben til et italiensk Landskab, og sagt: „Beskrivelsen af den lærde Hr. *Oluf Borch* og Jomfru Abigael minder om *van Dycks* klassiske Portrætter af de fornemme og stadselige Herrer og Damer," slutter „Fædrelandet"s Anmelder med følgende Ord: „Vi vente ikke at blive udsatte for den Misforstaaelse, at vi i vor Kritik ikke have fulgt den forlængst anerkjendte Sætning, at et Kunstværk skal bedømmes fra Kunstens Standpunkt og ikke fra et fremmed, f. Ex. det moralske, fordi vi bestandig have efterviist den centrifugale Retning, Digteren har taget fra det ene, store Centrum, hvori tilsidst hele Tilværelsen hviler: *den moralske Idé.* Digteren skal ikke prædike Moral, men uden for Kunstens Sfære hævde den sædelige Idé, fremstille dens Triumf. Den sædelige Idé er allestedsnærværende, og, hvor den ikke anerkjendes, er den tilstede som Anklager. Kunstneren kan derfor ikke løsrive sig fra den; den er hans — som en-

hver menneskelig Stræbens — sidste absolutte Formaal. Det er derfor med Kunstens absolutte Formaal for Øje, at vi saameget have opholdt os ved Digterens sædelige Livsanskuelse og peget hen paa det Centrum, hvorfra han er flygtet, og hvorhen han maa vende tilbage for ikke at blive udelukket fra *dem,* der fortrinsviis søge Livets Opgave."

P. L. Møller fremhæver („Kritiske Skitser" II, S. 220 ff.), at Winthers udmærkede Betingelser for den episke Skitsedigtning, som han havde fastslaaet ved sin Omtale af „Digtninger", vise sig ligesaa beundringsværdigt i Fortællingerne. Han siger: „I denne Retning har Winther efter min Mening lagt sit Talents modneste og mest glimrende Side for Dagen." Men — som forhen bemærket — hans Fantasi var ikke mangesidig i Opfindelse og Interesser, og derfor gjenfandt man ogsaa i Indholdet her den Analyse af det Erotiske, det Tema, som dannede det Centrale i Digtene fra hans Overgangsperiode: „Hvad Kval der kan ruge mellem Kvinde og Mand". Han ledede os med øvet Haand ind i Kjærlighedens Konflikter, ikke de, hvor en idyllisk Aand afværger alle Skibbrud, men hvor heftige Lidenskaber føre til Overskriden af Hverdagslivets nedarvede Traditioner og trivielle Former. Her var ingen passiv Melankoli, det var Kjærlighedsideen, der — ifølge sin Ret som den skjønneste Naturmagt — gjennemførte sin Emancipation. Dette var tildels Temaet, og Udførelsen lignede de dristige Fantasier af en stor Virtuos, i hvilke man, selv om de afbrydes med en Dissonans, derfor ikke mindre maa beundre Kunstneren. Dette er nu i æstetisk Henseende — i den valgte Kunstform, der ifølge sin Natur

ikke skal afgive en *afsluttet* Livscyklus — fuldkommen berettiget; det er i alt Fald for den kritiske Betragtning uvæsentligt. Men det Publikum, som, for selv at kunne være saa passivt ved sin Lektnre som muelig, helst vil have Alting „klappet og klart", kunde her slet ikke komme paa det rette Standpunkt. Folk, som ikke ville tilstaa deres æstetiske Ignorans, komme gjærne slæbende med deres Dyd, og saaledes viste sig her paa den ene Side det velbekjendte Snerperi hos Filistre af bægge Kjøn, som meente, Novellerne vare ikke „dydige" nok, medens paa den anden Side kun Faa havde Forstand paa deres udmærkede Form og den mesterlige Stil.

Hvad Chr. Winther ogsaa i Novellen vil kunne gjøre i høj Grad frugtbringende, er det folkelige Element, som han opfatter med saamegen Sympati og gjengiver med saa smagfuld Benyttelse af det ældre og nyere Sprog. „En Aftenscene" føjer et særegent nationalt Trylleri til sine øvrige Fortrin. Det er en sand Perle i vor Literatur, og enhver Ven af Literaturen bør ønske og haabe, at Forfatteren maatte finde Kald til videre Udvikling i denne Retning, hvor han viser saa udmærkede Anlæg. Dette Ønske er nærmest i Interesse af Literaturen og Læserne. For Digterens egen fremtidige Produktivitet, og forat denne ikke skal staa tilbage for hans Talent, troer jeg ikke at kunne ønske ham noget Bedre end en aandelig „Harzrejse", et aabent Brud med Filisteriet *aux gants jaunes & odeurs de Patchouly* — saa at man igjennem hans næste Værker maatte høre Sangen tone:

Auf die Berge will ich steigen,
wo die frommen Hütten stehen,

wo die Brust sich frei erschlieszet,
und die freien Lüfte wehen . . .

Lebet wohl, ihr glatten Säle,
glatte Herren, glatte Frauen!
Auf die Berge will ich steigen,
lachend auf euch niederschauen![1]"

De stærke politiske Brydninger efter *Frederik den Sjettes* Død gik Chr. Winther — som saamange af vore andre Digtere — temmelig uænsede forbi. Ligesom *Goethe* havde han ingen Interesse for Døgnets Politik og sagde med denne Mester, at alle politiske Uroligheder lægge Hindringer ivejen for Kulturen. Ligesom *Goethe* „troede han ikke paa Folkets Ævne til at styre og følte Afsky for Frihedsapostlene, da de alle søge Tøjlesløshed." Hvad der skete i Frankrig efter Julidagene 1830 fik ikke noget egentligt Sidestykke her i Danmark. *Der* gav Poeter som *Lamartine, Victor Hugo* og *Balzac* sig i Politikkens Tjeneste; her kunde man nævne *Grundtvig* og *Ploug.* Men sjældent har Poeten viist sig dygtig som Politiker, sjældent træffer han her Maalet. *Plato* viste at være en erfaren Mand, dengang han fordrede Digterne udelukkede af Statsstyrelsen. „Fædrelandet" udtaler sig anderledes derom; det siger[2]): „Med Rette kan man undre sig over, at en Digter, i saa lang en Aarrække som nu Tilfældet er med Winther, kan vedblive at besynge sine Kjærlighedsfølelser for en eller anden Kvinde, i en Periode, hvor man med Sandhed kan sige, at Øxen er lagt ved Roden

[1]) *Heines* „Harzreise". [2]) 1843 Nr. 1359.

af Træet, idet de væsentlige Grundspørgsmaal afhandles, om den menneskelige Frihed skal have en anerkjendt Existens paa Jorden, om Staterne derfor grundigt skulle reformeres og Kirkerne opløses, saa at den historiske Religion eller Kristendommen vil ophøre at udøve det hidtil førte Formynderskab for Menneskene. En Følge af dette Chr. Winthers og vore andre Digteres indifferente Forhold til Nutidens Bevægelser er, at deres Værker ikke kunne have nogen *absolut* Betydning for Nutiden, om de end, forsaavidt de ere udsprungne af en virkelig poetisk Aand, kunne have et stort Værd, saa at de maa betragtes som sjældne, kostbare Gaver, det kun er givet Faa at være saa lykkelige at kunne meddele, og som vi Alle maa ønske at være i Stand til at modtage. Thi, er det end saa, at Det, der bevæger Tiden, ogsaa maa være Det, der bevæger Digterne, naar disse atter ville bevæge Læserne paa en gjennemgribende Maade, er det end sandt, at Tidens Grundspørgsmaal vilde afgive den mest storartede Opgave for Digternes Behandling, saa maa det ogsaa anerkjendes, at der gives Sfærer og Forhold i Livet, der for saa vidt ere uafhængige af det historiske Verdensliv, som de ikke *umiddelbart* paavirkes af dette, der — saa at sige — løbe ved Siden af det og derfor vist og kun kunne gjøre Fordring paa en underordnet Betydning, men som dog, fordi det dybest Menneskelige kan aabenbare sig i dem, med Rette til alle Tider have og til Evighed ville vedblive at afgive Sujetter for den digteriske Behandling. Dette gjælder om de psykologiske Aabenbarelser i det private Liv, men fremfor Alt om Kjærlighed mellem Mand og Kvinde, der, betragtet i og for sig som Følelse, som

en Bevægelse i Sjælen, forbliver uforandret og uafhængig af Historiens Gang. Vi ville derfor ikke saa meget have det betragtet som en Dadel mod vore Digtere, naar vi fremhæve deres Ligegyldighed for Det, der bevæger sig i Nutiden, men kun som en Antydning af den danske Poesis faktiske Tilstand, seet i Forhold til de samtidige aandelige Bevægelser, efter hvilke den kun indtager en underordnet Plads i vor aandelige Udvikling."

Herpaa svarer Winther i et Digt til *Julie*[1]):

Lad dem synge, som de maa!
Lad dem kvæde deres Sange,
fade, flove, brede, lange,
tørre, vindige og smaa!
Lad dem kun som Ulve tude
om Despoter og om Død!
Lad dem Friheds Morgenrød
kun som Lærker højt bebude!
Lad dem slynge deres Ild!
Lad dem tænde deres Fakkel!
Blande mig i det Spektakel
hverken kan jeg eller vil.
Gav mig Gud til Sang en Stemme,
Ild i Hjærte, Kraft i Bryst,
vil jeg dog kun til *Din* Trøst
Sangens Ild og Styrke gjemme!
Hvis jeg kun et kort Sekund
fra min søde Elskovsstjærne
Sorgens tunge Slør kan fjærne
og Dit Hjærte gjøre sundt,
hvis jeg kun et Smil kan vække
op til Blomstren paa Din Kind,
hvis jeg Spiren i Dit Sind
til et Fredsminut kan lægge,
o, da maa den hele Flok
gjærne kvække, kvidre, sukke,
alle Lavrens Blade plukke —
der er vel til Alle Nok! —

[1]) Sml. Digtn. III, S. 116—17.

Du alene mig kan lønne!
Du — alene Du — kan faa
Sjælens Blomst til ud at slaa
sine Blade, friske, grønne!
Og al Verdens raa Forstand,
Pral og Prunk mig Intet vejer
mod en slig Begejstrings Sejer,
som Du mig berede kan.

Det maa have været yderst pinagtigt for Chr. Winther at se Anmelderne af „Digtninger“ og „Fire Fortællinger“ hentyde til det Usædelige, der var kommet ind i hans Livsanskuelse — et Resultat af hans Forhold til Fru *Werliin*, hvilket Forhold jo naturligviis var Alverden bekjendt, saa at det ogsaa laa bag ved Anmeldernes Ytringer. Dette Forhold udviklede sig fremdeles varmere og inderligere, men befriede ham ikke i Glæde. Han siger i denne Periode: „Altid har jeg Noget at ærgre mig over, og for det Meste ligger det hos mig selv.“ [1]) Den 25nde April 1846 skriver *Hauch* til ham [2]): „Det gaaer mig og min Kone virkelig til Hjærte af Deres Brev at mærke, at Grundstemningen i Deres Inderste er saa yderst melankolsk. Med Deres usædvanlige aandelige Gaver og med Deres hele Væsen og Karaktér mener jeg, at man ikke kan staa saa langt uden for den Kres, hvorpaa Fru Fortuna kaster sine Blikke, at man nogensinde behøver at fortvivle. Mænd som De bære jo deres sande Lykke i deres eget Bryst og i den Verden, de deraf ere i Stand til at fremtrylle. Det er vel sandt, „at Melankoli danner Grundstemningen hos de fleste

[1]) Breve fra og til C. W., S. 52. [2]) Smsteds S. 69—70.

virkelige Digtere“ og „at den udentvivl er nødvendig, forat deres Produktioner skulle faa den rette Folie“; men, jo mørkere Natten er, des lysere glimte Stjærnerne, og des mere drages Tanken opad mod det skjulte Land, hvorfra Sangen strømmer, og hvortil Vejen gaaer; al vor Melankoli er kun en forklædt Hjemve; med andre Ord: den er et Vidnesbyrd om, at vi virkelig besidde et saligt Hjem, hvortil vi tilsidst skulle vende tilbage, og hvor vi Alle skulle samles. Poesi, Filosofi og Religion stemme saaledes i deres Centrum overens.“ Naar disse Ord bleve anvendte paa Chr. Winther, har han følt dem som en ellers dybsindig Mands overfladiske Tale, der lød godt, men ikke kunde anvendes i det givne Tilfælde. Æstetikken og Sangens Ævne kunde ikke trøste Chr. Winther, naar han etisk følte sig anklaget, og mange Vidnesbyrd samstemme i, at dette var Tilfældet. —

I den Aarrække, Fru *Werliin* levede som fraskilt Kone, forlod hun flere Gange for længere Tid Kjøbenhavn; hun var saaledes et halvt Aar hos sin sindssyge Søster i Holsten, og med sin Fader foretog hun sig en længere Rejse til Italien. Det er denne, Winther viser tilbage til, naar han i et Digt, han sender hende med Blomster, siger om disse[1]):

De veed, at i Orangens Lande,
paa lavrbærklædte, fjærne Strande
Du drukned fast i Blomst og Blad,
at paa St. Gotthards Skallepande
Kjærminderne Du hilste glad.

Da hun vender hjem, synger han[2]):

[1]) Sml. Digtn. III, S. 241. [2]) Smsteds S. 193.

Velsignet Skibet være,
velsignet Havets Vand,
som venligt vilde bære
Dig atter til vor Strand!

Velsignet hver en Luftning,
der svæved om Din Kind,
velsignet hver en Duftning,
som kvægede Dit Sind!

Velsignet i det Fjærne
i Himlens Herlighed
den klare, fromme Stjærne,
som Dig tilsmilte Fred!

— — — —

Ak, mangen Nat er svunden
og mangen bitter Dag,
mens jeg, i Smerte bunden,
har talt mit Hjærtes Slag.

— — — —

Jeg mægted ej at fri mig
for Sorgens Trylleri —
og Timen foer forbi mig
med intet Indhold i.

Men nu — Du bringer Freden!
Ej sandt? Du har ej glemt,
at Du for Evigheden
har mig Dit Hjærte gjemt?

Det er jo underligt, at Fru *Werliin* i 1843 separeres fra sin Mand og ikke før i 1848 holder Bryllup med Winther. Jeg kan ikke gjøre Rede for Enkelthederne i dette Forhold. Han siger etsteds: „Jeg har aldrig anseet det for en *saa* stor Synd at hindre eller idetmindste forhale en Ægteskabs Forbindelse, der gjælder hele Livet, som at ville fremskynde eller begunstige

den.“ Han syntes, han var for gammel til at gifte sig; han følte, han havde flagret for meget om og derved svækket sin Beslutningsævne. Allerede i 1830 udtalte han i sin Efterligning af *Stagnelius's* Elegier[1]):

Salig jeg priser den Mand, som ofred een blomstrende Pige
Huldskab og Ømhed og Liv; var end hans Elskedes Barm
kold som Sneen paa Alpernes Spids og haard som Granitten,
vilde hans Bønner dog nok røre den Grumme tilsidst.
— — — —
Jærnhaarde Fatum har ej *den* himmelske Lykke bestemt mig,
ikke af Purpur spandt Parcen mig Livs-Vejens Traad.
Fjærnt over brusende Hav, lig Noahs Due, min Elskov
svæver og ikke en Gren finder at hvile sig paa.

Sit Digt „En Ven“ ender han saaledes:

Selv var jeg skudt saa mangen god Stund,
men aldrig endnu tilgavns!
Ak, var jeg saa sandt som den lodne Hund
fortøjet og vel tilhavns![2])

Han følte, det var naturligt og lykkeligt at blive tidlig gift. I „Italiensk Genrebillede“ lader han Elskeren sige til sin Pige[3]):

Du for ung? — Ak, just det Bedste!
Banen vorder lang, men sød:
Hjærtets Blomst bør Roden fæste
midt i Ungdoms Morgenrød.

I et Brev til sin Stifbroder *H. U. Møller* skriver han fra Kjøbenhavn[4]): „Det er en stor Fornøjelse at se, hvor kjækt Dine Sønner og Svigersønner bygge hver sin Arne, uden Frygt for at begynde med smaa Kaar. Ungdommen her i Byen tænker anderledes; de unge Herrer ere feje eller forfængelige; de ville strax have

[1]) „Kjøbenhavnsposten“ Nr. 25. [2]) Sml. Digtn. IV, S. 101. [3]) Sml. Digtn. I, S. 9. [4]) Efterl. Breve S. 102.

Alting komplet. Men derfor gaa de ogsaa alene saa længe, indtil de ere graahærdede Svende. Hint (*salva venia*) tyske Mundhæld: „Jung gefreit hat Niemand gereut“ finder jeg fuldkommen rigtigt.“ Han taler om „den elskelige Pligts Opfyldelse engang at sætte Foden under eget Bord“[1]), og 1ste Juni 1840 skriver han — som før nævnt — til Boghandler *Joh. Dahl*[2]): „Det duer sgu ikke at være Pebersvend, det kan *jeg* sige Dig!“ Han indsaae nok, at „hverken hans indre eller ydre Liv kunde blive til et harmonisk Hele, medmindre han kunde dele Alt med en Anden“[3]). At han hidindtil havde været ugift, laa for en Del i, at hans økonomiske Forhold paa ingen Maade havde tilladt ham at stifte Familie. I „En Student og en Jomfru“ lader han Studenten, der har giftet sig, sige omtrent saaledes[4]):

Jeg har Intet at leve af, og dobbel
er Byrden, siden jeg kom i Kobbel.
Hvor rædsomt, at Een jeg er ej længer
nu, jeg er bleven en Dobbeltgænger,
som til Alt i Verden dobbelt trænger,
til dobbelte Hoser og dobbelte Sko
og dobbelte Kjoler og Senge til To.

Den Frygt, som her er udtalt, kunde ikke gjøre sig gjældende, naar Chr. Winther vilde holde Bryllup med Fru *Werliin;* thi hun var, efter danske Forhold, meget formuende. Og hun *vilde* ægte ham. Hans forviklede Pengeforhold kjendte hun og tog nu Alt i sin Haand. Hun gik til sin Fader og bad ham om at betale Winthers Gjæld. Gamle *Lütthans* skal med Rette være

[1]) Sml. Digtn. IX, S. 59. [2]) Efterl. Breve S. 46. [3]) Sml. Digtn. IX, S. 33. [4]) Smsteds II, S. 195.

bleven vred og have sagt til sine Venner: „Nu har jeg først maattet betale en Sum Penge for at skaffe min Datter af med een Mand; nu skal jeg betale een Sum til, forat hun kan faa en ny!“ [1]) Men denne Datter havde ham ganske i sin Magt; naar hun paa sin indtagende Maade og med sit bønlige Blik bad ham, kunde han ikke modstaa, men var strax overvunden. Han skal dog have været stræng mod Winther, som lod sig forskrække og ikke vovede at opgive ham sin værste Gjæld, som han ved ublue Aagerrenter var kommen i [1]). Winther havde i det Hele mere Tendens til at bøje af end gaa lige paa, og dette kom ham nu dyrt til at staa.

Fru *Werliin* var i 1847 fra Studiestræde flyttet til Rosengaarden 128 D, og derfra i 1848 til Nybrogade 5 (nu Nr. 10) i en lille, ret ejendommelig Stue-Lejlighed; hun havde undertiden gjort smaa Selskaber, ved hvilke Chr. Winther altid var mere Vært end Gjæst. Fra Nybrogade holdt hun Bryllup med ham. Han havde meget svært ved at faa en Præst til at vie dem; endelig udførte *Gad* d. 21nde Februar 1848 denne Handling i sin Stue i Vimmelskaftet over for Helligaandskirken. Da var Bruden 35, Brudgommen 52 Aar. Bryllupsgilde og Gratulation oversprang man. Winther flyttede ind i sin Hustrus Bolig i Nybrogade [2]); men synderlig glad var han ikke da, tværtimod ifølge Øjenvidners Beretning ned-

[1]) *Agerskovs* Meddelelse. [2]) Fra Efteraaret 1841 havde han boet paa Hjørnet af Kronprinsensgade og Pilestræde; derfra flyttede han i 1842 til Hjørnet af Lille Brøndstræde og Gothersgade, i August 1844 derfra til St. Pederstræde 137, saa i Juni 1845 til Hjørnet af Store Fiolstræde og Krystalgade og endelig i Sommeren 1846 til Hjørnet af Skovbogade og Skindergade, hvor han blev boende, til han holdt Bryllup.

stemt. Jeg antager, at de Digte til *Julie*, som han offentliggjorde strax efter Brylluppet, standse ved dette. Det første, som aabner „Nye Digte“ 1851, har han saa skrevet efter Brylluppet; det hedder „I Havn“, men er ikke begejstret eller strømmet ham fra Hjærtet; han synger saaledes[1]):

Mig Himlen var saa vild og graa,
der var ej Stjærnelys derpaa;

men Stormen gik, og Bølgen slog;
mit Skib hen over Havet jog.

Ledsaget kun af Sorg og Savn,
jeg saae ej Haab, jeg fandt ej Havn.

Jeg saae ej Land med Skoves Ly,
ej Kyst, hvorhen jeg turde ty.

Højt Vinden peb — som Haan det klang —
det var en bitter Dødesang.

Jeg var saa mat, og i min Sjæl
bevæged sig en Drøm saa fæl.

Den lokked mig — jeg slap mit Roer —
nær var jeg styrtet overbord!

Da lød Din Røst — den var saa øm,
den vækked mig af Dødens Drøm.

Den kaldte mig — jeg tog ej fejl!
Sig Havet jævned til et Spejl.

Skydækket i det Fjærne sank,
og Himlen vinked, klar og blank.

Du kjendte Stjærnen, som var sat
til Leder os i Livets Nat.

[1]) Sml. Digtn. III, S. 195—97.

Du sad hos mig paa Skibets Stavn,
Du vidste Vej til Kyst og Havn.

Du peged paa en stille Bo
og hvisked: „*Der* vi finde Ro!“

Og Haand i Haand, og Kind ved Kind
vi vandred sagteligt derind.

Imod os kom den lune Luft,
hel fyldt af Elskovsrosens Duft.

Og Fredens stille Engel gik
imøde os med milde Blik.

Hver Lænke brast, som Sjælen bandt,
hvert Smertens Mindeblad forsvandt.

Hver Glæde vaaged, der var glemt,
og Livets Harpe fandt vi stemt.

Og den skal klinge, mens vi glad
den lange Vandring følges ad.

Og den skal klinge, naar vi To
indtræde i den sidste Bo.

Ægteskabsperioden.

1848—76.

Du Sangfugl, Du flakker mig hid og did;
snart vil Du mig vel forgjette;
thi skal Du stækkes — til evig Tid
jeg Dig udi Bur vil sætte.

CHR. WINTHER: Sml. Digtn. V, S. 181.

Vov ej at drage i Dækket, som
Dig naadig dølger Din Fremtids Dom.
Skrid trøstigt frem, mens Lyset brænder!
Det skjærmes huldt af en Faders Hænder.

CHR. WINTHER: Sml. Digtn. IV, S. 215.

Chr. Winthers Ægteskab vakte mange Steder Forbavselse. *Emil Aarestrup* skriver d. 12te Marts 1848 i utrykte Breve til *Chr. Petersen:* „Siden Professor Winthers og Fru *Werliins* offentlig indgangne Forbindelse troer jeg ikke mere paa Mueligheden af at separere Slesvig og Holsten; alle vise Raad, alle Indsigelser, al Beregning og godtroende Danskhed staaer med en lang Næse — kun Du og jeg ikke: vi proponere en Toast for Friheden, for, at de Hjærter maa blive sammen, som . . . o. s. v.; vi holde hverken med Rusland, Østerrig eller Danmark, men med Friheden, med Pariserne, med Arbejderen *Albert*, med Fru *Werliin*, med alle Fruentimmer og retskafne Mennesker.“ Den 8nde Juni derefter hedder det: „Hvorledes lever Chr. Winther og hans ligesaa elskværdige som hemmelighedsfulde Frue? Jeg fik gjennem *Carl* [*Petersen*] en Hilsen fra dem, som glædede mig meget.“ Den 16de Aug. s. A.: „Jeg hører, at Chr. Winther og Frue ere komne til Maribo, og en af Dagene ere vi indbudne til deres behagelige Selskab hos *K. Sidenius*.“

Winthers havde først, ifølge Indbydelse, gjæstet *Hans Ulrik Møllers* i Thorkildstrup paa Falster. Her

8*

havde man gjort Alt, forat de Nygifte kunde føle sig hjemme. De skulde naturligviis have det bedste Værelse til Sovekammer — det samme, hvor *Ingemanns* „Grandmama“ i gamle Dage havde resideret i al sin Fornemhed. Nu bredte to store Himmelsenge sig derinde. I disse modtog Winthers hver Morgen Teen af Husets Datter *Johanne*[1]), og de indlod sig da gjærne i en længere Morgenpassiar med hende. Chr. Winther havde en gammel, strikket, violet Morgentrøje. Til Præstefamiliens Sorg var han temmelig forfalden til baade i Tide og Utide at spadsere om med denne paa, mest dog i Haven. Engang fik han Lyst til ogsaa at vove sig ud paa Gaden og i denne Mundering forbavse Thorkildstrupperne. Han havde først spurgt sin Stifbroder *Hans Ulrik,* om denne havde Noget at indvende derimod, og fik da det Svar: „Gaa Du bare; men jeg vil helst gaa ved Siden af Dig, saa Folk kan se, det ikke er mig, der seer saadan ud; saa maa Du forresten skabe Dig, som Du vil.“ — Winthers vare forøvrig stadigt paa Farten i Omegnen, og en gammel Kone i Byen sagde: „Det er dog nogle forskrækkelig udsvævende Fremmede, Præstens har i Sommer.“ [2])

Heller ikke Winthers laalandske Familie fornegtede sin gamle Godhed for ham, men tog meget kjærligt mod de Nygifte. Hans Stifsøster, Fru *Bredsdorff* fra Sorø, var paa samme Tid som de i Besøg hos *Sidenius's* i Maribo, og, da de spadserede sammen i Skoven og der laa en Tjørnegren, som vilde spærre Vejen

[1]) Den førnævnte Fru *Korff.* [2]) Se „Højskolebladet“ for 20nde Dec. 1895 (*Th. Birkedal Bredsdorff:* „Af en gammel Præstegaards Historie“).

for Fru Winther, bukkede hun sig ned og fjærnede den, idet hun nynnede til Chr. Winthers Melodi:

„Men Hvad som kan saare,
„hver Torn og hver Taare,
„mit søde, lille Hjærte, skal være *min* Del.“ [1])

Heri laa der noget Symbolsk med Hensyn til hele den Maade, hvorpaa man derovre behandlede Fru Winther, og hvorved man i høj Grad glædede hendes Mand.

I det Hele holdtes Forbindelsen med hans Slægt vedlige. Det er mig dog bekjendt, at han efter sit Ægteskab kun visitviis kom til *Poul Møllers* Enke, der dengang var flyttet til Kjøbenhavn, og, naar *hun* en enkelt Gang vilde aflægge et Besøg hos Fru Winther, var denne aldrig „visibel“. *Poul Møllers* Børn kom dog i Winthers Hus, og han sagde tidt, det ikke gjorde Noget, man intet Portræt havde af *Poul;* thi dennes ældste Søn gjengav ham grandgiveligt; derfor holdt Winther ogsaa meget af denne unge Mand. —

Chr. Winther har tidligere skildret *Julie* som Den, der var Gjenstand for hans Attraa; nu var hun *hans*, og nu skulle vi se, hvorledes han da betragtede hende. Hun mistede ingenlunde sin Fortryllelse for ham, tvært-imod: den forhøjedes og holdt ud til hans Dages Ende. Han synger[2]):

Der lever i Dine Øjne
et Digt saa tankefuldt;
det altid mig bevæger
saa inderligt og huldt.

[1]) Meddelt mig af Fru Professorinde *Lange*, født *Bredsdorff.*
[2]) Sml. Digtn. III, S. 244.

Lige fra min Barndoms Grønhed
til min høje Alders Graa,
aldrig saae jeg Nogens Skjønhed
Dine Øjnes overgaa.

I Din Sorg og midt i Glæden,
selv i Vrede og Foragt,
blev mig ved hver Vexling Sæden
til en Tankeverden lagt.

Jeg studeret har Dit Øje
som en dygtig Astrolog,
der vil blive rigtig nøje
paa sin Skæbnestjærne klog.[1])

Af hendes „usigelige Blikke“ lyser der for ham Velsignelse og Fred[2]); disse Stjærneøjne maa han altid prise[3]):

Hun har to Øjne — hvert en Stjærne;
for dem jeg ofred Livet gjærne.

Hun smiler til ham, og han svarer[4]):

De Smil, de dræbte al min Ve,
de smeltede mit Hjærtes Sne
og fik min vilde Sjæl til Hvile.

Han besynger hendes Skuldres sødt smægtende Hvidhed, hendes Lokkers blonde, rørende Blidhed[5]), hendes svanehvide Arme[6]) og Svanehals[7]). Han siger[8]):

Din *Gang* er som en kraftig,
strængt lutret Harmoni,
der bærer frem for Sjælen
en livsalig Melodi;
som Æolsharpens Toner,
der komme og der fly,
den aldrig sig gjentager,
evig lige ung og ny.

[1]) Efterl. Digte S. 125. [2]) Sml. Digtn. III, S. 201. [3]) Efterl. Digte S. 146. [4]) Smsteds S. 72. [5]) Sml. Digtn. III, S. 208. [6]) Smsteds S. 201. [7]) Smsteds S. 226. [8]) Smsteds S. 245.

Hendes Røst er ren og mild[1]), og det samles Alt i *Ynden*. Han synger[2]):

Over Dit Hoved, over Din Fod,
over Dit kjære, søde Øje
en Skjærm der vogter tro og nøje,
som *aldrig* Dig endnu forlod,
og det er *Ynden* — denne Engel,
som følger Alt, hvad der er smukt,
hver Fuglesang, hver ædel Frugt,
hver Rosenstok, hver Liliestængel.

Han beskuer hende dybt og udbryder da[3]):

Var jeg kunstfærdig, var jeg Maler,
Du skulde se Dig, naar Du taler,
Du skulde se Dig, naar Du leer;
Din Alvor kjæk jeg vilde tegne,
min Pensel skulde stolt opregne
Alt, hvad mit Øje henrykt seer.

Naar jeg hedt til mit Bryst Dig trykker,
og med Roser Din Kind jeg smykker,
troer Du da ikke, jeg seer klart.
Mit indre Syn mig ej svigter,
hvert Suk, hvert Kys er en Digter,
hvem Din Skjønhed er aabenbart.

— — — —

I Dig en Rigdom mig drømmer,
en Yndigheds Fylde udstrømmer,
en Skjønheds utømmede Væld.
O, vend dog Dit Hoved, jeg be'er Dig!
Ak, fra hvad Side jeg seer Dig,
vidunderligt tryller Du min Sjæl.

Du er dejlig! O, det nytter Dig ikke,
Du tilkaster mig de straffende Blikke —

[1]) Sml. Digtn. III, S. 201. [2]) En Saml. Vers, S. 34. [3]) Sml. Digtn. III, S. 207—9.

Du er dejlig som Ingen paa Jord,
som de unge Engle i Himlen,
som Vaaren i Blomstervrimlen —
og paa Din Dejlighed jeg troer.

Aandeligt karakteriserer han hende som *stærk, modig, kjærlig, uforandret*[1]), som en yndig, klog og brav Hustru[2]), men ogsaa en *Moder* sød og venlig[3]); han siger[4]):

Min „Ene“ Angelica tør jeg kalde;
mig er hun *Engel* fremfor Alle,
hun er saa from, saa sød og kjærlig,
hun er saa yndig, stolt og herlig.

Om hendes „ømme, store“ Hjærte[5]) siger han[6]):

Vorherre har Dit Hjærte gjort
som et Palads saa rigt og stort,

og det huser Mange[7]). Trofasthed er Sjælen i hendes *Villie*, og den har ikke Del i Tidens raa Forandring[8]). Hun gjør aldrig et trivielt Indtryk[9]):

Du er som Brød, det grove — fine,
hvoraf man aldrig bliver kjed;
Du er som rene, gamle Vine,
hvorved man aldrig vorder led.
O, Din Gestalt, saa ædel, kraftig,
saa *egen* og saa yndefuld!
Din Aand, en Drue, stærk og saftig,
begejstrende og rig som Guld.

Hun er fremdeles fuld af Poesi og Gudsfrygt:

1) Efterl. Digte S. 94. 2) Smsteds S. 134. 3) Sml. Digtn. III, S. 258. 4) Eterl. Digte S. 145. 5) Sml. Digtn. III, S. 256. 6) En Saml. Vers S. 131. 7) Smsteds S. 132. 8) Sml. Digtn. III, S. 219. 9) Smsteds S. 205.

Dit Hjærtes Dør staaer aaben
for Kunstens skjønne Drøm,
det suger ej blot Draaben
men rummer den fulde Strøm.
Hvert Frø, Du flittigt sanker
af Skjønheds Blomstersiv,
modnes i Dine Tanker
og smykker huldt Dit Liv.

Dig Skjønhed er et Bæger,
en Regn saa mild og sød,
der styrker og der kvæger,
der mildner og gjør blød,
og midt i al Din Smerte,
og midt i Livets Nød
Dit gudhengivne Hjærte
ej Trøstens Kalk forskød.[1])

I et Brev[2]) siger han om hende, at hun har god Forstand paa Digtning og lader sig ikke let nøje med Middelmaadighed. — Som han nu kan gjøre hende delagtig i sin højeste Interesse, saa deler han med hende „enhver god Ting, der kan lysne og forfriske“ [3]). Hans Valgsprog i Forhold til hende er *Constance et fidélité*[4]); derfor tør han langt hen i Tiden sige til hende[5]):

Thi trofast er mit Hjærte blevet,
trods Livets Storm og Bitterhed;
derinde dybt Dit Navn staaer skrevet,
og jeg vil dø, som jeg har levet,
med det og gaa i Graven ned.

Han tiltaler hende med disse Ord[6]):

Du Eneste, mit Hjærte ejer,
min Styrke, Næring og mit Liv.

[1]) Sml. Digtn. III, S. 247. [2]) Breve fra og til C. W. S. 232. [3]) Smsteds S. 175. [4]) Sml. Digtn. III, S. 198. (Hun hedder *Julie Constance.*) [5]) En Saml. Vers S. 41. [6]) Sml. Digtn. III, S. 205.

Han kalder hende sin *velsignede* Kone, og hvert Minut, han lever, takker han Gud for den Naade, han har værdiget ham: at staa hende saa nær[1]). — Naar han saa tilsidst gjennem utallige Udtalelser har søgt at male hendes Billede, maa han alligevel — som før Brylluppet — give tabt overfor denne „huldt fortryllende Natur“[2]). Han betragter sin Skildring og siger saa[3]):

Men se, det var dog Skyggen kun,
en svag Reflex af Hjærtets Grund,
en Duft kun fra en Honningkube,
et Støv kun fra en gylden Grube,
men ikke Det, som jeg har villet;
og Alt, hvad jeg mig voved til,
blev som et natligt Alfespil,
hvor mig Titania fik drillet.
Jeg greb og — greb; men ej tilfreds
jeg blev ved nogen Fangst dog stillet,
jeg skammed mig, og halv forvildet
jeg stod som i en Tryllekres.
Og aldrig blev mig mere klar
den Sætning, som jeg aabenbar
har gjort til *min:* „Det Virkelige,
hvori sin egen Rod man har,
ej tvinges ind i Sangens Rige“.
Og aldrig har jeg følt det bedre,
end naar jeg sad hos Dig, min Viv,
at det umu'ligt er et Liv
at give Glans ved Svanens Fjedre —
et Liv, der selv er Poesi
med Kjærlighed, med Sorg og Lykke,
et venligt Genre-Maleri
med Lys og hver nødvendig Skygge!
I slig en kunstlet Form at sige
det ganske Ubeskrivelige,
hvori mit Væsen, evig bundet,
gaaer op — det har jeg aldrig kunnet!

[1]) Breve fra og til C. W., S. 230. [2]) Sml. Digtn. III, S. 230.
[3]) Smsteds S. 231—32.

Men — *elske Dig* og elske Alt,
hvad i Dig lever huldt og røres,
hvorved til Liv Du har mig kaldt,
hvormed mit Liv til Liv først gjøres,
velsigne Dig, hvem Naadens Gud
mig sendte som sit *eget* Bud,
velsigne Dig for Ord og Smil,
der sløved Smertens hede Pil,
velsigne Dig for Taaren selv,
som, hjærtelettende og mild,
afleded Sorgens vilde Elv,
det kan jeg — men jeg kan det kun
med stille Ord, naar Mund ved Mund
mit Hoved til Din Kind jeg lægger!

Som han smykkede hende med Sange, saa vilde han gjærne smykke hende med Spange. Fra sin Rejse i Italien havde han medbragt en stor Mængde Gemmer, som vare sjældne og kostbare; lidt efter lidt lod han dem indfattes til hende, saa hun havde et Juvelskrin fyldt med saadanne. I et Digt siger han til hende[1]):

Jeg kalder Dig min *Sol;*
thi fra mit Hjærtes Hjem
Du stadigt lokked frem
mig Sangens Rose og Viol.

Iblandt de Stene, han gav hende, var der en ægyptisk, som var udskaaren paa bægge Sider, hvorfor den blev indfattet saaledes, at den kunde drejes; paa den ene var der en Sol, paa den anden en So: Himlens og Jordens Frugtbarhedssymboler; den vilde han gjærne have, at *Julie* altid skulde bære; men det gik nok hende som Athenienseren *Phocions* Hustru, der engang, da en fornem og forfængelig Jonierinde stillede sine kostbare Klæder og Juveler til Skue, svarede: „Hvad

[1]) En Saml. Vers, S. 44.

mig angaaer, anseer jeg min Mand for min skjønneste Prydelse."

En nøje Bekjendt af Fru Winther har skildret mig hende i hendes Ægtestand som sparsommelig og i Meget vidnende om, at hun var udgaaet af jævn Middelstand. Hun vilde, at Folk skulde være sig selv uden Hensyn til Verdens Dom. Hun kunde ikke godt tilgive Den, som ikke vilde rette sig efter hendes Fordringer. I sine Udtalelser om sine Modstandere vedblev hun med at være skarp, og hendes Vid kunde da paa en utilladelig Maade gaa ud over Fremmede; skjøndt hun egentlig var fin, kunde hun bruge højst borgerlige Udtryk. Winther med sine fornemme Tilkjendegivelser blev da ganske ulykkelig og kunde sige: „Julie, Julie dog!" Paa en Tid, da hendes Svoger *Monrad* var meget ilde seet af de Reaktionære, mødte hun paa Vesterbro en af disses Spidser, som hun ikke kjendte personligt, og, idet hun gik forbi ham, sagde hun saa højt, at han maatte høre det: „Dengang kom *Monrad* da ikke til Christiansø." Ved en saadan Optræden forargede hun „dannede" Mennesker. Hendes Mand var saa ganske hendes Termometer og altid uhyre afhængig af hendes Mening; hans Dom om de Personer, han kom i Berøring med, rettede sig altid efter Hvad hun syntes om dem. Hun var meget talende og holdt af at være ordførende, hvilket vistnok gjorde ham tavsere, end han var af Naturen. I det Hele lod han hende om Dispytterne; han sagde: „Det er meget bedre, at Kvinderne sige Det, der skal siges; vi Andre bliver for varme i Diskussionens Hede, og der taales heller ikke Det af os, som der taales af en Kvinde." Ofte sad hun hjemme hele Dagen og

havde da Plads i sin bestemte Stol; hyppig — selv paa sine ældre Dage — var hun iført en tæt, hvid Kjole med Broderier og gjorde da et særdeles yndefuldt, kvindeligt Indtryk. Hun tog saa imod Visitter, „gav Kur“, og havde da i Haanden et Broderi eller Sligt, som dog i Almindelighed kun var Staffage. Arbejdede hun med det, fik man Lejlighed til at se, at hendes Fingre vare korte og noget tykke, hvortil svarede Fødder, som ikke kunde kaldes fint formede; hendes Arme vare fede, og hendes Bygning noget svær. *Constantin Hansen* har to Gange malet hende; det ene Portræt er et Brystbillede, hvor hun sidder i en noget bøjet, smægtende Stilling og har et meget blødt Udtryk. Det holdt Winther i høj Grad af. Det andet er i hel Figur, men stivt. Med Frøken *Benny Spang* stod han engang og betragtede dette; „Hvad siger De om *det?*“ spurgte han; „hun seer ud, som om hun havde en Lineal igjennem sig. Og *det* skal være *Julie!* Hun, som netop er saa karakteristisk ved denne Abondance i Stillinger og Bevægelser!“

Hun havde stor Ævne til at pryde sit Hjem, til at stille et Møbel kunstnerisk, lægge en Guitar her, sætte Blomster *der*, o. s. v. — Og, som hun kunde arrangere i sit Hus, saa kunde hun ogsaa styre dets Finanser. Ved sit Middagsbord sagde Winther engang til en Gjæst: „I Hjemmet her er Porteføljerne fordelte saaledes, at min Kone er Finansminister, jeg Kultusminister. „Men Hvem er saa Konseilpræsident?“, blev der spurgt. „Ja, det er ogsaa hun *der,*“ svarede Winther og pegede paa Konen; men den Spørgende meente, at det i Virkeligheden var

Ida, som beklædte denne Værdighed. Han siger imidlertid i sit eget og Datterens Navn til *Julie*[1]):

Og vor Kaptajn er Du jo,
forstandig, from og kjæk,
nel mezzo del bujo[2])
Du kjender ej til Skræk.

Winther viste sig ikke meget i sin Hustrus Værelser; han opholdt sig mest i sit eget. *Der* kunde han flygte bort fra Verden, naar den var ubehagelig. I sit Digt „Til en Snegl“ [3]) siger han til denne, at den skal være hans Læremester;

„thi møder Noget Dig paa Vejen,
„som fjendtligt mod Dit Væsen staaer,
„tilbage i Dig selv Du gaaer,
„hvor Du er ene og Din egen.“

Han holdt sig — ligesom *Wessel* — „udenfor, hvor der er Trængsel“. Som alle ideelt anlagte Naturer søgte og elskede han Ensomhed og Stilhed. Han synger[4]):

O Stilhed! Tankerige Ord,
saa vækkende som Sangens Muse!
En Magt lig Druens i Dig boer
til sødt mit Hjærte at beruse.
Hver Blomst, min Sjæl fremlokket har,
mens næppe selv jeg ret forstod mig,
Du i Din Favn til Daaben bar,
før den blev Andres og forlod mig.

I sine Breve skriver han om sin Trang til Ensomhed, som han egentlig fordømmer[5]): „Jeg kunde godt trænge til en Vækkelse i Henseende til at holde Samkvem med Menneskeheden; jeg har ikke benyttet eller benytter

[1]) En Saml. Vers S. 30. [2]) „Midt i Mørket“. [3]) Sml. Digtn. II, S. 117. [4]) Sml. Digtn. III, S. 228. [5]) Breve fra og til C. W., S. 172.

Livet og Menneskene saaledes, som jeg maaske burde eller kunde have godt af. Men med mig er det nu *forsilde* — et rædsomt Ord!" „Man bør ikke holde sig saaledes ude fra Berøring med den brogede Verden. En udøvende Kunstner maa være *med* overalt. At holde sig skjult er farligt. *Goethe* siger:

> Wer sich der Einsamkeit ergiebt,
> ach, *der* ist bald allein;
> ein Jeder lebt, ein Jeder liebt
> und läszt ihn seiner Pein." [1])

„Man bliver derved saa let *eensidig* i flere Henseender, eller hvad man kalder *sær*. Og, naar man saa engang overvinder sin Inerti og træder ud af sit Indelukke, saa bliver man . . . . endog lidt overrasket ved at finde Venner og Velyndere, hvor man mindst havde ventet det." [2]) Han syntes, han havde det bedst i sin egen Stue, i sin egen Idéverden og med sin egen Gjerning. Han siger: „Jeg veed ikke Hvad det er at *kjede* sig [3]). Jeg troer næsten aldrig at have været i det Tilfælde „at dø af Kjedsomhed", og det Eneste, der maaske har trættet mig, var Menneskers Nærværelse; men jeg havde da et medfødt Talent til at holde mig slig Besværlighed fra Livet, nemlig især ved selv at være kjedelig; saa blev de borte." I en Samtale, hvor han ikke ret var med eller ikke vilde sige Noget, plejede han ofte kun at svare med et syngende „Hm—hm—hm" i en Slags Triller. Han kunde ganske vist være kjedelig; en af hans bedste Venner, *Carl Petersen*, sagde engang om

[1]) Breve fra og til C. W., S. 170. Citatet er af Harpespillerens Sang i Vilhelm Meister. [2]) Smsteds S. 213. [3]) En lignende Ytring forekommer i et Brev til Fru *C. M. Petersen* (Breve fra og til C. W., S. 64) og i „Et Rejseæventyr" (Sml. Digtn. VIII, S. 3).

ham[1]): „Jeg har aldrig hørt Chr. Winther sige fire Ord, hvoraf man kunde faa ud, at han var den store Digter.“ Allerede i 1822 kalder han sig selv „den kjedsommeligste af alle Materier“. Inden han holdt Bryllup, gav hans Hustru ham engang en Rose, og han modtog den som Pant paa, at hun tilgav „Kjedsomheden“, som hun havde maattet lide ved hans Færd[2]). Da han er bleven gift, lader han sine Husnisser optræde i et Digt, han engang skriver, da hans Hustru er rejst bort; han fortæller hende[3]):

Der sidder en og gloer saa vredt
midt i vor Dagligstue,
for han saalænge ej har seet
sin allersødeste Frue.

Naar stundum i Dit Kabinet
jeg ligger og vil lure,
saa sidder en paa Hyldens Bræt
og siger med Miner sure:

„Her ligger han igjen! Nej, hør,
„det seer jeg ikke gjærne;
„han gjør saa skummelt, mørkt, hvor før
„mig tindred huldt en Stjærne!“

En anden af den lille Flok
raaber fra Lysekronen:
„Af Manden har vi Mer end Nok,
„vi længes efter Konen.“

En tredie af satirisk Art
med Smil og sleske Miner
mig hvisker: „Her er tomt og bart
som i Din Sjæls Ruiner.“

— — — —

[1]) Denne Ytring var henvendt til Fabrikant *Chr. Sødring*, der har fortalt mig den. [2]) Sml. Digtn. III, S. 69. [3]) Smsteds S. 259—61.

Og han er grov, den lille Fyr,
uvoren og fortrædelig;
ej kan jeg paa ham holde Styr,
han siger, jeg er kjedelig.

Og, da det er saa sandt, ved Gud,
saa maa jeg tie stille
og taale, at han leer mig ud,
den uopdragne Lille.

Som sagt: Chr. Winther opholdt sig mest i sit Værelse, hvor hans Hustru sjældent besøgte ham. Efter sit Bryllup læste han meget flittigt; den første Bog, han da satte tillivs, var *Dickens'* Martin Chuzzlewit. — Naar han kom ind til Maaltiderne, bragte han, trods sin Tavshed, Søndagsstemning med sig. Som han altid havde været vant til at kysse enhver ædel Dames Haand, saaledes gjorde han det ogsaa overfor sin Hustru. Selv i Selskab forlangte han altid med Bestemthed Bordpladsen ved hendes Side, ligesom han ogsaa altid i Dagligstuen satte sig ved hendes Stol, og man fik da Indtryk af, at han *der* befandt sig saare vel. Til det Yderste var han optagen af hende; men det Samme kunde maaske ikke ganske siges om hende overfor ham. Til Frøken *Benny Spang* sagde hun engang: „Hellere en gammel Mands Herskerinde, end en ung Mands Trælkvinde!" —

Om Sommeren laa Winthers paa Landet, saaledes i 1849 paa „Dejligheden", et Bolsted i Skovene om Rygaard ved Bramsnæs Vig. Herfra skrev han d. 18de August til sin Svigerinde, Fru *Thora Petersen*[1]):

Vi bo paa „Dejligheden" — det er sandt!
Hvorhen vi gaa, i Dal, paa Høje,
i Skov, ved Sø, til hver en Kant
en Skjønhed lukker op sit Øje.

[1]) Sml. Digtn. II, S. 93.

Vi aned ej, da inden Vold og Mur
os Regnen holdt bag lukket Rude,
at en *saa* smilende, saa rig Natur
os skulde favne ømt herude.

De kan begribe, med hvor lange Drag
vi suge ind dens friske Sødme;
fortroligt færdes vi med den hver Dag
fra Morgen indtil Aftenrødme.

Til sin Hustru synger han derude[1]:

Her paa „Dejligheden"s bløde
Græs skal Dine Fødder gaa,
og i Krattets Læ, Du Søde,
Dine Tanker Hvile faa.

Du skal Skovens Luft indaande
som en Æter, stærk og sund,
og bortdrømme Livets Vaande
og dets Lysglimt mindes kun.

Hist paa denne grønne Banke
og ved Søens slebne Glar
skal Dig blomstre mangen Tanke,
som sin Sæd i Hjærtet har.

Med Dit Øje skal Du følge
Skyen, Fuglen, naar paa Flugt
over Dal og Bjærg og Bølge
de hensvæve, kjækt og smukt.

Spejl Dig i den frie Himmel,
duk Dit blonde Hoved ned
mellem Markens Urtevrimmel,
fyld Dit Hjærte *der* med Fred!

— — — —

Som en Daa spring ned ad Skrænten,
læg Dig blødt paa denne Høj,
følg ad Himlens Blaa med Glenten,
som nu over Skoven fløj! —

[1]) Sml. Digtn. III, S. 234—36.

I Septbr. s. A. rejste Fru Winther til Kiel for derfra at hente sin sindssyge Søster *Josephine*. I et utrykt Brev til sin Stifsøster *Sine Sidenius* i Maribo skriver Chr. Winther herom: „Denne besværlige og ubehagelige Rejse havde ikke det forønskede Udfald; paa Halvvejen maatte *Julie* vende om med Patienten og atter bringe hende til Kiel. Jeg frygtede meget for Følgerne af al denne Anstrængelse og Sjælelidelse, hun havde gjennemgaaet; men, Gud være lovet, med Undtagelse af Træthed og nervøs Svækkelse, der dog i kort Tid hævedes, kom hun godt fra det.“ [1]) — Medens hun var borte, skrev han til hende[2]):

Jeg længes efter Dig, min Ven,
og, kommer Du ej snart igjen,
saa maa jeg plat forsage;
mit Liv har mistet al sin Duft,
det trykker som en Tordenluft,
og Sangen bliver Klage.

Vort Hus er mig saa lunt og godt
som Tommelidens Tommeltot,
naar Du kuns er derinde;
men, er Du borte, uden Ro
min Tanke flagrer fra sin Bo
for alle fire Vinde.

Jeg længes, ak, saa inderlig,
Dig, favr og fin og elskelig,
tæt til mit Bryst at trykke!
Du dufterige Blomsterskud!
Mit sikre Lejdebrev hos Gud!
Mit Livs, min Tankes Smykke!

Den 29nde Nov. skriver han i samme Brev: „Nu er da *Josephine* bragt hertil af den unge Dr. *Jessen*,

[1]) Dette Brev ejes af Fru *Gulmann*, født *Sidenius*. [2]) Sml. Digtn. III, S. 199.

og det seer virkelig ud til, at hun vil kunne komme til fuld aandelig Kraft, naar det kuns maa lykkes at styrke hendes Legeme. Hun holder sig vel endnu meget indgetogent; men vi se hende dog af og til, og hun ytrer sig og taler i saadanne *gode* Momenter ganske som hun plejede i rask Tilstand. Jeg kunde unde især *Julie* den Glæde at se hende fuldkommen helbredet; thi Hvad hun har udstaaet, liidt og ofret for denne Søster, lader sig ikke let beskrive."

Den ovenfor omtalte Dr. *Jessen*, som var *Josephines* Læge, blev i høj Grad optagen af Fru Winther, og hun var ikke ufølsom overfor hans Forelskelse. —

I de første Ægteskabsaar levede Chr. Winthers stille og tilbagetrukkent i Hjemmet; dog saaes han ofte ved sin Hustrus Side paa Gaden. Enkelte gode Venner kom i deres Hus, saaledes Pædagogen, Professor *Fr. Langes*, Arkitekten *G. Bindesbøll*, *Welhaven* paa sine Besøg i Danmark og *Emil Aarestrup*, naar han gjæstede Hovedstaden. Til ham beklagede Winther sig da over, at han ikke kunde forherlige *Julies* Navn i Rim, hvortil *Aarestrup* svarede, at dette dog ikke syntes ham at høre til det *Umuelige*, hvilket Vink Winther senere benyttede. I hendes Album skrev *Aarestrup* d. 28nde Marts 1852[1]):

Du var henrivende paa Børneballet,
og endnu mer med myrtevundne Lokker;
Tilbederne tog stedse til i Tallet
som Sommerfuglene om Liliens Klokker.

Nu til en Digters Viv og Elskerinde
med sky Nysgjerrighed som til en Muse

[1]) Se *Aarestrups* „Efterladte Digte", S. 163, hvor det dog ikke siges, til hvem dette Digt er skrevet.

man løfter Øjet op — det Væld at finde,
der kan poetisk læske og beruse.

Dog: Det, som henrev, var bestandig Kvinden,
den blonde, kyske, sværmeriske Ynde,
med Kløgt i Hagen, Smilehul om Kinden,
der før — som nu — fik Adam til at synde.

Og En af dem, der maa sin Lykke prise:
at have kjendt Din Kraft, Din Blomsterfylde,
har skrevet disse Linier for at vise,
hvordan Du kan fortumle og fortrylle.

I samme Album har *Welhaven* oppe i Christiania d. 18de Oktbr. 1853 skrevet følgende Digt[1]):

Min Tankesnække svømmer
til Sjællands grønne Strand.
Vil De vide Hvad jeg drømmer,
mens jeg glider mod Land?

En Skrænt er Drømmescenen
ved det rolige Sund,
hvor Bøgen sænker Grenen
mod den blommede Grund.

Se, der samles en Skare
af Kvinder og af Mænd —
o, de Venlige, de „Rare“,
de har kjendt mig igjen!

Og af alle de Fagre
gaaer En paa Skrænten frem,
og Sløret la'r hun flagre,
og, i Sandhed — det er Dem!

Blandt Gjæsterne i Winthers Hjem maa ogsaa nævnes „gamle *Rosenkilde*“; men han vilde kun komme der paa to Betingelser: der maatte ikke være Andre,

[1]) I hans Samlede Skrifter, 9ende Bind, S. 271, staaer det med Titelen „I en dansk Dames Stambog“.

og han vilde have Vandgrød. Under hans Besøg havde Tjenestepigen det vanskelige Hverv overfor Enhver, som ringede paa, at sige, der Ingen var hjemme, uagtet man tydeligt kunde høre *Rosenkildes* højrøstede Tale og Latter inde fra Dagligstuen. En Aften spurgte Winthers ham, om han ikke vilde spille Hans Mortensen for dem, hvortil han svarede, at det skulde han gjærne, hvis de kunde skaffe ham Fru *Heiberg* til Trine Rar; men, da dette viste sig ugjørligt, blev der Ingenting af det Hele.

Ikke altid, ja, vel kun sjældent, havde Winther den Glæde, at hans Venner tog godt mod hans Hustru. Da han saaledes kort efter sit Bryllup var buden sammen med hende i Selskab hos *Fr. Langes*, og Fru *Lange* havde troet at tilfredsstille ham ved at indbyde ogsaa Fru *Aagaard* fra Iselinge, viste denne ganske tydeligt sin Tilsidesættelse af Fru Winther. Herover blev han saa opbragt, at han glemte alle Høflighedshensyn imod sin gamle Plejesøster og ikke alene vendte *hende* Ryggen, men ogsaa negligerede det øvrige Selskab, medens han kun beskæftigede sig med sin Hustru. Han gjorde Aftenen højst pinagtig for alle de Tilstedeværende. Næste Dag stod det klart for ham, at han havde opført sig utilbørligt. Han gik da til Fru *Lange* og sagde hende, at han følte, han havde krænket hendes Hjem; men det havde ikke været ham muligt at beherske sig, da han saae, at hans elskede *Julie* var bleven saa skammelig miskjendt; nu kom han imidlertid for at bede om Forladelse[1]).

Han førte begribeligviis sin Hustru til sin Veninde

[1]) Fru *Benny Rumps* Meddelelse.

Anna Nielsen; men ogsaa her led han en stor Skuffelse: Fru *Julie* blev hos hende mere og mere behandlet med Kølighed. Fru *Nielsen* yndede kun de Mennesker, som i al deres Væren og Laden vare fuldkommen sande, og det, fandt hun, var ikke Tilfældet med Fru Winther. Derfor hørte lidt efter lidt Omgangen med dem op, hvilket havde til Følge, at Fru Winther febrilsk søgte *Heibergs*[1]). Efter Fru *Heibergs* eget Udsagn til mig, lod hun sig henrive af den Varme, hvormed Fru Winther ytrede sin Begejstring for hende, en Begejstring, som Offentligheden kan gjøre sig et ringe Begreb om gjennem følgende Brev, Fru Winther tilskrev hende efter hendes Udførelse af Ophelias Rolle i „Hamlet". Fru Winther var nemlig i Raseri over, at denne Fremstilling ikke gjorde Lykke. Brevet lyder saaledes[2]):

Kjøbenhavn d. 20nde Novbr. 51.

Fru Heiberg, vel veed jeg, min Tak kun kan have liden Betydning for Dem; men tag mig det dog ikke ilde op, naar jeg sender disse Linier til Dem for at bringe Dem en Taksigelse af mit fulde Hjærte for den Nydelse, De igaar Aftes har forskaffet mig ved Deres Ophelia; jeg trængte til at takke Dem og var glad ved, at jeg kjendte Dem saa meget, at jeg turde.

En venlig Hilsen til Deres Mand og Moder fra

Deres hengivne

Julie Winther.

I Dec. 1855[3]) gjør Fru *Heiberg* et Forsøg paa at træffe Fru Winther i dennes Hjem i den Hensigt at

[1]) *Høedts* Meddelelse til mig. [2]) Se *Joh. L. Heiberg:* „Et Liv, gjenoplevet i Erindringen", IV, S. 372. [3]) Breve fra og til C. W., S. 97.

takke for „den smukke romerske Gave, hun har skjænket hende“. — Fra 1858 have vi interessante Udtalelser af Chr. Winther angaaende hans Stilling til Striden mellem *Nielsens* og *Heibergs*. I „En Samling Vers“ har han aftrykt „Besøg paa Parnas“, skrevet 7ende Dec. 1858, dengang da *Christensen* var Teaterdirektør og *Høedt* meget indflydelsesrig. I den Skikkelse, hvori dette Digt foreligger Offentligheden, har det ikke den Interesse som i Originalmanuskriptet, af hvilket Meget er udeladt paa Tryk, og i hvilket han angaaende det her omhandlede Spørgsmaal udtaler sig direkte. Chr. Winther kommer oppe paa Parnas gaaende fra Polyhymnia og fortæller saa:

Før jeg mig nærmed til den Næste,
jeg maatte uvilkaarligt fæste
mit Øje paa en rank Figur,
der læned sig mod Salens Mur.
Det var Thalia, den milde, glade!
Men hvor var Kindens Rosenblade?
Hvor var de skjælmske Glimt i Øjet,
som gjorde mig saa tidt fornøjet? —
Jeg nærmede mig hel beskeden
og spurgte: „Hvad har jaget Freden
„fra dette Hjærte? Hvo har vovet
„i Sorg at bøje dette Hoved,
„at blege disse Rosers Lød,
„at sløve disse Stjærners Glød?“

Her saae hun op og mig afbrød:
„Du spørger? Ak, hvor kan Du spørge?
„Har jeg da Grund ej til at sørge?
„Hvor staaer det med min Kunst dernede
„i Eders raa Filisterrede?
„I dette pralende Kjøbenhavn,
„hvor haanes ikke *der* mit Navn!
„Hensygnet er den sunde Sans,
„udslukket er den gamle Glans.

„Mit Tempel er en tom Ruin,
„et Skur, et Møbelmagazin;
„istedenfor Hvad snildt og kjækt er,
„der spiller Møbler og Effekter.
„Det undrer mig slet ej, paa Ære,
„om I har glemt det Navn *Molière*,
„om I ej veed, en Mand der var,
„som Et og Andet digtet har,
„*Shakespeare* ved Navn, samt og en Anden,
„der ogsaa havde lidt Vid i Panden,
„som *Holberg* hed — og mange Fler,
„dem nu man saare sjældent seer
„paa Det, som kaldes Eders Scene,
„hvor Kjedsomheden raader ene
„og Smagløshed af hver en Sort
„og fade Ranglerier — kort:
„al *Lystighed* er flygtet bort,
„som Sjælen er i min Bedrift,
„saavel i Tale som i Skrift.

[1]) „I dennes Sted har nu de Snøbler
„kun Lyst ved franske Fif og — Møbler!
„Siig mig, maa Kunsten ikke dø,
„hvor Gage, Gratial og Feu
„er Kunstens Maal, dens A og Ø,
„hvor En som den forædte *Nielsen*
„— bring, hvis Du vil, ham kun den Hilsen! —
„jo til min ædle Kunst jo vover
„at gaa tillige som en Sjover."

Jeg svared: „*Dit* Bud skal jeg bringe;
„men min Forstand er saare ringe,
„som Du nok veed, paa disse Ting,
„jeg kjender ej det rette Sving

[1]) De to næste Afdelinger ere udeladte i Manuskriptet; istedenfor staaer der paa Tryk:

„Jeg svarede: „Jeg veed ej rigtigt
Hvad her at sige var mig pligtigt;
Du veed jo nok, i disse Sager
er jeg ej Maaler, Vejer, Vrager.
Højst til et Smil jeg fristes kun;
forresten holder jeg min Mund."

„med Svøben, som dem skulde tugte,
„saa al min Snak kun lidt vil frugte."

Hun hørte næppe paa mit Ord,
men stirred vemodsfuld mod Jord.
„Men," vedblev hun med Haand paa Hjærte,
„Hvad mig har voldet dybest Smerte,
„er, naar med Harme jeg betænker,
„at man ved lave, lumpne Rænker
„har fejet ud mit Tempels Pryd
„og tusend Hjærters Lyst og Fryd.[1])
„Min Rose rev de op med Rod
„og traadte den med skamløs Fod!
„Som Dronning den i Haven stod
„og spredte rundt sin ædle Glans
„og kvæged yndigt Sind og Sans;
„det kunde disse Drog[2]) ej taale —
„den dræbte dem jo med sin Straale."

[3]) Hun tav. Jeg tog mig vel i Vare;
her Intet var for mig at svare.
„Jeg havde rustet hende ud
„med Alt, hvad skjænke kan en Gud;
„de trende Søstre var ogsaa med
„og fulgte stadig hendes Fjed.
„Naar dybe Tanker eller høje
„hun tolkede med Røst og Øje,
„Hvo var da stor og sand som hun?
„Hver sindrig Skjæmt fra hendes Mund
„gik frem, som var det hendes egen,
„og aldrig veg hun over Stregen;
„men Smil og Blik og Stemmens Klang
„og Armens Bøjning, Fodens Gang,
„var som en Harmoni-Musik —
„Alt traf det Rette paa en Prik."

Thalia rynkede sit Bryn
og sendte mig et Vredeslyn.
Jeg troede fast at se Den, som
hun saa begejstret talte om —

[1]) Naturligviis Fru *Heiberg*. [2]) Paa Tryk staaer her „Tislerne".
[3]) Det følgende Afsnit er udeladt paa Tryk.

men stod forresten flovt betuttet
som Jægeren, der glemte Krudtet.

„Ve Jer!“, udraabte hun med Ild,
Sibylle-stolt, Mænade-vild,
„Mig skal jeg hævne — Hende[1]) med!
„Hos Eder er ej mer mit Sted!
„Jeg slukker Ilden paa mit Alter,
„og mellem disse brogede Pjalter,
„den meningsløse, rige Stads
„af Opera, Ballet og — Fjas,
„skal Kjedsomhed faa stadigt Plads
„og herske i mit fordums Slot
„som enevældig, grusom Drot,
„og Kunstens ædle, frie Palme
„skal bøje sig, gaa ud og falme.
[2]) „I, som saa frækt forkasted Hende,
„I skal faa Nok af Lejesvende,
„af fade, tankeløse Damer,
„af franske og af *hauchske* Dramer.[3])
„I spille skal for Bænke tomme,
„saa øde selv som Eders Lomme.
„Og, leved I saa hundred Aar,
„I aldrig Hendes[4]) Lige faaer!“

Hun tav, hun endte med et Suk.
Jeg fjærned mig med høfligt Buk,
stum som en Væg — thi Gud bevares,
Hvad skulde her vel kunne svares?

Winthers blev i mange Aar ved med at søge *Heibergs* Hus. Det ovenfor citerede Digt bragte Fru Winther dertil, hvilket fremgaaer af følgende, hidtil utrykte Brev, *Heiberg* sendte hende d. 19de Febr. 1859:

[1]) Paa Tryk staaer her „Andre“. [2]) De fire næste Linier staa ikke paa Tryk. [3]) At han ellers satte *Hauch* højt, kan sees i Sml. Digtn. X, S. 48 og S. 89, hvor der siges om en ung Pige:

Hun kysser vel *Hauchs* Romancer,
og deri gjør hun Ret.

At *Hauch* satte Winther højt fremgaaer af „Breve fra og til C. W.“, S. 69 og 106. [4]) Paa Tryk staaer her „min Roses“.

„Højstærede Frue! Da det er i Favør af mig, at De har ladet det Manuskript, De igaar var saa god at meddele min Kone, bero hos os til idag, vil De tillade mig, idet jeg herved sender det tilbage, at takke Dem for den Fornøjelse, som Læsningen deraf har forskaffet mig. Det er Skade, at Professor Winther vel sagtens har gode Grunde — saadanne, som man ialfald ikke tør modsige, — til ikke at lade dette Digt trykke; thi det fortjente at kjendes af Flere og vilde more Mange. Skildringen af den poetiske Lejehests [?] Tilstand er klassisk, og man har daglig Lejlighed til at overbevise sig om Sandheden deraf.

Med vore forbindtligste Hilsener

Deres ærbødigste

J. L. Heiberg. [1])

Den 28nde Juli 1859 skriver Winther: „*Heiberg* er nu uden Fare; han har været meget syg, og hans gode Frue, som jeg i den værste Tid besøgte hver Dag, var meget nedtrykt og medtagen af Sorg og Nattevaagen. Sidste Gang, jeg saae hende, begyndte hun igjen at straale som sædvanligt." [2]) — Winthers Sympati for *Heiberg* som Digter blev i det Væsentlige ved med at være usvækket. I 1860 skrev han følgende hidtil utrykte Vers om ham:

Han fødtes i en frugtbar Old
og segne saae dens bedste Stammer;
sidst stod han ene, rank og bold
blandt Nutids Smaakrat, Ynk og Jammer.

Overfor Winthers Person vare *Heibergs* fremdeles noget kølige. I sit sidste Leveaar fortalte Fru *Heiberg* mig

[1]) Dette Brev er overladt mig af Kontorchef *Albert Møller*.
[2]) Breve til og fra C. W., S. 100—101.

saaledes: „Da jeg tog Afsked fra Teatret, stod der i „Fædrelandet“ et Digt, som rørte mig, og jeg spurgte: „Men Hvem har dog skrevet det?“ Man svarede mig, at det var af Chr. Winther. „Sætter han ikke sit Navn under det, saa bryder jeg mig slet ikke om det,“ udbrød jeg; „det er Fejhed af ham; han er bange for at støde det *nielsen-hoedtske* Parti.“ [1]) Da hun fremsatte denne Paastand med en vis Bitterhed, svarede jeg hende, at Winther, saa vidt mig bekjendt, aldrig havde offentliggjort noget Digt, han ikke havde sat sit Navn under, og at det maatte være let at afgjøre, om han var Forfatteren; desuden forelaa der i „Besøg paa Parnas“ et stærkt Beviis for, hvor tro han havde været i sin Beundring for hende; dette Digt, sagde hun — mærkelig nok —, at hun ikke kjendte, og jeg bad da om at maatte forelægge hende det, hvilket hun imidlertid afviste med en temmelig affejende Bemærkning. Nu veed jeg af *Heibergs* Brev, at hun har kjendt det. I hendes „Et Liv gjenoplevet i Erindringen“ har Udgiveren efter hendes Initiativ slaaet det fast, at Winther er Forfatter til det omtalte Digt i „Fædrelandet“ [2]); men dette er en stor Fejltagelse, eftersom *Julius Lange* overfor mig har vedkjendt sig Paterniteten. Her er altsaa gjort Winther betydelig Uret i Fru *Heibergs* Dom. Hun sagde til mig: „I de ældre Aar saaes *Heiberg* og Winther saagodtsom ikke; thi da vilde Winther jo ikke gaa ud til Nogen. Ved *Heibergs* Død lod han ikke høre fra sig, og, efterat jeg var bleven Enke, saae jeg ham aldrig i mit Hus.“

[1]) Denne ikke uberettigede Mening er jo ogsaa udtrykt i *Heibergs* ovenanførte Finte om Winthers „gode Grunde“. [2]) Se *Joh. L. Heiberg:* „Et Liv, gjenoplevet i Erindringen“ IV, S. 371.

Naar Winther i det ovenfor anførte Digt taler om de „Snøbler“, som kun føle Lyst ved „franske Fif og Møbler“, har han jo her væsentlig tænkt paa *Hoedt.* De To havde — som i andet Bind berørt — i tidligere Tid været venskabeligt forbundne, og Digte af *Hoedt,* som Winther havde hørt denne oplæse hos *Nielsens,* syntes han saa godt om, at han selv tilbød at faa dem anbragt i *Heibergs* „Intelligensblade“. Uden at nævne Forfatterens Navn bragte han dem til *Heiberg,* som sagde: „Jeg skal nok optage dem; jeg veed forresten godt Hvem der har skrevet dem — men det gjør nu Ingenting til Sagen.“ Alligevel blev de ikke optagne. — Da Winther var bleven gift, havde *Hoedt* udtalt sig mindre velvilligt om hans Hustru, hvilket var kommet hende for Øre, og efter det Øjeblik var han altid, naar han i hendes Nærværelse bragtes paa Bane, Gjenstand for hendes heftigste Angreb, og hendes Mand gav hende da — som altid — Ret. Da Winther saa i 1865 vilde udgive sin Antologi „Dansk Lyrik“, lod han sig forelæse *Hoedts* Digte; han kom da til ham og sagde: „Kjære Hoedt! Vi har saalænge været fjærnede fra hinanden; nu har jeg med Glæde hørt Deres Digte og er gjennem disse kommen Dem nærmere. Lad os nu sees lidt oftere!“ „Ja — ja, det er meget godt, det er meget venligt!“, svarede *Hoedt;* men derved blev det[1]). —

I „Besøg paa Parnas“ faaer endvidere *August Bournonville* et Spark; det er Terpsichore, der — ikke i Digtets trykte Udgave, men i Manuskriptet — indleder sine Spørgsmaal saaledes:

[1]) *Hoedts* egen Meddelelse til mig.

Hvor gaaer det dog min gamle Gust?
Han ligger nok og gaaer i Rust?
Han bliver jo saa tyk og trind,
at han ej danser mer, det Skind!
Til Sultekur han kunde trænge —
han har nok altfor mange Penge.

I Digtets Begyndelse staaer der paa Tryk, at Winther i sin Lomme havde Attest og Pas til Parnas fra „Etatsraaden"; i Manuskriptet staaer der: „Salig *Molbech*".

Ogsaa *Frederik Paludan-Müller* gaaer det ud over; paa Tryk staaer der:

Forbi Kalliope paa Taa
jeg hel ærbødig monne gaa.
Homér ved hendes Fødder laa,
mens hun i Nordens Saga-Taage
det havde fundet svært at vaage,
saa med en Skindbog paa sit Skjød
en liflig Middagslur hun nød.

Disse sidste Linier se i Manuskriptet saaledes ud:

Mens hun ved Homos Fryd og Kummer
sig havde dysset sødt i Slummer.

I 1863 kalder Winther i et Brev *Paludan-Müller* „Kjære" og underskriver sig hans „hengivne"[1]; næste Aar stemmer han imod, at „Det *anckerske* Legat" gives ham; men det er rigtignok, fordi han mener, at det er bestemt kun for yngre Mænd[2]). I 1862 giver *Paludan-Müller* ham til Optagelse i „Nye Digte af danske Digtere" „Pygmalion", og, da Winther ytrer sig glad over dette Bidrag, svarer *Paludan-Müller* i et utrykt Brev: „Det glædede mig ret, at De, som ikke vil vide af Reflexion

[1]) Se Breve fra og til C. W., S. 109. [2]) Se Breve fra *H. C. Andersen* II, S. 484—86.

at sige (som De selv siger), og jeg, der er saa hyllet deri og gjennemvævet dermed, dog paa flere Punkter kunne træffe sammen og tage Del med hinanden.“ Her underskriver *Paludan-Müller* sig ogsaa som „Deres hengivne“, medens der ellers tilføjes det fjærnere „Deres ærbødige“. Han regner *Aarestrup* for en betydeligere *Aand* end Chr. Winther [1]). I sin Bog om *Paludan-Müller* siger *Fr. Lange* (S. 180): „Christian Winther . . havde aldrig i nogen særlig Grad havt *Paludan-Müllers* Interesse. Han var ham ikke tankevægtig nok, savnede maaske ogsaa, som *Brandes* siger, i hans Øjne Mandighed.“ At han dog forstod at vurdere Winther, fremgaaer af Følgende, som han d. 3die April 1853 skrev i dennes Hustrus Stambog:

„Da det kun var at give Bagerbarnet Hvedebrød, om jeg skrev Vers til en Digters Kone, men jeg dog gjærne ønskede, selv i Prosa, at sige min ærede Frue noget baade Sandt og Behageligt, tillader jeg mig her den Ytring, at efter min Overbeviisning er Chr. Winther Danmarks første lyriske Digter, hvad Nutiden allerede tildels har erkjendt og hvad endmere vil sandes af Eftertiden.

Dette til Bekræftelse under min Haand

Fr. Paludan-Müller.“

Vistnok i Foraaret 1875 mødtes de To, idet den Ene gik ind i, den anden ud af *Reitzels* Boglade. De komplimenterede hinanden. *Paludan-Müller* sagde: „Hvor *De* dog seer rask ud!“ Winther: „Nej, det er *Dem*, der seer rask ud!“ *P. M.*: „Nej, De vil længe overleve mig!“ W.: „Det er Dem, der kommer til at overleve

1) Se *G. Brandes*: „Danske Digtere“, S. 304.

mig!" Og saa døde de Bægge halvandet Aar efter, med faa Dages Mellemrum. —

Det kan have sin Interesse at kaste et Blik ind i Winthers Syn paa og Forhold til nogle andre danske Digtere; om den Slags Folk siger han, at han ikke søgte dem, holdt i Regelen ikke personlig Omgang med dem[1]), men derimod stadigt aandelig.

Ingemann havde han aabenbart ikke stor Sympati for. Allerede i 1822 citerer han ironisk følgende Tirade af „Løveridderen": „Vi sees vel, om ikke før, saa paa Dybets Rand, naar Dommedagshanerne gale".[2]) Han siger, at han kun har læst den allerførste af *Ingemanns* Romaner, „Valdemar Sejer"[3]); foran i en lille Bog „Ved Lille Bælt eller Middelfartsunds Historie" har han bemærket, at denne Bog som Kilde er højst upaalidelig, „Noget, som man vil indse, naar man ved Gjennemlæsningen erfarer, at Forfatteren benytter *Ingemanns* historiske Romaner til Vidnesbyrd". Ikke saa ganske svarende til disse Udtalelser er Følgende fra 16de Februar 1846 i et Brev til *Ingemann*[4]): „Jeg har stadigt gaaet i den Formening, at jeg kjendte Dem, Hr. Etatsraad, næsten ligesaa godt, som min Broder *Poul Møller* kjendte Dem. Det er naturligviis en Følge af *hans* Meddelelser og af *min* Fortrolighed med Deres Skrifter. Nu derimod . . . opdager jeg, ved nøjere at tænke mig om, at jeg i mit hele Liv maaske kun een eller to Gange har havt den Ære at tale med Dem, og *det* endog meget flygtigt." Han siger endvidere i samme

[1]) Se Breve fra og til C. W., S. 182. [2]) Smsteds S. 14. [3]) Se *G. Brandes:* „Danske Digtere", S. 232. [4]) „Breve til og fra *Ingemann*", S. 414—15.

Brev, at han fra Skolebænken af har fulgt og holdt af *Ingemann* og beder denne modtage Forsikring om Højagtelse og Taknemmelighed for al den Glæde og Opløftelse, han saa rigeligt har skjænket ogsaa ham. Som Svar herpaa modtager han følgende hidtil utrykte Brev:

Sorø d. 9ende Marts 1846.

Meget ærede Hr. Professor!

Jeg sprang meget hellere Titulaturen over og henvendte mig lige til Digteren, som jeg rigtignok kjender meget længer og føler mig i et ganske andet Forhold til end til Professoren — men Formen maa dog ogsaa have sin Ret. Det er besynderligt nok, at vi i det ydre Liv ere blevne staaende saa fjærnt og fremmede for hinanden, da der dog var en Tid, hvori jeg næsten daglig saae *Poul Møller*. Den Velvillie, hvormed De fornyer det personlige Bekjendtskab med mig paa anden Haand i Deres Brev, har jeg glædet mig over, og jeg har kun opsat at skrive Dem til, for mueligen tillige at kunne sende Dem et eller andet Bidrag til den paatænkte Foraarsgave.[1]) I det sidste Bind af mine Samlede Skrifter har jeg nylig udgivet Alt, hvad jeg havde liggende af utrykte lyriske Sager; jeg er nu derhos bleven gammel og doven eller paa en Maade gaaet over til *Pouls* Anskuelse af det poetiske Liv som ingenlunde afhængigt af Blæk og Pen og Bogtrykkerpresser, medens jeg nu ofte nøjes med at lade de poetiske Ideer og Stemninger passere mig uden at bekymre mig om at fastholde dem i nogensomhelst Form. At vor gode *Poul* saaledes *levede* største Delen af sin Poesi op, har

[1]) Denne udkom aldrig.

De vist ligesaa godt bemærket som jeg, og, da jeg *nu* følger hans Exempel heri, vil jeg Intet indvende derimod. Med Embedsforretninger og slige filistrøse Grunde vil jeg ikke undskylde min Mangel paa Manuskripter; men, for at sende Dem noget Bidrag til Foraarsgaven, maatte jeg — Hvad jeg ellers aldrig har Lyst til — ligefrem sætte mig en Opgave for til en poetisk Udar*bed*else (som *H. C. Ørsted* siger). Her sender jeg Dem en saadan[1]), og, er den ikke lykkedes mig, skal det slet ikke undre mig; thi den er ikke udsprungen af nogen umiddelbar Trang til Produktion, men — som sagt — forfattet ifølge Deres Opfordring. Kommer Foraarsgaven virkelig for Lyset, vil jeg fornemmelig fornøje mig til deri at se nogle af de ægte danske Foraars- og Sommer-Væxter, der med saamegen Friskhed, Liflighed og Ynde tilhøre Deres Urtebed i vor poetiske Have. For ikke at plante Noget i Nærheden, som dermed kunde synes beslægtet, har jeg valgt noget norsk Mos fra den hedenske Tid, som jeg igrunden ikke sympatiserer saameget med — men i sit Slags synes det mig passabelt. . . . Med Agtelse og Hengivenhed

Deres B. S. Ingemann.

Da Winther var bleven gift, kom *Ingemann* paa sine Kjøbenhavnsbesøg undertiden i hans Hus, ogsaa til Maaltider; men Forholdet mellem dem blev aldrig inderligt. I et utrykt Brev til *H. C. Andersen* skriver Fru *Ingemann* under Omtalen af „Brogede Blade“ d. 19de Dec. 1867 om Winther: „Det er forresten en underlig Sjæl; det er ikke Dissonanser, som man troer, at han vil kunne løse, eller som man seer ville kunne løses;

[1]) Vistnok „Guttorm Sindre“ („Digte“ 1864, S. 1).

men det er to Faktorer, som staa ved Siden af hinanden, den ene smagfuld, yndig og graciøs, den anden plat og raa. Kort efter det smukke Digt „I Skumringen“ [1]) kommer et Digt . . . om Roms Tilstand [2]), som er i høj Grad stødende; man skulde ikke tro, at det var den Samme, der havde skrevet bægge Digte. Man kommer til at tænke paa Hvad han siger i „Hjortens Flugt“ om Digteren, at han var fin og høvisk i Fruerstuen; men, naar han sang i Borgestuen, løb Pigerne, og Karlene brast i Latter; det kan jeg ikke forlige mig med i samme Sjæl.“ Hvad vilde Chr. Winther selv have sagt om denne Udtalelse, han, som i et utrykt Brev til *Liebenberg* skriver: „Min æstetiske Samvittighed synes at sige mig, at jeg ikke er udelikat eller plump.“ —

Som før berørt, havde Winther ingen Forstaaelse af *Grundtvig* og hans Gjerning. Han fandt, der var Manér i hans ydre Person. I et Brev til sin Svigerinde Fru *Emilie Monrad* skriver han d. 5te Aug. 1863 [3]): „Biskop *Grundtvig* gaaer omkring i Staden i en Art af Maskeradedragt, en lang, sort Talar af Fløjel og en do. broderet, grøn Hue, ikke at tale om det lange og brede, kirkefaderlige Skjæg. Da den græske Deputation [4]) var her, viste han sig paa Langelinie, hvor det danske Folk nysgjerrigt løb efter ham i den Tanke, at det var den gamle *Kanaris* . . . . . Jeg synes ikke godt om det; men det passer jo vel til det Øvrige.“ I hans Forhold til Grundtvigianerne kalder han ham for en Dalaï-Lama. — Heller ikke syntes *Grundtvig* om Winther. Allerede

[1]) Sml. Digtn. X, S. 25. [2]) Smsteds S. 37. [3]) Breve fra og til C. W., S. 120. [4]) I Anledning af Kong *Georgs* Tronbestigelse.

tidligt har jeg hørt, at han kaldte dennes Digte „Syltetøj og Sukkergodt“, og dette Udsagn har hans Søn *Svend* bekræftet til mig.

Winther var — som før sagt — en stor Beundrer af *Oehlenschlæger* og kalder f. Ex. „Helge“ et mageløst Værk“ [1]) og ham selv „Kæmpen *Oehlenschlæger*“ [2]). Han synger til ham [3]):

Beruset i Din Tonestrøm,
de sprudlende Kaskader,
Hvem trylled ej Din Digterdrøm,
vor Mester og vor Fader!
Hvor er et Hjærte vel i Dan,
som sødt jo maatte banke,
naar kjæk Du sendte over Land
Din Tone med Din Tanke?

Du slaaer Din Stræng, og som en Gud
Du Sorgen sødt bedaarer;
Du breder Svanevingen ud
og vækker tusend Taarer.
I hver en Kres, hvor efter Sang
de trætte Hjærter tørste,
Du stiller huldt den dybe Trang
som en veldædig Fyrste.

Efter *Oehlenschlægers* Død lader han Sangfuglen i den visne Krans paa hans Grav sige [4]):

I visne Løv jeg sidde vil og synge,
mens Skoven med de friske Knopper pranger;
jeg i hans søde Slummer vil indslynge
en Krans af Triller, klare Toneslanger,
lig Himlens Gloria, hin Engleklynge,
der hisset jubler om den skjønne Sanger.

Alligevel kunde Winther tale nedsættende om „den store Adam“. Den 21nde Sept. 1833 skriver han til *Henrik*

[1]) Breve fra og til C. W., S. 175. [2]) Sml. Digtn. X, S. 89.
[3]) Smsteds I, S. 273 - 74. [4]) Smsteds X, S. 82.

Hertz[1]): „*Oehlenschlæger* har været i Norge for at høste; han gav dem for en Pose Laurbærblade og nogle Glas Vin og Skraal og Stads et *Digt*, hvis Fortræffelighed svarer til det Morsomste i „Prometheus“ [2]). *Ingemann*, som nok frygtede, skyndte sig ogsaa derop for at holde Efterslæt; skjøndt hans Vers, to i Tallet, dog ere forstaaelige, saa ere de ikke desmindre næsten ligesaa væmmelige som den store Digters.“ — Naa, Sligt forsvinder i det Indtryk af den Beundring, som Winther alligevel føler for *Oehlenschlæger*. *Horats* siger: „Er *Pindar* en Ørn, som hæver sig højt i Skyen, saa er jeg derimod som den lille Bi, der travlt og med Møje samler Honning af Markens Blomster“; disse Ord vilde Winther have været villig til at anvende paa sig i Forhold til Digterkongen. —

De poetiske Løfter, som laa i *Kaalunds* første Produktion, havde Winther slet intet Blik for. I 1840, da *Kaalund* havde udgivet „Kong Halfdan den Stærke“ og „Samlede Digte“, skrev Winther herom: „At Sligt kan trykkes og kjøbes og læses! At det *skrives*, undrer mig slet ikke!“ [3]) I Febr. 1863 erklærer han, at det vilde være et stærkt Stykke at sætte *Kaalund* over *Carl Andersen*[4]); Aaret før havde han dog skrevet til *Kaalund*[5]), at „Et Foraar“ med Rette af *Alle* er blevet modtaget med stor Glæde og at der er Ytringer deri, der give Haab om, at han vil fortsætte sin Virksomhed i Musernes Tjeneste. Han siger: „Ikke sandt? De har heller ikke ladet Verdens Vrøvl og Besvær tilbagetrænge

[1]) Breve fra og til *H. Hertz*, S. 220. [2]) Det Tidsskrift, *Oehlenschlæger* udgav. [3]) Breve fra og til C. W., S. 45. [4]) Smsteds S. 112. [5]) Dette utrykte Brev findes blandt *K.*s Efterladenskaber.

den Rigdom af Poesi, som boer i Dem; men De har i gode Timer styrket og oplivet Dem selv ved Sang og Strængeleg." Han beder ham om Digte, „jo flere, desto bedre", til „Nye Digtninger af danske Forfattere"; men „med oprigtig Beundring og Højagtelse" svarer *Kaalund*, at han ingen har.

Ludvig Bødtchers Poesi vedblev Winther med at sværme for. Den 22nde Jan. 1863 opfordrer han ham til Sang og siger da til ham:

Din Sang er liflig, klar og sød
som Draaben, der bag Blomsterstøvet
er gjemt i Liliens Jomfruskjød,
før Kubens Flyver den har røvet.[1])

I sit Svar siger *Bødtcher:*

Ak Du, hvem Din Musa blev evig huld,
hver dristig Bøn tør Du vove:
Din Troskab hun lønner med alt sit Guld
og sine grønneste Skove.

Efter sit Ægteskab kom Winther ikke saa ofte som før til *Bødtcher*, der til det Sidste beholdt sin lille Lejlighed i „Civilisationens Centrum" Sværtegade Nr. 5, hvorfra Winther saa tidt havde beskuet sin *Julie* ligeoverfor. Her levede *Bødtcher* efter Winthers Sigende „aldeles som i den evige Stad, kun under lidt forandrede Former" [2]). Den væsentligste Aarsag til, at Winther ikke kom *der*, var vistnok, at han ikke syntes om *Bødtchers* „Menageri", hvormed han betegnede det Selskab af gamle Originaler og Karikaturer, som denne Poet fandt Morskab i at samle om sig; han havde engang tolv Saadanne og sagde da, at, naar han gik Tur med dem

[1]) Se Sml. Digtn. X, S. 56—57. [2]) Breve fra og til *Ingemann*, 415.

paa Volden, følte han sig som en hel Pascha. En Aften, da Winther sammen med *Erik Bøgh* gik bort fra *Bødtcher*, udtalte han: „Det Menneske har aldrig bestilt Andet end ligge paa en Sofa og læse „Riises Arkiv“, og saa kan han alligevel blive ved med at skrive Digte, som jeg misunder ham. Jeg har ikke mere Poesi i mig, end mine gamle Støvler.“ —

Winthers trykte Breve vise paa flere Steder, at han kunde være stræng i sin Dom om Forfattere; ogsaa i utrykte findes der Vidnesbyrd herom. Han taler om „den forskruede, affekterte *Kristian Arentzen*“ og om „den indbildske, uvidende, hovmodige, af al Kunst og Gratie forladte Filosofus udi egen Indbildning Hr. *Rudolph Schmidt*“, der „sætter sig paa en høj Hest og slaaer med Vingerne som en Hane“. Andensteds taler han om „den fortvivlede *I. Levin*“, der „har forhalet, forkvaklet, forhindret, fortrædiget som sædvanligt“.

Det er vel næsten umueligt, at han ikke skulde have kunnet skatte *Bjørnson* som Digter; men *Politikeren* skæmmede — for Winther som for Saamange — *Poeten*. Han kalder ham „den politiske Harlekin“ og taler om hans „Vanvid“ [1]). To Gange søgte *Bjørnson* Winther, som imidlertid bægge Gange negtede sig hjemme for ham.

Om Winthers venlige Forhold til en Mand af den gamle Digterskole bærer følgende hidtil utrykte Brev Vidnesbyrd:

19de Juni 1849.

Meget Ærede! Paa det Inderligste være De takket for det mig *fra Dem selv* tilstillede Exemplar af Deres

[1]) Se Breve fra og til C. W., S. 221—22.

„Reineke Fos". Og veed De, hvorfor? Fordi jeg glæder mig ved Tanken om, at De maa dog bære *nogen Godhed* for mig. Da jeg nu agter Dem til en ikke ubetydelig Grad og ikke saa sjældent troer at have opdaget ret megen Overensstemmelse mellem vor Tænkemaade, saa at vi maaske, hvis vi tidligere vare blevne kjendte sammen, vilde nu have været faste Venner, indseer De let, at ved hver, stor eller liden, Prøve paa Godhed hos *Dem* for mig, maa *Prøven*, *Tegnet*, *Beviset* være og blive mig inderligen velkommen. *Derfor:* Tak endnu engang!

Thi rækker jeg Dem her en ærlig Vennehaand og mener at føle dens varme Tryk gjengjældt med et lignende. Gud signe Dem!

Deres hengivneste Fr. Høegh-Guldberg.

Det var midt i de frembrydende Uroligheder 1848, at Chr. Winther havde holdt Bryllup. Han tog levende Del i den Tids Begivenheder, afbrød al privat Forbindelse med Tyskere, „kastede alt Tyskeriet tilside" [1]), og Krigen opfyldte ham i høj Grad. Politik vilde han ligesaa lidt nu som tidligere have med at gjøre; men Patriot var han til det Yderste. Han synger [2]):

Saa vidt som Himlens Stjærneloft sig hvælver,
en skummel Tordensky sig vælter frem;
det Gamle brister, og det Nye skjælver,
og Fred, landflygtig, søger sig et Hjem;
fra Øst til Vest, fra Nord og Syd det lyner,
og Hjærtet gruer for de sære Syner.

[1]) Breve fra og til C. W., S. 175. [2]) Sml. Digtn. II, S. 48.

Og han ender saaledes:

Den røde Dug, som faldt paa hine Enge,
det hede Taarevæld, som nylig brast,
o, lad som frugtbar Regn dem dybt sig trænge,
hvor Folkets Hjærte banker, stærkt og fast!
Da vandes Friheds Eg og Fredens Palme,
hvis Stammer staa, hvis Løv skal aldrig falme!

Han synger i ægte folkelig Maneer og med Omkvædet „Sing, Sang, Singsaljera“ „en ny og lystelig Vise for Søfolk paa Kongens Skibe“ [1]), og en svensk Frivillig hilser han i vægtige Rytmer [2]), hvis sidste Strofe lyder saaledes:

I Hildes Leg Du Hæder fandt;
men her i Freden Du ogsaa vandt
i vore Hjærters Dyb en Sejer!
Velsignet være den Moders Navn,
som fødte Dig, og i hvis Favn
Du fik det Hjærte, som Du ejer!

Fuldt ud er han Tilhænger af den skandinaviske Idé. Til „en Skandinav“ synger han [3]):

Ja, Du gjør Ret! Vær med at spinde
den ædle, trefold stærke Tvinde!
Ja, Du gjør Ret! Vær med at slaa
den Treklang an, som kjækt skal gaa
hen over tusend Hjærters Strænge,
bag Norges Gran, paa Danmarks Enge,
ind mellem Sverrigs stærke Fjælde,
og trænge frem med Aandens Vælde
og faa det Skilte smukt forenet
og Liv i Det, som var forstenet.

Hans Sang fødtes ved Krigen, men dog allermest derved, at han var kommen i Havn, hvilket gav sig Udtryk i en efter hans Natur paafaldende rig Digterpro-

[1]) Sml. Digtn. II, S. 49. [2]) Smsteds S. 100—1. [3]) Smsteds S. 25.

duktion. Han siger til sin Hustru[1]): „Du vakte i mit Indre min Kraft vidunderlig“ og andensteds[2]): „Jeg følte saa klart Sandheden af Det, En blandt mine berømte Landsmænd har sagt, at Kjærligheden er den Hovednøgle, som lukker op for Alt i Mennesket. Som efter en befrugtende Regn spirede ogsaa alt Det, der saalænge havde ligget som et dødt Frø gjemt i mit Indre, frem til et frodigt Liv; det Ene drog det Andet frem, arbejdede sig op, voxede og forgrenede sig til alle Sider og optog med Lethed alt Nyt, der fremkom. Mine Tanker bevægede sig derved uafladeligt hen til den Lyskres, som havde vakt dem til Liv, og mit Hjærtes eneste Ønske var ret at *være* Noget for at blive værdig til den Himmel, der syntes at aabne sig for mig. Jeg elskede! Det var som en Aabenbaring, der umiddelbart skjænkede min Sjæl en klar Anskuelse, en uimodsigelig Sandhed.“

Han udgav „Lyriske Digte“ 1848, en Oversættelse af „Reineke Fos“ 1849 — dette Arbejde gjorde han, ligesom *Goethe,* til sin Adspredelse — „En Morskabsbog for Børn“ 1850, „Nye Digte“ 1850, „En Student og en Jomfru“ 1851 og „Tre Fortællinger“ 1851.

„Berlingske Tidende“ dvæler i sin Anmeldelse[3]) af „Lyriske Digte“ mest ved Digtene til hans Hustru[4]) og siger, at Winther gjennem disse viser et nyt Udviklingsstadium i sin kunstneriske Bevidsthed. „I Digterens tidligere Arbejder har Mangen nu og da fundet sig tilbagestødt af en ofte urolig Higen, et i en indre Splid fortabt Gemyt, et fortvivlet Blik paa Livet

[1]) Sml. Digtn. III, S. 248. [2]) Smsteds IX, S. 216—17. [3]) 1848, Nr. 316. [4]) Dette Afsnit kalder han „Da jeg var ung“; der er i det Hele 67 Digte, Nr. 27—95 i Saml. Digtn. III.

og en stundum uhyggelig Selvanklage, og, uagtet man maa indrømme, at disse Stemninger have frembragt nogle af hans skjønneste Sange, saa kunde man dog ikke ønske, at de paany skulde komme tilorde eller vedblivende lyde fra dette rigtbegavede Digterbryst." Der siges, at man mærker, Digteren er bleven ældre, ikke i hans Lyres svagere Klang — den er saa stærk og tonende som altid — ikke i et famlende Greb i Strængene — det er saa rent og sikkert som fordum — men derpaa, at Tiden har bragt Fred i hans Klager, Forsoning i hans Smerter. Hans Verdensanskuelse er bleven klaret og en ofte religiøs Stemning har afløst det ældre Mismod." — „Flyveposten"s Følgeblad „Literaturbladet" [1]) er, om muelig, endnu mere glad over disse Digte; det siger, at den søde, ejendommelige Rosenduft, den fortryllende Nattergaleklang giver dem deres Skjønhed; de ere alle saa unge, saa friske, saa overstrømmende af Følelsens Varme, og Anmelderen ender med at fremhæve den fuldendte Form, den graciøse Lethed, der paatrykker dem Fuldendthedens Stæmpel. — Flere end disse to Anmeldelser fik Bogen ikke.

„Nye Digte" finder en mindre venlig Modtagelse. „Berlingske Tidende" siger [2]), at de to større Digte „Et Par" og „En Lykkelig" [3]), der udmærke sig ved Tankens Dybde og poetiske Ynde, især give Samlingen Betydning, men tilføjer, at der forøvrigt er Et og Andet, Anmelderen ikke føler sig tiltalt af. „Flyveposten" [4]) savner Winthers tidligere højere Beaandelse, men anerkjender dog, at der her findes Poemer, der kunne stilles

[1]) 1848, Nr. 5. [2]) 1850, Nr. 297. [3]) De havde tidligere staaet i „Fædrelandet"s Føljeton. [4]) 1850, Nr. 296.

ved Siden af hans bedste. — „Kjøbenhavnsposten“ [1]) finder, at denne Digtsamling især er mærkelig ved den Forandring, den antyder hos Forfatteren; „tidligere omtumledes han idelig af *Lidenskabens* Storme og blev derfor aldrig træt af at synge Kjærlighedens Smerte og Lyst; nu synes han derimod at være kommen til Ro og at befinde sig vel derved; han udtaler ofte sin Tilfredshed og sin Fred, og det derhos med en Energi, der vidner om, at Freden ikke er kjøbt ved, at Sløvhed har afløst den vilde Kraft, men at Lidenskaben hviler under Livets Medbør.“ Mod Digtet „Et Par“ indvendes der mærkværdigviis, at det er præget af en underlig uharmonisk Holdningsløshed og at det raa Stof har meddelt Behandlingen Endel af sin Tone; derimod roses „En Lykkelig“ som interessant og i høj Grad livligt i Skildringen; der siges, at dette Poem gjør godt ved den sunde Livsfilosofi, der bliver endnu mere indtrængende ved Digtets melankolske Karakter. I formel Henseende fremhæves Digtenes „temmelig mange og temmelig betydelige Mangler“. „Det sees ofte altfor tydeligt, at Metrum og Rim har generet Digteren; derfor har der indsneget sig prosaiske Vendinger, fjærntliggende Tanker, søgte Rim, smagløse og urigtige Udtryk, fejlagtige Ordformer. Ved en saadan Skjødesløshed arbejder man *dem* i Hænderne, der forkaste al bunden Poesi som kun tilslørende og forhindrende den klare Tankes rene Udtalelse; men af vore gamle Digteroldermænd burde man mindst vente et saadant indirekte Forræderi.“ — I „Litterært Maanedsskrift“, udgivet af *Kr. Arentzen* og *P. Fistaine*, siges der [2]), at en saa fremherskende lyrisk

[1]) 1850, Nr. 294. [2]) S. 249—51.

Natur som Chr. Winthers i Regelen er noget zart; „naar Livet berører den for stærkt med plumpe Hænder, bortfamles næsten altid Endel af Psychens fine Blomsterstøv, og han synes heller ikke at have undgaaet denne haarde Skæbne. Disse „nye Digte" ere vel roligere end mange af deres umiddelbare Forgængere; men de røbe desværre ofte Spor af Mathed efter en haard og lang Kamp." Man mener, at flere af Digtene ikke havde fortjent at offentliggjøres; som Exempel paa et godt Digt aftrykkes „Kong Volmer paa Rejsen". Saa gaaer det løs mod Formen; men Enkelthederne i disse Indvendinger bliver det her for vidtløftigt at indlade sig paa. — Ogsaa i private Udtalelser sporer man, hvor lidet disse Digte paaskjønnes. Den 17de Dec. 1850 skriver Jfr. *Liunge* til Skuespilleren *August Nielsen:* „Winther har foræret Din Moder sine nye Digte; men hun er ikke begejstret over dem; der er saamange til hans Kone, som ere temmelig overspændte," og d. 28nde Dec. s. A.: „Winthers Digte gjør aldeles ingen Lykke. *Bojesen* siger om dem, at de ere saa forpinte, fortørrede og ligesom halede ud af ham; det er den sidste Gnist af hans gamle Digterild." [1]) Den 14de Jan. 1851 skriver *Anna Nielsen* til sin Søn *August:* „*Hertzes* nye Digte . . . har været mig en stor Nydelse. Han er dog bestandigt den Samme — den samme Finhed og Skjønhed i Tanke og Udtryk, den samme Fuldendthed i Form. Ogsaa Winther har udgivet en lille Samling Digte i Julen. Om disse kan man derimod ikke bruge de ovennævnte Ud-

[1]) Det er stærke og ufattelige Udtryk om Frembringelser som „Natten var mild og kjær", „Kong Volmer paa Rejsen", „Et Par". „En Lykkelig" o. fl.

tryk, uden i alt Fald hvad Formen angaaer; thi baade Tanke og Udtryk ere snarere raa; de fleste ere til hans Kone[1]), og jeg synes, hun maa være meget undseelig over dem." At *Anna Nielsen* dog vedbliver med at yde ham som Digter den Hyldest, han fortjener, vil kunne sees af, at hun d. 3die Juni 1852 ved en Aftenunderholdning, som *P. Schram* gav i Kasinos mindre Sal, „mesterligt"[2]) fremsagde Chr. Winthers „Sangerens Lykke". —

Det maa forundre Enhver, der kjender „Nye Digte", at „Et Par" ikke slog an, men tværtimod blev dadlet; det er dog saa kraftigt, kort, karakteristisk og tilmed saa særegent i Winthers Produktion, at alene dette Digt vilde have kunnet bevare hans Digternavn med Berømmelse. Det synes mig ogsaa, at det mere end noget af hans andre Digte viser hans Slægtskab med *Oehlenschlæger* og paa samme Tid dog hans store Selvstændighed. Man sammenligne saaledes Helges og Olufs Kamp i „Helge rejser til Dronning Oluf" med fjerde Afdeling af „Et Par", og man kan ikke lade være med at se Winthers Forbillede, hvilket han paa dette Punkt synes mig at overgaa i Energi og Fasthed. —

I et utrykt Brev fra 1824 skriver Chr. Winther: „Jeg forstaaer mig kun ubetydeligt paa at indrette et Drama; jeg har kun til min egen Forlystelse skrevet et Par smaa Farcer, som jeg dog strax ødelagde igjen." Hans levende Interesse for Teatret lod ikke den dramatiske Ævne ganske sove i ham, og i 1852 udkom hans eneste trykte Arbejde paa dette Omraade, Marionet-

[1]) Det er ikke rigtigt; Bogen er paa 106 Sider, og deraf fylde Digtene til hende 24 Sider. [2]) „Berlingske Tidende"s Udtryk.

komedien „En Student og en Jomfru“. Han synes ikke at have kunnet faa Forlægger til det; thi det kom „i Kommission“ hos *Iversen*. Først havde han sendt *Ludvig Bødtcher* det til Bedømmelse og fik da det Svar, at det er et nydeligt lille Arbejde. „Førend jeg aabnede Seglet,“ skriver *B.*, „ønskede jeg allerede at have skrevet Indholdet, og efter Læsningen var mit Ønske dobbelt .... Versebygningen er fortræffelig og hæver helt igjennem Tankens Naivitet .... Studentens Dødsmonolog er udmærket, og saaledes meget Andet. Du veed iøvrigt ligesaa godt som jeg, at en Student, som er forelsket og seer sig gjenelsket, ikke tager Livet af sig, selv om han ikke har fire Skilling i Lommen. „Det gjør han jo heller ikke,“ svarer Du mig; — jamen ved at gifte sig tager han dog Livet af sin Kjærlighed eller det Poetiske af sit Liv, og det bliver det Samme; — dog det er maaske Visvas af mig .... Hvis Du nu har skrevet dette Arbejde for at prøve Dine dramatiske Vinger, da synes mig, at Du har et godt Syn for Sagn; thi, enten elsker jeg mere end tilbørligt Din Musa, eller jeg paastaaer med Grund, at Thalia længe har ventet Dig med aabne Arme.“ [1])

Da Stykket er udkommet faaer det af „Fædrelandet“ [2]) Skudsmaal for at være en Berigelse af Literaturen, en fortræffelig Marionetkomedie, som vil kunne more baade Gamle og Unge; der siges: „Denne traditionelle Digtarts simple Form og naive Tone er ypperlig holdt; den kunde for den Sags Skyld meget godt være opført, eller være bestemt til at opføres, i Mester Jakels Bod; men der gaaer en fin Ironi og et legende Lune

[1]) Breve fra og til C. W., S. 78—79. [2]) 1851, Nr. 296.

igjennem den, som løfter den højt op, over Dyrehavsbakken, i Poesiens evige Rige." — „Berlingske Tidende" [1]) siger, at den søger at virke ved faa Midler og løser sin Opgave heldigt; men „Flyveposten" [2]), hvis Anmeldelse kommer samme Dag som „Berlingskes", d. 22de Dec., og er den tredie og sidste, finder ikke, at denne Marionetkomedie er en net Komedie, „det er en Bagatel, endnu ringere i Værd end i Omfang; den optræder med Prætensioner, som den i ingen Henseende kan opfylde."

„Tre Fortællinger" („Et Rejse-Æventyr", „Hesteprangeren" og „Paa Landet", de to første trykte tidligere, nu altsaa i andet Oplag) anmeldes kun af „Flyveposten" [3]), der fremhæver Winthers Mesterskab med Hensyn til idylliske Skildringer, over hvilke han baade i Sprog og Form udbreder en national Duft. Man savner derimod Opfindsomhed. I Skildringen af Frøken Charlottes Karakter [4]) seer man, at Digteren ikke har forsømt at svinge Satirens Svøbe over de *clara-raphaelske* Emancipations-Ideer."

Disses Forkæmperske er altsaa fremstillet i Præstedatteren Charlotte, „der var meget høj, temmelig stærkt bygget og skred frem med afmaalte, gravitetiske Fjed, idet hun holdt sig saa stiv som en Pind. Den hvide Morgenkjole sad saa akkurat paa hende, som om hun var tagen lige ud af en Modebutik, og under den meget bredskyggede og flade Sommerhat dinglede der paa hver Side af det regelmæssige, men massive og stærkt farvede Ansigt to uhyre tykke og lange Duske af glinsende, sorte Lokker. I Hænderne, der vare vel forvarede

[1]) 1851, Nr. 298. [2]) 1851, Nr. 316, [3]) 1851, Nr. 149. [4]) I Fortællingen „Paa Landet".

i Randers Handsker, bar hun en tyk Bog og en Parasol; hun viste to lange Rækker af hvide, men store Tænder, hvorimod Øjnene næsten ganske trak sig tilbage. Naar hun optraadte i Toilette, „i Pragt og Herlighed“, var hun i lyslilla Silketrøje, af Façon som de gamle Flasketrøjer, og et lyseblaat Skjørt, hvortil den store Straahat med de flagrende, brandrøde Baand tog sig ret artigt ud. Denne Farvepragt i Forening med de store, sorte Haarduske paa Siderne og den krumme Næse gav hende Udseende af en stor, fabelagtig Fugl. Trods al sin Pragt fremtog hun engang, da hun troede sig ubemærket, et meget brugt Lommetørklæde, der var puttet ind paa Brystet, spyttede langt ud i Græsset og pudsede paa en temmelig massiv Maade sin Næse. I hendes hele Holdning var der noget Determineret og Selvbevidst, der bragte En til at tænke paa en Kam til et Haar. I sit Hjem sad hun paa Stads, som om hun ikke var hjemme; det var hendes Opgave at *omvende* dem, der ikke havde hendes Anskuelser; „dette store, pyntede Pigebarn talede da med grandiøs Alvor og Vigtighed,“ og hendes Overlegenhed og Nedladenhed røbede et koldt Hjærte. Hun maatte være en Skræk for sund Sans og naturlig Følelse. Den efter hendes Sigende „belærende og morsomme“ Bog, hun læste i, var en Forfatters politiske Testamente, hvilket hendes Fætter Peter, hendes Pendant og Elsker, havde forsynet med Anmærkninger og Henviisninger. Han, denne unge Repræsentant for det ved Grundloven opblomstrende unge Journalistkompagni, denne „talentfulde Politiker og patriotiske Fætter“, fremstilles med sit Ansigts skyfulde Udtryk, med sit mutte og mopsede Udseende — Andet

var der ikke at finde i hans udtryksløse Fysiognomi; „det var en lille Knort af en Karl, mager, kantet, højskuldret og iført en mørk, ubørstet Paletot. Haaret, som var glat og langvoxet, men uredt, strøg han altid med sine temmelig lidet pæne Fingre bag om Øret, og disse Fingre beskæftigede sig ogsaa af og til med Interesse med et Par lange, lyse Haar, der groede tyndt hist og her paa Hagen og skulde betyde et Skjæg, men kun spillede den Rolle at give hans blege Ansigt et mere uvadsket Udseende. Med plump Raskhed og kejtet Nonchalance, der sagtens skulde dække over en vis Forlegenhed, kastede han sig paa en Stol og strakte Benene langt fra sig, og Fremmede hilste han ikke. Naar han bevægede sig, saa slentrede han afsted med en tyk Cigar, stukken dybt ind i Munden, en graa, rundpullet Hat bag i Nakken og bægge sine Hænder i Paletot-Lommerne. Hans erotiske Tilbøjeligheder vare udelukkende voldsomme. Charlotte fortæller, at „han er Jurist og agter at uddanne sig for *den* virksommere og mere umiddelbare Deltagelse i Statens Styrelse, som nu er aabnet for et større Antal af Statsborgere, end det var Tilfældet under den forrige Regering . . . Han er en varm Patriot, allerede forsynet med en Skat af brugelige Kundskaber, der hente deres Livskraft fra høj Begejstring og stræng republikansk Alvor. Saadanne Folk er det just, vi trænge til, naar de nu virkende Kræfter engang slappes og ældes.“ — Aa, for han er saa veltalende! Han er hendes Tankers og Planers Fortrolige og har meddelt hende Hvad han i sin Iver og Begejstring har skrevet og talt, saa om dette, saa om hint af de interessanteste offentlige Anliggender.

Hun siger: „Efter min ringe Indsigt i det „Fornødne“ og efter mit Kjendskab til ham, troer jeg at turde forudsige, at vi i ham kunne vente en kraftig Forkæmper for Folket og dets Rettigheder.“ Som noget ganske Fuldendt nævner hun hans Afhandling „Det Timelige og det Evige“. — Disse to sjældne Banebrydere samtale ved deres erotiske Sammenkomster om statistisk-patriotiske Sager og afhandle med megen Virtuositet den saakaldte „Landbosag“, hvorved det naturligviis gaaer lystigt ud over Godsejere, Adel- og Herrestand, som de ikke levne Ære for to Skilling. Under Samtalen karakteriserer Fætteren hende som En, der er gjennemtrængt af og vil virke for *de* ædle og højere Anskuelser, der nu med lovlig Berettigelse træde frem i Livet, som En med høj aandelig Udvikling og frisindet Stræben. Fortælleren (ɔ: Chr. Winther) tilføjer: „I Parentes maa jeg bemærke, at „den Idé“, for hvilken hun vilde leve og aande, syntes at være hende selv ligesaa uklar som de Ideer, af og for hvilke Saamange i vore Dage leve. Det er blevet en Modesag.“ Stik mod sine Principper lægger hun — trods sit Forhold til Fætteren — an paa en Godsejer og Kammerjunker, da hun har Lyst til en glimrende og betydningsfuld Stilling, i hvilken hun vil herske og ødelægge;“ thi, man sige Hvad man vil: der er dog ingen værre Despoter til, end de *uægte* Liberale, navnlig paa Spindesiden; og det kunde nok ligne en saadan Dame, der i Ord og Fagter bekjendte sig til det yderste Venstre, i Livet at ville forskaffe sig en Plads paa Pairs-Bænken.“ Og Fætteren, der holder Stævnemøder med hende, vil alligevel tiltvinge sig Kys hos hendes Søster, hvilket faaer den omtalte Godsejer, som

er forelsket i denne, til at afbanke den mundrappe Journalist, der ved samme Lejlighed viser sig fej og ynkelig, men med et dumt impertinent Grin; han faaer Lejlighed til at fortælle Adelsmanden, der i Eet og Alt fremstilles som en ædel, elskværdig Person: „Saadan en adelig Herre bilder sig endnu ind, at han kan gjøre Hvad han vil; men Herligheden er da, Gud være lovet, snart forbi,“ hvorpaa han tager tilbens hen ad Vejen, for snart efter med sin Rift paa Næsen at være lige kry og ubehøvlet. I det sidste Møde med Charlotte og Fætteren leder Fortælleren ved nogle højst kjætterske Ytringer om Valgloven Samtalen ind paa Politik, og her brovter Hr. Peter med suffisant Selvfølelse af, at han under Mærket *ba* har skrevet Artikler, i hvilke han er som een Sjæl med en anonym Journalist Hr. *ab*, hans øverste Autoritet, hans „Broder i Aanden“; han siger: „Jeg og han have mangengang lagt Forkæmperne for Frihed og Folkets Rettigheder en Bro, hvorpaa de siden have vandret over vanskelige Steder.“ Fortælleren erklærer, at der i Hr. *ab*'s Artikler er Meget, der behager ham og er som talt ud af hans Hjærte, og siger endvidere: „Jeg maa tillade mig at lade Dem vide, at jeg er en ivrig Tilhænger af det nye Evangelium, der prædikes og alt har baaret saa velsignede Frugter, og at jeg hædrer og ærer dets Profeter, store og smaa — naar de duer noget!“ Han har netop i sin Lomme det første Nummer af et nyt Blad, Hr. *ab* udgiver, og nu oplæser han deraf et særskilt Afsnit, i hvilket der polemiseres mod den Del af Pressen, som, tilsyneladende paa den gode Sags Side, allermest skader samme. Det hedder — og her udtaler Chr. Winther naturligviis sin Mening:

„Det Gode hævder sig selv, det Slette fælder sig selv; men Middelmaadigheden er farligere end det Sletteste. Den er i Almindelighed næsviis, sig fremtrængende; den vækker gjærne Opsigt; og, naar den understøttes af en eller anden tilfældig Egenskab, blender den let det mere uøvede Øje, indsmugler saa megen Skjævhed og avler saa megen Halvhed blandt de mindre Befæstede, at *de*, der mene det alvorligt, ærligt og godt med Helligdommen, have ondt ved at gjøre Forgaarden ryddelig for disse vanhellige Hønsekræmmere og Skillingsvexlere. Ligesom Ridderligheden for en stor Del synes forsvunden af det selskabelige Samliv, saaledes optræde disse Herrer ofte med en saa modbydelig Raahed, at deres Fægtning ikke ligner nogen Turnering, men snarere et Slagsmaal. For at give et Exempel *instar omnium*, behøver jeg blot at gribe iblinde og træffer da strax paa En, der besidder alle *de* negative Egenskaber, der skabe den sletteste politiske Dilettantisme. Hvo har ikke i —posten med Ynk og Modbydelighed læst denne Hr. *ba*'s elendige Smørerier? Især i Afhandlingen „Det Timelige og det Evige“ synes han at have villet overbyde sig selv. Dette taagede Ordvæv med Islæt af løse, nyfilosofiske Traade, denne fade Eftersnakken, denne svulstige Drøvtyggen af Andres originale Ideer, denne ubehændige, kejtede Ironiseren, denne selvbehagelige Forfængelighed, dette plumpe Hovmod, kunde uden Skade bære hvilket Navn det skal være, kun ikke sund Sans. Vi kjende heldigviis ikke personligt Faderen til dette Misfoster, men tro at kunne spore, at han er et ungt, forfængeligt Menneske, der uden andet Kald, anden Indvielse, end den, hans Selvforgudelse har givet ham,

nu er kommen paa denne Afvej, langs hvilken han paa den Maade kun vil plukke Gifturter for Andre, men sandelig ingen Laurbær for sig selv.“ —

Den Opfordring, som „Fædrelandet“s Anmelder 76 i sin Tid havde rettet til de danske Digtere om at udtale sig angaaende Tidens Ideer, dens Politik og offentlige Liv[1]), var Chr. Winther her paa en Maade kommen imøde. Inden han udgiver Fortællingen, skriver han til *F. L. Liebenberg*[2]): „Troer De, at jeg maner mig et Uvejr paa Halsen ved min Latter over det politiske *Skaberi?* Jeg kunde ikke lade det være.

Naar i Alvor jeg en *ægte*
Frihedskæmper seer at fægte
dristigt for sin store Tanke,
maa med hans mit Hjærte banke;
men, naar bag ham Abekatten,
indbildsk, fjantet, ved sin Tjatten
troer at have Kæmpens Miner,
holder jeg min Bug — og griner.“

Det er saadanne Folk som *Frederik Dreyer*, „den smudsige Kommunist eller Hvad de kalde det, denne hersens Peter Kandidat“, han gaaer løs paa. *Dreyer* havde paa et af sine Smaaskrifter kaldt sig „Peter Vandal, akademisk- og Verdens-Borger“[3]).

I den samme Fortælling „Paa Landet“ giver Winther et Modbillede til Charlotte, det vil sige: han skildrer i dennes Søster Martha den kvindelige Kvinde, sit Ideal af Kvinden. Saaledes præsenterer han os hende: „Uden for [Havedøren], tæt ved Trappen, under to store Kastanietræer[4]), sad en ung Pige; hun syntes mig ikke at

[1]) Se S. 96—103. [2]) Breve fra og til C. W., S. 77—78. [3]) Se *Kr. Arentzen:* „Fra yngre og ældre Dage“, S. 129. [4]) Man kommer til at tænke paa Haven i Kjøbelev.

kunne være ældre end sytten til atten Aar. Over det vidunderlig rige, kastaniebrune Haar laa et lille, trekantet, broget Silketørklæde, der løselig var bundet ned om de friske Kinder. Hendes Dragt var kun en saakaldet hjemmegjort, blaa- og hvidstribet Kjole; men den sad saa naturligt og sirligt let om den ranke, bøjelige Skabning og var saa pæn i al sin Simpelhed. Paa Fødderne, kunde jeg se, bar hun et Par slemme Trætøfler; men, da hun just havde taget Foden ud af den ene af disse, bemærkede jeg, at samme Fod var nydelig, lille og velformet. Paa Bordet foran hende sad en lille Pige, saa omtrent to Aar gammel, og ved Siden stod en stor Tallerken Øllebrød, hvoraf hun madede Barnet som en lille Fugleunge. Barnet selv var uhyre kvikt og livligt; hun daskede i Bordet med et bredt Kastanieblad, som hun havde i Haanden, og raabte mellem hver Skefuld: „Mere!“ Det var et smukt lille Billede.“ Han bliver nu forestillet hende, ved hvilken Lejlighed dette „i højeste Grad yndige *Barn*“ viser munter Venlighed og svarer med en prægtig, klangfuld Stemme. Senere ved Frokostbordet opvarter hun med saa megen Ro og Ynde, at han ikke kan vende Øjnene fra hende, hvilket hun dog slet ikke lader til at bemærke. I hendes Paaklædning var der ikke skeet anden Forandring, end at det brogede Tørklæde paa Hovedet var forsvundet og Fødderne nu sad i et Par smaa, sorte Sko. Hendes Figur var saa fuldendt smuk, hendes Teint saa blendende, hendes Gang saa elastisk, hendes Holdning saa graciøs og hendes Alvor og Stilhed saa forventningsvækkende, at man, naar hun stundum lod sine store, klare, mørkeblaa Øjne glide rundt over Sel-

skabet, strax maatte tænke: „Nu kommer der dog Noget, som maa kunne varme et Hjærte“; men der kom Intet. Hendes Læber vare blussende røde, og, talte man til hende, foer der en Strøm af Rosenfarver over hendes straalende Ansigt. Gjennem al Ordstøjen af de Ældre og Spektaklet af Drengene vandrede hun med yndig Rolighed og dulmede det Hele; da hun var færdig med Opvartningen, hentede hun sin føromtalte lille Søster, med hvem hun beskæftigede sig, uden — som det syntes — at lægge videre Mærke til det øvrige Selskabs Færd eller Samtale. Som hun altid var en god Søster og Datter, saa vilde hun blive en god Moder og Hustru. Den, der stille beskuede hende, behagede hun meget. — Senere træffe vi hende langsomt spadserende under Skovens skyggefulde Træer; ved den ene Haand fører hun sin lille Søster, og i den anden bærer hun en opspændt Parasol, der skjødesløst ligger paa hendes Skulder, medens Solens Glimt gjennem Tykningen af og til forhøjer hendes dejlige Haars Glans, der ikke skjules af nogen Hat eller Bedækning. Hun gaaer gjærne alene, da hun ikke hører til de Snaksomme; derfor holder hun sig helst til den lille Søster, hendes Øjesten, som Ingen uden hun selv maa opdrage paa. Og saa søger hun daglig til en gammel Skovfoged-Enke, hvis naive Sandhed og Naturlighed tiltaler hende, og gjennem hvis Fortællinger hun lærer Mere end af Bøger. Selv bringer hun den Gamle saadanne og læser for hende, pusler i hendes Have, snakker med hende om Alt og har tusende Ting for med hende; i dette Forhold viser hun sig som „en fornøjelig lille Pige“. Hun er „klog nok og saa god, som Dagen er lang“;

„med sin uddannede Forstand og rolige Karakter kan hun ikke kaldes et Barn." Saadan er den for Winther ideale unge Pige.

I April 1850 flyttede Winthers fra Nybrogade til Hjørnet af Graabrødretorv og Klosterstræde, 1ste Sal[1]), og herfra skriver Fru Winther d. 3die Septbr. 1850 i et utrykt Brev til *Andreas Munch*[2]): „Det glædede os inderligt, at der er blevet levnet Dem lidt Trøst i dette saa ofte besværede Liv. Mange blev der slet Intet tilbage, uden [det] at holde ud til Enden, som der skal Kraftanstrængelse til, baade Dag og Nat." Winther skriver paa denne Tid[3]):

Jeg hader dem, de lange Dage
med deres tusend Spejderblik;
se, Solens Heste træge drage,
som det til Ligparade gik;
se, Alting vaager, Alt sig rører
i en forvirret Assemblé,
mens alle spændte Øren hører,
og alle skarpe Øjne se.

Jeg elsker dem, de lange Nætter
i deres sorte Himmeltelt,
hvor Mulmet sig paa Tronen sætter
med Stjærner i sit Vaabenfelt;
som hvert forundret Øre lukke,
hvert Øje hylle tæt i Slør,
som rede Trygheds bløde Vugge
og laase Sikkerhedens Dør.

Grunden til den Forstemthed, som her udtales af Ægteparret Winther, var flersidig forgrenet. Fruen led

[1]) Her havde Prof. *Holten* lejet to Værelser hos dem. [2]) Overladt mig af Fru *A. Munch*. [3]) Sml. Digtn. III, S. 215.

for det Første meget under Savnet af sin *Henri*. Hun søgte Trøst hos en anden ung Mand, en Søn af Chr. Winthers Stifsøster *Rasmine: Morten Bredsdorff*, der i 1850 som tyveaarig Student var kommen til Kjøbenhavn. Han blev strax paa det Venligste modtagen i sin Onkels og Tantes Hus, og det varede ikke længe, inden han daglig spiste tilmiddag *der*. I nogle Optegnelser, han har været saa venlig at gjøre til Brug for denne Bog, siger han: „I dette Hus blev jeg hjulpen godt ud over min medfødte Forlegenhed. Tante *Julie* havde en egen venlig Maade at sætte Mod i mig paa, og jeg lærte Meget *der*, og det paa en tiltalende Maade; thi hun var ikke docerende. Efter Middag kom jeg tidt igjen tilaften, ja, stundum hændtes det vel ogsaa, at jeg blev der fra om Middagen. Tiden tilbragte jeg for en meget stor Del ved Klaveret. Lidt havde jeg lært af en ældre Søster. Nu benyttede jeg Lejligheden til at gjøre mig bekjendt med det Bedste i Musikken, navnlig *Beethowen*. Da jeg sjældent gav mig Tid til egentlig at lære Noget af det, udsatte Onkel Winther en Præmie af en Mark, naar jeg kunde spille *det* Stykke ordentlig, som han havde udpeget for mig.

Tante *Julie* ønskede, at jeg skulde føle mig helt som hjemme *der*. Og det lykkedes saa nogenlunde. Dog var der som Baggrund en Følelse, der stundum kom op, at *rigtig* hjemme var jeg dog ikke. Der var i hendes hele Væsen og Anskuelser noget Fremmed, som ikke vilde passe med Hvad jeg var opvoxen i. Min Moster, *Petrine Bredsdorff*, besøgte engang Chr. Winther. Det var med en uforbeholden Glæde, jeg tog imod hende. Det var et Pust fra de Egne, hvor jeg

bedst følte mig hjemme. Men Tante *Julie* havde allerede dengang sat sig fast i den Forestilling, at jeg, den Forældreløse, skulde være og betragte mig som en Søn af Huset. Og saa fik jeg bagefter Bebrejdelser for, at jeg havde taget saa kjærligt imod Tante *Petrine*. Jeg burde jo elske min nye Moder langt højere end nogen Anden. Denne hendes *Fordring* paa Kjærlighed hørte med til det noget Fremmede, der var i hendes Maade at være paa. Det Samme havde ytret sig paa lignende Maade ved en anden Lejlighed. Det var, da *Ida* skulde konfirmeres. Jeg havde sat mig for at rejse til Lillehedinge, hvor en af mine Fættere eller Kusiner skulde konfirmeres . . . . Men, da Tante *Julie* hørte denne Plan, blev der en Scene. Der blev fældet Taarer over, at jeg ikke holdt af Tante *Julie*, naar jeg vilde drage bort netop nu, da hendes Datter skulde konfirmeres. Og jeg nænnede ikke at staa imod — jeg blev tilbage i Kjøbenhavn, skjøndt jeg fuldt vel veed, at jeg vilde have befundet mig ganske anderledes hjemme i Lillehedinge Præstegaard.

Jeg blev efterhaanden indviet i Tante *Julies* Hjærtesorg. Det var sin Søn *Henri*, hvem hun savnede saa dybt. Mange Taarer har hun fældet, naar hun fik Lejlighed til i Enrum at fortælle mig om ham.

Saa blev det Hverv mig betroet, at jeg skulde prøve, om jeg kunde drage hans Hjærte hjemad mod Moderen. Jeg rejste ud i Hornsherred til Skibby, i hvis Nærhed Faderen da boede; *der* havde jeg en Tante *Charlotte*, født *Hornemann*, gift med Lægen *Brodersen;* hos hende skulde jeg mødes med *Henri*. Aftalen var, at jeg skulde synge en af de Viser, han som Barn havde hørt af sin

Moder; det var Agnetevisen. Jeg sang den for ham; men Virkningen udeblev."

Herved forøgedes Moderens Sorg. Saa kom dertil hendes Datter *Idas* Vanskelighed og hendes Mands Melankoli; denne sidste stammede blandt Andet fra Aarsager, som vare hende ubekjendte. Det, at Winther inden sit Bryllup, skræmmet af sin Svigerfaders Strænghed, ikke havde turdet opgive til ham sin værste Aagerkarlegjæld, kom ham haardt til at staa. Ifølge Ægteskabskontrakten havde han ikke fælles Formue med sin Hustru[1]; „i sit eget Hus havde han ikke fri Raadighed over saa Meget som en Teske — jo, sine Bøger kunde han dog regere over." Det var ham ikke mueligt at bekvemme sig til at betro sin Hustru den store Nød, han var i. Aagerkarle havde ham saaledes i deres Kløer, at han fremdeles nødig turde vise sig paa Gaden. Han anlagde i denne Tid Knebelsbarter; Nogle sagde, at det i hine Krigsaar var af patriotisk Begejstring: kunde han ikke gaa med i Krigen, saa vilde han i alt Fald ligne en Officer; sikkert er det ogsaa, at en Droskekusk ved Vesterport kort efter titulerede ham „Hr. Kaptajn", og næste Aar var han avanceret saa vidt, at en anden Kusk talte til ham som „Hr. Major". Nogle sagde, at han kun behøvede at tage et Par Sporer paa, saa vilde han se ud som en afskediget Ritmester. Atter Andre meente, at Hensigten med hans Knebelsbarter, som *H. V. Bissen*, da han modellerede hans Buste, fordømte saa stærkt, fordi de skjulte hans smukke Mund, var den, at de skulde gjøre ham ukjendelig for Rykkere. Det var, som sagt, disse Folk, der be-

[1]) Breve fra og til C. W., S. 86.

standig plagede ham, medens hans offentlige Affærer mere og mere bragtes i Orden. Saaledes var i 1849 hans Mellemværende med Livsforsikringsanstalten ude af Verden; d. 14de Aug. d. A. tilskrev Finansministeriet ham, at hans Forskud *der* fra 27nde Septbr. 1844 paa 1000 Rbd. var berigtiget. Fra Departementet for Statsaktiverne meddeltes det ham d. 10ende Maj 1849, at „man samtykker i, han — ved maanedlig fra 1ste Juni d. A. at lade indeholde 8 Rbd. 32 β i den ham af Hans Majestæts Chatolkasse tillagte Pension[1]) — successive maa afgjøre Renterne af sin Gjæld til den kongelige Kasse, stor 600 Rbd., indtil han paa denne Maade kan komme i Orden med Rentebetalingen". „I den Anledning har man tilskrevet Kammeradvokaten, at det mod Winther i Anledning af den af Gjælden paadragne Renterestance beordrede Søgsmaal vil kunne bortfalde."

Den 17de Juli 1850 underrettede *Madvig* som Kultusminister Winther om, at der af Summen til Understøttelse af Videnskabsmænd og videnskabelige Formaals Fremme var givet ham 200 Rbd. aarlig i to Aar, foruden den Understøttelse af 300 Rbd., som han alt i Forvejen oppebar derfra. Winther andrager nu om, at han istedenfor at faa en Tolvtedel deraf udbetalt hver Maaned, maa faa 200 Rbd. strax, hvilket efter nogen Brevvexling bevilliges ham.

Den 6te Januar 1851 foreslog Folketingsmændene *Gleerup* og *Hans Egede Schack*, at de temporære Understøttelser til *Frederik Paludan-Müller*, *Henrik Hertz* og Chr. Winther skulde bortfalde, imod at de

[1]) Som bekjendt, bortfaldt fra 1ste Januar 1852 den omtalte Pension (se II, S. 435).

Hver skulde have 1000 Rbd. aarligt i bestandig Understøttelse. *Viggo Rothe* stillede hertil det Ændringsforslag, at Chr. Winther foreløbigt kun skulde have 500 Rbd. aarligt, saalænge han oppebar Pension som Lærer for Prinsesse *Mariane*, og dette blev vedtaget[1]). Man maa jo ikke have vidst i Rigsdagen, at Kommissionen til Ordning af *Frederik den Syvendes* Privatkasse allerede den 20nde Nov. 1849 havde ladet Chr. Winther vide, at hans Pension vilde bortfalde fra 1ste Jan. 1852. Den 2den Sept. 1853 forhøjes ogsaa hans Understøttelse med 500 Rbd. aarligt, altsaa 1000 i det Hele, og d. 31te Marts 1876 forøges den yderligere med 1000 Kroner aarligt.

De Forhandlinger, der i Begyndelsen af 1851 førtes i Folketinget om den ovennævnte Understøttelse, kunde ikke være Winther ganske behagelige; thi Bondevennerne stillede sig imod Forslaget og satte Winther som Digter under *Paludan-Müller* og *Hertz*, hvilket Kultusminister *Madvig* tildels ogsaa gjorde, skjøndt han talte alle Tres Sag. Det er tydeligt nok, at Winther paa denne Tid ikke er populær. Der stikles til, at de jo Alle have deres Embedsexamen og ad den Vej maa kunne skaffe sig Indtægt fra Staten. Da *Frølund* i Anledning af disse Understøttelser taler om det Uhensigtsmæssige i at skaffe Statskassen nye Udgifter, raaber *Grundtvig:* „Hør!" Han synes altsaa ikke at have villet være med til at støtte sine Digterfæller. Den, der mest direkte taler Winthers Sag, er *C. N. David,* hvis Ord lyde saaledes: „Der handles om livsvarigt at tilstaa

[1]) Se herom: Breve fra og til C. W., S. 75—76, og *J. N. Madvigs* „Livserindringer", S. 178.

en Digter den Understøttelse, som han i en Række af Aar temporært har nydt, — en Digter, hvis poetiske Arbejder altid ville blive regnede til de bedre i den danske Poesi, en Digter, som tidligere vidste at træffe den nationale Stræng og at skildre de danske jævne Sæder med Sandhed og Skjønhed; at en saadan Digter, der ved de Arbejder, som han i en Række af Aar har skjænket os, har vidst at opløfte Sindet og glæde det danske Hjærte, nu, da Alderen begynder ogsaa at nærme sig for ham, erholder som en bestandig Understøttelse Hvad Statskassen allerede i flere Aar temporært har tilstaaet ham, synes mig en værdig Maade at belønne ham paa.“ Han ender med at sige: „Det har været mig dobbelt kjært, at man i dette Øjeblik netop viser denne Anerkjendelse mod *Digtere;* thi, ligesom jeg er overbeviist om, at de danske Krigeres Mod evigt vil leve i Digternes Sange, saaledes føler jeg mig forvisset om, at det er de danske Digteres Sange, der have bidraget til at vække den Aand i de danske Krigere, som vi have deres udødelige Bedrifter at takke for.“ Disse Ord hilsedes med Folketingsmedlemmernes Bravoraab.[1])

For muligviis at finde en Udvej fra sine fortvivlede økonomiske Forhold, havde Winther taget en Mængde Lotterisedler; han meente, at han saa dog vel maatte vinde paa een af dem; men denne Beregning viste sig

[1]) Om det nærmest Foregaaende se: Rigsdagstidenden for 2den Samling 1850, nemlig Udvalgets Betænkning i Anhang B, Spalte 228—29 Nr. 29 (ad F. a. 1.), dets Ændringsforslag smsteds Spalte 391—92 Nr. 28, *Gleerups* og *Schacks* Forslag, der gav Anledning til Debatten, Folketingstidenden Spalte 3245—46 Nr. 19, selve Forhandlingen smsteds Spalte 3622—59 og 4904—7.

ganske fejlagtig: ingen af dem „kom ud". Samtidigt dermed forfaldt der en Vexel paa ham, og han havde Intet at betale med. Han følte sig ilde berørt over den lidet venlige Modtagelse, hans „Nye Digte" havde faaet, og tillige over den Medfart, Rigsdagen havde givet ham.

Mandag Morgen d. 27nde Jan. 1851 kom *Ida Winther* hen i sin Skole og fortalte i yderste Exaltation: „Fa'r er borte, og vi aner ikke, hvor han er henne. Jeg kom iaftes ind i hans Stue og skulde kalde ham til Tebordet; men saa var han der ikke; hans Slaabrok laa paa en Stol, og Alt var i Forstyrrelse. Jeg løb ind til Moder og sagde det, men hun svarede: „Ja, saa er han gaaet et Ærende i Byen, saa kommer han nok strax"; men han kom ikke, og nu er Mo'er fortvivlet, hun troer, han er kommen en Ulykke til." [1]) *Morten Bredsdorff* skriver: „Jeg mindes saa tydeligt den Nat, da vi timeviis laa ud ad Vinduerne paa Graabrødretorv og lyttede efter hver Lyd — om han dog ikke skulde komme." — Om Morgenen, da *Gjødwad* og *Ploug* sov i deres Lejlighed ved „Fædrelandet"s Kontor paa Store Kjøbmagergade ved Siden af Posthuset, vækkedes de Kl. 7 ved, at *Monrad* stod i Stuen hos dem; han havde ladet sig lukke ind af „Buddet". „De maa strax staa op, Ploug," sagde han. „Hvad er det?" spurgte *Ploug*. „Det er noget meget Vigtigt, og De maa skynde Dem — jeg maa tale med Dem inde i den anden Stue." *Ploug* kom i en Fart i Klæderne og ind til *Monrad*, der sagde: „Chr. Winther er forsvunden, og der er al god Grund til at tro, han har taget Livet af sig." *Ploug:* „Aa, det er umueligt!" *Monrad:* „Baade jeg og hans

[1]) Professorinde *Benny Rumps* Meddelelse.

Hustru troer det, og der maa strax gjøres Noget. Hun og jeg tager ud og gjennemsøger Frederiksberg Have og Søndermarken; men *De* maa hjælpe os! De holder jo Hest?" *Ploug:* „Nej, men jeg kan faa en, naar jeg vil have den." *Monrad:* „Ja, saa maa De ride ud i Charlottenlund og Dyrehaven og søge, hvor De kan, og spørge Dem for, om Ingen har fundet hans Lig." *Ploug:* „Jeg kan ikke før Kl. 10; Bladet maa jo være færdigt." [1]) *Monrad:* „Ja, saa ikke senere end ti!" Og dermed gik han. Men allerede før ti var han atter tilbage og sagde halv leende: „Ja, nu er Sagen bleven latterlig, skjøndt den alligevel er sørgelig nok; men *død* er han ikke; der er kommet Brev fra ham fra Kjøge — han er flygtet, fordi han skylder en Lotterikollektør en Mængde Penge." [2]) I Brevet skal han have udtalt, at hans Sager stod saaledes, at han for evigt var sin Hustru uværdig — hun vilde aldrig mere faa ham at se, han vilde tage Livet af sig. Imidlertid var han rejst videre over til *Knud Sidenius* i Maribo, hvor han fortalte Sagernes Sammenhæng og at han var bange for at blive sat i Gjældsarrest. Tilsyneladende befandt han sig ret vel; kom der Fremmede, gjemte han sig; ellers holdt han, der til daglig Brug aldrig rørte Kaart, af at spille Rambus med Familien, ligesom *Napoleon den Store*, da denne i de fortvivlede Dage i Trianon efter Skilsmissen fra *Josephine* ganske mod Sædvane hengav sig til den samme Beskæftigelse. Under Winthers Ophold i Maribo holdt der efter hans Ønske hele Tiden en Vogn forspændt, forat han — under Tilfælde af juridisk

[1]) „Fædrelandet" udkom da om Formiddagen. [2]) Meddelt mig af *C. Ploug.*

Indblanding i Sagen — kunde flygte til en af de mange smaa Jurisdiktioner, som fandtes der[1]). *Georg Aagaard* blev indviet i Hemmeligheden og tillige senere Kand. jur. *Bruun*, der var paa Byfogedkontoret, og som netop paa denne Tid blev *Sidenius'es* Svigersøn. De gjorde Alle Kommers med Chr. Winther og sagde ham, at der jo ikke vilde kunne blive Tale om Arrestation; Ordren herom maatte jo gaa gjennem Byfogedkontoret, saa kunde *Bruun* jo komme denne i Forkjøbet og i en Fart faa Delinkventen bort; ved deres muntre Maade at tage Sagen paa, oplivedes Winther i Øjeblikket meget. Hans virkelige Sindsstemning kommer til Orde i Digte[2]). Han skildrer d. 28nde Jan. det stormende, vilde Vinter-Vejr med Nattemørket og de tudende Hunde og fortsætter saa:

Hen ad de frosne Stier
gaaer jeg med ængstelig Hast;
Rædslen i Hjærtet ej tier,
gik jeg end nok saa fast.

Pines maa jeg og længes
i Jammer Dag og Nat,
indtil mit Hjærte sprænges, —
thi Hende jeg har forladt.

II.

O, natligt tudende Vinde,
I er milde, imod den Røst,
der vækker Rædslen herinde
i mit selvmartrende Bryst.

[1]) Meddelt mig gjennem Redaktør *Gullmann* af dennes Moder, *K. Sidenius's* Datter, og af Kand. jur. *J. P. K. Bruun*. [2]) Se Efterl. Digte S. 27—35.

Hvad tør jeg vel klage over?
Jeg har jo forskyldt det selv!
At jamre jeg ikke vover;
mit Indre mig hvisker: „Skjælv!“

Vær venlig, Du ensomme Stjærne,
som titter bag Skyen frem
og vinker mig fra det Fjærne —
ak, vinked Du mig *hjem!*

III.

Mit Liv var kun en usel
vanvittig Driven-om;
jeg tænker paa det med Blusel —
det fælder sin egen Dom.

Det seer kun golde Blade
paa svage Kvist og Gren;
jeg kunde det inderligt hade —
hvis ikke der var *Een!*

Een er der, som har straalet
et Lysglimt i min Nat;
hun viste mig klarligt Maalet —
og *Hende* har jeg forladt!

Jeg overspringer det sidste af Digtene fra 28nde Jan. og et fra den følgende Dag, i hvilke han klager over, at den sleske Gudinde for Sang med List og Lempe har draget ham til sit Venusbjærg, drukket hans Hjærteblod og er bleven hans argeste Fjende; han vilde — som han før havde udtalt (II, S. 404) — hellere have lært at pløje, at spande over Læst, tømre og flikke; thi det havde været ham meget bedre. Den 5te Febr. synger han i Nykjøbing:

Den sidste Gang, jeg hende saae,
og hende tavs Farvel jeg sagde,
sit elskte Hoved venligt paa
min ene Skulder ømt hun lagde.

Hun talte til mig vennehuldt,
hun var saa from og kjærlig mod mig;
mit Hjærte brændte smertefuldt,
da hun med sagte Skridt forlod mig.

Fortvivlelse var i min Hu;
fra Fredens Hjem jeg maatte drage
i Mørket ud — *der* er jeg nu —
ak, aldrig kommer jeg tilbage!

Den 11te Febr. ender hans Digt saaledes:

Jeg kan ej sove — det er Nat —
min Angst — jeg kan ej fri mig for den,
jeg er saa ene — og *forladt*
har jeg mit Kjæreste paa Jorden.

Medens han saaledes færdedes i det Fjærne, var hele Kjøbenhavn optagen af denne Begivenhed. Hans Veninde *Dorothea Liunge* skriver d. 31te Jan. 1851 i et Brev til *Anna Nielsens* Søster *Mine Brennøe*[1]): „Rygtet har vel fortalt Eder om den Skandale med Winther; men jeg vil omtale den, da I vist ikke har hørt den rigtige Sammenhæng. I Løverdags gik han fra sit Hjem og sagde til sin Kone, at han gik op i Ministeriet; da han ikke kom hjem om Aftenen, blev hun urolig og sendte Bud, hvor hun kunde tro, han var; men Ingen havde seet ham. Dagen efter fandt hun paa hans Skrivebord en lille Seddel, hvorpaa der stod, at, dersom hun ønskede, han skulde komme hjem og taale alle Krænkelser, saa skulde han gjøre det; men der stod Intet om, hvor han var tagen hen. Du kan da tænke Dig, hvor fortvivlet hun var; man fortæller, at hun med *Monrad* kjørte ud i Landet for at

[1]) Overladt mig af Kand. teol. *A. E. Bojesen.* Som man vil se, svarer Meddelelsen her ikke ganske til den S. 177—79.

søge ham. Denne Historie blev naturligviis snart bekjendt, og alle hans Venner vare i den største Angest for ham. Af Frøken *Deichmann*, som jeg traf igaar hos *[Alfred] Hages*, hørte jeg, at der nu skal være kommet Brev fra ham; han er paa Laaland hos sin Søster. Grunden, hvorfor han er rejst, er, fordi hans Pengeaffærer ere saa frygtelig derangerede, og han skal især være slemt inde i Affærer med en Aagerkarl, som hedder *Jácobsen*. Er dette ikke en fatal Historie? Jeg begriber ikke, hvorledes han kan komme her tilbage igjen. Hele Byen taler om denne Begivenhed, og der er Ingen, som kan forsvare hans Adfærd; man finder den usel og i højeste Grad umandig. Det gjør mig ubeskrivelig ondt for hans Kone, især, fordi hun deraf kan se, hvor liden Kjærlighed han maa have for hende. Gid der dog kunde findes en Undskyldning for ham! Jeg vilde saa nødig tro saa slet om ham. *Anna [Nielsen]* havde seet ham om Fredagen paa Gaden, og hun sagde, at han saae ud, som om han kunde blive vanvittig. De Krænkelser, han har havt i Rigsdagen, skal have gaaet ham meget nær; men man seer jo nu, at *det* ikke er den egentlige Grund til hans Flugt. Hvorledes denne Historie skal ende, kan jeg ikke gjøre mig Idé om."

Ja, den endte for saa vidt med, at Fru Winther kaldte ham tilbage til Hjemmet og tilgav ham Alt, ligesom Dronning Philippa overfor Kong Erik i „Hjortens Flugt". Winther skriver da et Digt, hvorover han sætter dette Citat af *Goethes* „Wilh. Meister": „Sie weinte, und keine Zunge spricht die Gewalt dieser Thränen aus". Digtet lyder saaledes:

Taarer har jeg seet at rinde,
smertefulde, ak, men blide.
Paa min Sjæl nu disse Taarer
brænde som en Helvedflamme,
som en *evig* Pinselslue,
og med alle Dybets Kvaler
fylde de mig Dagen — Natten,
dræbe — *som de have Ret til* —
Freden i mit usle Indre.
Og det hjælper ej at sukke,
og det hjælper ej at græde,
og at *bede* nytter ikke;
thi den Evige, som dømmer,
vender bort fra mig sit Øje;
ingen Engels Vingeviften
kan min Pinsels Brand bortvejre.

Selv Tilgivelse fra hende
ej min Jammer overdøver,
ej mit Hjærtes velfortjente,
selvforskyldte Smerte svales;
nej, til *evig* Tid min Anger
uden Afdrag maa betales.[1])

Det er sikkert væsentligst paa dette Tidspunkt, han tænker, naar han i senere Digte til sin Hustru siger[2]):

Jeg holder af Dig; thi den Smerte,
da Slethed i mit usle Hjærte
saa lang Tid dybe Rødder slog,
den læged Du, da med Dit Øje,
der ligner Himlens Blaa, den høje,
Du mig fra Mørkets Afgrund drog.

Og i Digte, hvori han takker hende for utallige Ting, ender han med at sige[3]):

[1]) Under Manuskriptet til dette Digt har han saa tilføjet: „Skrevet 1851, renskrevet 1ste Aug. 1871 efter Modtagelsen af et elskeligt Brev fra *hende* — den *Eneste!* Hvis *hun* blot forstaaer min Brøde ret, saa vil jeg dog have, at hun skal vide, *hvor længe* og *hvordan* jeg har fortrudt og liidt ved min egen Skyld.“ [2]) Efterl. Digte S. 60. [3]) Smsteds S. 101.

— *men især*, fordi Du saa mild og from
tidt tav og tilgav og fældte ej Dom;

thi Du jo altid var mig
overbærende og god.[1])

Chr. Winther blev nu erklæret for fallit, og hans Sager ordnedes af Prokurator *Schack*. Han skriver herom til Boghandler *Dahl*[2]): „Man plejer ikke at gjøre et saadant Skridt uden i den højeste Nød. De af mine Kreditorer, som min Fallit *ramte*, havde, om ikke i juridisk, saa dog i moralsk Henseende, fortjent dette Slag; de havde, ved Gud, desuden iforvejen gjort sig 3-4dobbelt skadesløse, og min Samvittighed er med Hensyn til *dem* ganske rolig. De private Kreditorer, mine Venner, der havde til Skifteretten i rette Tid indsendt deres Fordringer, *fik fuld Betaling*." De andre fik efter Sigende 61 Procent. Ved samme Lejlighed betaltes hans Kontingentrestance til Studenterforeningen for — 30 Aar[3]) og maaske ogsaa hans Gjæld til *N. P. Nielsen* og *C. N. Rosenkilde*, om hvilken *Anna Nielsen* skriver 13de Marts 1851: „*Nielsen*, der tilligemed *Rosenkilde* har været godmodig nok til at attestere en Vexel paa et Beløb af 300 Rbd., komme naturligviis til at betale den; jeg troer, den er forfalden paa Fredag (imorgen), og Winther har endnu Intet lade høre fra sig." Det var naturligviis hans Svigerfader, som maatte bringe alt Dette i Orden; han døde Aaret efter, 22nde Marts 1852, og Fru Winther arvede da en betydelig Formue.

Jeg tør vistnok med Sikkerhed antage, at Befriel-

[1]) Efterladte Digte S. 109. [2]) Breve fra og til C. W., S. 85.
[3]) *Plougs* Meddelelse.

sens Glæde udtalte sig i følgende, hvad Overskriften og flere Linier angaaer, lidt uklare Sonet[1]):

(En Stemme fraoven:)
Jeg rejste mig saa let fra Smertebaaren,
jeg kastede mit Klædebon, det tunge;
men nu er mine Øjne atter unge,
min Kind, min Læbe blomstre som i Vaaren.

Jeg saae mig henrykt om; jeg tørred Taaren,
jeg hørte dem et sødt „Velkommen“ sjunge;
nu kan jeg sige Dig med ydmyg Tunge,
til hvilken Fryd og Fred jeg er udkaaren.

O, søde Julie, hold op at græde!
Hvad vejer al min Kval nu, den er svunden,
mod denne min unævnelige Glæde!

Min moderlige Søster, Du skal vende
Dit Sind fra Sorgen, og med Smil paa Munden
Din Tak til Gud for den Frigjorte sende.

Efter sin Tilbagekomst fra Flugten til Maribo holdt han sig i Begyndelsen tilbage fra sine Bekjendte. Den 13de Marts — omtrent en Maaned efter — skriver *Anna Nielsen:* „Winther gaaer nu og spadserer med sin Kone og skal se meget veltilfreds ud.“ — Sit Indtog i Selskabsverdenen holdt han samme Foraar; han gav nemlig da Møde til Festen i Anledning af *Benny Spangs* Konfirmation. Da lod han, som om der Intet havde været ivejen. „Han viste sig i Verden som Den, der til Grunden havde lært den tomme Kunst at leve i den“[2]). I Kavalérdragt og med Chapeaubas under Armen traadte han ind ved sin Hustrus Side, og under hele Sammenkomsten veg han næsten ikke fra hende; da de skulde tage bort, bukkede han for hende, og med de Ord:

[1]) Sml. Digtn. III, S. 224. [2]) Smsteds VIII, S. 115.

„*Madame, vous êtes servie*“ meldte han hende, at Vognen var kommen.

Den 15de Sept. 1851 skriver Jfr. *Liunge* til *August Nielsen*, at Winther ideligt er paa Farten, og d. 6te Okt. s. A.: „Det er rigtignok sandt Hvad Du har sagt om gamle Winther, at man kan blive glad ved at faa en Hilsen af ham; jeg har nu selv følt Virkningen af hans Hilsen; som jeg gik idag paa Gaden og var meget forstemt . . . ., kom han springende imod mig, og det var, som om hans Hat medtog alle mine mørke Tanker. Du skulde seet, hvor straalende han var; han skulde arrangere en Forestilling„ til Indtægt for en af sine Venner, som vilde være fri for Militærtjeneste, havde været hos *Høedt* for at laane et Stykke af ham og beklagede meget, at Du ikke var her og i Smug kunde tage Del i Forestillingen. — Han fortalte mig Historien om det Brev, han i *Høedts* Navn havde skrevet til *Carl Nielsen*, som Du nok ogsaa har været delagtig i, og det morede mig meget . . . . Hos [Højesteretsadvokat] *Salicaths* traf jeg igaar Fru *Deichmann*, som Du veed kjender Winther saa godt; jeg ventede da at faa Noget at høre om ham og spurgte til ham; thi jeg kan ikke lade være med at interessere mig for ham uagtet hans slette Færd; men det slap ud til, at hun kuns fortalte mig, at Fru Winthers Datter var bleven konfirmeret i Søndags. Fru *Deichmann* havde været der for at gratulere om Mandagen og traf kuns Winther; hans Kone laa syg af Sindsbevægelse over den foregaaende Dag. Hvor hun dog er affekteret! Jeg kan ikke tro Andet, end at Winther maa være usigelig kjed af dette forskruede Væsen.“

Det var *Grundtvig*, der i Vartov Kirke konfirmerede *Ida*, og derefter gik de alle Tre til Alters hos ham.

Den 22nde Nov. s. A. skriver atter Jfr. *Liunge* til *August Nielsen:* „Iformiddags var gamle Winther her for at læse Dit Brev, og, da jeg netop var beskæftiget i Køkkenet, fik jeg ham ud til mig, og han sad da paa *Din* Stol ved Vandtønden og læste det. Du kan tro, det morede mig at se ham sidde *der* . . . Medens han var her, kom *Gade* og *Sophie Hartmann* og gjorde Visit; han fik da Lejlighed til at se og tale med hende; jeg skal sige Dig fra ham, at han ikke blev meget indtagen i hende."

Den lysere Stemning, hvori Winther ifølge de foregaaende Breve synes at være kommen i efter den overvundne pekuniære Kalamitet, var ikke stadig. I et Brev fra 20nde Okt. 1852[1]) skriver han om „en stakkels Poets Stemninger og Tilstande, som tidt bestaa i *Stilstande*", hvorved han føler Lidelse. Han fortsætter saa: „Jeg veed ikke, hvordan det er: bliver jeg allerede for gammel? Eller har Apollo, Muserne, Braga, Saga og alle De, som skulde komme en betrængt Poet til Hjælp, allerede forladt mig? Ak, jeg er stundum saa fortvivlet i mit Sind, saa jeg næsten troer mig forladt af Vid og Sans og Alt, hvad der holder et Menneske opret og skiller ham fra Dyrene, uagtet jeg meget vel veed, at en saadan Fortvivlelse er en stor Utaknemmelighed mod Gud og Skæbnen."

Grunden til hans triste Stemning var bl. Andet ogsaa den, at hans *Julie* virkelig efter „Flugten" viste ham Kølighed; hun lod ham føle, at han ikke havde

[1]) I mit Eje.

været ærlig imod hende og at hun derfor ikke mere havde fuld Tillid til ham. Efter den Tid blev han — ialfald i en længere Periode — kun hendes lydige Tjener; en ung Pige af hans Slægt, som paa dette Tidspunkt opholdt sig i deres Hus, har sagt: „Komme hende nær, maatte han ikke — knap nok kysse hende paa Panden." En anden har sagt: „Hun rakte ham køligt sin Haand, som om hun vilde sige: „Naar Du endelig vil, kan Du gjærne faa Lov til at kysse den."" Denne Tilbageholdenhed fra hendes Side drog ham maaske dobbelt, ligesom *Alvilda Müffelmanns* tidligere havde gjort.

At deres indbyrdes Forhold var mindre inderligt end før, fremgaaer ogsaa af følgende Meddelelse om et Besøg, de i denne Periode gjorde hos *Hans Ulrik Møllers* i Torkildstrup: „Forholdet mellem Chr. Winther og hans Hustru var ikke længer saa godt; ogsaa i Præstegaarden mærkedes dette. Strax den første Aften bad Fru Winther en af Præstens Døtre om at maatte dele Værelse med hende. Saa stod „det hvide Værelse" (det, de under deres forrige Besøg *der* havde benyttet,) tomt, og de hyggelige Morgenscener var der ikke mere Tale om. Heller ikke gjordes der denne Sommer saamange Udflugter." [1])

Morten Bredsdorff betegner „Flugten" som „et haardt Stød for Tante *Julie;* „hun meente — men dog med Urette — den var et Vidnesbyrd om, at hun havde mistet sin Mands Kjærlighed, ellers kunde han ikke have baaret sig saaledes ad imod hende." *Bredsdorff* skriver: Men dette havde atter Indflydelse paa hendes Forhold

[1]) „Højskolebladet" d. 20nde Dec. 1895 (*Th. Birkedal-Bredsdorff:* „Af en gammel Præstegaards Historie").

over for mig. Det havde jo længe været hende en Trang: i mig at søge en Trøst for den savnede Søn. Jeg havde stundum faaet Titel af „Valgsøn". Men dette Navn peger paa en Fare. Det er laant fra *Goethes* „Die Wahlverwandschaften". *Goethe* var nok egentlig mere end Kristendommen hendes Religion. Jeg kjendte dengang ikke stort til ham uden fra *Hjorts* Poetiske Læsebog. Men jeg fik nu Opfordring til at indhente det Forsømte og navnlig at læse „Aus meinem Leben", „Wahlverwandschaften" og „Wilhelm Meister". At jeg ikke følte mig tiltalt af „Wahlverwandschaften", staaer ganske klart for mig. Og derfor var Titlen „Valgsøn" mig heller ikke til ublandet Glæde. Det var ikke lykkedes *Goethe* at faa mit ungdommelige Sværmeri for Renhed til at fordufte. Det var vel nærmest fra *Goethe*, hun havde den Grundsætning, at det gjælder om at være sig selv, dette forstaaet paa den Maade, at det er Ens øjeblikkelige Stemning eller Lyst, der skal give sig Udtryk. Jeg forsøgte at hævde, at dette vel havde sin Sandhed, men først da, naar man tog det dybere, at der nemlig bag ved øjeblikkelige Stemninger og Følelser kunde ligge en Længsel efter det Højeste. Her følte jeg klart, at hun havde Uret; men i Ordstriden kunde jeg ikke hamle op med hende.

Jeg havde nogen Sangstemme, og hun vejledede mig i Valget af Sangen. Især blev jeg ført ind i *Schuberts* dejlige Musik til „Die schöne Müllerin". Dem havde Dr. *Jessen* paa Hornhein[1]) sunget, og jeg har en Formodning om, at han i dem har udsunget sine Følelser over for hende; til en Begyndelse var det vel

[1]) Sindssygeanstalten ved Kiel. (Se S. 132.)

nærmest disse Minder, hun glædede sig ved at opfriske i min Sang. Det lykkedes mig ogsaa efterhaanden at drømme mig ind i Endel af disse Stemninger; navnlig „Trockne Blumen“ har jeg sunget med et bevæget Sind; men nogle af dem vare mig dog for vamle . . . . Jeg gjorde Oprør og sang *Hoffm. v. Fallerslebens* „Im Wirthshaus triebt man Dies und Das“. Dog var *det* kun forbigaaende; atter mere Müllerin o. L., kun stundum med Afbrydelse af den anden Slags! Saa kom Onkel Winther og anbefalede mig Ballader, navnlig af *Løwe*[1]), nogle Folkeviser, *Schumann* o. Fl. . . .

Hendes Grundsætninger angaaende Ægteskab og Deslige var hvad alvorlige Folk kalde „noget løse“. En Forfatterinde, hun lejlighedsviis har rost til mig, var *George Sand;* hun priste dennes Ægteskabsbetragtning, der nærmede sig endel til vore Dages „fri Kærlighed“. En Bog, hvori denne Opfattelse gjordes gjældende, gav hun mig Anviisning paa at læse, forat jeg skulde blive mere „frigjort“; men jeg følte mig ikke foranlediget til at gjøre nærmere Bekjendtskab med den.

Og dog: hun betragtede sig selv som en Kristen, men som en i mange Retninger frigjort Kristen. Saadant et Ord som dette: „For den Rene er Alting rent“, tog hun jo temmelig overfladisk paa. Men hun satte f. Ex. *Søren Kierkegaard* meget højt, ikke blot „Enten —Eller“. Hun forærede mig det Exemplar af denne Bogs anden Udgave, som *Søren Kierkegaard* havde givet Chr. Winther med denne Tilskrift foran i Bogen: „Til Digteren Chr. Winther med skjønsom Højagtelse

[1]) J. C. G. L. (1796—1860) foredrog selv som dygtig Sanger sine Balladekompositioner.

og Beundring." . . . Da Bogen „Til Selvprøvelse" udkom, anbefalede hun mig at gjøre som Forfatteren skriver: læse den højt for mig selv, hvilket jeg dog ikke gjorde. Det er dog hende, der først har bragt mig i Forhold til *Søren Kierkegaard.* Hun talte ofte om, at vi skulde gjøre et Forsøg paa at høre ham prædike, hvilket jo ikke var saa let, da han kun averterede: „En Kandidat".

Iøvrigt betragtede hun *Grundtvig* som sin egentlige Præst. Om hun var flittig til at besøge Vartov, veed jeg ikke.

Baggrunden i hendes Personlighed var dette: „Vær Dig selv, naturligt, frit, uden mange Reflexioner! Vær heelt i Hvad Du saa gjør og taler!" Ved Læsningen af *Søren Kierkegaards* „Kristelige Taler" (2den Udg. S. 8) er jeg kommen til at tænke paa hende ved hans Udtalelser om Fuglen og Lilien som Lærere[1]). Der var

[1]) *Kierkegaard* siger paa det omtalte Sted: „Et Menneske kan gjøre Alt, hvad han formaaer, og dog kan det stundum være tvivlsomt, om den Lærende lærer Noget af ham. Men Fuglen og Lilien lære slet Intet, og dog er det næsten en Umulighed ikke at lære Noget af dem. Kan ikke allerede et Menneske af dem lære Hvad det er at undervise kristeligt, lære den Underviisningens store Kunst: at lade som Ingenting, at skjøtte sig selv og dog gjøre det paa en saa opvækkende, saa gribende, saa indyndende, derhos i Henseende til Bekostningen saa billig og derved saa rørende Maade, at det er umueligt ikke at lære Noget deraf. Thi vistnok, naar en menneskelig Lærer har gjort Alt, og den Lærende dog ikke har lært Noget, da kan han sige: „Det er ikke *min* Skyld"; o, men, naar Du har lært saa saare Meget af Lilien og Fuglen, er det da ikke, som sagde de: „Det er ikke *vor* Skyld". Saa velvillige ere disse Lærere mod den Lærende, saa velvillige, saa menneskelige, saa værdige deres guddommelige Beskikkelse. Har Du glemt Noget, saa ere de strax villige til at gjentage det for Dig og gjentage og gjentage, saa Du dog tilsidst maa kunne det; lærer Du ikke Noget af dem, saa gjøre de dog ingen Bebrejdelser, men vedblive kun med sjælden Nidkjærhed

Noget af dette i hendes Væsen. Ikke ved idelige Formaninger, men ved Indtrykket af hele sin Færd søgte hun at paavirke mig. Hendes Søster Fru *Monrad* var i mange Henseender en Modsætning til hende; hendes hele Færd gjorde Indtryk af at være gjennemreflekteret behersket. Og hun var ikke sparsom med Formaninger mod mig. Skjøndt jeg satte hende højt — og naturligviis, personlig talt, sætter hende himmelhøjt over Tante *Julie* — saa var der, æstetisk talt, noget meget mere tiltalende Yndefuldt over denne Sidstes hele Væsen. Mig forekom hun ogsaa aandrig. *Grundtvigs* Fremhævelse af det Menneskelige, af Hjærtets Ret, har nok stærkt tiltalt hende, men ogsaa hans Naturkraft og Storheden i hans Person. Hun var en underlig Blanding af tilsyneladende hverandre udelukkende Ting."

Det vil sees, at Fru Winther har opladt sit Indre for sin unge Nevø og hos ham søgt at faa Virkerum for og Svar paa Hvad hun andensteds i sin allernærmeste Kres følte Savn af. At den Periode i Ægteparret Winthers Liv, vi her befinde os i, ikke kan kaldes lykkelig, er jo øjensynligt nok.

Den Bog, Winther paa denne Tid udarbejdede, og som det faldt ham vanskeligt at frembringe, var „Nye Digtninger", der udkom i Slutningen af 1852; den inde-

at fare fort i Underviisningen, ene beskæftigede med at lære fra sig; og, lærer Du Noget af dem, saa tilskrive de Dig Alt og lade, som have de slet ingen Andel deri, som var det ikke dem, Du skyldte det; de opgive Ingen, hvor ulærvillig han end er, og de fordre ingen Afhængighed, end ikke Dens, der lærte mest af dem . . ."

holdt det smukke Digt „Den hvide Hind“, de humoristiske „Forlokkelse“ og „Natligt Frieri“, de satiriske „To Fragmenter af Reinekes Memoirer“ og endelig „Episode af et Familieliv“, hvori Digteren saa ubarmhjærtigt holder Dom over sig selv i Felix'es Skikkelse. Heller ikke denne Samling gjorde synderlig Lykke. I „Nord og Syd“ peger *Goldschmidt* — i Modsætning til *P. L. Møller* — paa, at Winther af alle danske Digtere uforanderligst har holdt sig paa samme Standpunkt, og dette tiltaler maaske hans gamle Publikum, der stadig har en Fornæmmelse, som om man endnu var i gamle Dage, da Winther var ung og man selv ung og hans Digte vare et Udtryk for Sundhed, Ungdom, poetisk Livsnydelse og graciøs-sanselig Romantik, og hvor hans Sprog duftede som nybjærget Hø, medens han selv havde et mer eller mindre forstilt melankolsk Smil, der klædte ham godt. Nu synger denne Digter ikke længer saa frejdigt og let, saa „nydeligt og frydeligt som Fløjternes Klang“. „Han var begavet som Faa, han havde fire Strænge paa sin Bue saa vel som Nogen; men han har kun spillet een .... Chr. Winther har selv i Fortalen til sine „Nye Digtninger“ udtalt den skarpeste Kritik over disse, skarpere end nogen Anden vilde tale, men maaske i det Haab, at ved nogen Overdrivelse fra hans Side skulde man med ligesaa megen Overbærelse modsige ham. Han siger, at hans „Tankers Krans“

> savner al den sunde Saft,
> som før den holdt ilive,
> den friske, frie Sjælekraft,
> jeg før den kunde give,

og tilføjer billedligt, at „naar Træet hugges af ved Rod,

maa Toppen snarlig falme", ja, for at gjøre Blomstringen af det afhuggede Træ endmere umuelig, mangler det Sol og staaer i Kulden. Hermed kan ikke være sigtet til Fødelandets Utaknemmelighed; thi Danmark har ikke viist sig koldt og udeltagende mod denne skjønne Digternatur; her maa altsaa være ment noget Indre, og vi Andre maa da svare paa Digterens Ord: „De er altfor beskeden! De gjør Dem selv Uret, Hr. Winther!" eller, at, hvis det er saa slemt, bør man ikke skrive Digte. Som sagt, han gjør sig selv Uret, han overdriver! Enhver maa erkjende, at af en 56aarig Lyriker ere mange af disse Digte meget tiltalende, livlige og følelsesfulde, og navnlig overrasker hyppig Digtenes Begyndelse ved den kjække, livlige Tone, som rigtignok ikke holder ud til Enden." Der fremhæves „Vaaren"[1]), „Til en Snegl"[2]), „Skatten"[3]) og „Den rige Frøken"[4]). „I „Et Sagn"[5]) og „Tre Frøkener"[6]) sporer man, at Ungdommens Kraft og friske Duft ere borte og at Fantasien er forceret lidt; men af Kjærlighed til „Træsnittenes" Forfatter glider man gjærne hen over Fejlene og glemmer ikke saa let Taknemmeligheden." Tilsidst faaer Winther paa Hovedet for Synder imod Sprogets Nøjagtighed og Elegance. Med Hensyn til „En Episode af et Familieliv" siger *Goldschmidt*, at den synes at være en Blanding af Digt og Virkelighed, der ikke ganske ere opløste i hinanden; men nogle Partier ere meget tiltrækkende. Det Hele efterlader ikke noget godt Indtryk, fordi Digteren, efterat der er anvendt saamegen Umag paa at skildre Kampen

[1]) Sml. Digtn. II, S. 115. [2]) Smsteds S. 117. [3]) Smsteds IV, S. 231. [4]) Smsteds VI, S. 165. [5]) Smsteds IV, S. 197. [6]) Smsteds IV, S. 211.

mellem Heltens [Felix'es] gode og onde Natur, pludseligt lader ham falde ned i Simpelheden og Trivialiteten. — „Kjøbenhavnsposten“[1]) (E. S.[2])) begynder med de af *Goldschmidt* fremsatte Bemærkninger om Uholdbarheden af W.s Paastand om at være affældig; „Træets Top blomstrer endnu, og Palmen trives“, „Reinekes Memoirer“ og „En Episode af et Familieliv“ vise, at der i Winthers Digtertræ er indpodet en ny Kvist, som trives vel: i Satiren synes Digteren at have fundet et andet Hjem. Paa Felix'es Person anvender Anmelderen disse Ord af *Sibberns* Psykologi: „Ved den Hildethed i sig selv, som kan blive en Følge af for stor Reflexion paa sig selv, er at bemærke, at den kan vise sig i forskjellige pateologiske Tilstande eller Sindsstemninger og Tilbøjeligheder, som blive af sygelig Natur, men enten kunne antage 1) den selvbehagelige og forfængelige, 2) den reflexionssyge og grublende eller 3) den i særdeles Forstand jegiske og egensindige Natur.“ Det Sidste maa gjælde Winther i dette Forhold. I en Sonet til sin Hustru („En Saml. Vers“, S. 48) siger han ogsaa selv: „Ja, Du har Ret, jeg kan mit Selv ej glemme“. „Berlingske Tidende“[3]) fremhæver hans sjælfulde og yndige Naturmaleri, den Inderlighed og det Skjælmeri, han formaaer at lægge i Kjærlighedslivet, det Nationale, Hyggelige og Hjemlige i hans Digtes Karakter; i enkelte af dem savner man lidt Friskhed, men kvæges dog mangengang ved hans Lyres herlige Toner. Atter fremhæves Reinekes Memoirer, men i „En Episode af et Familieliv“ finder man Begivenhederne noget søgte

[1]) 1852, Nr. 298. [2]) *A. B. Thorson.* [3]) Samme Aar og samme Nummer.

og Hovedpersonen Felix noget uklar; dog har ogsaa denne Fortælling sine Skjønheder, og navnlig er Fru Friland en velskildret Karakter.

Ved de nærgaaende Angreb af Blad-Recensenter, som Chr. Winther i de senere Aar havde været Gjenstand for, var han beviisligt bleven vred. Allerede tidligt havde han et aabent Øje for, hvor megen Skade en haard og ubillig Kritik kan gjøre derved, at den ofte dræber Meget, der maaske ellers vilde kunne have givet god Frugt. I 1823, da *Oehlenschlægers* „Robinson i England" blev opført, skrev han til *Visby:* „I skulde dog ikke være saa forbandet friske til at pibe originaldanske Arbejder ud, om de endog ere middelmaadige (blot ikke slette); . . . . Du kan tro mig: ved denne overdrevne Strænghed af det dømmende og exekutive Publikum bliver Mangen, der følte Kald til at være dramatisk Digter, kyst fra denne Vej." Nu havde han selv været Gjenstand for ikke milde Domme, og nu skulde vedkommende Herrer Kritikere have Tak for Sidst. I det andet „Fragment af Reinekes Memoirer" bringes de paa Bane; Reineke har selv givet sig af med denne Beskæftigelse, og hans Fætter, Grævlingen Grimbart, vil nu have Underviisning heri. Reineke siger da[1]:

Nu vel, Du Recensent vil være!
Den Kunst er saare let at lære;
om Kundskab er her Talen ej,
naar man vil træde denne Vej.
— — — —
Tag Du en Bog en ledig Dag,
læs Titlen, læs lidt for og bag;
om Du forstaaer det eller ikke,
gjør Ingenting; ved løse Blikke

[1]) Sml. Digtn. II, S. 138 ff.

Du træffer snart en Lejlighed,
hvor Du Dig ret kan gjøre vred
og, som det hedder, rive ned.
Med fornem Ligegyldighed
Du farer over det som Noget,
Du længst var bleven færdig med,
og laster saa tilsidst paa Sproget;[1])
dog ytres Haab, at vel med Tiden
Alt bedre blive kan, naar Fliden
smukt rækker Haanden til Talentet,
især, naar ret Hvad Du har prentet
og klaret ved Kritikkens Kjærte
Forfatteren tager sig til Hjærte.
Men — Hvad Du siger pyntes bør
med Ord, som ret har Næb og Kløer.
som for Exempel: Konsekvens
og Fænomen — Inkohærens —
den aprioriske Idé —
den højere Beaandelse —
umiddelbar — og primitiv —
det indre og det ydre Liv —
og absolut — og Illusion —
Subjekt — Objekt — og Reflexion —
og etisk — Kolorit — Plastik —
og Tankens Form — og Symbolik
samt andre kjønne Pennesving,
hvorved Du tænker Ingenting,
men overlader Andres Tanke,
om Mening den deri kan sanke! —

Med Valget Du Dig ej generer;
men Løst og Fast Du recenserer,
og Nutids smaa og store Mænds
Teologi, Jurisprudens,
Filosofi, *ars medica*,
Matesis og *Politika*,
det kan nu ikke være ring're,
det veed Du Alt paa Dine Fingre!
Det kan Du frit regere med
Alt efter Tid og Lejlighed.

[1]) Dette havde jo netop forskjellige Gange været Tilfælde med Kritikken over C. W.s Digte.

Især tag fat paa Poesi,
den er saa ganske fuglefri,
at hver en Vejer, Maaler, Vrager
forstaaer at dømme i dens Sager!“

Det er vel Journalister som *Claudius Rosenhoff*, *Siesbye*, *Jacob Davidsen*, *Edvard Meyer* og mange Andre før og siden, der sigtes til i Ord som disse af Reineke:

Hr. Tyrk, den Pudel, var det først,
der stilled min literære Tørst
og lærte mig det rette Snit,
som selv han havde øvet tidt.
Han var en saare livlig Aand,
han skaaren var for Tungebaand.
Før syede Buxer han ret brav;[1])
men den Bedrift var ham for lav.
Han kasted Persejærn og Sax
og blev æstetisk lige strax,
skrev Vers for Klubber og for Baner,
for Friheds Morgenrødes Haner,
Kjærmindedigte, søde, bløde,
med Lilier hvide, Roser røde,
og alt det Kram, som hører til
et ret erotisk Lirespil;
i Musers Korps han sig indskrev
og gik som Kjender om og drev;
thi for en Skjønaand ret at blive,
man maa tilgavns forstaa at drive.
Du saae ham tidt med vigtige Blikke
paa Gaden skride frem og nikke,
besøge Alt og høre, se,
i Skuespil, paa Bal paré,
i Klub, i Knejpe, Kro, Kafé,
ved Abedans, i Opera,
Udstillinger — et cetera,
og lytte til hvert Ord, der faldt,
saa af sig selv han lærte Alt.
Han leved flot af Pen og Blæk
og recenserede saa væk

[1]) *Siesbye* var jo først Skomager.

Alt, hvad der saadan forefaldt,
og fyldte flittigt Spalt paa Spalt.
Mest brugtes Ferlen, hvor han fandt
et Digt, der var for smukt og sandt.
Dog stundum rostes Sligt iblandt
til stor Bedrøvelse for Mange,
der blev for deres Rygte bange.
Paa mange hele, halve Ark
han prunkede som *Aristarch.*
Især han gjorde sig til Pligt
at prise hvert et daarligt Digt,
hvert Drama, fuldt af Skræk og Gru,
hvert Sørgespil med „Ha!“ og „Hu!“,
naar kun Forfatteren var hans Ven
og vilde rose ham igjen.
Ej Statua, ej Maleri
gik for hans Recenseren fri;
det flød fra ham som Øl af Spuns;
thi han forstod det Alt tilbunds.
Det var især hans Id, som sagt,
at hjælpe paa Hvad der er svagt.
„Det Gode“, sagde han, „er godt!
„Det i sig selv jo Nok har faa't
„af Hæder, og jeg ikke seer,
„hvorfor jeg det skal give Mer,[1])
„mens derimod den slette Sang
„til min Berømmelse har Trang;
„jeg vil den holde dog ilive,
„at den maaske kan bedre blive.“ —

Det tør vel ikke benegtes, at han i visse Henseender i sin Skildring ogsaa har havt *H. P. Holst* for Øje. Mere og mere havde han mistet Sympatien for denne Mand; forskjellige Oplevelser havde givet Anledning hertil; her skal blot nævnes een. *Anna Nielsen* skriver d. 21nde Juli 1847 til sin Mand: „Winther havde været med forleden Dag til en stor Afskedsdiné [for Prinsen af *Canino*], hvor det var gaaet meget muntert

[1]) Her tænkes naturligviis paa *Wilsters* Kritik af „Nogle Digte“.

til, og hvor der var blevet holdt adskillige Taler, blandt andre en paa Fransk af *Andreas Buntzen*. Til Slutning vilde *H. P. Holst* da ogsaa give sin Skilling med i Laget og havde skrevet fire Linier paa Fransk til Prinsen af *Canino*, som han først lod Winther læse, og hvis Indhold var, at de Danske altid havde været *Napoleon* tro, uagtet vi derved havde mistet et Kongerige. Winther fraraadede ham paa det Alvorligste at komme frem med denne Ytring, som han under disse Omstændigheder fandt upassende. Men det nyttede ikke; efterat Forfatteren havde takket ham for hans velmente Raad, som han lod til at ville følge, saae Winther ham pludseligt ved Slutningen af Maaltidet stige op paa to Stole, hvor han efter en kort Indledning paa Dansk begyndte sin franske Tale. Men, enten det nu var en ond eller en god Aand — jeg er tilbøjelig til at tro det Sidste — der i dette Øjeblik drev sit Spil med ham: han kunde ikke huske Mere end de to første Linier, og, efter forgjæves at have husket sig om, rømmet sig, etc., maatte han kjønt stige ned igjen, og de fik ikke mere Tale end bag paa min Haand. Var det ikke en net lille Scene? Jeg tænker, han vogter sig i Fremtiden for at holde franske Taler."

Ogsaa i det Følgende har han tænkt paa *Holst*, men tillige paa *H. C. Andersen;* han skriver:

„Jeg bandt mit Ord i Rimets Baand
og skrev det af med sirlig Haand
paa fint Papir og vandred om
og læste for, hvorhen jeg kom.
Men mine Vers, de var saa nette,
saa vel polerede og slette,
saa, var end Tanken flov og mat
og uden Salt, den gled dog glat.

Fra Hus til Hus jeg lod mig se.
ved Kaffebord, i Assemblé,
og mine Vers ved hvert Kalas
var Duften af den hele Stads.
For Gamle, Unge, Herrer, Fruer,
i stolte Sale, jævne Stuer,
ja, selv paa Gader og i Stræder,
i Porte[1]) — ja, paa andre Steder
jeg opsled mine smukke Fraser,
saa Manuskriptet gik i Laser,
og derved vandt jeg, at man ikke
mig strax i Kaartet kunde kikke,
men tværtimod man altid fandt,
at jeg var yndig og charmant.
Jeg hædret blev af Høj og Lav,
paa mig man mangt et Selskab gav,
og overalt mig fored man
med Sukkerbrød og Flødevand,
saa det mig tidt paa Hjærtet faldt,
at let det kunde gaa mig galt.

Hvorfra jeg fik det, spørger Du![2])
Ak, hvor naivt! Saa hør da nu!
Mit eget Fond var ikke stort,
jeg gjorde — Hvad der før er gjort —
jeg rapsed hist og her i Smug
Hvad bedst sig egned til min Brug;
hos Norske, Franske, Italienske,
hos Britter, Græker, Tyske, Svenske
jeg fouragerte, gjorde Bytte,
og drog mig flittigt Alt til Nytte.
Og, saae jeg Noget komme ud,
som ej var af den gamle Tud,
og, saae jeg Andre Noget brygge
af eget Malt, som gjorde Lykke,
saa var jeg ikke sen, men strax
jeg laved Lidt af samme Slags,
men vidste listigt dog at vende't.
saa strax man ikke kunde kjende't;
de fleste Folk jo Intet læse;
dem drejed let jeg mangen Næse;

[1]) Her er Sparket til *Andersen* tydeligt nok. [2]) Nu gaaer det løs mod *H. P. Holst.*

de spored ej, at de blev snydt,
men troede, Alt var mit og nyt;
tilsidst der mangled ikke Meget,
saa troede jeg det selv mit Eget! —
En Tanke dyb, et sindrigt Ord
beholder dog Værdien, hvor
det staaer. Om Poul, om Peer har sagt
Dit eller Dat, har ingen Magt,
det kunde faldet lig'saa godt
mig ind, *han* var den Første blot,
jeg var den Anden — hvad saa Mere?
Paa Sligt man ej bør reflektere.
Den vise Salomo har sagt
et Ord, som endnu staaer ved Magt
og ej bør stikkes under Stolen:
„Ej Nyt der skabes under Solen!"
Det støtted jeg mig paa med Ret;
min Musa var saa pæn i Kjolen,
og Hvad jeg skrev man fandt saa net!
Paa denne Vej, kan Du mig tro,
hel mange Digterlaurbær gro!
Vel En og Anden dette Væsen
som Tyveri mig rev i Næsen.
Isbjørne[1]) som og andre Vilde
behandled tidt mig meget ilde,
skrev Lister og i mange Poster
fremlyste mine Tyvekoster;[2])
men Sligt brød jeg mig ikke om:
jeg frygted ej Kritikkens Glavind,
jeg vidste jo, at kun af Avind
og pur Misundelse det kom.
Ja, spildt var deres hele Vits,
thi Ingen tog deraf Notits.[3])
Det var jo ogsaa dumt og daarligt
med Digt at mene det alvorligt;
og hvorfor skulde Andre være
mer, end jeg selv er, Mænd af Ære?

[1]) Islænderen *Grimur Thomsen.* [2]) Se II, S. 205, Note 4. [3]) I „Ude og hjemme" siger *Holst:*

Et Par Gange faldt jeg af Hesten — ja,
men jeg kom dog bestandig ret godt derfra!

og i Digtet „Ligevægt" („Digte" 1850, S. 167) siger han om *Thomsens* Røst:

Chr. Winthers Satire i disse Fragmenter er — som *Henrik Hertz* siger — saa god og fornøjelig, at han synes som kaldet til at udføre den[1]). Apollo kjendes jo baade paa Lyren og paa Buen, og det Samme gjælder alle hans kraftige, fuldbaarne Sønner. Chr. Winther forstod at give Lyren Klang, men — som det i disse Satirer vil sees — forstod han ogsaa at spænde Buen og ramme med Pilen. Hvad Sangene „for Klubber og for Baner" angik, kunde han forresten godt have taget sig selv med; thi han skrev Viser for „Det kgl. kjøbenhavnske Skydeselskab og danske Broderskab", sagtens dog mest af pekuniære Hensyn, saaledes — som før sagt — til *Frederik den Syvende*[2]) (1848), til Samme og Hustru (1842) og til *Caroline Amalie*[3]); men de to sidste har han ikke optaget i sine Digtsamlinger. Hans Satire over Forfatteres Oplæsninger af deres egne Værker kunde derimod ikke gaa ud over ham selv; han

Jeg hørte den, jeg saae det stygge Vaaben,
som Smaalighed imod mig havde vendt;
det traf mig ej. Jeg tilstaaer frit og aaben,
jeg følte selv, at det var ej fortjent.

— — — —

Jeg lod mig ej af Mængdens Bifald daare,
skjøndt mange Ædle taltes deriblandt;
hvor kan mig da en Enkelts Mishag saare,
en Enkelts, ved hvis Roes jeg Intet vandt?

Jeg troede ej paa *Hines* Ord og Tale,
hvi skulde *dennes* jeg da mere tro?
De Første har ej lullet mig i Dvale,
den Sidste skal ej røve mig min Ro.

[1]) Breve fra og til C. W., S. 79. [2]) Sml. Digtn. II, S. 72.
[3]) Sange for Det kongel. kjbhvnske Skydeselskab og Broderskab 1846, S. 10—12.

havde i tidligere Tid nok holdt af at læse op — og gjorde det jo mesterligt — men helst fremmede Digteres Værker og i alt Fald kun for den Enkelte sine egne; i de senere Aar fandt selv dette Sidste ikke ofte Sted, hvorimod hans Hustru holdt af at oplæse hans Digte — dog nok ikke, naar han hørte paa det.

I April 1853 flyttede Winthers fra Graabrødretorv til Silkegade Nr. 45. Samme Sommer udbrød Koleraen i Kjøbenhavn, og Winther taler da i et Brev til *Molbech* om „de skumle Dage i Byen". I Juli Maaned flyttede de en Tid til Humlebæk; men, da de ikke følte sig fornøjede *der*, tog de i August til Liselund paa Møen. Herfra skriver han den 5te Aug. til sin Svigerinde Fru *Monrad*[1]: „. . . . I Humlebæk rystede vi Støvet af vore Sko, drog herud til Høje-Møen og lode den stakkels, pestbefængte By ligge bag vor Ryg. Men ogsaa her er der Knuder. Vi maa nøjes med to smaa Kvistkamre, der — især for *Julie* og *Ida* — ere lidt vel knapt begrændsede. Vi spise ved Værtens Bord og maa saa temmelig lystre hans Luner; han er nemlig meget forfængelig og bliver paa den forunderligste Maade let stødt. Til Bordselskab have vi, foruden Værtens ret venlige Familie, en Børstenbinder H. og Madamme, samt en Grosserer A. med tre velvoxne Døtre. Under os boer Oberstløjtnant *Andræ* og Frue med to Drenge; en Familie *Haxthausen* ankom igaar. Men alt Dette *fylder* ikke her; her er Plads nok til os Alle, og her

[1]) Breve fra og til C. W., S. 80.

er saare godt at være, naar man bare selv er god. Derfor har *Julie* det ogsaa godt; og, naar jeg bare kan være sikker paa, at hun ikke spadserer engang op ad den skarpe Kant af „Taleren“ og ned igjen, saa troer jeg, at Opholdet her vil være hende meget tjenligt. Hun er ideligt i den friske Luft, spadserer eller sidder og læser og strikker; stundum *binder* hun ogsaa Næt, hvilken Kunst hun lod sig lære i Humlebæk af en vakker Fiskermand; hun fanger Sommerfugle, plukker vilde Blomster og mader en stor Larve, hvis Forvandling til et højere Liv vi alle Tre længes efter at blive Vidne til. Hun har givet mig en ny Vedbendkrans om Hatten, som *Andræ* ræsonnerer over; men det bryder jeg mig kun lidt om; jeg gaaer lige frejdigt med den, og den er mig kjærere end de Kranse, man kommer paa Bankekjød.“ Han vidste vel, at man i gamle Dage helligede Laurbærplanten til Vinguden; man troede nemlig, den var i Besiddelse af kølende Egenskaber, hvorfor den ogsaa modstod Vinens berusende Virkning. Det er derfor han synger[1]):

Læg Vedbendranken om min Hat
med Dine kjære, kjære Hænder!
Den køler lig en Sommernat,
naar bankende min Tinding brænder.

Af Laurbær har jeg ingen tjent;
de er og her tillands saa rare;
tidt var det maadelig bevendt
med dem, som stolteligt dem bare.
— — — —
Men Vedbend er mit Hjærte kjær,
dens mørke, stille Blad ej pranger,
den hyggelig og trofast er,
den passer netop for Din Sanger.

[1]) Sml. Digtn. III, S. 217—18.

Den svale Vedbend paa min Hat,
omlagt af Dine kjære Hænder,
skal køle, lig en Sommernat,
naar bankende min Tinding brænder.

Den 11te Aug. skriver han i et utrykt Brev til Boghandler *Iversen:* „Her er et sandt Paradis med Bjærge, Skove, Dale, Kilder, frisk Luft og friskt Vand og Sundhed, saa vi altsaa befinde os herligt. Det Eneste, jeg savner, er Deres lange Alpestok, der ofte vilde hjælpe paa mit højre Ben, der i Utide har taget sig for at blive ældre end det venstre. Ligedan gaaer det med det højre Øje. Den venstre Side er i det Hele langt mere kvik, og det er jo godt, da hændelsesviis netop Hjærtet er kommet til at sidde *der.*" I Forening med *Julie* nød han nu „Aften og Morgen, Dag og Nat, Dale og Høje, Skove og Marker, Belysninger, Slagskygger, kort: alt det Smukke," som de saae hos „Østersøens Dronning". Under Slutningen af hans Ophold derovre mødte der ham imidlertid Sorg; i et Brev fra 27nde Aug. skriver han til *C. Molbech*[1]): „Der er indtruffet to Dødsfald, som hvert paa sin Viis har rystet mig. Vor kjære *Deichmann* er gaaet bort, og i Nykjøbing paa Falster har Døden bortrevet en af mine Skolekammerater, med hvem jeg har siddet paa Bænk, er bleven Student og har boet sammen i Kjøbenhavn, og som netop var i *min* Alder[2]). Jeg havde haabet om faa Dage at kunne besøge ham i hans Familiekres,

[1]) Brevet findes paa Det kgl. Bibliotek. [2]) Talen er om den tidligere nævnte *Tidemand,* der i 1832 var bleven Prokurator i Nykjøbing. Fra Oktbr. 1835—40 var han Udgiver og Redaktør af Laaland-Falsters Stiftstidende, endvidere „Borgerrepræsentant, varm Fædrelandsven, udmærket Familiefader, meget agtet og æret, men svag af Helbred". Han døde 15de Aug. 1853, 58 Aar gammel.

og nu er ogsaa han borte. Man bliver ganske underlig stemt ved alt Dette.“ —

Den følgende Vinter træffe vi Winthers som Deltagere i det kjøbenhavnske Selskabsliv. De havde gjort Bekjendtskab med *Alfred Hages* og kom flere Aar igjennem meget i deres Hus, hvor Fru Winther gjorde Lykke. Jfr. *Liunge* skriver til *Anna Nielsens* Søster, *Vilhelmine Brenøe:* „Forrige Løverdag var jeg i et meget stort Aftenselskab hos *Hages;* der var vist henved 200 Personer, og jeg morede mig udmærket. Den største Del af Kjøbenhavns mærkelige Personer traf man *der;* der sad — som *Høedt* bemærkede — Rigsdagsmænd langs ned ad Trapperne. (Du har vel hørt, at dette Sted er næsten det pragtfuldeste i hele Huset)[1]. Jeg kan ikke beskrive Dig, hvor komisk Chr. Winther saae ud; han lignede en gammel Ritmester, der anstrænger sig for at se ungdommelig ud — en stor, brunrød Paryk og graa Knebelsbarter. Det gjorde mig saa ondt at se ham saaledes, og jeg begriber ikke, at hans Kone ikke virker derimod; han saae virkelig ud, som om han havde forklædt sig til en Maskerade . . . De Unge dansede, og det gav Liv og Lystighed. *Høedt* havde megen Lyst til at deltage deri, men vovede ikke at hengive sig dertil, da han skulde spille „Hamlet“ Aftenen efter; men et Par Danse kunde han dog ikke modstaa; at han gjorde Lykke, kan Du vel begribe. Om Serveringen maa jeg da ogsaa fortælle Lidt: først Te, saa Is, og derpaa blev som ved et Trylleri dækket

[1] *Hages* boede dengang i den store Gaard i Torvegade paa Christianshavn, tilhøjre lige naar man kommer over den nuværende Knippelsbro. Trappegangen var kunstnerisk dekoreret, saa at sige medoptagen i Beboelseslejligheden.

Bord til hele Selskabet, hvorpaa der mylrede af Geléer og Salater, en delikat varm Ret løb omkring, en yndig Dessert, Rødvin, Kardinal og Champagne, ja, Du kan tro, det var fint. Vært og Værtinde (denne i en mørkeblaa Fløjels Kjole) gik omkring og kredensede Maaltidet for deres Gjæster.“ —

Da Sommeren 1854 oprandt, lejede Winthers sig ind i „det røde Hus“, en Skovløberbolig tilvenstre lige inden for den saakaldte Trepilelaage i Dyrehaven, skraas for Landstedet Stokkerup, som dengang var *Hages*. Winther tog derud med trist Sind; thi hans Pengeforhold vare atter derangerede. *Carl Ploug* var da som Nygift flyttet ind ved Strandmøllen, i et Hus, som tilhørte *Drewsen*[1]), og her erfarede han, at Pengesorger hæmmede Winthers Ævne til digterisk Produktion. Han traadte da i Forbindelse med *Fr. Paludan-Müller*, og de To indsamlede saa 830 Rbd., som vare fremkomne ved, at 83 Personer Hver havde givet 10 Rbd.; disse Penge overraktes da Chr. Winther som Subskription paa den forventede „Hjortens Flugt“[2]).

De første to Trediedele af denne Bog blev skrevne ude i „Dyrehaven“. Længe havde han gaaet med Ideen til denne Digtning. Allerede den 27nde April 1832 skriver han til *Knud Sidenius:* „Jeg arbejder af og til paa min *Flugt*, og, kan jeg faa nogle heldige Timer og faa den færdig, saa udgiver jeg nok den; . . . men det er en Hemmelighed, *naar* det vil kunne ske.“ I 1840 skriver han[3]): „Jeg har i mange Aar gaaet om med

[1]) Se *Plougs* Samlede Digte S. 405. [2]) Dette har *Ploug* meddelt mig. (Se endvidere Breve fra og til C. W., S. 153.) [3]) Breve fra og til C. W., S. 45—46.

Planen til et større Digt, som, hvis det kunde lykkes, kan blive ret kjønt." Digtets Idé levede imidlertid stadigt i ham og tog Næring af hans aandelige Tildragelser. Folmer Sanger havde han svage Glimt af i *Poul Møllers Silvius,* der lyser frem i hint midalderlige Novelle-Brudstykke, som er Forarbejdet til „Den krøllede Fritz". Han kjendte ham endvidere fra de tyske Romantikere, som ogsaa fra *Baggesens* „Scherenschleifer-Epopee". „Den farende Svend" er gammelkjendt, længe inden *Drachmann* tog fat paa ham.

Nu boede Winther altsaa i Sommeren 1854 ude i „Dyrehaven"; han havde sit Arbejdsværelse i Husets Kvist[1]), som vender ud mod en Slette, omrandet af Skoven; her frydede han sig ved hver Dag paa denne Slette at se Hjortene flokkes og brydes; her modnedes hans gamle Idé og meldte sig færdig til Fødsel; her tog han tilgavns fat paa Udarbejdelsen. Den 30te August skriver han til *Liebenberg*[2]): „Jeg frygter næsten for, at jeg ikke her vil blive færdig med det første Udkast af mit Digt; jeg er ikke kommen længere end til den 607ende Stange[3]), og jeg forudseer, at Arbejdet langt vil overstige de 800. Kommer jeg nu til Kjøbenhavn, inden det er sluttet, saa er jeg bange for, at det vil komme til at ligge hen — og saa —!" Den 21nde Septbr. skriver han til Samme[4]): „Jeg er endnu ikke kommen over de 700[5]); der har været en ærgerlig

[1]) Nu er dette Hus bygget om til en Villa med Have; men Winthers Arbejdsværelse er bevaret i den Skikkelse, som det dengang havde, med de lave, smaarudede Vinduer ind mod Skoven, og en Tavle i Muren minder om, at „Hjortens Flugt" blev paabegyndt her. (Se „Danebrog" for 31te Aug. 1897.) [2]) Breve fra og til C. W., S. 88—89. [3]) Altsaa lidt ind i „St. Hans Aften". [4]) Breve fra og til C. W., S. 89. [5]) Noget hen mod Slutningen af „Befrielsen".

Standsning, og jeg ækles mere og mere ved Slutningen, som ikke tilfredsstiller mig selv. Det kommer vist til at ligge længe. Kom og trøst mig!“

Hele hans Arbejde blev med Eet afbrudt ved Planer om at rejse til Rom; hans Hustrus og Datters Helbredstilstand fordrede det, meente disse. Selv siger han, at Afrejsen fra Hjemmet og Beslutningen blev lidt tungere, end den burde have været, fordi han blev standset i og reven bort fra et Arbejde, som dengang tegnede til at kunne blive færdigt efter to Maaneders Forløb; „men,“ tilføjer han resigneret, „lige fra det Øjeblik, da jeg havde fast foresat mig at rejse, var det ogsaa forbi; jeg kunde ikke mere, og Gud veed, om jeg nogensinde kommer i en saadan Stemning og i en saadan Følelse af Kraft, at jeg kan lave Slutningen.“ To Trediedele overgav han i *Morten Bredsdorffs* Værge, og dette dyrebare Manuskript laa nu forvaret paa hans gamle, kjære Regens. I Rom er det ham umueligt at arbejde derpaa; han veed nok, det er Svaghed; men saaledes er han nu indrettet. Saa udbryder han: „Ak, det røde Hus! — Dog — alt Dette bliver ganske mellem os.“ [1])

Det var ikke alene den Omstændighed, at han paa en hensynsløs Maade blev reven ud af et betydningsfuldt Arbejde, det var ogsaa selve det at skulle rejse, der var ham imod. I sin sidste Digtsamling havde han i et Digt „Til Storken“ [2]) sunget:

Min Tanke følger Dig paa Vej,
men Hjærtet ej,
det her hos mig maa blive;

[1]) Breve fra og til C. W., S. 93—94. [2]) Sml. Digtn. II, S. 112.

kun her vi trives godt, vi To,
i venlig Ro,
hvor først vi kom tillive.

Jeg gyser for det stejle Fjæld,
og Fossens Væld
mit Indres Sange døver;
mig blender al den stolte Pragt,
og Solens Magt
som Gift mit Hjærte sløver.

Jeg er i fjærne Land og By
forknyt og bly,
Alt er mig fjendsk og fremmed;
som i en vammel Rus jeg staaer,
og Sjælen gaaer
paa egen Haand til Hjemmet.

Nej, her paa denne grønne Ø,
med Skov og Sø,
med Bakker, Eng og Strande,
kun her jeg aander Liv og Mod,
her Vuggen stod,
og her min Grav skal stande.

I Digtet „I et romersk Osteri“ skildres hans daværende Situation, naar det hedder[1]):

Jeg efter et stærkt bevæget Liv,
en vild Omtumlen, nød min Ro
med fulde Drag i en landlig Ro,
hvis bedste Pryd var min favre Viv.
— — — —
Men ak, en sælsom sygelig Længsel
snart hendes hele Sind betog,
det lignede en voldsom Trængsel,
som Tanken bort fra Hjemmet jog.
Vort Nord blev hende som et Fængsel,
og Sydens brogede Romantik,
med Nutids Kunst, Oldtids Erindring,
stod lokkende for hendes Blik
som hendes Længsels eneste Lindring.

[1]) Saml. Digtn. VI, 69—73.

Som Fjæld det paa mit Bryst mig faldt,
at hun, der havde mig skjænket Alt,
hvad hendes rige Hjærte mægted,
i eet ustillet Ønske smægted —
at vemodig hendes Taare randt.
Det smerted mig — og, det er sandt,
det smerted dybt — og dog jeg negted!
Thi saadan er vi — just *saadan!*
I Egenkjærligheds kolde Panser
staaer ubevægelig en Mand;
naar paa et Offer det kommer an,
da kun sit kjære Jeg han sanser;
mens Kvinden, stærkere end han,
kan Savn og Sorg med Kraft bekæmpe,
ja, selv den Taare skjule kan,
som vilde smelte, dulme, dæmpe.
Dog — *gutta cavat lapidem!*[1])
Den Mand jeg dog gad skue, hvem
en saadan Engels Sorg ej rørte!
Hun tav — men hendes Øje førte
et Sprog, veltalende og yndigt,
et Argument saa klart og fyndigt,
at jeg dets Vælde ej modstod,
men villigt mig henrive lod,
fandt selv tilsidst, at det var syndigt,
og lagde min Villie for hendes Fod!
Nu — kald mig svag, og kald mig dum,
kort: Hvad Du vil — nok sagt, vi rejste.

— — — —

Vi rejste! Det var en bitter Stund.

— — — —

Vi rejste — Du veed Hvad det vil sige?
At slæbes afsted i en Karrét —
dybt ned i Katakombers Rige,
paa Taarn og Bjærg og Minaret
som i en Feberrus at stige —
at fare gjennem Lande, Byer,
og gaa paa Jagt efter skjønne Vuer,
efter malte Billeder, hugne Sten,
efter smulne Ruiner, Helgenben,

[1]) Draaben udhuler Stenen. (*Choirilos* fra Samos.)

Klostere, Kirker og Sarkofager,
slette Komedier, vanvittig Sang
og andre slige, prægtige Sager; —
og paa den hele besværlige Gang
at pines af Daanen og Kunstkritik,
af Mænd saa flove, fade, blaserte,
af Kvinder, hyperentusiasmerte,
af smaabitte Kunstneres store Blik —
og midt i Vrimlen af al den Yngel
ej have den Trøst imellem engang
at stille sit martrede Hjærtes Trang
at turde tugte en opblæst Slyngel,
trods den retfærdigste Beføjelse,
„for han er saa genial og sød
og har os gjort saamegen Fornøjelse!“
Og — for al den Herlighed med Nap og Nød
at kæmpe sig gjennem Smuds og Uhumskhed,
Mistænkelighed og lumpen Lumskhed,
med Passkriverhære, med Kamerierer[1]),
Tiggere, Kuske, Doganierer[2]),
med Værter, Gendarmer — Nat og Dag —
hvis Fordringer alle ere — Bedrag.
Tilsidst vi da Sejer vandt og kom
til det saakaldte evige Rom.

Inden Afrejsen skrev *H. C. Andersen* d. 31te Okt. 1854 i Fru Winthers Album følgende hidtil utrykte Digt:

Flyv til det Land, hvis Luft har himmelsk Lyst,
hvor under Pinien Skjønheds Børn os møde,
hvor Ilden sprudler frem af Bjærgets Bryst
og Oldtidsbyer opstaa fra de Døde!

Du vil ej glemme Nordens grønne Øer,
hvor Kornets Guld groer rigt om Kæmpegrave;
Erindrings-Melodien ej hendøer,
den lyder over Bjærge, over Have.

Snart seer Du Mandeltræet staa i Blomst,
snart er Du med ved Romas Karnevale; —
i Danmark vente vi Din Atterkomst,
naar „dybt i Dale synge Nattergale“.

[1]) Pavelige Overkæmnere. [2]) Toldbetjente.

Rejsen, paa hvilken Frøken *L. Sidenius* ledsagede dem, og som paabegyndtes d. 31te Oktbr., blev ham da ogsaa langt mere en Pine end en Nydelse; Nedturen var den „afskyeligste, mest ødelæggende, han havde gjort“, og efter den vare de alle Tre „mere eller mindre elendige, syge, tilintetgjorte, sløve“; baade han og hans Kone maatte forskjellige Gange, flere Dage i Rad, holde Sengen. Heller ikke *Ida* befandt sig vel, og Følgen var, at de i den første Tid afsondrede sig fra Omverdenen; *Høyen*, *Skovgaards* og *Freund* vare omtrent de Eneste, som lidt stadigt kom til dem. *Skovgaard* malede et Genrebillede af hele Familien ved Frokostbordet[1]). Winther led meget af „Kulde, Feberagtighed og andre Dele“, og først hen i Marts, da Varmen kom, begyndte han og de andre To at vinde Kræfter. *Ida* havde i Begyndelsen af Opholdet dernede liidt af en frygtelig Hovedpine, „hun var utaalmodig og længselsfuld efter Hjemmet, og hun saae elendig ud“. Saa foreslog han hende, at hun skulde følge med paa hans Vandringer, hvilket hun gik ind paa, og hun var nu dagligt en 4—5 Timer hans Ledsagerinde tilfods eller tilvogns, ved hvilke Lejligheder han søgte at oplive hende ved Samtaler og Adspredelser; hun kom sig legemligt og aandeligt, saa hun endog gjærne vilde have Opholdet dernede forlænget. Han siger: „Jeg negter ikke, jeg vilde føle mig lykkelig, hvis jeg engang turde tilstaa for mig selv, at jeg ogsaa her — ligesom altid hjemme — havde bidraget Lidt til at gjøre *Julies* Datter glad ved Livet. Jeg vilde da glæde mig ved at have foretaget denne

[1]) Det ejes af Boghandler *Th. Reitzel* og er ofte gjengivet, bl. A. i *P. Hansens* Ill. dansk Literaturhist. II, S. 465.

Rejse, jeg vilde da anse mit Liv for ikke aldeles spildt og unyttigt“ [1]). Hans Utilfredshed med den første Del af Opholdet fik Udslag i Digtning [2]); ikke et Ord siger han til Roms Forsvar, og det, skjøndt han skriver langt; følgende Vers maa staa her som Illustration:

Jeg atter hende saae
den babylonske Sløje;
end dækker hendes Bag
de syv berømte Høje;
hen under hendes Skjørt,
hen over hendes Fod
sig vælter end med Dynd
den skidengule Flod.

Jeg kom i Kuld og Regn,
og endnu Regnen rusker,
og Sydens Feber lumsk
omkring mit Hjærte lusker;
til Pyramiden hist [3])
jeg komme kan i Fart —
men ellers Alting er
interessant og rart.

— — — —

End samles man i Kvæld
i snavsede Kafeer;
end tørre Mødrene
ved Vindvet deres Bleer;
end vanker hist og her
et lille Dolkestød,
end æde Kunstnerne
i Julen deres Grød.

Og disse Riddere
af Mejslen og Paletten
end sværme her omkring
med Rafaels-Baretten,

[1]) Breve fra og til C. W., S. 90. De her meddelte Oplysninger om Opholdet i Rom ere bl. A. tagne af denne Bogs S. 89—95. [2]) Sml. Digtn. X, S. 37. [3]) Til den protestantiske Kirkegaard ved Cestius-Pyramiden.

med lionardisk Haar,
med buonarotisk Skjæg,
med Kappen sirlig lagt
i cinkvecentske[1]) Læg.

End deres megen Snak
om Byens gamle Skrammel
om Øret suser mig
og gjør mig ganske vammel.
Til Pyramiden hist
man komme kan i Fart;
men ellers Alting er
interessant og rart.

Det er — mod hans Sædvane — et ildesindet, uretfærdigt, gnavent og uelskværdigt Digt, han her har skrevet. Hvor ganske anderledes lyder Tonen nu, end første Gang han var i Rom, og anderledes, end da han i deres første Kjærligheds Tid vilde ud at rejse med sin *Julie* og da sang til hende:

Højt fra Kapitol Du skue
skal det store, stille Rom;
tænde sødt Din Andagts Lue
under *Buonarotis* Bue
i St. Peters Helligdom.[2])

Det gik ham som *Goethe,* der, dengang han i 1790 kom andengang til Italien, mærkede, at hans Indbildningskraft havde spillet en betydelig Rolle ved den Fortryllelse, der havde grebet ham ved det første Syn af dette Land. I hans „Venetianske Epigrammer“ seer man, hvorledes den Glæde og Beundring, han i „Romerske Elegier“ havde følt ved det Nye, viger Pladsen for en skuffet Stemnings Bitterhed og Spot. — Der findes blandt Chr. Winthers Efterladenskaber et Brudstykke af den Dagbog, han

[1]) Som karakteriserede italienske Malere i 15de—16de Aarh.
[2]) Sml. Digtn. III, S. 32.

holdt under sit Ophold i Rom. Af denne fremgaaer det endydermere, at hans Legeme gjorde ham Knuder; etsteds hedder det: „Syg og elendig“, andensteds: „Syg fra Top til Taa!“ Forresten har han brugt sin Tid godt, og det er *Meget,* han hver Dag har faaet seet. Hans gamle Passion for Guldsmeddearbejde røber sig ogsaa her. Etsteds staaer der: „Ensom Vandring til Guldsmeddene“ og næste Dag: „Hos Guldsmedden med *Julie*“, fire Dage efter atter: „Hos Guldsmedden“, det Samme næste Dag, ja, endogsaa to Gange; tilsidst staaer der: „Kjøbt en Sten“. Ogsaa Kobberstik erhvervede han sig. Foruden med de tidligere nævnte Kunstnere holdt Winthers i den senere Tid dernede ifølge Dagbogen Omgang med de norske Billedhuggere *Borch* og *Middelthun,* den svenske Billedhugger *Qvarnström,* Danskerne *Ernst Meyer, Hammer, Ravnkilde, J. A. Jerichau, Thorald Læssøe* og endelig Winthers gamle Ven *Küchler,* hvem han med *Julie* besøgte i Klosteret, dog kun saaledes, at hun blev modtagen uden for dette. — Han læste Endel dernede, blandt Andet nyere italienske Forfattere paa deres eget Sprog; men de behagede ham slet ikke; træt og „literær-sulten“ imødesaae han sin Hjemfart fra „Pilgrimsgangen“, fra sin „Ulændigheds mørke Dage“. Skjøndt der var koldt i Danmark, ønskede han at være *der;* saa vilde han da ikke kunne lide Hvad han nu udstod. Han siger: „Der er dog „skjønnest i Danmark“, og *jeg* kan kun leve *der*“. „Jeg hader disse Taarn- og Bjærg-Bestigninger, jeg hader al Rejsen og Ophold i fremmede Lande, jeg hader det af min inderste Sjæl, og jeg vil herefter slutte ethvert Brev, jeg skriver, og de Taler, jeg holder — hvis

jeg holdt nogen — med de Ord: *Præterea censeo*, at der er bedst i Danmark", eller rettere: at jeg kun kan leve *der*". I Maj 1855' udsynger han i Rom sin Hjemve[1]):

O, Skov, hvor mine Drømme boer,
Du Hav, som drukned tidt min Kummer,
Du Hegn, som Dig saa lønligt snoer
og skygged om min lette Slummer,
Du, lille Fugl. som kvik og bly
saae ned paa mig fra Bøgens Grene,
naar jeg i Hvidtjørnbuskens Ly
mig følte lykkelig og ene!

I har mig dog vel ej forgjet?
Siig, vil I venligt mig modtage,
naar jeg, til Døden mat og træt,
til Eders Hjem tør atter drage?
Siig, vil med samme Kjærlighed,
som før, I atter Kræfter give,
at jeg kan glemme Hvad jeg led
og vække mig min Sang til Live?

Thi *den* er død, og *jeg* er død
i dette gamle, skumle Tempel,
som smulrer i sin Fortids Skjød
med Storheds halvudslidte Stæmpel.
Den stakkels Slægt, som kryber om
paa sine Minders sjunkne Grave,
har skræmmet Sangen fra mig, som
et natligt Syn i Dødens Have.

I denne rene Luft min Sjæl
sig som en Orm i Støvet vrider,
og midt i Skjønheds rige Væld
af Feberangst og Tørst den lider.
Den friske, yppige Natur,
huldt straalende med Frugt og Ranker,
har — som en fugtig Fængselsmur —
indsnevret alle mine Tanker.

[1]) Sml. Digtn. X, S. 65.

Ja, lig en fangen Trækfugl, der
med stækket Vinge tam maa vandre
blandt Mennesker, med Længsel seer
i Luften svæve bort de Andre,
jeg lader Øjet følge med
hver Sky, som over Himlen sejler,
og i mit Hjærtes Bitterhed
forvrængt og styg sig Skjønhed spejler.

Men snart — Gud give det saasandt! —
snart skal jeg staa paa Hjemmets Slette;
da falder Lænken, som mig bandt,
min Sjæl tør atter Vingen lette.
Jeg høre skal det stærke Hav
tilraabe mig med mægtig Stemme;
min Sang skal vaagne i sin Grav,
jeg selv skal rejse mig — og glemme!

Hans Hustru nød — til hans Trøst — i høj Grad Livet dernede. Og dog gjentog hendes Sygdomsanfald sig. Hun laa af Nervehovedpine og derefter i Marts af en heftig Forkølelse, som slog sig paa Luftrøret, berøvede hende Stemmen og foraarsagede hende ulidelige Smerter; men saa glædede hun sig dobbelt, naar hun var rask. Han sang til hende[1]):

Hvor Kapitæl og Sokler
af Muld sig hæve op
ret som de store Knokler
og Ben af Mammuths Krop;
mens Vaaren ung bevikler
dem Aar ud, Aar ind,
med Roser og Aurikler
og Vinløvs Silkespind;
der vandred Du fornøjet
og kvæged sødt i Fred
Din Sjæl igjennem Øjet
ved al den Herlighed;

[1]) Sml. Digtn. III, S. 246—47.

og, som ved Aabenbaring,
Du fandt saa ren og fri
det Jordiskes Forklaring
i Kunst og Poesi.

Synger han for *hende,* bliver Tonen en hel anden; er *hun* glad ved Noget, bør ogsaa *han* være det, seer *hun* lyst, vil *han* ikke for Alt i Verden formørke hendes Blik; dette sees foruden af ovenstaaende Vers af et andet Digt[1]), hvori det hedder om Rom:

Her har vort Haab jo hjemme,
her skal vi faa Det fat,
hvad grumt sig monne gjemme
saalænge i Sorgens Nat.
Her skal vor Kamp belønnes
og Freden drage ind,
altsom en Sommer grønnes
paany i vore Sind.
Udløste af vore Smerter
som ved et Trolddomsord,
med Syd i vore Hjærter,
vi vandre da hjem til Nord.

Den 24nde Juni forlod de Rom og rejste lige til Liselund paa Møen, hvor de kom 29nde Juli og blev til 9ende Oktbr. Da han atter har naaet Danmark, hilser han det i fuldtonende Rytmer[2]):

Her kan jeg frit
aande Luft i min Lunge,
Alt her er mit,
og om Alt tør jeg sjunge;
vandre i Drømme,
stærke og ømme,
høre, hvor Bølgerne runge.

[1]) Sml. Digtn. III, S. 268—69. [2]) Smsteds I, S. 220—21.

Glemme jeg vil,
hvor mit Hjærte har sitret;
Stræengenes Spil
var forstemt og forbitret,
Tanker og Sange
sløve og bange
sadde som Slaver bag Gitret.

Hæv Dig, min Sang,
paa Din klangfulde Vinge!
Fædrenes Vang
Du en Hilsen skal bringe;
huldt gjennem Dale
Tonernes Tale
smelte og jublende klinge!

Her — som altid — gik det Chr. Winther som hin hedenske Kæmpe *Antæos*, der igjen fik sin Kraft — og det endog fordoblet — saasnart hans Fod betraadte den moderlige Jordbund. — Det var nu hans Plan at fortsætte Udarbejdelsen af „Hjortens Flugt“. Men snart indfandt sig nye Bekymringer, som tog Kraften fra ham. *Idas* Forlovelse, som havde varet i længere Tid, blev hævet under Begyndelsen af Opholdet paa Møen, og farlig Sygdom i den nærmeste Kres gjorde Winther til en trofast Sygepasser. Dertil forøgedes Sorgen over *Henri*. Under hele Winthers Ægteskab havde jo — som flere Gange før sagt — hans Hustru — og han med hende — følt sin gamle Længsel og Smerte ved Adskillelsen fra denne Søn. I et Digt til hende siger han:

„Og, naar Du, hvid som Sneen, hviled
„paa Skrænten hist, og Solen smiled
„til Dig i Skyggens grønne Favn,
„og Dine ømme Tanker iled
„til *ham*, som er Dit Hjærtes Savn,“ osv.

Den 21nde Januar 1852 skriver han til hende følgende hidtil utrykte Sonet:

Fra H[enri].

Ved Dag jeg mindes Dig, ved Nat i Drømme;
jeg seer Dig klarligt vandre ved min Side;
jeg mindes godt, hvor Dine Ord var blide,
hvor Dine Øjne fulgte mig saa ømme.
Jeg seer endnu Din hede Taare strømme,
da vi blev skilt og grusomt maatte lide.
En Smertes-Kalk, saa dyb, at ingentide
Du eller jeg tilbunds den kunde tømme!

Men vist jeg veed, vi se hinanden atter
med Smil paa Mund, med Øje imod Øje,
med Fryd saa stor, som ingen Tanke fatter.
Mens Haand i Haand vi glade da tør føje,
af Bægeret den bitre Drik vil svinde,
og Trøstens søde Balsam *der* vi finde.

Faderen forhindrede stadigt, at hun hørte fra ham og fulgte med hans Udvikling. Han dikterede haarde Breve, som Sønnen blev tvungen til at sende Moderen, og i lang Tid udvirkede han, at Sønnen ikke kunde lide hende. Den 9ende Juni 1850 var Pastor *Werliin* bleven forflyttet til Ferslev, omtrent midt i Horns Herred paa Sjælland; han tog da sin 13aarige Søn med dertil og underviste ham i Hjemmet. Alle *der* og i hele Sognet holdt meget af *Henri*, som saae godt ud og var godmodig og rar. Efter hans Konfirmation satte *Werliin* ham i Manufakturhandlerlære i Holbæk. Her følte han sig meget ulykkelig, ja, i den Grad, at dette unge, saa forkvaklet opdragne Menneske tænkte paa at tage Livet af sig selv. Han vidste ikke, hvor han turde søge Hjælp, og, da han saa havde hørt, at *Frederik den Syvende* skulde være „en god Mand“, besluttede han sig til at

ty til ham. En Dag fik han ude i en Mark bemægtiget sig en Hest, som han kastede sig paa, og saa skyndte han sig afsted mod Frederiksborg, til hvis Slot han kom ridende i Karriere og uden Hat paa Hovedet — den havde han mistet undervejs. Nu blev det sagt ham, at Kongen var ikke *der*, men paa Skodsborg, *Henris* Bedstefaders gamle Ejendom. Da satte han sporenstregs Kursen afsted herimod, men uden Resultat: heller ikke her lykkedes det ham at faa Adgang til Kongen. Saa red han videre til Kjøbenhavn, hvor han opsøgte en af sine gamle Skolekammeraters Fader, Rentier *Jahnsen*, der strax underrettede Præsten *Werliin* om Sønnens Tilstedeværelse i hans Hus. *Werliin* kom hurtigt til Kjøbenhavn og førte *Henri* hjem til Ferslev.

F. L. Liebenberg, som havde erfaret denne „Flugt“, meddelte sig skriftligt derom til Chr. Winther, der i de Dage opholdt sig som Sygeplejer i Stege. Den 17de August 1855 skriver Winther da til ham[1]: „Det var meget heldigt, at jeg netop var i Stege og, useet af Andre, modtog Deres venlige og kjære Brev, hvori den forfærdelige Beretning stod om min stakkels *Julies* Søn. Nu kunde jeg, som jeg burde, fortie det for hende, *dette*, som hun mindst i denne Tid burde erfare Noget om; hun vilde ikke kunnet holde det ud. Bedst er det at lade hende blive uvidende derom, saalænge det lader sig gjøre. Det kunde jo ogsaa være, at det unge Menneskes Tilstand (thi han skal *virkelig* lide af Sindsforvirring) var en Følge af Sygdom, der, naar den kom

[1]) Professor *Borchsenius*, som ejer *Liebenbergs* Breve, har overladt mig dem til Afbenyttelse.

til Udbrud, vilde kunne helbredes, og med den Deliriet. Forresten var Deres Gisning om Faderens muelige Forhold i denne Sag jo ganske velbegrundet i hans Karakter, end hvilken man ikke kan tænke noget Slettere. I ethvert Tilfælde kan jeg ikke Andet end tro, at Faderens Behandling jo har fremkaldt Sønnens beklagelige Tilstand . . . Her fra Stege skrev jeg samme Dag [som jeg fik Deres Brev] til *Monrad*, bad ham undersøge Tingen og afgjøre Hvad man mueligt burde gribe til." Den 13de Septbr. skriver Winther atter: „Det var som jeg formodede, og som siden er meldt mig fra *Monrad*, i Sygdoms Vildelse, at Fyren havde taget sig denne Tur. Dog er jeg slet ikke paa det Rene med, om ikke Faderen har stor Skyld."

Henri, der nu var 18 Aar gammel, havde juridisk Lov til at træffe Valget mellem Faderen og Moderen, og efter sine egne Ord til mig valgte han det Sidste, fordi *hun* vilde hjælpe ham frem, medens Faderen vilde hæmme hans Udvikling.

Efter mange Aars Forløb gjensaae Moder og Søn nu hinanden. Man kommer til at tænke paa Cecils Møde med Sønnen i „Alfernes Plejesøn", hvor denne, da han gjensaae sin Moder, godt kunde forstaa, at *hun* — hun var den Rette[1]):

Den Eneste, han hørte til,
den Eneste, hvis Hjærte,
hvis Tanke, Taare, Suk og Smil,
hvis Glæde og hvis Smerte,
hvis Længsel, Stolthed, Haab og Trøst,
hvis Drøm og Vaagen ene

[1]) Sml. Digtn. VI, S. 20—21 med lidt Forandring i Versenes Rækkefølge.

tilhørte ham i Sorg og Lyst,
kun ham, kun ham alene.

Han løb i hendes aabne Favn
og blev saa ved at kalde
paa hende med det *ene* Navn,
det bedste blandt dem alle.
Tæt krystede hun ham til sig,
af Fryd hun maatte græde;
hun havde aldrig anet slig
unævnelig en Glæde.

Ved *Alfred Hages* Hjælp blev *Henri* nu anbragt paa Kontor hos *Pontoppidan* i Hamburg; dertil fulgte hans Moder ham og levede nogle Maaneder sammen med ham derovre, for at lære ham at kjende og støtte ham. —

Under alle disse Forhold, der medførte megen Sindsbevægelse, kunde Chr. Winther begribeligviis ikke tage fat paa Fortsættelsen af „Hjortens Flugt". Den 17de Aug. 1855 skriver han[1]: „Med mit Arbejde staaer det aldeles stille; jeg har siden min Hjemkomst knap seet paa Det, som jeg havde færdigt . . ., og jeg har endnu ikke havt en sindsrolig Time og ikke skrevet een Tøddel. Det bliver nok aldrig færdigt." Men, som Rosen lidt efter lidt bryder ud af Tjørnen, bryder Sangen frem af en Digters Smerte, denne Smerte, alle store Mænd have følt som Fostermoderen for deres udødelige Værker. Den 13de Septbr. hedder det: „Det gaaer kun langsomt med „Hjortens Flugt"; men det gaaer dog". Han fuldfører den ovre paa Liselund; engang erklærede han til Fru *Julie Sødring:* „Jeg kan kun digte paa Sjælland eller til Nød paa Møen." Usandsynligt er det jo ikke,

[1]) Breve fra og til C. W., S. 95.

at Rügens Kyster og Sjællands sydostlige Landskaber ere blevne besungne i denne Digtning, fordi han fra dette sit Opholdssted havde Udsigt til disse. Den 28nde Nov. 1855 blev Bogen forelagt Offentligheden.

„Hjortens Flugt“ gjorde strax en ganske umaadelig Lykke, hvilket bl. A. kan sees af, at 1ste Oplag — som sagt — udkom 28nde Nov., andet 22nde Dec. (1000 Exemplarer, ligesom det første), 3die 16de Januar (1500 Expl.). Ialt er den udgaaet i 12 store Oplag, en illustreret og en Folkeudgave. Hurtigt ydede Bladene den stor — om end ikke ubetinget — Hyldest. „Berlingske Tidende“ (1855, Nr. 290) hævder, at hans „Træsnit ved deres uendelige Livsfriskhed og hjemlige Tone ere som national Ejendom gaaede over i Folkelivet og Folkebevidstheden. De almindelige saakaldte Træsnits Begrændsning gjør, at disse ere fremmede for Penslens Værker og i Almindelighed ere smaa; men med hvilken Forbavselse vilde man ikke standse foran et Billede af denne Slags, som i Udstrækning havde naaet Mueligheden for Oliemaleriets Størrelse og i Billedets Liv og Sandhed kunde staa ved Siden af dette! Men Saadant er Tilfældet med „Hjortens Flugt“. Det, vi have beundret — og dybt have beundret — i „Træsnittene“, gjenfinde vi her i store Træk, samlet til et uforlignelig skjønt, stort Hele, til et storartet Billede, fuldt af Sandhed og Liv, lige tiltrækkende i sin Helhed som i sine Enkeltheder og aandende den hjemlige Duft, der aldrig forfejler sin Vej til Følelsens Dyb.“ Forskjellige enkelte Skjønheder fremhæves nu; men tilsidst siger Anmelderen, at han nok skal vogte sig for at anatomere en Skjønhed, der som Rosens kun har sit fulde Værd, naar alle

Blade folde sig om hverandre til en yndig duftende Blomst, saaledes som denne i sin naturlige Glans er udgaaet fra sin Skabers Haand.

„Kjøbenhavnsposten“ (1856, Nr. 19, under Mærket *E. S.* ɔ: *A. B. Thorson*) begynder med at sige, at dette Digt blev modtaget med *saa* stor Anerkjendelse, som en Digter vel kan ønske sig; men denne strax vundne Sejer vakte Reaktion; man sagde hist og her: „Vent blot til efter Nyaar, saa vil Piben nok faa en anden Lyd“. Der gjøres nu opmærksom paa, hvorledes et Digt, som strax gjør megen Lykke, ofte viser sig at være et Døgnprodukt, et saadant, der blot har været et Udtryk for en forbigaaende Stemning, medens begavede Aander tidt frembringe Produkter, som ikke Samtiden, men først en følgende Slægt anerkjender. „Men Hvad nærværende Digt angaaer, er Anerkjendelsen gaaet Haand i Haand med Fortjenesten; thi „Hjortens Flugt“ er ikke et let, populært skrevet Døgnprodukt, men et dybtpoetisk og dog tillige populært Digterværk.“ Nu fremhæves dets Landskabsstemninger, dets naive, friske og lunefulde Anskueliggjørelse af landlige, idylliske Situationer, dets brogede, livlige Scener og Skikkelser samt dets glødende, sanselige og mørke Fantasi, hvilket Altsammen bringer En til at studse. Anmelderen gaaer saa over til at undersøge, om det Poetiske i denne Digtning har formet sig til en Helhed, saa at Digteren kan siges at have gjennemført sin kunstneriske Opgave, og dette mener han at burde benegte; der er ingen ret fyldestgjørende Væxt i det Hele: den episke Stemning og Udvikling afbrydes hvert Øjeblik af „Historier“, og nogen egentlig Karakterudvikling og deraf fremgaaende Dom kommer

det ikke til. „Hjortens Flugt“ er ikke et Epos, en episk Helhed. Helten beskyldes for at være altfor ubetydelig, lidenskabs- og daadløs til at kunne vedligeholde Læserens Interesse. „Denne vækkes for ham i første Sang med dennes Mulighed for episk Udvikling, for Daad, Affekt, Konflikt, osv.; men i det Følgende se vi ham næsten kun i idylliske og milde, elegiske Situationer; mod en saa blød og resigneret Yngling behøves der ikke at gribes til saa voldsomme Midler. Man maatte vente, at den grusomme Hævn, Kongens Frille viser ham, fordi han ikke vil bønhøre hendes Elskov, vilde rive ham ud af hans Ro; men han synes ikke engang at harmes. Han afventer Tilfældet for at redde sin Elskede, hvem Frillens Hævn ogsaa har ramt; men han burde i dette Tilfælde være opflammet af Daadskraft og Begejstring. Mangel paa episk Gjengjældelse se vi i Kongens Skæbne: efterat han i hele Digtet har været skildret som ryggesløs og sin ædle Dronning paa den frækkeste Maade utro, koster det ham kun en Times mørk Grublen, saa sparker han med sin bestøvlede Fod til sin Frille, føler sig let om Hjærtet og modtages med aabne Arme af sin fromme Dronning. Peder Jærnskjægs tragiske Skæbne vækker derimod virkelig episk Interesse; han og Folmer Sanger ere sikkert de mest plastiske Skikkelser i Digtet.“ —

Idet Anmelderen slutter, takker han Digteren for hans paa poetiske Skatte saa rige, uventede Gave, og derefter spørger han, om ikke — uden Hensyn til Epos'ets Fordringer — det Romantisk-Dæmoniske og næsten altfor glødende Sanselige i Digtet paa den ene Side og det Historisk-Virkelige og milde Idylliske og

Elegiske paa den anden staa temmelig skarpt og forsonet sammenstillede.

I „Nord og Syd“ ofrer *M. Goldschmidt* „Hjortens Flugt“ en længere Omtale. Han fremhæver dette Digts store Rigdom, som strax træder En imøde gjennem Sprogets Dejlighed og Fylde, Billedernes Mangfoldighed, Versenes melodiske Fald og Naturskildringerne. En anden Rigdom er *Kompositionens*, for saa vidt som nemlig mange Arter af menneskelig Skæbne her ere fremstillede og bragte i indbyrdes Forbindelse; de ere mangfoldige og dog i en vis Henseende alle af samme Slags. Der er den sanselige Kjærlighed i forskjellige Skikkelser, baade brutal, halv poetisk og dæmonisk; der er den naive, idylliske og den højere, romantiske, som gjennem Modgang kommer til Lykke; der er Pligtgiftermaal, Skinsyge og Mord, og endelig er der idetmindste en Antydning af den dybe, haabløse og forsagende Kjærlighed, der søger og finder Lykken i Regioner, hvor Verden ikke aner dem. Paa sin Flugt fører Hjorten den røde Traad, der snoer sig mellem disse Skæbner og sammenbinder dem.

Af hine forskjellige Arter er unegtelig den sanselige skildret med størst Energi. Der er en til Naturskildringerne svarende, forbavsende Livskraft i de Situationer og Personligheder, som høre hertil, navnlig i Gulitza og Rhitra. Om Alt, hvad der i denne Bog vedkommer denne Art Skildring med dens livfulde Skikkelser, der stærkt gribe Fantasien og — til Trods for den Proces, der kan anlægges imod dem, — blive staaende i Erindringen og blive Læseren kjære, om alt Dette erklærer *Goldschmidt*, at det vilde være beundringsværdigt som

en ung Digters Arbejde, men, skrevet af en Mand, som er Oldingealderen nær, maa det kaldes forbavsende.

Saa komme Indvendingerne. Der siges: „Rhitras Magt over Kongen og de fleste andre Mænd siges at bero paa en Talisman: den lille Guldsnog, hun bærer i Øret. Samme Tanke ligger, som bekjendt, til Grund for mangfoldige Sagn, bl. a. ogsaa for det om Tovelille og Kong Valdemar. Men hvorfra kommer her Guldsnogen, og Hvad betyder den? Ikke engang Rhitras Moder kjender til den; Rhitra maa selv — under en besynderlig Kogler-Scene, hvor et Uglehjærte bliver brugt imod hende — forraade dens Tilværelse og dens Magt. Det er i sin Orden, at de andre Kvinder, om hvilke lignende Sagn gaa, miste deres Trylleævne, saasnart Talismanen er borte; men skulde ikke netop ifølge Digtets Anlæg Rhitras Herkomst, det vilde, glødende Hedningeblod, være Oprindelsen til den dejlige Piges dæmonisk-sanselige Magt? Eftersom dog et Skjær af Overtro eller Mystik er søgt udbredt over dette Parti, var der ingen Grund til ikke at fastholde Hvad selve Gulitza siger: „Hun ejer fra sit Udspring den frygteligste Magt!" Men i saa Fald vilde rigtignok dybere Kræfter været nødvendige til at befri Kongen og skaffe Rhitra tilside. Guldsnogen er altsaa en Hjælp til at omgaa en Vanskelighed."

Goldschmidt er enig med sin Medarbejder ved „Nord og Syd", *Thorson*, i dennes Paastand om denne Digtnings mere ideale Personers mindre Energi. I Strange er der ikke stærkt og varmt Liv, og hans Betænkeligheder over for Ægteskabet med Jomfru Ellen, fordi han troer, at dennes Moder ikke har været sin

Mand tro, er ikke noget heldigt Exempel paa, hvorledes den stærke Kjærlighed kan være ædel og ren. I det Hele synes *Goldschmidt,* at vedkommende ideale Personer udføre deres Pligt, ikke kæmpende, fristede, sejrende, men ifølge lykkelig-kølige Anlæg, saa at selv det Moralske i dette Digt fremtræder som en Naturmagt, eller rettere: som en Mangel paa Kraft. Derfor synes han, at der i dette Digterværk savnes en Modvægt mod den Fylde, den Styrke og Farverigdom, hvormed det sanselige Liv i Menneske- og Natur-Verdenen er skildret deri.

Han ender med at sige: „Den sidste Hovedperson, vi have at omtale, Folmer, Sangeren, er tegnet nøje efter Naturen, det vil sige: han er skildret, som poetisk begavede Mennesker hyppigt ere, og som Folk i Almindelighed bedst kunne forstaa det. Han ligner paafaldende de franske Troubadourer, der drog omkring og priste deres udkaarne Dames Skjønhed og Dyder, havde en Kjærlighedshistorie i hver By og bildte sig ind, at de elskede den Ene. Undertiden fremtræder Noget hos ham, i hans Forhold til Dronningen, der giver hin føromtalte Antydning af en dyb og mægtig Kjærlighed, som rækker langt op over Jorden. Men hans Sind er for let, og hans Sang ligesaa. Vi sige ikke, at dette er en absolut Fejl; det er visselig smukkere end Sentimentalitet og Klynken; men, havde denne Skikkelse været mandigere, havde hans Skæbne viist os en dyb og kraftig, smertelig, men stolt bevæget Menneskesjæl, saa vilde Digtet have faaet sin Ligevægt, det vilde have udsendt den Klang, der hjælper Læseren til at blive mere Menneske — og vi have den Mening, at Saadant

er Poesiens egentlige Opgave. Vistnok, man bliver også menneskelig friskere ved at optage det Yndige og Livsglade, det Tiltalende eller Rørende i Naturlivet; men det synes os, at „Hjortens Flugt“ nu overvejende — ved paa anført Maade at fordybe sig saa inderligt i Elskovsproblemer og beskæftige Fantasien dermed, uden nogensinde at hæve den fuldstændigt og højt op derover — er en fin Sanseligheds og Livsnydelses Digt, der i Idealitet, men ikke i Ungdom og Liflighed, staaer tilbage for nogle af samme Digters tidligere (f. Ex. „Sangerens Lykke“ [1])).

Denne udførlige Anmeldelse, hvoraf der her kun er givet et Uddrag, maa den deri interesserede Læser efterse paa vedkommende Sted.

Blade som „Fædrelandet“ og „Flyveposten“ maa have fundet, at „Hjortens Flugt“ var hævet over, eller i alt Fald ikke trængte til Anmeldelser; thi de indeholde ingen saadanne.

Ogsaa uden for Danmark skrives der større Afhandlinger om denne Digtning. I „Kopenhagener Zeitung“ faaer den stor Roes. Efter mange Lovprisninger for Det, som enhver af Anmeldelserne fremhæver, siges der, at en Flugt i den højere ideale Region er Winther — som i det Hele taget de Danske — unaturlig. Han velsignes, fordi han „ligesom Danmarks Ædle, *Ingemann*, *Andersen*, *Hauch*, *Heiberg* og *Oehlenschlæger*, har unddraget sig den politiske Hvirvel, der ellers saa stærkt har bragt det Gode i Folket i Fare og skjult dets ærgjerrige Talenter.“ „Saaledes som dette Mindretal af ædle Danske, der ved deres Benegtelse af den politiske

[1]) Sml. Digtn. V, S. 175.

Storheds Værd tro have bevaret deres Folks bedre Karakter, bære Adelsmærket paa deres Pande, saaledes er dette tillige Fordømmelsesmærket for alle disse Højheder og Storheder, som ved selvtilfreds Opblæsning ere naaede til en Betydning, der engang i Tiden, beseet i Sandhedens Lys, vil skrumpe sammen til en latterlig Jammerlighed.“ Disse Koryfæer, som da førte det store Ord, beskyldes for at gjøre den danske Grundkarakter usynlig; saa meget glædeligere og skjønnere siges det at være, naar der fremtræder Vidner om det endnu levende gode danske Sindelag, saa at det Godes Spor dog ikke ganske skal gaa tabt. Og saaledes er det skeet med Winther i „Hjortens Flugt“. „Den her aabenbarede Overensstemmelse med den oprindelig gode Karakter viser sig uomtvistelig, ikke alene, fordi Winthers fordomsfrie Opfattelser stedse under Skildringen fremtræde som et tro Udtryk for den bedre danske Sjæl og Smag, men ogsaa, naar man seer hen til det udelte Bifald, der bliver ydet dette sidste, forsinkede Produkt af hans usvækkede Digterævne.“

I det svenske „Aftonbladet“ skriver *Orvar Odd* (ɔ: *O. P. Sturtzenbecher*) en meget udførlig Anmeldelse af „Hjortens Flugt“. Han giver først Indholdet af det Hele og siger da, at Digtet er et af de mest fremragende poetiske Produkter, som i lang Tid har seet Lyset inden for den skandinaviske Literaturs Omraade. „Skjøndt det i Formen er en Romance (ligesom *Tégners* „Frithiofs Saga“ o. fl.), skiller det sig dog bestemt fra de fleste Poemer af denne Art derved, at det er et *Intriguestykke*. Visselig har Digteren mere lagt an paa Situationer end

[1]) 1856, Nr. 46—47.

paa Karakterskildring, og hans Digtning gjør saaledes ikke engang Fordring paa at opfylde Alt, hvad man ellers forlanger af et Drama i speciellere Forstand eller af en Roman; men hvad selve Konstruktionen af det Hele angaaer, Anlægget og Gjennemførelsen af Planen, saa nærmer det sig øjensynlig de sidstnævnte Digterværker og adopterer disses sædvanlige Problem af en mer eller mindre indviklet Intrigue, som atter paa en mer eller mindre fyndig Maade skal udvikles, og, som sagt, nærmer det sig langt mere hertil, end de fleste ældre Digtcykler, der sædvanligviis nævnes som Mønstre for Romancens Art. Handlingen i „Hjortens Flugt“ er saa langt fra at eje den sædvanlige episke Genres Enkelthed og lette Overskuelighed, at Læseren tværtimod behøver at holde sin hele Opmærksomhed spændt for at følge med dens Gang gjennem det virkelig Indviklede i de Detailler og hverandre kryssende Episoder (der for en Del ere smaa, selvstændige Romancer for sig), som karakterisere Arbejdet helt igjennem. Det Spændende og Handlende her forøges endydermere gjennem „den mystiske Halvdag, den magisk dunkle Belysning, som Forfatteren har udbredt over nogle af Figurerne og Scenerierne“.

Dette bemærkes ingenlunde som Indsigelse; thi Ingen kan mere uindskrænket end vi hylde den Grundsætning, at „alle Genrer ere gode, kun ikke de kjedelige“; men vi ville mene, at Forfatteren — ved saaledes betydeligt at have udvidet de sædvanlige Grændser for Romancens Art — har beredt sig selv Besværligheder, som Romancedigteren ellers naturligt undgaaer, og som maaske delviis ikke *kunne* løses fuldt tilfredsstillende.

Paa den ene Side har han vundet *Det,* at han ved Siden af sine rige Ressourcer i Retning af at vække *Indtryk,* ogsaa har erholdt til sin Raadighed allehaande Midler til at kunne *interessere;* foruden at kunne henrykke ved sin poetiske Opfatningsævnes Magt, har han ogsaa faaet Lejlighed til at fængsle ved sit Opfindelsestalent. Men paa den anden Side har han, idet han har kastet sig ind paa det Reflekterendes og det *Sindriges* Omraade, ikke kunnet undgaa hist og her at komme i Strid med visse vanskelige Opgaver, ud af hvilke den dramatiske Forfatter eller Romanskriveren lettere skulde have redet sig, men hvor Romancedigteren har svært ved at stille Sagen tilrette uden for et Øjeblik at falde lidt ud af Tonen eller endogsaa tage til sin Nødhjælp en Smule prosaisk „*esprit d'arrangement*". Paa Scenen kan Meget, ved hvilket Maskineriet dølges bag Kulisserne, lade sig gjøre; i den episke Digtning, hvor Digteren er alene uden alle Maskinister, er det sværere at trylle, udenat Snorene mærkes. Vi tilstaa imidlertid gjærne, at Chr. Winther med stor Kunst har forstaaet at unddrage sig de fleste af disse Bryderier, der saaledes paa en Maade alene have tjent til at vise, hvorledes ogsaa i Poesien en *Paganini* kan faa en nogenlunde ordentlig Melodi frem, til og med bag Violinens Stol.

Det er allerede blevet bemærket, at nærværende Digterværk ikke egentlig mer end andre af samme Genre søger sin Hovedstyrke i Karakterskildringen; hermed maa dog ikke være sagt, at ikke flere af Værkets Skikkelser røre sig med ogsaa et indre Liv og en strængere gjennemført indre Individualitet. Hvad den indre Karak-

teristik angaaer, er Chr. Winther fra gammel Tid bekjendt som en ypperlig Mester deri. Den vandrende Sanger, sorgfri og kjæk, ridderlig, men en Smule letsindig, med det bedste Hjærte i Verden og med Brystet fuldt af Toner, som ved den ringeste Foranledning svømme over og bruse ud i den rigeste Vellyd (hans Afskedssang til Strange og Ellen er sikkert noget af det Skjønneste, som den danske Lyrik har frembragt) — hele denne Personlighed er fortræffelig opfattet og fremstillet med levende Sandhed og Objektivitet. Selve Dorrit, denne fantastiske Skabning, halvt Fantom, halvt Realitet, undfangen i et gruopvækkende Mysterium, opvoxen i et vildt Naturliv, forhexet af dæmonisk Tillokkelse og forstyrret af Lidenskab, tilsidst selv et Offer for sin eneste virkelige, men ubesvarede Kjærlighed, til Forsoning for alle de Ofre, hendes Indfald har kostet, ogsaa dette Billede synes os fattet med megen Følelse og gjengivet paa en Maade, hvorigjennem det Overnaturlige og det Menneskelige er blevet forligt, idetmindste til en poetisk Holdbarhed, om end ikke til en konkret Sandsynlighed. De enkelte Situationer i Værket ere — vi kunne gjærne sige *alle* — fremstillede med et mærkværdigt Talent; nogle — saaledes det Æventyr, som begynder Digtet, og Stranges Strid med Ellens Vogtere — ere helt og holdent af megen episk Styrke, andre, saasom Dorrits Død, af en gribende dramatisk Effekt.

Der kommer imidlertid noget aldeles Specifikt til, som giver dette Digterværk dets maaske mest udmærkede Forrang for Mængden af den Slags større romantiske Digte. Vi mene dels det særdeles veltrufne Tids-

kostume, hvori det Hele er blevet klædt paa . . . dels, og endnu mere, den uovertræffelige Lokalfarve, som Digteren har udbredt over sine Scenerier. Det er blevet ytret, at „Hjortens Flugt“ i Realiteten blot er en Slags Reproduktion paa større Lærred af „Træsnittene“, disse ældre smaa Romancer, gjennem hvilke Winther paa eengang hævede sig til saa høj Digterrang og indtog en Plads helt og holdent for sig selv paa det danske Parnas. Men Sandhed kan det ikke desto mindre være, og er det ogsaa, at det samme Element, som saa fremtrædende udmærker „Træsnittene“, nemlig Landskabsmaleriet, her i rigt Maal har faaet sig tildelt et Rum inden for Rammen, og vi kunne ikke se Andet, end at dette — saaledes som Winther *maler* — er skeet til det Heles synderlige Fordel. Der hviler saaledes over Digtet fra dets Begyndelse til dets Slutning en saa ægte dansk Himmel, der dufter overalt saa indtagende af Bøgeskov og Markblomster, der synger saa mange velbekjendte Hjemlandsfugle, hele Landskabet er i sine mindste Enkeltheder af sjællandsk Ynde, saa sandt, saa haandgribeligt og „hjemligt“, at Digterværket herigjennem fremfor Alt viser sig som en *national* Komposition. Man vil let kunne forstaa den Magi, som ligger heri, i Dette, at et Folk i Digtningen gjenkjender sig selv, føler, at dette just er dets Eget, og man kan saaledes ikke undre sig over, at den danske Almenhed har modtaget dette Digt med saa stor Begejstring. Chr. Winther er uomstrideligt en Mester af første Rang hvad det angaaer med nogle Penselsstrøg at male en dansk Natur; han har studeret den med et Øje, der ikke lader Noget uænset, og han gjengiver den med en Kjærlighed, en

Henrykkelse, for hvilket hans Sprog ogsaa byder ham de paa eengang simpleste og mest maleriske Udtryk i aldeles uudtømmelige Variationer."

Anmeldelsen slutter med at sige, at dette Digterværk ikke skal refereres, end mindre dissekeres; men det skal *læses*. Det er et Kunstværk af en saadan Rang, at Hvadsomhelst Kritikken end kan have at indvende imod en eller anden Enkelthed i det, saa ejer det i sin Helhed et retmæssigt Krav paa at finde Læsere, saa langt som den nordiske Tunge taler og forstaaes. Tillige er det et betydningsfuldt Fænomen i den Henseende, at det paa en sejrende Maade har beviist ogsaa for de mest Forsagte, at den Vind, som blæser gjennem den nye Tid, dog ikke aldeles — saaledes som Mange have paastaaet det — er en Scirocco for Poesien, men at „den glade Videnskab" endnu lever med friskt Liv og lever midt iblandt os, „en usynlig Lærke, klingende som en Klokke fra det blaa Himmelhvælv." —

Ogsaa privat strømmede Takken ind over Digteren. Den 1ste Dec. 1855 skrev *N. L. Høyen* til ham:

— Doch das bekannte Saitenspiel
mit Muth und Anmuth anzugreifen,
nach einem selbstgesteckten Ziel
mit holdem Irren hinzuschweifen,
das, alte Herrn, ist eure Pflicht,
und wir verehren Euch darum nicht minder.
Das Alter macht nicht kindisch, wie man spricht,
es findet uns nur noch als wahre Kinder.

— Se, det har Du nu gjort, kjære Ven! Din Strængeleg toner i „Hjortens Flugt", saa modig, saa fuld og frisk, saa yndig, at den ret kvæger Sjæl og Sind i denne fortrykte Tid, at den trøster og opliver. Det har den gjort

hos mig og Mine, og vi kunne ikke Andet end sende Dig den inderligste, hjærteligste Tak derfor.

Din N. Høyen.

Welhaven skriver: „Pris og Tak for „Hjortens Flugt“ med de prægtige Løb og Syner i Poesiens rette Trylleland!“

Den 4de Dec. 1855 skriver Fru *Heiberg* til ham[1]): „Professor Winther! Da jeg veed af Erfaring, at endog den Ringestes Tak kan være os kjærkommen, naar vi føle, at den er meent, saa kan jeg ikke tilbageholde at sende Dem min for Deres sidste, skjønne Gave. Det var mig ret saa forunderligt at læse dette Digt. Jeg blev paa eengang glad og rørt over i disse trykkende Tider atter at blive ført ind i Poesiens Land. Jeg forekom mig selv som Pigen i „Søstrene paa Kinnakulla“, der længe havde siddet indesluttet i Bjærget og nu med Eet hører Klokkerne ringe. Som hun, kunde jeg i min Glæde ikke tilbageholde mine Taarer ved at høre denne Lyd, den længe savnede Lyd. Ogsaa *Heiberg* har ret glædet sig over den Friskhed og Fylde i Form og Digt, som „Hjortens Flugt“ indeholder. Det skal være mig en Nydelse atter at læse det højt for min stakkels Svigermoder, der sandelig ikke mindre end vi Andre kan trænge til lidt Sollys i disse graa, prosaiske Tider, hvor saamegen Usandhed og Hensynsløshed træder En imøde[2]). . . . Nu har De . . . sendt mig baade Frugt og Blomster til min Opmuntring. Modtag derfor endnu engang min inderligste Tak.“

[1]) Breve fra og til C. W., S. 96. [2]) I disse Aar, da *Heiberg* var Teaterdirektør, led — som bekjendt — hun og han meget under forskjellige Teater-Bryderier.

Ingemann skriver: „Hjortens Flugt“ farer let og yndigt forbi Sjælen, om den endog ikke efterlader noget stærkt Spor.“ [1]) Skjøndt *Hostrup* mener, at man i dette Digt trættes af det evige Landskabsmaleri, regner han dog Chr. Winther for den bedste Skildrer af dansk Natur. [2]) Den Eneste, der — mig bekjendt — udtaler sig absolut nedsættende om „Hjortens Flugt“, er *Andreas Saint Aubain (Carl Bernhard)*, i hvis Dom der vistnok skjuler sig personlig Uvillie mod Winther fra deres Sammenkomster i *Rantzau-Breitenburgs* Hus. Han skriver til en Veninde, Fru *Jessen*: „*À propos*, har De læst „Hjortens Flugt“, som hele Verden er kommen i Extase over, og som jeg akkurat kan finde affattet i temmelig afrundede Vers og med livlige Naturskildringer af stille Solopgang og Maanenedgang. Jeg skammer mig over mig selv; men jeg solgte gjærne Bogen for halv Pris; thi mig har den kun interesseret lidet. Skandaleprædikenen til Grevinde *Danner* er spildt [3]), og der er mig for megen letfærdig og blaseret Kjærlighed i den; det kalder jeg ikke ungdommelig Friskhed, som Folk skrige paa, men forældet Affældighed, som har slaaet sig paa Hjærnen og ytrer sig i udskejende Fantasi. Men, da alle Andre ere af en anden Mening, giver jeg mig.“ [4])

Gotfred Rode sendte Winther følgende Tak [5]):

Der blev saa tyst i Lunde
og saa dødt under Gren,
og alle de Fuglemunde
de tav, een efter een;

[1]) Breve til *H. C. Andersen*, S. 342. [2]) Breve fra og til *Hostrup*, S. 460 og 485—86. [3]) Se II, S. 437—40. [4]) Personalhist. Tidsskrift VI, 3die Række, S. 166. [5]) „Digte og Sange“ af *Gotfred Rode*, S. 74.

der blev saa tyst i Sale
   og saa dødt under Tag,
som Sangen var lagt i Dvale
   og Harperne slaaet i Kvag.

Ej var hver Stræng dog indsovet,
   der bruste en Klang mod Sky,
saa vi maatte rejse vort Hoved
   og fatte Haab paany;
og, mens over Land den ganger,
   det lyder i Alles Hu:
Hin „unge Folmer Sanger"
   ham har vi jo endnu.

End har jo de Toner Mæle,
   end er ej den Harpe træt,
hvorved de danske Sjæle
   har smilet og har grædt;
de Triller er ej forstummet,
   men klart gjennem Skoven gaa,
hvori vi har fornummet
   vort eget Hjærte slaa.

End lokker han jo af Mulde
   Blomsternes mylrende Hær
og midt i den bitre Kulde
   hænger os Blade paa Træer;
„end let som før han sig svinger,
   „vi føler, at paa hans Fod
„er Sommerfuglevinger
   „og Solglimt i hans Blod."

I „Fædrelandet" hilses Winther med to Digte, et af hans Ven *Theodor Schorn*[1]), et af *H. C. Andersen*[2]); dette sidste lyder saaledes:

Han snitted i Træet — der dufter
af Kløver og Bøgens Blad;
han Hjorten jog — og der klang os
et dansk udødeligt Kvad;

[1]) 1856, Nr. 1. [2]) 1855, Nr. 282.

det er som den friske Rose,
det er som den modne Frugt,
saa rigt, saa sundt og saa lifligt,
og saa har det Tonernes Flugt.

En skjøn Dag, kort efterat „Hjortens Flugt“ var udkommet, traadte *Marstrand* ind i Chr. Winthers Stue, lagde en Bunke Tegninger paa Bordet og sagde: „Tak, Chr. Winther! Tak! Her kommer jeg for at betale Dem Skat. Vil De nu vælge ud heraf Alt, hvad De synes om.“ Det var ikke *Marstrand* mueligt at faa den beskedne Digter til at modtage flere end to af disse Mesterværker [1]).

Paa Opfordring af Frøken *Ada Monrad*, den senere Professorinde *Frederiksen*, tegnede *Skovgaard* Hjorten med Guldkors om Halsen, hvor den lyttende staaer paa Sletten, og dette broderede hun meget smukt paa en Pude og sendte sin Onkel den. Han modtog denne — som alle andre Gaver — glad og rørt, men med en vis Fornemhed, der maaske havde sin Grund i Generthed, og lagde den strax for sin *Julies* Fødder; medens Giverinden havde bestemt den til *hans* Værelse, fik den nu Hæderspladsen i Dagligstuesofaen.

Gik man paa denne Tid ned igjennem Kjøbenhavns Gader, saae man i Broderihandlernes Vinduer den flygtende Hjort broderet paa Puder og Tæpper, sommetider med Underskriften:

Den tog sig for at følge
sit eget Hjærtes Lov;
den kunde sin Lyst ej dølge,
men drog ad grønne Skov. [2])

[1]) Meddelt mig af *Henri Werliin*. [2]) Sml. Digtn. VII, S. 324.

I Boghandlervinduerne laa Billeder, hvis Motiver vare hentede fra „Hjortens Flugt". *Lorens Frølich* havde saaledes tegnet og udgivet sex saadanne. Ogsaa Maleren *Olrik* havde i Begejstring over Digtets Skjønhed givet sig i Lag med at fæstne sine stærkeste Indtryk af det paa Papiret; da Winther fik *det* at høre, indfandt han sig personligt hos ham og bad om at maatte faa dem at se. De tiltalte ham meget, og, da senere en ny Udgave af Bogen skulde ud, arbejdede han paa at faa illustreret denne med disse, men udenat Forlæggeren troede at turde indlade sig derpaa[1]. — *J. P. E. Hartmann, Heise, Rung* og Flere bidrog gjennem smukke Melodier til at gjøre Sangene i „Hjortens Flugt" populære. —

Christian Winthers Trofasthed overfor Barndoms-Indtrykkene fra Fensmark og Ulsø kommer paa den smukkeste Maade frem i „Hjortens Flugt", hvor han jo med Kjærlighed og Begejstring skildrer disse Egne. Strange kommer til at tjene i Møllen ved Bolefjord[2];

men nærved paa en Banke,
hvor der er lyst og frit,
man skue kan til Nord og Syd,
til Øst og Vest saa vidt,
hen over Axelhoved[3]),
til Stævns med stejle Bred,
til Vildbanegaarden,
til det lange, smalle Fed.

Da Møllerdatteren holder Bryllup, sendes der Indbydelser „til alle gode Grander, til Frende og til Ven i Roholt og i Faxø, i Axelhoved Sogn", og senere hedder det:

[1]) *Olriks* Meddelelse til mig. [2]) Det gamle Navn for Præstø Bugt. [3]) Det nuværende Lindersvold.

Og det var de Bønder
i Fensmark By,
fra Kalkerup og Sipperup[1])
de jubled højt i Sky;
om blomsterklædte Majtræ
de dansede i Ring
til Fløjter og Fidler
med de lystigste Spring.

Og senere:

De Spillemænd red foran
Majgreven og hans Brud;
i klaren Solskin Toget
smukt gik af Byen ud.
Til *Holmegaard* ved Mosen
det først skulde gaa;
Hr. Iver Bugges Godtøl
de vilde smage paa.

Enhver, der har læst „Hjortens Flugt", veed, at vigtige Begivenheder heri foregaa paa *Holmegaard*, der ligger i Dalen neden for Fensmarks Præstegaardshave. Vi føres endvidere til Susaa, vi stilles paa Højderne ned mod den i „En Ven" omtalte Sortesø, og der siges til os:

Ej langt fra Næstved strækker sig
en Højryg stor;
der Faaret gaaer og søger
sit tarvelige Foer;
forneden krummer Vejen
sig gjennem dybe Sand;
i Grøften, uden Rislen,
siver Kildens Okervand.

Overalt i dette Værk sætte Naturindtrykkene fra Chr. Winthers Barndomstid de skjønneste Blomster og Frugter; det er sandt Hvad han selv siger: „Det ligger ikke til min Natur at glemme".

[1]) Bægge disse to Byer ligge i Fensmark Sogn.

Dette sjællandske Digt havde han ønsket at synge for det ægte, uforfinede danske Folk. Da *Benny Spang* bragte ham en fornem Dames Tak for det, blev han ligefrem vred, ivrig og ilde ved det; han udbrød: „Det er en stor Fejltagelse! Jeg har aldeles ikke skrevet den Bog for det Slags Folk; jeg bryder mig ikke om at behage dem, da deres Roes er mig intetsigende, og jeg ønsker aldrig at have Noget med dem at gjøre." Han sang[1]):

Fortabt, forskudt, i Nød og Sorg,
mód Slot og Borg
jeg hæved bly min Stemme;
man naadigt fra Balkonnen saae,
man vendte sig og lod mig gaa;
— *der* var jeg aldrig hjemme.

Denne hans Udtalelse er i Samklang med en anden, som han slaaer fast i sin Henvendelse „Til en Digter" [2]), over hvilket Poem han som Motto har sat *Poul Møllers* Ord:

„Hvor Mænd i Atlashoser gaa,
er ej vor Plads"

og:

„Men det skal være Folkets Fryd og Taarer,
som klinger i den danske Digters Røst."

Winther siger her til Digteren:

„Hvis Du vil synge Dig til Glæde
„og ærlig Tak for Sangen faa,
„skal ikke Du i Hallen træde,
„hvor Fornemhedens Gud har Sæde,
„hvor Nøgler og hvor Stjærner gaa;
„thi *der* tidt Tankerne er spæde,
„og *der* tidt Hjærterne er smaa.

[1]) Sml. Digtn. X, S. 86. [2]) Smsteds II, S. 17.

„Har Du en Palme, blodomgødet,
„en Tidselvaand, af Blomster dækt,
„en Pil, ret kraftigt gjennemglødet,
„en Frugt, af Elskovssolen sødet,
„et Sværd med Klang og Sving og Vægt,
„o, Digter, Du skal ej forøde't
„paa en saa tam og udtømt Slægt."

Efterhaanden som han levede, blev han i mindre og mindre Grad Tilhænger af Adelen og de Fornemme; han fandt, de viste altfor ringe Interesse for aandeligt Liv og ofrede altfor Lidt paa Kunst og Videnskab; deres tilsyneladende Hengivelse dertil var gjennemgaaende kun Forfængelighed og Konveniens; Interessens Sandhed bevistes saagodtsom aldrig gjennem Ofre. Han siger[1]):

Hvad agter vel en pyntet Trop,
ved Naadens Solglimt klækket op,
en Mand, der skatter deres Kunst
som Bjældeklang og Taagedunst.
I denne Tryllekres med Mod
han trodsig som en Fremmed stod;
hans Øje skued skarpt og klart,
hans Skole var af anden Art.

Og atter[2]):

Saalænge jeg har Livet døjet,
har Skæbnen saadan mig det føjet,
at aldrig jeg mit Knæ har bøjet
for Nogen, nok saa højt ophøjet
og nok saa straalende i Tøjet;
thi Sligt mig ikke stak i Øjet.

Han blev tro mod sit Barndomsløfte om, at han ikke vilde indlade sig med Nogen, der stod over hans Stand[3]).

[1]) Sml. Digtn. V, S. 96. [2]) Efterl. Digte, S. 116. [3]) I, S. 83.

I Efteraaret 1855 flyttede Winthers ind i Store Kongensgade Nr. 52 og derfra i Oktober 1856 til Nørregade Nr. 35, 1ste Sal, det første Sted fra Petri Kirke op imod Volden.

I disse Aar havde den norske Højesterets-, senere Regeringsadvokat *Dunker* (f. 1809), der var meget indtagen i Winthers Digte og jo allerede tidligere havde lært ham selv at kjende[1]), opsøgt ham og blev nu Aaringer igjennem Gjæst i Familien Winthers Hjem. *Dunker* var en udmærket begavet Mand, en veltalende, glimrende, undertiden hensynsløs Advokat, elegant og bedaarende, ikke fri for det Dæmoniske og altid interessant. Winther nævner ham i „Dompappens Tak for Rønnebær“ [2]), hvor Fuglen siger til *Julie:*

I Kvarter og i Kvinter
sprang mine Toner, saa
den norske Mand og Winther
de undredes derpaa.

Fru Winther optog ham i høj Grad, og, ridderlig og fin som han var, gjorde han meget chevaleresk Kur til hende, hvilket blev optaget paa det Venligste. Han røbede stort Liv og den personificerede Dannelse. Ogsaa hans Døtre *Sophie* og *Mathilde* (hun blev senere gift med den filologiske Professor *P. O. Schjøtt* i Christiania) vare højt skattede hos Winthers. *Mathilde* var dejlig; Winther kaldte hende *„Nordstjærnen“;* hun fængslede ved sin „udtryksfulde Tavshed“, der tiltalte ham meget. Senere er hun optraadt som Forkæmperske for Kvindesagen og som frugtbar Forfatterinde[3]).

[1]) II, S. 210. [2]) Sml. Digtn. X, S. 134. [3]) Se *J. B. Halvorsens* „Norsk Forfatterlexikon“ V, S. 120—21.

I 1854 besøgte *Dunker* Winthers i „det røde Hus“, og ved Afrejsen derfra skrev han i Fruens Stambog:

Det milde Sind og den venlige Tale,
hvormed den fremmede Mand De mødte,
har svalet og lindret de Saar, som blødte,
og følger mig til mit Hjemsteds Dale.
Og Havet, som vælter de brede Vover
imellem Danmarks og Norges Lande,
og Tidens Bølge, som ruller over
det korte Besøg ved Sjællands Strande,
skal ikke bortskylle det kjære Minde
om Huset, det røde, bag grønne Linde.

Næste Aar er han sammen med Winthers paa Møen, og ved sin Afrejse d. 6te Septbr. skriver han da i samme Stambog:

Storken drager hver Høst saa langt,
langt bort til fremmede Lande,
den kommer tilbage hver evige Vaar
over Bjærge og dybe Vande
og søger det samme straatækkede Tag
og den venlige, lune Rede,
hvor alle dens kjære Minder bo
og dens straalende Sommerglæde.
Til fremmede Lande saa drager og jeg;
hver Sommer jeg kommer tilbage:
som Storken jeg søger det venlige Tag,
hvor jeg har mine Solskinsdage.

Da han næste Aar (1856) rejser bort fra Winthers, skriver han bl. A. til Fruen:

Alle mine Tanker de blive her,
alle de gode, fromme;
de blive i Deres venlige Stue,
de ville ej med mig komme.

Der er deres Hjem, *der* ere de født,
opfostred' af milde Blikke;
langt borte fra Dem, *der* vilde de dø;
til mit Hjem de følge mig ikke.

Hvor skal jeg udholde den Vinter lang
med de kolde, de mørke Dage,
naar ej min blaatblikkende Stjærne jeg seer,
naar mit Hjærte er her tilbage!

Og, naar den kommer, den næste Vaar,
hvor skal jeg min Sommer finde?
Hvor er da min Stjærne? Hvor er min Sol?
Hvor er *De*, min Veninde?

Dette Spørgsmaal blev besvaret med, at Fru Winther sammen med *Ida* besøgte Familien *Dunker* paa Malmøen i Christiania Fjord, hvor deres Landsted laa, og herfra gjorde de saa Udflugter op i Norge. Paa Malmøen var samtidigt med Fru Winther *Conradine Dunker*, D.'s Moder i Besøg, og de To blev meget kjærligt forbundne. Danske, som i denne Tid gjorde Fru Winther Visit i *Dunkers* Hus, blev kun lidet venligt modtagne; „han vilde have hende ganske for sig selv". Imidlertid var Winther alene i Kjøbenhavn, og det var ham ikke imod at leve lidt studentikost som i tidligere Perioder. Baade i den her omtalte Tid, som ogsaa i de følgende Aar, da hans Hustru og *Ida* gjorde Rejser — f. Ex. til Føhr — medens han selv blev hjemme, indbød han gærne Søndag Middag tre Personer, og blandt disse var altid *Constantin Hansen;* man fik da to Retter Mad og Dessert, og een af Retterne var der altid noget Mærkeligt ved; den hørte saaledes sjældent Aarstiden til. Efter sine italienske Rejser forstod han sig efter eget Sigende saa godt paa Madlavning, at „han havde kunnet paatage sig enhversomhelst Plads som Overkok". Fine Vine serverede han, og ved Bordet kredensede han altid selv Salaten. Efter Maaltidet kom man ind i hans Stue for *der* at ryge. Han tog da sin Paryk af, saa

man saae hans smukt byggede Hovedes Kranium, og derpaa iførte han sig en rød Turban; da det var hans Princip, at der mellem Venner ikke maa være nogen ængstelig Delikatesse[1]), saa lagde han Benene op paa sit Skrivebord, hvilket han meente var sundt for Fordøjelsen, og han vilde saa, at de Andre skulde indtage de Stillinger, som behagede dem bedst, hvilket de da ogsaa gjorde. Saa fortalte han meget livligt, mest fra sin første italienske Rejse, og *Constantin Hansen* faldt saa ind med tørt-morsomme Bemærkninger, afbrudte af smaa, korte Hostedrag. Winther kunde da le meget hjærteligt. Nogen Tid efter holdt Drosken for Døren, og Selskabet kjørte saa ud til Søndermarken; man stod af ved Foden af Frederiksberg Bakke og gik op til en afsides Bænk inde i Parken, før man naaede Hovedmidtergangen. Her tilbragte man et Par Timer i stor Gemytlighed og kjørte saa atter til Winthers Hjem, hvor der blev drukket Te og derefter skænket italiensk Vin. Fine Cigarer excellerede han i og havde store Regninger paa denne Vare, ligesom ogsaa for Drosketure; det gjaldt om at faa disse betalt ved Forskud fra Boghandlere, og han ønskede ikke, at hans Hustru fik Noget at vide derom.

Winther glædede sig over, at hun, „Gud være lovet, havde det prægtigt i Norge.“ Han skriver til hendes Søster, Fru *Monrad*[2]): „Det forekommer hènde, som om hun dagligt bliver stærkere, hun bader hver Morgen, er i Luften og spadserer og gaaer — ifølge Husets Skik — tilsengs Kl. 10. Dertil kommer, at Advokat *Dunker* som en trofast Ven strængt vaager over hende og ikke

[1]) Breve fra og til C. W., S. 10. [2]) Smsteds S. 99.

tillader de Andre at trække hende til Noget, som kunde skade hendes Sundhed, f. Ex. Søture til Christiania og Deslige. „Jeg føler“, siger hun . . . ., „at jeg bliver stærk i Dagetal og saa fed, at Du ikke strax vil kjende mig.“ Er dette ikke guddommeligt?“ Dette Ophold indtraf, kort efterat Forholdene med *Henri Werliin*, der endnu opholdt sig i Altona, vare blevne ordnede, og Winther siger da: „Naturligviis bidrager, foruden al denne *udvortes* Ro, ogsaa den nu indtraadte *indvortes* Sindshvile til at styrke hendes ved en saa langvarig og smertelig Spænding og idelige Skuffelser svækkede Helbred. Gud skal loves, der kommer nu — haaber jeg — en god Tid for hende.“

Han sender hende en Hilsen paa Vers, hvori han siger[1]):

Jeg seer Dig hisset tydeligt
at gaa langs mørke Graners Mur;
det klæder Dig saa nydeligt
at færdes i den fri' Natur.
Paa Møen, ved „Dejligheden“,
i „Røde Hus“, ved gamle Rom,
hvorhen saa Lejligheden
Din Fod paa Vandring førte om,
i Skov, i Dal, paa Høje,
Du i Din Kjole, hvid som Sne,
var altid for mit Øje
saa ubeskrivelig sød at se! —
Jeg seer Dig ensom vanke
og plukke hist og her et Blad;
jeg tænker mig Din Tanke
og haaber, den er frisk og glad;
jeg tænker mig Dit Hjærte,
jeg veed, at det er ømt og stort,
og haaber, at for Smerte
det nu er lettet og frigjort,

[1]) Sml. Digtn. III, S. 256—57.

saa Du kan rigtig nyde
med Frejdighed, i fulde Drag,
det Bæger, som Dig byde
Nordfjældets Alfer Nat og Dag.

Den 16de Aug. skriver *Dunker* deroppe et Digt til Fru *Julie* og siger deri, at Bjærgene altid i Frastand ere skjønne, men, kommer man dem nær, ere de nøgne og skarpe uden Hvile for Vandreren; han ender da saaledes:

„Mit Hjærte er saa vildsom en Egn
med Taage og Klipper kolde,
hvor Stormen tuder, og hvor at bo
Slet Ingen kan udholde.

Du sidder derinde, Du hyller Dig ind,
kan ej Dig mod Stormen beskytte.
Hold ud! Hold ud! Ved Klippens Rod
der har jeg Dig bygget en Hytte!

Og, naar det blæser og Haglen slaaer,
og Sne dækker Dale og Høje,
vil Stormen lægge sig, Isen tø
for Straalerne fra Dit Øje.

Maaske det kunde sig da saa vende,
skjøndt ej Hvad Du søgte Du fandt,
at Klipperne syntes Dig mindre vilde
og Taagerne stundum svandt.

Er en Mands Erkjendelse af det i Sandhed Ædle og Skjønne af mindre Værd, fordi han gjennem Vildfarelser og Lidelser har maattet kæmpe sig frem til den rette Erkjendelse?

Gaaer ikke Vejen til Sandhed, Skjønhed og Harmoni gjennem Vildfarelser, Mangler og Mislyd?

Er det billigt, at Aftenen bebrejder Dagen, at ikke dens Morgen har været ligesaa straalende som den?

Tænk paa dette, Julie, saa vil De maaske kunne

se tilbage paa Deres Ophold i den skinnende Bugt med lignende Følelser som de, hvormed jeg altid vil mindes og takke Gud for disse straalende Dage."

Venskabet fortsattes usvækket til *Dunkers* Død d. 28nde Juli 1870. —

Paa den Tid, vi her befinde os i, — og navnlig under Winthers Ophold paa Nørregade — begyndte de noget mere end tidligere at „føre Hus". *Ida* var jo nu en voxen ung Pige, der holdt meget af Selskabelighed og Afvexling, og i Slutningen af 1857 kom *Henri*, 20 Aar gammel, tilbage fra Hamburg og tog Ophold i sin Moders og Stiffaders Hjem. Winther havde under hans Fraværelse korresponderet med ham; den 30te Juli 1857 skriver han til sin Svigerinde Fru *Monrad*[1]): „Jeg har i denne Tid faaet et Par højst elskværdige Breve fra *Julies* Søn, naturlige, fornuftige, kjærlige. Det lader til, at han med sin hele Sjæl nu er hos sin Moder og Hvad der tilhører hende." En mere opofrende og deltagende Stiffader end den, *Henri* havde faaet, skal vanskeligt kunne nævnes. Chr. Winther gjorde Alt, hvad han formaaede, for at uddanne dette unge Menneske; han læste og samtalede med ham, der nu vilde uddanne sig til Polytekniker, og som Løn fik han da ogsaa stor Hengivenhed fra *Henris* Side. Der blev ofret det mest Tænkelige i Retning af at gjøre Hjemmet tiltrækkende for ham. Hans Moder bad ligefrem alle *Idas* unge Veninder om, at de vilde være saa elskværdige som muligt imod ham, og selv drog hun alle hans Venner tilhuse. Torsdag Aften var der hver Uge „aabent Hus", hvor de Unge kunde møde Notabiliteter som *J. L. Hei-*

[1]) Breve fra og til C. W., S. 99.

bergs, Skuespillerinden Fru *Julie Sødring* og hendes Mand, Pædagogen *Fr. Lange* med Frue, og Flere. Winthers satte mere og mere Pris paa Fru *Lange*, der var ualmindelig begavet, havde stor Sjælegratie og nok ogsaa var Forfatterinde, skjøndt hun — saa vidt vides — ikke har udgivet Noget. At hun skattede Fru Winther, fremgaaer af Følgende, som hun har skrevet i hendes Album: „„Eine schöne Menschenseele finden, ist Gewinn". Lad disse Ord af *Herder* minde Dem om Hvad De er for Deres Veninde *Louise Lange*, født *Paludan-Müller*." Af Yngre kom der blandt Andre *Julius Lange*, Arkitekten *Ludvig Fenger*, *Sophus Birket Smith*, *Gotfred Rode* og Maleren *Olrik*, der imidlertid hurtigt trak sig tilbage, da han ikke følte sig tiltalt af Husets Damer; derimod holdt han meget af Winther, helst dog, naar han havde ham uden for Hjemmet; „thi det var, som han legede komme Fremmede i sit eget Hus". Ved de ugentlige Aften-Sammenkomster var Serveringen ikke overdaadig, men ret elegant, Alt, hvad man fik, var meget godt, Fruen var en udmærket Værtinde, og man lod til at befinde sig vel. De unge Piger *der* kunde Winther nok give sig af med, dog aldrig som Kurmager; han forekom dem mest fornem-retirée. Han formanede disse Frøkener til aldrig at foretrække de komplimenterende Herrer — de meente dem det ikke godt; det vidste han maaske af egen Erfaring. Det morede ham at spørge *Idas* Veninder Hvem af de unge Mandspersoner, som kom *der* i Huset, de syntes bedst om; da Flere nævnede en ung Mand med en lyrisk Natur, sagde han: „Det er jo ingen Mand, Alt er for blødt hos ham, der er endnu Noget af Sutten i Munden paa ham." Selv

var han jo sleben og kavalérmæssig; men det Samme kunde han ikke døje hos Andre, tværtimod: han holdt af det Knortede, Knudrede, Uhøvlede, og han havde stor Passion for det Retskafne, Paalidelige, Kraftige. „Kagemennesker", sagde han, vare ham en Vederstyggelighed. I et Brev siger han: „Jeg kan forbandet godt lide en saadan jævn, kraftig, naturlig Natur". Andensteds[1]):

Jeg kan ej rigtig døje
det altfor fine Spind,
mig er det Djærve, Drøje
mer efter mit Sind.

Han er ganske enig med den unge Jomfru i hans Digt „Et Par", naar hun, idet hun tænker paa Vikingen, siger[2]):

Jeg væmmes ved den flove Hær,
som dægger og som klapper;
hans ene Haand er Mere værd
end tusend slige Labber.

Jeg vamles ved den Bejlerflok,
den pyntede, den frække;
jeg har nu faaet Mer end Nok
af disse glattė Gjække.

Tvi for en Mand, saa spinkel snørt
om Livet, fast som Hvespen!
Tvi for en Tale, saa fremført
med Knurren og med Læspen!

Flere Gange skildrer han sit Ideal af en Mand. Først selve Menneskeslægtens Fader[3]):

Stolt i Edens Have stod
Adam i sin Styrke,
Kinden varm af Ungdomsblod,
Lokkerne saa mørke;

[1]) Sml. Digtn. X, S. 266. [2]) Smsteds VI, S. 129. [3]) Smsteds I, S. 6—7.

Kraft er i hans Lemmer sat,
Skuldrene er brede,
Ørknens Tiger flygter brat
for hans Øjes Vrede.

Se, Hyænen dristigt han
klapper bag dens Øre,
han den barske Løve kan
ved dens Manke føre;
tæmme kan han, stærk og snild,
Skovens Elefanter;
ak, men selv han er saa vild
som en spættet Panter.

Da nu „den ranke og dejlige Eva“ er bleven skabt, hedder det:

Hendes blide Stemme lød
i hans Hjærtes Mørke;
hendes hulde Ynde brød
al hans vilde Styrke;
rolig blev den stærke Mand,
Skjønhed mon ham binde;
stum af Glæde stirred han
paa den favre Kvinde;
og hans Hjærtes Diamant
blev af Elskov grebet;
den var raa, men hver en Kant
herligt blev afslebet.

Andengang skildrer han *Manden* saaledes[1]): „Han er høj, kraftig bygget, meget velskabt, bredskuldret, stærk som en Bjørn og dertil færdig i alle muelige ridderlige Øvelser. Som de fleste Kæmper er han af Gemyt meget sindig og rolig, og der hører en stærk Dosis af Fornærmelse til at vække hans Vrede; men, skeer dette engang, da kan man rigtignok ogsaa føle sig noget ængstelig ved at være i Nærheden af ham. . . . Efter

[1]) Saml. Digtn. IX, S. 6.

min Smag maa jeg kalde ham et smukt Mandfolk." *Mandens* ideale *Ydre* skildrer han saaledes[1]):

En dejlig Karl, saa rank og bold!
Halvvejs en Zeus og halv Apoll!
Lig sort Agat det stolte Øje,
det kruste Skjæg, og om den høje
den stærke Pande faldt Lokker rige —
med hvælvet Bryst og Ryggen lige,
med Laar og Ben, fuldendt i Form!

Chr. Winther holdt altid paa det Naturlige; han vilde, at hver Ting — baade i Digtningen og i Hverdagslivet — skulde nævnes ved sit rette Navn. I sin Fortale til „Kæmpeviser" (1840) tager han Parti for de gamle Folkesanges *naturlige Udtryksmaade* og taler nedsættende om det Pæne og derved altfor Flove; han siger: „Vilde man lade sig støde af det Barokke, det æventyrlig Gigantiske, det Usandsynlige, det Grumme og Blodige, vilde man bortskære og indskyde, omarbejde og polere, for ved saadanne „tidssvarende" Forandringer at tvinge de gamle Sange til at opfylde de samme Fordringer, man nu plejer at gjøre til et veldrejet, pyntet og slikket moderne Poem, saa vilde ogsaa det gamle karakteristiske Præg aldeles udslettes og vanskabes, den yndige jævne Enfoldighed gaa tabt, hin Oldtidens hellige Duft, som allevegne her aander os imøde, forsvinde, og de nye Lapper, hæsligt forstyrrende ethvert Indtryk, overalt skinne frem. Til en saa formastelig Forgribelse paa Noget, der bør være enhver Dansk helligt, vilde jeg, om jeg end besad nok saa stor teknisk Færdighed, ikke laane Hænder." Ligeledes siger han senerehen: „Om Rimene ere regelmæssige eller ikke, synes mig at

[1]) Saml. Digtn. VI, S. 79.

være en Sag af saare underordnet Vigtighed, og for hvis Skyld man Intet bør opofre." — I et utrykt Brev til *Liebenberg* siger han om nogle Digte, at Formen vistnok hist og her har sine Mangler, men at dette endogsaa er ham kjært; værre var det, hvis de vare pyntelige og glatte og rigtige. Denne Glæde ved det Oprindelige hørte hans Geni til. Den sporedes i hans Vers og i personlig Omgang med ham. Han fordrede saaledes altid Naturlighed i Ordenes Udtale. Han gav sig meget af med at rette det Sprog, de unge Piger, som kom i hans Hus, førte. Den kjøbenhavnske Udtale — f. Ex. af *a* som *æ*, eller *i* som *æ* — hadede han og paastod bl. A., at man skulde sige *Siælen*, ikke *Schælen*, *siælden*, ikke *schjælden*. At der i hans eget Hus blev talt om hans digteriske Frembringelser, taalte han ikke. Jeg kommer derved til at mindes en Anekdote. Den engelske Digter *Matthew Prior*, der var Englands Gesandt ved det franske Hof, lod sig engang vise Versailles Herligheder og iblandt Andet nogle af *Le Bruns* Malerier, der forestillede *Ludvig den Fjortendes* Sejre. Da vedkommende Cicerone spurgte *Prior* om *Vilhelm den Tredies* store Bedrifter ikke ogsaa vare at se i det engelske Residensslot, fik han til Svar: „Nej, Mindesmærker om min Herres Storhed seer man overalt — undtagen hjemme hos ham selv."

De unge Piger mærkede — ligesaalidt som Andre — ikke meget til *Poeten* i Christian Winther. *Benny Spang*, som var i Besøg hos ham paa Landet, stod en Aften og saae op mod Stjærnehimmelen; han kom da bagfra og sagde: „Hvad er *det*, De *der* gjør, lille *Benny?* Staaer De og tilbeder Stjærnerne? Hold De

Dem til Jorden! Det er mere solidt!“ „Det sagde han i en underlig Tone, som om han vilde fornegte de højere Magter.“ En anden Gang spurgte han en Fader: „Hvorfor bliver Deres smukke og elskværdige Datter ikke forlovet?“ Der blev svaret: „Det maa jo *hun* om; hun vil følge sit Hjærte.“ „Bah, Kjære,“ svarede han, „saadant Noget troer *jeg* ikke paa.“ Dette lyder ligesaa underligt, som naar Erotikeren *Jens Baggesen* raader sin Søn til, at han ved Valget af en Ægtefælle snarere bør lade Hovedet end Hjærtet raade. Man tænke sig, at Christian Winther ikke troede paa, at en rigtig ung Pige vil følge sit Hjærte!! Det var i det Hele taget ofte, som om han vilde irritere Folk ved at sige Noget, der stod i den kompletteste Strid med de Anskuelser, han kom frem med i sine Digte. Han udtalte ogsaa, at han ikke rigtig troede paa en virkelig poetisk Livsopfattelse hos Folk i borgerlige Stillinger. Selv lagde han stærkt Mærke til de mere prosaiske Ting, f. Ex. Folks Dragt, og kunde gjøre Indvending mod en Hat, en Frisure eller Sligt.

Omtrent alle de Unge, som kom i Winthers Hus, flokkedes om Fruen; Alle laa de paa Knæ for hende og vare fortryllede af hende. Hun udfoldede da hele sin bedaarende Elskværdighed; men hun kunde ikke lide, at man spurgte hende om hendes Alder; saa svarede hun, at hun i al Hemmelighed vilde betro Vedkommende: hun havde fyldt 20 Aar. Det var ikke hendes Aandrighed, ikke Dit eller Dat, men Noget, som kaldes ubeskriveligt, de følte sig henrevne af; de maatte sande hendes Mands Ord til hende[1]):

[1]) Sml. Digtn. III, S. 143.

Det er jo — som jeg tidt har sagt:
Alt, hvad sig til Dig nærmer,
beruset af Din Yndes Magt
hengiver sig og sværmer.

Winther siger om sig selv, at han er jaloux[1]. Ja, han havde ogsaa Grund til at være det; men han troede sin Hustru saa godt, at over for hende udeblev alligevel Jalousien. Han siger ogsaa[2]:

Dog skulde for min Dolk, mit Skud,
hver Din Tilbeder bløde,
saa rydded jeg for Mange ud,
og Verden blev for øde.

Det var altid, som om han var glad ved den Lykke, hans Hustru gjorde. Alle de Mennesker, hun syntes om, var han umaadelig venlig imod, og man mærkede altid meget mere paa ham end paa hende, hvorledes hun var tilsinds. Han, der ellers — som de fleste fine Naturer med svage Karakterer — var taalsom, hensynsfuld, sagtmodig og fredelig, kunde udtale haarde Domme over Personer, der vare hende imod.

Alt i det wintherske Hus havde sine Perioder, og i en saadan beskæftigede man sig slet ikke med Andet end den ene Gjenstand, man nu var optagen af. Saaledes kan nævnes *Walter Runebergs* Periode, *Ernst Sars's* (*Welhavens* Søstersøn), den sorte Hunds, *Carl Snoilskys* osv. Disse Personer kom der da daglig og vare Eet og Alt i Huset. Var saadan en Periode forbi, gjorde de huslige Besværligheder sig mere gjældende. *Ida* — og derigjennem hendes Moder — var som oftest misfornøjet med deres Boliger og vred paa dem, der

[1]) Sml. Digtn. III, S. 143. [2]) Smsteds S. 144.

boede i Etagen ovenover. Det kunde hændes, at de To tvang Chr. Winther til at opsøge Vedkommende og forlange fuldkommen Ro. Han ringede heftigt i Klokkestrængen; men, næppe kom Beboerne den yndede Digter venligt og ærbødigt imøde, før den indblæste Vrede forsvandt, og meget mygt bad han om Hensyntagen til dem nedenunder, „da de vare saa nervøse“. — Som Følge af Misfornøjelse med Husfællerne vilde Winthers meget ofte flytte. Derfor siger ogsaa Winther i et utrykt Brev til *Liebenberg* (1867): „Vort Logi; thi en Bolig finder vi aldrig.“ Fra Nørregade, hvor de vistnok tilbragte deres lykkeligste Ægteskabsaar (1856—60), drog de til Nørrevold og derfra 1861 til Filosofgangen Nr. 89, 2den Sal, den store, røde Gaard mellem Løngangsstræde og Stormgade, *der*, hvor Winther som Student havde boet hos Fru *Hellesen*[1]). Her havde han nu sine to smaa Værelser ind til Gaarden, Sove- og Studerekammer, hvor han tilbragte den største Del af Dagen. Det er denne Bolig, *Snoilsky* omtaler i sit Digt „Chr. Winther“[2]):

Ja, där har jag „Fruens Stue“,
Skaldehälsning, öppen famn —
och nu komma *Henri*, *Ida*, —
vilsna fågel, här är hamn!

Och jag ser alltsammen åter
varmt i eftermiddagsken:
Heibergs, *Monrads* hvita byster,
Skovgaards lilla Roma-scen.

Prydlig i Amagerdräkten
Stine kaffebrickan bär;
svarte rapphönshunden vänligt
några smekningar begär.

[1]) Se I, S. 139. [2]) „Dikter“, 1897, S. 177.

I den öfversta etagen
finns en kammare för sig;
ofta nog är dörren reglad,
men det gäller icke mig.

Skaldevän, det er Din verkstad!
Kom jag plötsligt på besök,
såg jag sångmön skyggt försvinna
i ett ljusblått flor af rök.

Och jag hörde Dig förtälja
hvad Du lefvat, hvad Du sett,
Aarestrup och *Poul Møller*,
mångt och mycket, ljuft och ledt.

Fra denne Bolig flyttede Winthers saa i 1864 til Hjørnet af Raadhusstrædet og Kompagnistrædet, næste Aar til Kronprinsessegade, næste Aar til Nørrevold og atter næste Aar til Løngangsstræde.

Det sympatetiske Samliv med fælles Interesser, som Chr. Winther havde haabet at føre med *Henri Werliin*, blev ham en Skuffelse. *Henri* var godmodig, trofast og sanddru, men ikke egentlig fin af Natur; og hans hele forrykte Opdragelse havde jo ikke kunnet raade Bod herpaa. Han holdt meget af „Brandere“, som vare Chr. Winthers — og tillige hans Moders — Rædsel; han improviserede daarlige Vers, som hans Stiffader i sit Hjærte foragtede, hans Stemme var lidet tiltalende og hans Latter saa voldsom og skrattende, at det tidt, naar den kom til Udbrud, bragte Winther til gysende at trække sig sammen. Denne søgte først at opdrage ham ved Finhed; men, da dette ikke lod sig gjøre, gik han over til Sarkasmer, men Alt uden egentligt Resultat. Winther holdt dog virkelig af ham, og *Henri* følte vedvarende varmt for Stiffaderen. —

Winther siger i et Digt[1]):

Vi Alle Tornekronen faa
i Livet med fra Morgenrøden;
dog Roserne, som er derpaa,
gjør, at den bæres let til Døden.

Han kalder — som før sagt — *Julie* for sin Rose, den rødeste, den mest duftende; men Tornen derved var *Ida*, og denne Torn stak ham tidt haardt. For Rosens Skyld taalte han Tornen, som næsten altid maatte være ham lovlig drøj. Hun var allerede i tidlig Tid temmelig forrykt; hendes Hovedskal var saa unormal, at Sindssygelægen *Jessen* fra Kiel ønskede, han, naar hun var død, kunde faa den til Undersøgelse; hun manglede næsten ganske Baghovede. Tusende Daarskaber havde hun for; ofte opførte hun sig højst uopdragent; og Moderen saae til sin Sorg sin Mands uheldige Egenskaber mere og mere gaa igjen i Datteren. Hjemmet gjorde *Ida* uhyggeligt; hun vilde altid være Nummer Eet og forlangte at blive ubetinget lystret. I hendes Nærværelse turde Ingen sige sin rigtige Mening, da det gav Anledning til Scener. Værst var hun mod *dem*, hun holdt mest af: sin Moder og sin Stiffader; naar hun saa havde været rigtig „uartig“, søgte hun at gjøre det godt igjen ved Gaver, som det da forresten var en af hendes gode Egenskaker gjærne at ville give bort, en Arv, hun havde faaet efter sin Moder. Timer igjennem sad hun og klimprede falskt paa Klaveret til uendelig Lidelse for den fint musikalske Winther; hun var evig urolig og aldrig tilfreds i sine Forhold; bestandigt higede hun ud fra Hjemmet. For Teatret havde hun stor Pas-

[1]) Sml. Digtn. III, S. 217.

sion, og Gjenstandene for hendes evindelige Forelskelser vare ofte Skuespillere, som da maatte indbydes *der* i Huset. Hun var — som i Alting — yderliggaaende ogsaa i sine Kjærlighedsytringer. Winther oplevede alle hendes Extravagancer, krympede sig til det Yderste, men tav stille. Hendes Moder saae godt de store Skrøbeligheder, der karakteriserede hende; men Moderligheden gjorde Alt for at dække over dem og tage dem i Forsvar. Som Fru Winther vilde have, at Sønnen skulde være aandrig, saa vilde hun, at Datteren skulde være barnlig-naiv, og dette udartede til Karrikatur. *Ida* forlovede sig ret hyppig, og hun havde Magt til at fange en Mand, men aldrig til at holde ham fast. Saa maatte Winther paatage sig at afvikle og ordne Forholdene. „Han var paa eengang sin Hustrus og Datters Bybud og opvartende Kammerjunker. Naar *Ida* vilde paa Tivoli, maatte han følge hende, vilde hun ind i et Telt og betragte Hottentotterne — han maatte med, skjøndt han tydeligt kunde se, de Allesammen vare fødte i Antoniestræde. Vilde hun i et Sekondteater og se en af sine „Flammer“ spille daarlig Komedie, Winther maatte være hendes Kavaler, og, ønskede hun sammen med sin Moder at deltage i et Karneval, han maatte ofre sin Nattesøvn, hvis da ikke en enkelt Gang en Ven som Professor *Carl Holten* tilbød sig; naar de saa tog bort, sagde Winther: „Aa, Gud give, jeg havde Jer vel hjemme igjen!“.“

Alle disse Urimeligheder bar han med Engletaalmod; for sin Hustrus Skyld taalte han Alt, saaledes som Den gjør, der virkelig elsker. Naar der i *Liebenbergs* Fortale til „Breve fra og til Chr. Winther“ siges,

at han fandt en Glæde i at fortælle sin Datter, lige fra hendes Barndom af, alle komiske Historier og Indfald, der kom ham for Øre, og at høre hendes hjærtelige Latter derover, saa er dette vist sandt; men, naar der tilføjes, at han ofte sagde: „Er jeg forknyt, hæves jeg igjen, naar jeg blot hører *Idas* Latter“, saa er dette rigtignok kun meget tynd Sandhed, skrevet ned for at tilfredsstille en Moders Fordringer, og skrevet af denne selv, ligesom hele den Fortale, hvori denne Ytring forekommer[1]). Det tør vist ansees for sikkert, at Winther tidt — baade mundtligt og i Breve, som hans Hustru fik at læse, — udtalte sig gunstigt om *Ida*, kun for at glæde *Julies* Hjærte. *Ida nedtrykte* ham langt, langt oftere, end hun *hævede* ham. Der foreligger jo paa Tryk en hel Del Digte til hende; de ere tydelig nok pinte frem *invita Minerva,* maaske paa Moderens Opfordring, i alt Fald for at glæde hende; virkelig Sympati aander intet af dem. —

Ganske naturligt spørger man: „Var det et Savn for Winther, at han ikke havde Børn i sit Ægteskab?“ Herom har han vist aldrig udtalt sig direkte; men den Gemme med Frugtbarhedens Symbol, som han havde givet sin *Julie,* talede jo sit tavse Sprog om hans Ønsker, og man kan drage Slutninger af hans store Kjærlighed til Børn. Da han i 1842 opholdt sig hos sin Stiffader i Maribo Bispegaard, var hans Stifsøster, Fru *Bredsdorff* fra Sorø, *der* samtidigt med ham; hun havde sine to smaa Piger med sig, og deres Værelse stødte op til hans, saa hun kom tidt med sine Døtre ind og besøgte ham. En Dag stod hun i hans Stue og havde

[1]) Jeg ejer den selv med hendes Haandskrift.

sin lille Pige paa Armen; han gav sig til at lege med Barnet og udbrød da hjærteligt: „Der er ingen Skat i Verden at sammenligne med saadant et lille Barn“. Fru *Bredsdorff* pegede da paa hans Bøger og sagde: „Det er *Dine* Børn!“ Næsten ærgerlig svarede han: „Aa, jeg vilde give Dig Alt for saadant et lille Barn.“ [1])

Hvor han i „Annette“ skildrer sit Ideal af et Hjem, som han sammen med sin Hustru kjører tilbage til fra Selskabet, siger han[2]):

Rask, min Hest! Du hjemme finder
Hø og Havre i Din Stald;
dybt i Søvn med runde Kinder
bægge Børn vi favne skal;
Pigen seer jeg alt, den lille,
smilende og hvid og rød,
from og stille,
Lokken gul og silkeblød.

Og den tykke Dreng jeg hører
trodsigt knurrende, naar han
heftig sig i Kurven rører
og ej strax sig vende kan.

Da hans Hustru saa spøgende siger:

Aa, min Herre skulde nødig
skjænde paa sit eget Kjøn,
uærbødig
tale om sin stolte Søn,

svarer han:

Jo, Annette, jeg maa elske
hende meget mer end ham!
Drenge blive snart rebelske,
Piger er lig fromme Lam;
og, naar Knøsen alt er Herre,
staaer hun end, et barnligt Skrud,
sandt, desværre,
tidt forladt i Storm og Slud.

[1]) Meddelt mig af Fru *B.s* Datter, Professorinde *Lange*. [2]) Sml. Digtn. V, S. 148—49.

I „Gaston den Gode“ skildrer han Fru Agnes's Børn i Vuggen paa en noget lignende Maade som ovenfor[1]):

Den Ene, sort af Haar og bleg,
med knyttet Haand, sig krum mod Væg
og mut og trodsig vender;
men En, guldlokket, fri og frank,
som Æblet trind, som Druen blank,
mens Brystet kraftig steg og sank,
laa *der* — med aabne Hænder.

I „De to Kusiner“ skildres Drengen, der gaaer og leger med sin Bue,

og han er blond, og han er vild,
men kløgtig, fuld af Løjer;
kun Fruens milde Moderblik
hans stærke Villie bøjer.

Og fra sin bedste Leg han tidt
sig ind til hende sniger;
der sidder han, mens Øjet ej
fra hendes Aasyn viger.

Han fritter da om tusend Ting,
om Folk i Bondebyen,
om Stjærnen, Maanen, Hest og Lam,
om Blomsten og om Skyen.[2])

I „Flugten til Amerika“, „Dansen i Skoven“, „Alfernes Plejesøn“, „En Sanger“ og flere andre Steder spores den samme Følelse for Barnet, saaledes ogsaa i de mange Børnebøger, der ere udgaaede fra hans Haand, og der kan jo ikke være Tvivl om, at han, der elskede sin Hustru højt, ogsaa gjærne havde seet hende som *Moder* til deres fælles Barn. I hans Digt „En Mand og en Kvinde“ siger Kaziken klagende til sin Hustru[3]):

[1]) Sml. Digtn. IV, S. 141. [2]) Smsteds V, S. 86. [3]) Smsteds IV, S. 116.

Du skød ej Kvist, som vorde kan ėn Stamme,
Du bar ej Blomst, som vorde kan til Frø;
min gamle Slægt, lig Jægerbaalets Flamme,
vil uden Næring slukkes brat og dø.

Hvis Winther selv personligt har følt det saaledes, er hans hele Adfærd dobbelt elskværdig. I den nylig omtalte Fortale til „Breve fra og til Chr. Winther“ siges der: „Mildhed og Kjærlighed er det Indtryk, som Betragtningen af Chr. Winthers Liv har efterladt hos alle Dem, som kjendte ham nøjere“. Denne Ytring er — som sagt — nedskreven af Fru Winther, og den er fuldkommen sand. Han havde Ret til at erklære sig selv for at være „et meget medgjørligt Væsen“ [1]). Han har engang sagt, at „Flid, Kjærlighed og Ydmyghed maa være Sjælen i enhver, selv den mest begavede Kunstners Liv“ [2]), og denne Regel gjennemførte han i sit eget. Han var rørende elskværdig, overbærende og resigneret i sit Hjem. I disse Forhold passede paa ham Hvad han selv siger om Frank i „Et Rejse-Æventyr“ [3]): „Vistnok var han ikke af det Slags svage Mennesker, der, fordi de ikke formaa at beherske deres Mismod, saa let støde an mod de udvortes Forhold, blive sære, forbitre Andre Øjeblikkets Frugt og forværre deres egen Tilstand. Tværtimod søgte han at skjule for Andre de Skyer, som formørkede hans Himmel.“ Aldrig nogensinde forløb han sig, men havde fuld Magt over sig selv. Hans Ridderlighed viste sig mod Alle, fra *Julie* af og ned til ethvert Tyende; han fordrede saaledes altid, at enhver Kvindeperson i Huset skulde gaa foran ham

[1]) Breve fra og til C. W., S. 229. [2]) Sml. Digtn. IX, S. 224.
[3]) Smsteds VIII, S. 10.

ind ad en Dør. — Om Morgenen stod han, der almindeligviis sov i sit Studereværelse, sent op og indfandt sig da ved Frokostbordet Kl. 11 uden at være iført den grimme, store Paryk, han ellers bar, men kun med en rød Fez paa Hovedet, saaledes som han er fremstillet paa *Skovgaards* Billede fra Rom. Han havde altid et venligt Smil til alle de Tilstedeværende og et Haandtryk og Kys paa Panden til *Julie,* hvem han ængsteligt spurgte om, hvorledes hun havde sovet. Kunde han læse et eneste bekymret Udtryk i hendes Ansigt, var Humøret borte, og der hørtes et dybt Suk fra ham. Efter Maaltidet trak han sig tilbage til sit Værelse og arbejdede saa *der* en lille Tid, indtil han omkring Kl. 1 spadserede ud; i mange Aar indfandt han sig da i „Røde Lygte", en Kafé i Vimmelskaftet, og derfra gik han til „Fædrelandet"s Kontor paa Højbroplads, hvor han fulgte med Tidens Begivenheder. De enkelte Dage, da *Gjødwad* ikke selv kunde være tilstede *der,* havde han altid paa et bestemt Sted lagt en Cigar til Chr. Winther. I 1855 skriver denne fra Rom til *Liebenberg*[1]): „De kommer vel stundum til „Fædrelandet"; bring saa baade *Gjødwad* og *Ploug* hjærtelige Hilsener fra mig, og siig den Første, at jeg mangengang om Morgenen i Distraktion siger til mig selv: „Det skal jeg dog spørge *Gjødwad* om", eller: „Hvad vil *Gjødwad* sige?" I 1857 skriver Jfr. *Liunge* til *Wilhelmine Brenøe:* „Jeg har iformiddag siddet paa „Fædrelandet"s Kontor og holdt en lang Faddersladder med Chr. Winther." Herfra gik han til *Reitzels* Boglade, hvor han fulgte med Literaturen. Brødrene *Reitzel,* som vare hans Yndlinge,

[1]) Breve fra og til C. W., S. 95.

kunde altid mærke, naar han vilde have Noget sat igjennem hos dem; thi da trakterede han dem i længere Tid med gode Cigarer. Endelig en Dag sagde han saa: „Min Moster er saa syg, saa syg.“ Der blev saa tilbudt ham at udføre et eller andet Arbejde. „Ja, Hvad faaer jeg for det?“, spurgte han. Man bød ham altid 50 Rbd. mindre, end man havde bestemt; thi man vidste, at han vilde sige: „Jeg faaer vel nok et halvt Hundrede til?“ Han forlangte altid kontant Betaling og ventede ikke gjærne en Time paa den.

En Dag, da han i sine senere Aar gik igjennem *Reitzels* Boglade, traf han der *Alvilde Müffelmann;* de blev gjensidig meget glade ved Mødet og passiarede om gamle Dage; det var eneste Gang, de saaes efter hans Bryllup.

Var han ved Sommertid i Kjøbenhavn, tog han endvidere gjærne Kl. 3—4 et Bad ved Rysensten. Han klædte sig af og gik i Vandet i en Kasse, men svømmede saa derfra ud i det Frie, og han svømmede udmærket. Paa Vejen hjemad besørgede han ofte Ærender, og forskjellige Gange har jeg seet ham hos Vildthandlerne staa og undersøge en Kalkuns eller nogle Ænders Bonitet; naar han gik fra Butikken, kjøbte han Frugt til at tage med hjem. Han kunde ogsaa finde paa at invitere Gæster med ned paa saadanne Steder. *Kaalund* har fortalt mig, at han gjentagne Gange var Gjenstand for en saadan Indbydelse til en Frugtkjælder paa Hjørnet af Amagertorv og Læderstræde, hvor Traktementet var Moreller. De nød dem staaende, og Winther kunde fortære „en forskrækkelig Portion“. Han var en stor Elsker af god Frugt, men holdt forresten af jævne Hver-

dagsretter, hvilket vil kunne sees deraf, at hans Yndlingsspise — som før sagt — var Øllebrød med Slaabrokssild og Pandekager, hvilket Maaltid var det sædvanlige om Løverdagen. Det skal dog heller ikke forties, at han gjærne nød raffinerede Retter — men blot med Maade. Spøgende kunde han bebrejde *Henri Werliin*, at denne var kvantitativt Gourmand, medens han hævdede sin egen Ret til at være det kvalitativt. Som *Horats* prædikede han Maadeholdets Filosofi, Maadehold i Medgang som under Modgang, i Forsagelse som i Nydelse. Saalænge det var muelig, spiste han hver Dag til Dessert et Æble. Sent paa Aaret gjorde han da altid en Undskyldning, fordi han var den Eneste, der fik et saadant; „men det var nødvendigt for hans Sundhed.“ Efter Middagsmaaltidet, som i de Aar, vi her befinde os i, sædvanligviis var Kl. $5^1/_2$, og ved hvilket han altid livligt fortalte sine Oplevelser ude fra Byen, hvor han ligefrem opsamlede Stof til Meddelelse i Hjemmet, vilde han gjærne være aldeles i Ro og havde da sin bedste Arbejdstid. Naar han saa var bleven iført sin Slaabrok og havde faaet sin Pibe tændt, befandt han sig vel. Snart var hans Værelse i den Grad opfyldt af Tobaksrøg, at Husets Damer, naar de et Øjeblik stak Hovedet ind ad Døren, ikke kunde trække Vejret. For hans Hustru, der led af nervøs Hovedpine, var det aldeles umueligt at tilbringe en nok saa kort Tid derinde. I hendes Stuer taaltes der ikke Tobak, og, inden han atter viste sig i disse, sørgede han for at fjærne al saadan Lugt fra Klæder, Haar og Skjæg, og dette skete ved Hjælp af *Eau de Verveine*, *Julies* Yndlingsessens.[1])

[1]) Efterladte Digte S. 106.

I Tiden mellem Middagsmaaltidet og Teen skrev Chr. Winther næsten altid sine Digte. Ingen maatte vide Hvad han i saa Henseende havde for. I et Brev til *A. Munch*[1]) skriver Fru Winther: „De spørger mig, om der snart vil komme Noget fra Chr. Winther. Jeg maa dertil svare Dem: jeg spørger ham aldrig. Først, naar det er saa vidt, at han har Noget, han vil læse for mig, seer jeg det; han har det med sine Arbejder som den Fugl, der aldrig ruger sine Æg ud, naar Menneskeøjne har betragtet dem[2]); derfor seer jeg ej og spørger ikke, for ej at blive skyldig i Mord; det har kostet mig lidt Overvindelse, kan De begribe, da jeg er en Kvinde og lider af de sædvanlige priviligerede Svagheder." Det gik endogsaa saa vidt, at han ikke vilde søge det Stof, han muligviis kunde komme til at benytte til Digtning, paa Universitetsbiblioteket; „thi det vilde være ham ubehageligt, ja, i høj Grad hæmmende, hvis man paa Grund af hans Spørgsmaal kunde falde paa at *vente* Noget fra ham." [3]) Undertiden kom han ind til Aftensmaaltidet og sagde til sin Hustru: „Der ligger Noget inde paa mit Bord, *Julie;* gaa ind og læs det, og siig mig Hvad Du synes om det — selv har jeg ikke Begreb om, hvordan det er." Naar han ikke selv troede paa Det, han havde frembragt, følte han ingen Lyst til at læse det for hende; thi det gjorde ham ondt, naar hun ikke syntes rigtig godt om det; saa vidste han temmelig sikkert, at der var noget Galt derved[4]). Han holdt mest af sine Digte, saalænge han havde dem

[1]) Ejes af Professorinde *A. Munch.* [2]) Denne Ytring er af Winther selv. [3]) Breve fra og til C. W., S. 229. [4]) Smsteds S. 173.

i sit Gjemme og Ingen uden han selv kjendte dem. Da han udsender „Lyriske Digte“, siger han:

Skjøndt mangt et Blad blev gult og graat
og Skriftens Træk er bleget,
hos mig de havde det dog godt,
omskygget og omhæget.

Nu frygter jeg, de blive ør
paa Jordens Tumleklode,
der tumle kan langt mer, end før
man ellers den tiltroede.

— — — —

Lad dem se til, hvordan de vel
kan skjøtte og kan te dem;
det er vel knapt, at nogen Sjæl
vil høre eller se dem.

Følelsen heraf gjorde ham ikke glad ved at sende Digte ud i den prosaiske Verden. Noget Andet var det med dem, han skrev til sin Hustru. Naar han havde forfattet et saadant, afskrev han det zirligt, lagde det i Konvolut, forseglede denne og skrev udenpaa: „Til Julie“. Pigen, der saa om Morgenen bragte hende Te i hendes Sovekammer, havde det med paa Bakken, f. Ex. til Fødselsdage. Ogsaa andre Digte, som han havde forfattet, afskrev han til hende, lod Manuskriptet elegant hefte og sendte det da tidt med en personlig Dedikation, saaledes i Julen 1850 „Den rige Frøken“, hvis Indledningsvers ikke før er offentliggjort; det lyder saaledes:

Jeg siddet har med bedste Flid
og malet Dig et Billed;
en Scene fra en svunden Tid
min Pensel har fremstillet;

men ak, jeg mærker grandt, hvor svagt
henkastet er Konturen,
at Farverne er uden Pragt
og ligne ej Naturen.
Jeg føler, hvor min Haand er mat,
mit Øjes Lys halv slukket,
at Tankens Dag er blevet Nat
og Musens Tempel lukket.
Men tænker jeg mig rigtig om,
mit Sind til Ro kan finde
i mit Asyl, min Helligdom,
hos Dig, min Elskerinde!
Naar det mig rinder klart ihu:
det er for Dig, jeg tegner,
jeg trøstes; thi jeg veed, at Du
det ej saa nøje regner.
Thi Du, min Julie, som seer
med Kjærlighedens Øje,
vil venligt og med snild Manér
det Manglende tilføje.
Derfor mit Billed lægges ned
i Dine kjære Hænder,
at dømmes af en Kjærlighed,
som ene ret mig kjender.

Som han *sang* om og til hende, saa bragte han hende Blomster. Hver Søndag Morgen hele Aaret igjennem modtog hun en Buket fra ham, om Sommeren dejlige, svulmende, dugvaade Roser, om Vinteren svagere Udfoldelser, som han lod sige til hende:

Fra Vinterens Kulde
vi komme herind
for yndigt, Du Hulde,
at kvæge Dit Sind.[1])

Kom han om Aftenen Kl. 9 ind til Te i Dagligstuen, var han altid elskværdig og blev da derinde til den øvrige Families Sengetid, undtagen i de senere Aar,

[1]) Sml. Digtn. X, S. 17.

da baade *Julie* og *Ida* paa Grund af Sygelighed maatte gaa tidligt til Ro. Han kunde da spørge: „Mon det er tilladt, at jeg tør gaa ind til min Hustru og sige hende Godnat?“ Naar der var gaaet Bud til hende og han havde faaet denne Tilladelse, følte han sig glad og indfandt sig ved hendes Seng. Saa trak han sig atter tilbage „som en Snegl i sit Hus“, og først over Midnat søgte han Sengen. Kom der om Aftenen Fremmede, tog han venligt imod disse og syntes altid tilfreds ved at se dem[1]). Inden han rigtig kjendte Folk, var han fornem; kunde han lide dem, var han ofte hjærtelig og blev let rørt. De Eneste, han slet ikke vilde indlade sig med, vare de Storpralende, Fremtrædende og Egoistiske. En ganske enkelt Gang kunde han lide, at en musikalsk Gjæst sang for ham, og han akkompagnerede da selv ved Klaveret; saaledes glædede det ham at høre *Julius Steenberg* synge „Müllerlieder“'ne af „den tyske Chr. Winther“ ɔ: *Wilhelm Müller*[2]). Sine egne Sange vilde han i Regelen ikke høre. Han var endogsaa helst fri for, at der blev sat Melodi til dem, og vidste kun lidet Besked om, hvilke Komponister der havde benyttet hans Texter. *Morten Bredsdorff* siger: „Det var slet ikke hans Ønske, naar *Heise* havde sat Musik til „Verner og Malin“. Derimod har han en anden Gang fortalt mig, hvorledes han fik Taarer i Øjnene, naar *Heise* spillede og nynnede Kjærlighedssangene for ham.“ Engang sang Frøken *Benny Spang* i hans Nærværelse *Heises* Melodi til „Højt over Bøgens Top“, som han ikke tidligere havde kjendt; men efter hendes Mening

[1]) Se Fortalen til „Breve fra og til C. W.“. [2]) Se: *Jul. Steenbergs* „Muser og Sirener“, S. 27.

var det ham en kjendelig Lidelse at høre derpaa, og han sagde ikke et Ord, da det var færdigt. Sangeren *Julius Steenberg* siger[1]): „Jeg kan saa godt forstaa den Uvillie, som Chr. Winther nærede ligeover for visse musikalske Gjengivelser af Digte, idet han — i Modsætning til mange Andre — var for meget Digter og Aandsaristokrat til at føle sig særlig hædret ved at blive sat i Musik. „Erlkönig“ f. Ex., fandt han, burde slet ikke have været komponeret af Nogen, ikke engang af *Schubert*. Goethes „Erlkönig“ var ham Nok, og, skulde han absolut tvinges til at høre Musik dertil, vilde han blive mindst forstyrret af *Weyses* eller *Reichardts*. *Goethe* følte, som bekjendt, paa samme Maade.“

Lige saa lidt som Winther vilde høre sine Sange sungne, kunde han som oftest lide, at hans Digte deklameredes. En, som meente ham det godt og med Fornøjelse havde hørt Fru *Gjørling* fremsige et af hans Træsnit, fortalte ham det; han brummede vredt og gik sin Vej. Han vilde overhovedet helst tale om alt Andet end Literatur og Kunst. At der blev gjort Tegninger til hans Digte var ham almindeligviis heller ikke behageligt; han syntes f. Ex. slet ikke om den illustrerede Udgave af „Træsnittene“.

Var saaledes Winther helst fri for at drages frem som Digter, kunde der dog være Tilfælde, hvor en oprigtig og skjøn Hyldest glædede ham; dette var saaledes i høj Grad Tilfældet, da *Carl Ploug* tilegnede ham sine „Samlede Digte“ med det bekjendte prægtige, friske og fuldbaarne Digt, i hvilket det hedder:

[1]) „Muser og Sirener“ S. 17.

Jeg vil kun eengang Dig sige,
og sige det aabent og frit,
at der fra Dit Bord, det rige,
er dalet Smuler til mit;
at det vilde faldet svært mig
at synge min fattige Sang,
hvis ikke Du havde lært mig
de danske Toners Klang.

Du har oplukket mit Hjærte
for Sprogets Melodi,
for al den Jubel og Smerte,
som rummes kan deri;
og først, da jeg hørte klingre
dets Malm under Dine Slag,
gav sig mine famlende Fingre
med Hammer og Tang i Lag.

— — — —

Hil sidde Du, gode Mester
ud af den herligste Kunst,
i Fred for vrøvlende Gjæster
og glad ved Musernes Gunst!
Gid længe Din Esses Lue
kaste sit rødmende Skjær
mod Livets Aftenbue
og Stjærnernes stille Hær.

Winther svarer[1]) med at sige, han selv klarligt føler, hvor lidt han er Mester; han yder *Ploug* den rigeste Anerkjendelse og ender med at udtale:

Din Sang har, som Malmet, jo Klangen og Vægten,
den ligner jo ej min „blødagtige Smægten".
Din prægtige Hilsen, dens mandige Stemme,
skal jeg og mit Hjærte ret aldrig forglemme.

Dog — tilbage til Christian Winthers Hjem!

Han holdt stærkt paa, at Festdagene *der* skulde fejres; saa kom Fru Winthers Søstre med deres Familier,

[1]) Sml. Digtn. X, S. 63—64.

hvilket ellers ikke ofte var Tilfældet, og saa skulde der være Glæde. Ogsaa gjorde han Sit til, at Juleaften kunde blive saa festlig som mueligt, og han vilde da altid have Juletræ. Forberedelserne dertil begyndte allerede 14 Dage forud med Forgyldning af Nødder, osv. Naar saa Aftenen kom, naar Træet var blevet tændt og Fløjdørene ind til det bleve aabnede, var han altid forrest for at beskue det Altsammen og tog med den elskværdigste Glæde og Taknemmelighed mod den mindste Ubetydelighed. Stadigt var gamle *Kirsten*, en Hedebokone, der havde været *Henris* og *Idas* Barnepige, Familiens Gjæst ved den Lejlighed, hun spiste med ved Bordet, blev der i flere Dage og betragtedes ganske som hørende til de Nærmeste. Ved Juletræet fik *Julie* sit reglementerede Digt og en Buket Blomster, som Ingen uden Chr. Winther selv maatte overbringe hende; han gjorde dette paa en udsøgt ridderlig Maade, idet han ærbødigt og kjærligt kyssede hendes Haand. Han var ved saadanne Lejligheder synlig fornøjet, og der viste sig da, som saa ofte ellers, naar han var i sit Hjem, noget meget Barnligt hos ham. Til Julegaverne skrev han Deviser, af hvilke der findes mange rundt om i hans Digtsamlinger. Jeg afskriver her en ikke tidligere trykt til Digteren *Andreas Munch:*

Med en Muslingeskal.

(Juleaften 1862.)

Min Vugge stod paa Havets Dyb,
og fra en lille Pusling
jeg voxede blandt Fisk og Kryb
op til en fornem Musling;

thi paa mit haarde Panser sad,
lig Himlens Stjærner klare,
en mælkefarvet Perlerad;
men den mig bragte Fare.

Der steg en Mand til Havets Bund
og tog mig op paa Landet
og røved Skatten af min Mund
— han vilde ikke Andet.

Jeg blev et fattigt Kreatur,
men skal ej staa til Skamme;
thi Dannelse og Politur
jeg fik dog med det Samme.

Jeg har nu søgt en Kondition
og prise kan min Lykke:
det er en fin og pæn Person,
hos hvem jeg nu skal bygge.

Han følger Brages høje Kald
og nyder Yduns Gave;
det er den ædle norske Skjald
Andreas Munch, hin Brave!

Jeg gjemmer for ham i min Skal
Postmærker og Oblater,
naar skrives maa til *Johan Dahl*
og andre Potentater.

Man vil se, at *Munch* hørte til de faa Ældre, der kom i Winthers Hus; den Stadigste og mest Opofrende af disse var Maleren *Constantin Hansen.* Winther og han havde gjort hinandens Bekjendtskab vistnok allerede i 1831 paa et Dampskib, maaske dengang Chr. Winther rejste til Italien. Chr. Winther kjendte da ikke *C. H.;* han kom hen og talte til ham paa Tysk; paa dette Sprog meddelte de sig en Tid, inden de opdagede Landsmandsskabet. Senere fortsattes Bekjendtskabet — saaledes i *Chr. Petersens* Hus — og det var Chr. Win-

ther, som i Slutningen af 1832 fik *C. H.* til at tegne Titelvignetten til Studenterforeningens nye Visebog, hvor Amor og Bakkus sidde og vippe paa Minervas Spyd, medens hendes Ugle balancerer med Vingerne midt paa Spydstangen, for ikke at blive vippet af. — Gjennem *Monrads* kom Winther i endnu nærmere Berøring med *C. H.,* saaledes i 1846, da denne malede *Monrad;* Aaret efter besøgte *C. H. Monrads* i Vester-Ulslev og ved samme Lejlighed Chr. Winthers laalandske Familie. I 1846 blev *C. H.* gift, og Winther kom da i hans Hus. Efter hans eget Giftermaal holdt de to Familier Omgang. Den 28nde Nov. 1852 indlægge hans Hustru *Magdalene,* hans Søster *Alvilde* og *Constantin Hansen* selv i Fru Winthers Album et Blad med tre Sneglehuse i Akvarel; derunder staaer der:

> Vor Langsomhed vi bede Dem tilgive.
> Hvad kunde Snegle ikke sige, skrive
> for Øjeblikket om det Relative?
> Thi lige hurtig er for Evigheden
> Lokomotiv- og Snegle-Fart herneden.
> Er Venskab evigt — hvilket ej kan fejle —
> saa ere vi for evig Deres Snegle.

Omgangen mellem disse Familier blev dog aldrig intim, da Fru *C. H.* ikke samstemmede med Winthers Damer. Winther kom ofte af sig selv til *C. H.,* ikke egentlig til Maaltider, men til Samtaler; dog blev Forholdet mellem de To — efter Fru *C. H.s* Mening — aldrig fra *C. H.s* Side et fuldkomment Venskabsforhold; „han var langtfra saa fri i sin Omgang med Winther som f. Ex. med *Marstrand* og *Skovgaard*“. Han følte stor Medlidenhed med denne Digterven, da han regnede ham for at være en ulykkelig Mand, og han vidste, det glædede ham og lettede

hans Stilling i Hjemmet, naar Fru *Julie* og *Ida* blev venligt behandlede, og *C. H.* omgikkes dem med udsøgt Opmærksomhed, skjøndt han ikke egentlig yndede Nogen af dem. Winther omtalte aldrig mundtligt sine huslige Sorger til *C. H.*, men foregav altid, at han var meget lykkelig. „Var det af Kjærlighed til *Julie* eller for at bevare Skinnet?“, spurgte *C. H.* sig selv og svarede da: „Maaske bægge Dele!“ Engang om Ugen — om Torsdagen — var *C. H.* i en Aarrække tilmiddag hos Winthers, og det vilde han gjærne; han nød Skjønheden, som var over Huset *der*, men mest Sammenkomsterne efter Maaltidet alene med Winther i dennes Stue, hvor han da med stort Talent og ud af en ægte Kunstnersjæl spillede Guitar for sin Vært, medens Røgskyer fra Tobakken omhvirvlede dem Bægge. Saa opfriskede de italienske Minder og Ungdomsæventyr, og Winther følte sig da meget glad ved Samfundet med denne fine Aand. Han skriver til *Const. Hansen:* „De er et af de elskværdigste Mennesker jeg kjender“ [1]). „Hvilket fyldigt og rigt indre Liv lever De ikke, De, som er en sand Digter baade med Pensel og Plekter“ [2]). „Jeg vil have Deres hele Venskab, som jeg nu troer, eller rettere sagt: som jeg veed, jeg har ejet det i lang Tid og i mit forfængelige Hjærte været stolt af“ [3]). „Jeg glemmer aldrig og kan aldrig glemme den Taknemmelighed eller den Hengivenhed, som jeg skylder Dem, og som lever i mit Hjærte for Dem“ [4]). *Const. Hansen* siger til Gjengjæld: „Deres Venlighed er en af de faa Solstraaler, som finde Vej til mig“ [5]). De kom sammen, saalænge Winthers

[1]) Breve fra og til C. W., S. 119. [2]) Smsteds S. 122. [3]) Smsteds S. 157. [4]) Smsteds S. 222. [5]) Smsteds S. 130.

boede i Kjøbenhavn. Damerne *der* nød egentlig kun ved Middagsbordet og efter Te *Const. Hansens* Selskab; naar han sad blandt dem, fik han gjærne fat paa Blyant og Papir og fornøjede dem saa Alle ved at tegne morsomme Billeder. Blev Winther buden til *C. H.*, sagde han næsten altid Nej; begribeligviis vilde han nødig gaa ud, naar hans Hustru sad hjemme.[1])

I sin Hustrus Slægt havde Chr. Winther erhvervet sig Venner i sine Svigerinder. Fru *Laura Jensen* var død d. 12te April 1845, altsaa før hans Bryllup; hendes Minde besang han i et smukt Digt[2]), i hvilket det hedder:

Saa dejlig som hun var i Vaar,
nyfødt hun for Gudherren staaer
med hvide Englevinger;
udløst af Jordens Fangebaand
med Palmen i sin fine Haand
Velsignelse hun bringer.

Fru *Thora Petersen* stod i varmt Venskabsforhold til ham; han har skrevet flere Digte til hende[3]), og i det sidste af disse siger han til hende:

For trofast Venskab, som Du alle Dage
i Livet mig har viist, Du her modtage
mit Hjærtes Tak, med Ærlighedens Stæmpel.

Nogle af Chr. Winther under Mærket *T. P.* udgivne Oversættelser af franske Fortællinger ere foretagne af hende. Fru *Monrad* stod ham noget fjærnere; men dog vare de hinanden gode, hvorom der findes mange Vidnesbyrd i „Breve fra og til Chr. Winther“. Hun satte ham som Digter meget højt og sagde, at han ved sine Sange

[1]) Det Ovenstaaende hviler paa Fru *C. H.s* og Frøken *Jensine Smiths* Meddelelser til mig. [2]) Sml. Digtn. II, S. 57—59. [3]) Smsteds II, S. 1, 91, 93; X, S. 102—4; XI, S. 89, 91.

havde næret det danske Folks Liv. „Hvormange Tusender have ikke sunget Dine Sange og faaet inderlig Kjærlighed til Modersmaalet ved dem!“ [1]) Hun sagde om ham som Menneske: „Der er Faa, der veed, hvor inderlig god han er.“ — Til *Monrad* var Chr. Winther jo allerede i „*Wilster*-Striden“ kommen i et vist Forhold. Da *Monrad* i 1846 drager som Præst til Vester-Ulslev paa Laaland, skriver Winther Afskedssang til ham [2]), og jeg har allerede omtalt, hvorledes *Monrad* senere flere Gange griber ind i Winthers Liv. I den wintherske Familie var han ofte en klog og sund Raadgiver. Paa ham har Winther aabenbart tænkt, da han skrev Digtet „En Udvandrer“ [3]), og fra Ny Zeeland skriver *Monrad* til ham [4]): „Hver Dag, naar jeg slaaer Øjnene op, er Du den Første, jeg tænker paa. Du er mit Uhr. Sagen er, at Dit Portræt hænger lige over min Seng, og . . . jeg veed, at det er Morgenrøde, naar jeg kan skjelne Rosen paa Din Hat.“ Han kalder Winther sin *kjære Ven* og hans Hustru sin *trofaste Veninde* [5]). Til Gjengjæld beundrer Winther *ham*. Til hans Hustru skriver han [6]): „En saadan Mand som den, Du har, finder man ikke let Mage til . . . Skjøndt han er nok saa be- og over-læsset med Arbejde, saa er han i Stand til baade at erindre og iagttage alt andet Udenforliggende indtil den mindste Detail.“ Han tvivler ikke om, at *Monrad* altid *vil* Noget, „og at det maa blive noget Interessant, noget Alvorligt, derfor, synes mig, hans dygtige Personlighed . . . borger; med al sin Kraft forbinder han en

[1]) Breve fra og til C. W., S. 124. [2]) Sml. Digtn. II, S. 68. [3]) Smsteds X, S. 128—29. [4]) Breve fra og til C. W., S. 135—37. [5]) Smsteds S. 135 og 137. [6]) Smsteds S. 123.

stor Besindighed“ [1]). „Det er et mærkværdigt Menneske“ [2]). De talede altid meget livligt sammen; deres Forhold var dog „mere venskabeligt end intimt“.

Af ældre Venner, som Winther mistede i disse Aar, kan nævnes Pædagogen, Professor *Fr. Lange*, der d. 11te Febr. 1862 døde pludseligt paa Universitetet. Winther gik strax, da han hørte det, op til hans Enke, som saa spurgte ham, om han ikke vilde se den Afdøde. Winther blev urolig og nervøs. „Jeg har aldrig seet et Lig,“ sagde han, og snart efter forlod han hende. Han havde det ligesom *Goethe*, om hvem det vides, at han hverken kunde bekvemme sig til at besøge *Schiller*, da denne laa syg, eller til at se ham som Lig. Da *Falk* fortalte, at han havde seet *Wieland* som Lig og derved skaffet sig en ubehagelig Nat, bebrejdede *Goethe* ham det og sagde: „Hvorfor skulde jeg ved at se min Ven som Lig udslette det smukke Indtryk, jeg har af ham? . . . Jeg for mit Vedkommende ønsker at bevare et mere sjælfuldt Billede af mine Venner, end man faaer ved Synet af den sjælløse Maske. *Lewes* siger, at denne Tilbagetrukkenhed overfor Sygdom og Død ikke havde sin Grund i Ufølsomhed; det var snarere en overdreven Følsomhed end Mangel paa Medfølelse; hans fine Natur ængstedes for „Sindsbevægelsens *Slid*“, og han fandt ingen Tilfredsstillelse i „Taarernes Luxus“. Det Hæslige og Mørke forstemte ham; „det fordærver mig min Fantasi“, plejede han at sige. Just saaledes gik det Chr. Winther; det er, ligesom det var skrevet om *ham*. Han følte altid meget varmt for den Sørgende; da han saaledes i Rom 1855 fik det Hverv at melde Fru *Agier*

[1]) Breve fra og til C. W., S. 172. [2]) Smsteds S. 179.

hendes Faders, *Stefan Hegers*, Død, unddrog han sig ikke for det, men var saa bevæget derved, at han knap kunde tale; og Saadant var ham altid meget ubehageligt; Folk maatte ikke se Sligt. Derfor gik han — som f. Ex. *Walter Scott* — heller aldrig med til Begravelse. Engang fortalte han paa et af sine daglige Besøg i *Reitzels* Boglade: „Jeg har været til Begravelse; men jeg gik, før Talen begyndte. Min Ven, *Ludvig Bødtcher*, blev jordet. Jeg syntes, det var min Skyldighed at møde; men jeg rømte i Stilhed, saa hastigt jeg kunde. Jeg ynder ikke Begravelser. Tænk, jeg forsømte *Oehlenschlægers!*" [1]). Den eneste Gang, han ellers vides at have indfundet sig til en Jordefærd, var, da Fru *Monrad* i 1871 var død; da tog han over til Nykjøbing og fulgte hende. Ved samme Lejlighed gjensaae han den By, hvor han „havde faaet sin første *Skole*tugt" [2]); han sagde om den: „Den er ikke meget forandret, hvad Gader og Huse angaaer; men jeg kan omtrent regne mig til, at der ikke er nogen levende Sjæl tilbage af dem, som i Aaret 1815 gik i Frisegade eller Slotsgade eller paa Østergade" [3]). —

Et Dødsfald, som — for saa vidt — maa have været en Lettelse for Chr. Winther og hans Hustru, indtraf d. 12te April 1866, nemlig Præsten *Werliins*. Der havde begribeligviis ikke været nogen Tilnærmelse mellem Winthers og ham; men *Henri Werliin* var dog et Slags Bindeled mellem dem. Efter at have forladt Faderen, havde han ikke i 7 Aar seet denne, uden en enkelt Gang paa Gaden, og da flygtede han for ham.

[1]) Se „Dannebrog" 3die April 1898. [2]) Et Udtryk i et Brev til hans Hustrus Søstersøn, Kommunelæge *Otto Petersen*. [3]) Smsteds.

Da saa Bedstefaderen, gamle Malermester *Werliin*, døde i 1863, mødte *Henri* ved dennes Begravelse; men her gik hans Fader lige forbi ham uden at kjende ham. Næste Dag fik Sønnen imidlertid Brev fra ham, hvem det var blevet fortalt, at han havde været tilstede, og som nu udbad sig hans Besøg. Efter den Tid stod *Henri* i Forbindelse med bægge Forældrene, men følte en stor Lettelse, da denne Dobbelthed ved Faderens Død blev hævet[1]). Hvorledes dette Dødsfald virkede paa Chr. Winther og hans Hustru, vide vi Intet om. Maaske sagde han ved denne Lejlighed: „Hvor velgjørende er det ikke, at der er mere end een Stræng i vort Bryst, der kan klinge; kun derved kunne Dissonanserne, der ellers vilde bringe vort indre Øre til Fortvivlelse, lidt efter lidt opløses til den beroligende, rene Akkord“ [2]).

Winther levede meget i Minderne fra Ungdommen; han synger[3]):

Gaaer jeg i Skov ved Vaarens Tid,
og Dagen ret er lun og blid,
mig svæver huldt imøde
en Strøm af Duft fra Urt og Blad,
naar vaagnende i Duggens Bad
af Solens Kys de gløde.

Den trænger sig til Hjærtet ind
og vækker i mit stille Sind
hensvundne Tiders Billed,
og mangt et Minde, som laa gjemt
i Sjælens Dyb og næsten glemt,
staaer klart for Øjet stillet.

[1]) Hans egen Meddelelse til mig. [2]) Sml. Digtn. VIII, S. 28. [3]) Smsteds X, S. 130—31.

Det er en Julegave, vistnok et Billede af Fensmark, han her takker for:

Den Gave, som ved Vintertid
en venlig Haand mig sendte hid,
den ejed Vaarens Kræfter;
den vakte af min Tankes Skjul
eet Minde fra min Barndoms Jul,
og tusend fulgte efter.

En Trolddom, ja, — men god og from,
som den fra Deres Hænder kom,
jeg lod den trøstigt virke:
jeg saae den stille Præstegaard,
hvor Barndoms Mindeblomster staaer,
jeg saae den gamle Kirke.

Og for mit indre Syn gik frem
en velkjendt Billedkres af dem,
som vandred bort til Freden,
og blandt dem alle *hun*, som bar
mig ved sit Hjærte, og som var
min gode Aand herneden.

Vær takket da for dette Syn,
der foer mig som et Tankelyn
til Sjælens Dyb fraoven;
det Alt fra Deres Gave kom,
der ejed samme Kræfter som
Vaarblomsterne i Skoven.

Til yderligere Belysning af hans Trofasthed mod det Svundne aftrykker jeg et hidtil ukjendt Brev, som han d. 25nde Juli 1853 har skrevet til sin Ungdoms-Bekjendt, Ejeren af Kjøbelev-Gaard Proprietær *Chr. Friis* (I, S. 237), gift med *Cathrine Ernsts* Søster:

„Kjære Friis! Naar Du seer paa Underskriften, vil Du maaske betænke Dig, om Du ogsaa kjender en saadan Person; endelig kommer Du til Besindelse og ud-

bryder: „Aa, her er Brev fra Christian Winther, denne Præstesøn, som besøgte os saa tidt, da han herhjemme skulde læse til teologisk Embedsexamen." Derpaa gaaer Du kjønt hen til Din Hustru og kysser hendes Haand og siger: „Dette er en Hilsen fra ham!" Dig selv, kjære Ven, sender jeg et ærligt Haandtryk og Tak for al den Godhed og Venlighed, jeg har nydt i Din Kres; jeg tænker tidt med Vemodighed paa den Tid.

Dog nu til det egentlige Indhold af min Skrivelse! Du mindes maaske, at *Poul Møller* og jeg i Vinteren 1817—18 opholdt os i Kjøbelev. Din Kones Fødselsdag indtræffer nok i en af Vintermaanederne. Paa denne Dag besøgte vi Unge dengang Lille Kjøbelev, og *Poul Møller* bragte Din Kone en Papæske, som han selv havde sammenkludret; inden i samme Æske laa et Digt. *Hvis* nu Din gode Kone endnu har dette Vers, og, *hvis* hun kan finde det blandt sine Papirer, og endelig, *hvis* hun ikke har Noget imod det, saa beder jeg Dig ret indstændigt — naar Din Tid tillader Dig det — at tage en Afskrift deraf og sende mig den. Det vilde være mig saa inderlig kjært at bekomme dette lille Arbejde af vor *Poul* . . . . Dersom det nu ikke var altfor uforskammet af mig, vilde jeg endnu fremføre en anden Anmodning: Du erindrer vel, at i „*Krigens Tid*", da der laa saamange Tropper paa Laaland og Falster, blev der engang forøvet et Snigmord paa en Officer ved Navn *H. M.* (?). Sagen blev — som jeg troer — aldrig oplyst. Vilde Du gjøre mig den Tjeneste i det Brev som jeg haaber at faa fra Dig, at optegne Hvad Du erindrer af denne Sag og dens *specielle* Omstændigheder, item give mig Underretning om, paa hvad Tid af Aaret

og i hvilken Egn Misgjerningen forøvedes samt ved hvilken Jurisdiktion Undersøgelsen blev ført. Du kan vel begribe, at *jeg* kun vil gjøre en æstetisk Brug af disse Noticer, at altsaa Rigtighed og Nøjagtighed har Intet at betyde. . . . . Det er forunderlige Tider, vi leve i; og, naar vi f. Ex. blot med *eet* Ord vilde optegne hver enkelt stor Begivenhed, Omvæltning, Opdagelse og Fremskridt i enhver Retning, som *vi* i vor Levetid have oplevet, saa vilde det fylde mange Ark. Nu, lev vel! Tusend Hilsener til Din Kone, til Din Gaard og Mark og Have og Skov! Hvor det vilde glæde mig engang igjen at se alle de Steder! Men det skeer nok aldrig. Præstegaarden gad jeg ikke se. Hils ogsaa bægge Dine Svigerinder, *Christiane* og *Thrine Ernst;* de bo jo ganske i Din Nærhed, omtrent *der,* hvor *Christen Jyde* boede. Lev vel! Din hengivne Chr. Winther.

Naar Du gaaer til Kirke, saa send en Hilsen fra mig til min Moders Grav.

Jeg husker nu først paa, at man om Sommeren ikke maa komme til en Landmand med Extra-Arbejde, ligesom man ikke maa besøge en Præst en Løverdag. Undskyld mig!" — —

Fra en langt senere Tid er følgende Brev, som altsaa i endnu højere Grad dokumenterer hans Trofasthed:

28nde Septbr. 1862.

„S. T.

Fru *Hanne Panduro*[1])!

Kjære Hanne! Med hjærtelig Tak for det tilsendte Portræt, sender jeg Dig, efter Aftale, ogsaa mit Kaart-

[1]) *Knud Sidenius's* Datter, gift 1857 med Pastor *H. R. Panduro*, dengang Kateket i Maribo. (Se „Efterladte Digte", S. 22.)

blad. Det er egentlig forkert; thi i dette Spil — som i saamange andre — er Damen altid Trumf.

Dit korte Besøg hos os glædede mig ret inderligt; gid det havde været lidt længer! Naar man pludseligt seer En af sine Kjære, og fra de Egne, hvor man forhen har levet og oplevet Saameget, vækkes der paa eengang saa mange Erindringer, at man næsten ikke kan blive færdig med at spørge. Det mærkede Du vel nok?

Jeg behøver ikke at ønske Dig: Lev vel; thi jeg syntes, jeg kunde se, at Du var glad og lykkelig, uagtet Skæbnen har tilskaaret Dig „haardt Brød". Hvis Din Husbond seer disse Linier, vil han sagtens forarge sig over den uvittige Spillen med hans Navn. Men han maa finde sig deri; det er egentlig en Hævn, jeg tager, fordi der — som Du nok kan begribe — saa ofte er spillet og gjort dumme Løjer med mit.

Jeg har stor Lyst til at gjøre Din Ægtefælles Bekjendtskab, og jeg — Din gamle Onkel — paalægger Dig, at Du bruger den Autoritet, som Du jo *naturligviis* har, og formaaer ham til at besøge os, naar han engang gjæster denne By.

Foruden til Hr. *Panduro* beder jeg Dig at bringe en Hilsen til Hr. *Bruun*[1]), *Inga*[2]) og *Jacobine*[3]) fra

Din hengivne

Christian Winther.

Mange Hilsener fra *Julie* og *Ida*."

[1]) Hendes S. 179 omtalte Svoger. [2]) Dennes Hustru, til hvem Chr. Winther har skrevet Digtet S. 22 i „Efterladte Digte" og endvidere det S. 24: „Til Dronning I.". [3]) Ogsaa *Knud Sidenius's* Datter, gift med Sagfører *Gulmann* i Maribo.

Saavel sin Glæde som sin Sorg — og allermest sine Minder — nød han helst alene[1]); og i Hjemmet var han jo ogsaa helst i sit Værelse og mellem sine Bøger; han kunde være henrykt og ret gotte sig, naar han fik en ny, god Bog i Hænde; saa kunde han sige som i „Annette“[2]):

Se Boghandleren mig skikker
Bøger her af første Sort;
han er sikker,
veed, min Taalmod er kun kort.
Dette Kammer, Lampens Lue,
en Cigar og en Avis,
jeg og Du, min søde Frue,
er det ej et Paradis?

Hvorledes han kunde nyde god Literatur, fremgaaer af følgende Udtalelse fra ham til *Henrik Hertz*[3]) d. 9ende Sept. 1858: „Du kan ikke forestille Dig, med hvilken Glæde jeg læste de Linier i Berlingske Tidende, som bragte os den Efterretning, at Du vilde forestaa Udgivelsen af et æstetisk Tidsskrift [„Ugentlige Blade“] og derved afhjælpe et „længe følt Savn“. Jeg sprang op af Stolen og løb op og ned af, eller — om Du hellere vil — *ad* Gulvet og rendte derpaa ind til min Kone, at hun ogsaa kunde glæde sig. . . . . Hvor det vil blive dejligt hver Uge at have Noget at glæde sig til!“ Er dette ikke en Mand, der kan nyde god aandelig Frembringelse, saa er der slet ingen saadan Mand til.

Selskabelighed laa i de senere Aar mindre og mindre for ham. Kunde han være tavs hjemme, saa var han det endnu mere ude. Han sagde med Folmer

[1]) Sml. Digtn. IX, S. 112. [2]) Smsteds V, S. 156. [3]) Breve fra og til C. W., S. 99—100.

Sanger: „Jeg mener, megen Talen, den baader ikke stort“ [1]). Ved et gemytligt Middagsselskab kunde han sidde udeltagende, uden for hele Stemningen, og, selv om han *der* drak noget Vin, kom Gemyttet kun en enkelt Gang frem. Meget blev ved saadanne Lejligheder sagt og gjort, som stødte hans fine Natur, og saa trak han sig tilbage. I sin Tid, da hans ægteskabelige Forbindelse med *Julie* forberedtes, havde han lært at blive forsigtig, naar han stod Ansigt til Ansigt med „Verden“. Overfor Fremmede var han meget tilknappet og formel, men altid — som der blev sagt om ham — „af fin Tone“. Om Selskabslivet sang han [2]):

Hvis Du vil fly fra Verdens Tant,
hvor Træthed kun Dit Hjærte fandt,
hvor Hverdagssladrens matte Fisk
blev daglig dækket Dig paa Disk,
hvor Mistro lurer paa Dit Fjed
og Nar kun troer paa Trofasthed;
hvis Du vil sky den vamle Færd,
saa fjæl Dig dybt bag Skov og Træer,
gjør Egen, Bøgen til Din Ven,
elsk Blomsten, der omdufter den;
en mosgroet Sten, den grønne Eng
Dig vorde Bænk og Hvileseng,
en lille Fugl paa løvfuld Gren,
en mørkblaa Sø, et Straa, en Sten,
den lette Hind, som paa Dig seer
med milde Blik, et Blad, en Fjer,
som sejler ned ad klare Bæk,
de røde Bær paa Hybenhæk,
den fjærne Klokkes Aftensang,
et Valdhorns længselsfulde Klang —
men fremfor Alt den dybe Fred,
den trygge Aftenrolighed,
vil styrke, læge balsamsødt
hvert Saar, som Livets Dolk har stødt.

[1]) Sml. Digtn. VII, S. 74. [2]) Smsteds V, S. 105.

Der tør Din Tanke sværme frit
og glemme Alt, hvad Du har liidt;
det smaaligt Usle svinder snart,
det store Omrids bliver klart,
forsonet glemmes Din Foragt,
og lutret straaler Livets Pragt.

Paa mangfoldige Maader varierer han saadanne Udtalelser om Naturen:

Er Sjælen mørk og Hjærtet sygt,
gak ud, hvor Herrens Hal er smykt,
og læs et Blad, udtyd et Straa —
Din Trøst staaer skrevet klart derpaa.[1])

Er mit Hjærte frisk og glad,
ænser jeg knap Rosens Blad
næppe Fuglens Sang i Skoven;
i det indre Jubelkor
svinder Himmel, Hav og Jord,
og min Tanke er forvoven.

Men, naar heelt min Sjæl er Nat,
miskjendt, haanet og forladt,
jeg kun hører Smertens Stemme —
flygter fra sit Fangebur
Tanken til Din Favn, Natur
for at døves der og glemme.[2])

Alt derude forstod han;

thi *det* mig mon forlene
den Gud, som mig har kaldt,
i Løndom at forene
mig med Naturens Alt.[3])

Dejligst former hans Naturkjærlighed sig i Sangen[4]):

Du, som har Sorg i Sinde,
gak ud i Mark og Lund,
og lad de svale Vinde
Dig vifte karsk og sund!

[1]) Sml. Digtn. V, S. 195. [2]) Smsteds I, S. 244. [3]) Smsteds III, S. 180. [4]) Smsteds VII, S. 208.

Gak over Høj og Dale,
og lyt ved Søens Glar
til Skovens Alvorstale
og Kildens muntre Svar!

Var Hjærtet fuldt af Klage
og brused Blodet vildt,
jeg gik mig ud at jage
det yndeligste Vildt;
det var ej Hjort og Hinder,
ej Terne eller Tjur,
det var med friske Kinder
den vilde, fri Natur.

Det er klart, at en saadan Naturelsker ikke kunde holde af Sommeren igjennem at sidde i Hovedstaden:

Byen kuer — ja, histude
Hjærtet kun sig hæve kan
i det Grønne, hvor de prude
Bøge spejle sig i Strand.[1])

Vi have allerede tidligere seet, at han med sin Familie ved Sommertide søgte bort fra Staden, og saaledes fortsatte han det mange Aar igjennem. De laa i de her omtalte Aar mest paa Strandvejen, engang i „Tolvkanten", en anden i Maleren *Sødrings* Sted nær Svanemøllen. Han vilde dog helst have havt det meget mere landligt og mindre „villa-agtigt" end *der*. Sit Ideal af en Sommerbolig har han fremstillet i Digtet „En Hytte"[2]):

Her gad jeg bo og bygge,
til jeg var træt og skulde dø,
bag Lindetræets Skygge
tæt ved den klare Sø.

Den Hytte, lav og lille,
med kalket Væg og Tag af Straa,

[1]) Sml. Digtn. III, S. 252. [2]) Smsteds II, S. 110—11.

bag Højen tryg og stille,
kan Stormen ikke naa.

Den snævre Have rummer
en Skat af Grønt og Blomsterduft;
fra Kuben Bien summer
ud i den varme Luft.

Tæt ved den blanke Rude
har Svalen klinet op sin Bo;
blødt ligger, som paa Pude,
i Eng den brune Ko.

Saa lunt i Lindens Grene
en Drossel sidder mangengang
sørgmodig og alene
med sig og med sin Sang.

Frisk dufter Kløvermarken,
Vildanden sejler med sin Viv,
og Fisken slaaer i Parken
imellem Blomstersiv.

Hen over bløde Høje
til fjærne Skov fra denne Vraa
ustandset kan mit Øje
i Fred og Vemod gaa.

Den svale Kilde rinder
hen mellem Sten og snakker smaat;
den vækker gamle Minder,
som gjør mit Hjærte godt.

Hvor ensomt og hvor stille!
Hvor fjærnt fra Verdens stygge Larm!
Her kunde Sangens Trille
let svæve fra min Barm.

Det er godt, at saadan „en Hytte“ seer bedre ud paa Frastand, end naar man boer i den. Han siger selv efter at have beskrevet en anden lille Bolig i Skoven[1]): „Det var en af de Pletter, om hvilke man saa ofte i en

[1]) Sml. Digtn. IX, S. 82.

vis Stemning kan falde paa at sige: „Her gad jeg bo og bygge!"; men det er dog sjældent rigtig alvorlig ment."

Winthers holdt af at gjøre Skovture for sine Venner; men disse gjorde stor Forskjel paa, om det var ham eller hende, der indbød. Hun var den Rigeste; men hendes Skovture vare de tarveligste; til disse bænkedes man paa en firsædet „Kaffemølle", havde en stor, tætpakket Madkurv med og spiste saa i det Grønne; paa Winthers Ture kjørte man Fire og Fire i Landauere, og saa var der forud bestilt Middag paa Bellevue. Fru Winthers vare i Almindelighed arrangerede den Dag, da hendes Mands Værelse „blev gjort foraarsrent", hvilket var ham en ren Pestilens, som han maatte føres bort fra. Professorinde *Benny Rump*, født *Spang*, var engang med paa en saadan Tur til Raavad, hvor de „formelig saae Skoven springe ud". Hun sagde senere, at, ligesom man maatte have været i Skoven med *Rump* for at kunne sige, man havde kjendt ham, saaledes gjaldt det Samme Winther. Derude var han fri og frisk, elskværdig og naturlig, lykkelig og hjemme. Han gik stille-glad om med *Julie* under Armen; men *hun* syntes undertiden at være gladere ved at have en Andens Arm, og hun passiarede ham vel meget derude. Sværmerisk var hun aldeles ikke, selv om hun kunde drive det til at sige, at „Høet duftede som Chr. Winthers Digte".

En Sommer, da Winthers ikke laa paa Landet, havde de saakaldet „Stille Hyre" — det vil sige: Droske; hver Dag efter Middagsbordet kom saa Vognen, og de kjørte ud; men Winther var ikke altid med, da han yndede Friheden for meget til saaledes stadigt at være bunden til en bestemt Tid.

Det var dog kun om Sommeren, han ønskede sig uden for Kjøbenhavn. *Christopher Sødring* sagde engang til ham: „De boer saadanne underlige Steder. De maatte jo hellere leje Dem en Bolig uden for Byen i en solvarm, smuk Villa med Have til“; herpaa svarede Winther, at han ikke for aldrig Det til Stadighed vilde bo uden for Byen. Han følte sig som rigtig Kjøbenhavner. Man mødte ham utrolig ofte rundt paa vore Gader, og om Efteraaret, naar han vendte tilbage til Hovedstaden, kunde han derved føle sig rigtig veltilpas. Med Omskrivning af et „Hun“ til et „Han“ og et „Moder“ til „Hustru“, kan man her citere Afdelingen „I Kjøbenhavn“ af Digtet „To Ord“:

Han paa sin Hustrus Fløjels Sæder
nu turde hvile sig i Fred
og maalte Byens Torv og Stræder
igjen med sine lette Fjed.

Han kunde atter læse Blade,
de store, mindre og de smaa,
og tidt, som før, paa Østergade
hel graciøse Hilsner faa.

Han kunde atter af Plakaten
paa Østergades Hjørne faa
Nys om Hvad i Teaterstaten
var værdt at tage Kjending paa.

Han maatte atter taale Luften,
der kom fra Østen, vild og hvas,
og spore svagt Resedaduften
om „*Hesten*“ paa den store Plads.

Han fulgtes tidt med *Ida*, og der var da mange Butiksvinduer at standse ved. Den opdukkende Fotograferekunst havde han stor Interesse for og indfandt sig meget

ofte hos Hoffotograf *Georg E. Hansen*, hvor han besaae de forskjellige Billeder — især de unge Damers — og selv ret tidt lod sig fotografere. Det Portræt af ham, han og hans Nærmeste syntes bedst om, er taget af *Striegler* og fremstiller ham i hel Figur med den lange, uldne, brungule Overfrakke, som han i mange Aar gik med, og som klædte ham saa godt. I sit Hjem benævnedes han paa dette Billede *Henri Quatre*.

Paa sine Spadsereture med *Ida* var han som oftest ledsaget af sin store Hund. Hans Kjærlighed til Hunde var usvækket til det Sidste. Ingen saadan holdt han vel mere af end den i „En Ven" besungne fra Fensmark Præstegaard. Han fortalte sommetider, at den havde været saa musikalsk. Naar han strøg en lang Tone paa Violinen, saa hylede den en *lille* Sekund ved Siden af. I hans Digtning fik den Efterfølgere i *Murad*, i *Sultan* („To Venner") og i Folmer Sangers Pudel.

Fra Slutningen af 1859 til sidst i 1860 udkom bindviis med halvanden Maaneds Mellemrum Chr. Winthers Samlede Digtninger. *F. L. Liebenberg* var ham behjælpelig med dette som med saamange andre Arbejder. Som Bibliotekar i Studenterforeningen havde *Liebenberg* gjort hans Bekjendtskab; *der* kom han tidt for at laane en eller anden Bog, og, naar denne ikke var hjemme, skaffedes den hurtigst mueligt tilveje og bragtes ham, og, da Winther var meget tilgængelig for en lille Opmærksomhed, knyttede dette disse to Mænd til hinanden.

Det maa hævdes, at Winther havde megen Sprogkyndighed og paa dette Omraade kunde komme med sindrige Bemærkninger, som viste, hvor flittigt han havde gjennemgrandsket vort Modersmaal og hvor øm han var over dets Ret og smukke Brug. Blandt hans Efterladenskaber fandtes der ogsaa forskellige Optegnelser, han havde gjort, og som navnlig viste, hvor meget Etymologien interesserede ham og hvor omhyggeligt han studerede den. I „Breve fra og til C. W.“ findes der Exempler herpaa S. 214 og 216, hvor han — efter at have afledet forskjellige Ord — siger: „Undskyld min Dristighed og store Lærddom, hvorpaa jeg, hvis jeg vilde, kunde give flere forbavsende Beviser.“ Han kunde Tysk og Italiensk omtrent lige saa godt som Dansk og var saa temmelig hjemme i Fransk og Engelsk, hvilket sidste Sprog han lærte sig selv, da han var tresindstyve Aar gammel, og hans Udtale af det var ganske korrekt.

„Den nyere Retskrivning“, som *Svend Grundtvig* havde gjort sig til Talsmand for, var Winther en ivrig Modstander af. Han spørger *Const. Hansen*[1]: „Har De i Berlingske Tidende læst *F. L. Mynsters* Indsigelse mod den nye Retskrivning, som Sv. G. & Ko. vil paatvinge os? *Han* [*Mynster*] er vred, dog ikke nær saa gal i Hovedet som jeg selv. *Kunde* jeg, saa skulde jeg vadske Hovedet paa disse Herrer. Men jeg er en Stakkel. „Vad Sv. Gr. angår, så værken vil jeg ændse eller kan jeg indse tron på, at han er helt en helt i sprogvidenskaben“, etc., etc.“ Med Glæde udbryder han to Aar efter[2]: „Prof. *Rovsing* har sendt mig en Bog

[1]) Breve fra og til C. W., S. 190. [2]) Smsteds S. 206.

om „Retskrivnings-Spørgsmaalet“ [1], som i Eet og Alt har mit fulde Bifald. Jeg kan ikke Andet. Alt i Forvejen havde jeg efter fattig Ævne tænkt mig næsten det Samme, som han her med knusende Overlegenhed klarligt beviser.“ Til *Michael Rosing* skriver Winther [2]: „Deres Retskrivning, som er mig gamle Person saa lidt tiltalende, har undertiden generet mig, f. Ex. *saa* (saae), *for* (foer), *ved* (veed), har hist og her tvunget mig til at læse om igjen.“ — Sit Resultat udtaler han saaledes [3]: „For mig maa vor Retskrivnings-Komité gjøre sig saa lystig, som den vil. Jeg tvivler ikke om, at de lærde Kræfter, der have samlet sig om dette Anliggende, jo ville hidføre et godt Resultat. Kun maa man ikke forlange, at *ældre* Forfattere skulle tiltræde en saadan Omordning, og endnu mindre, at deres Arbejder, f. Ex. ved nye Udgaver, skulle optage den nye Retskrivning. Det vilde være at berøve dem Endel af deres karakteristiske Fysiognomi. Tilbagevirkende Kraft skal Sligt ikke have; men Forandringen maa fremgaa som en Naturnødvendighed, næsten af sig selv, og *kun* begyndes og optages af den yngre — maaske endnu ufødte — Slægt. Det er *min* Mening om den Sag!“

Af det Foregaaende vil det let kunne sees, at det ikke var Mangel paa Kundskab til det danske Sprog, der bragte Winther til at søge *Liebenbergs* Hjælp; det var snarere hans daarlige Syn.

Flere Gange, naar han under Udgivelsen af „Samlede Digtninger“ gjennemlæste sine tidligere Arbejder,

[1] „Retskrivningsspørgsmaalet i dets Forhold til Literaturen og Folket“. Som bekjendt bekæmpede *R.* ivrigt „*Sv. Grundtvig* & Ko.“. [2] Breve fra og til C. W., S. 223. [3] Smsteds S. 170.

sagde han til *Liebenberg:* „Jeg forstaaer slet ikke, hvor jeg har faaet Det eller Det fra; jeg synes ikke, jeg selv kan have fundet paa det, for det er dog virkelig godt.“ Man paastaaer jo, det er karakteristisk for Genierne ikke at gjenkjende Det, de selv have frembragt. Winther havde i saa Henseende Forgængere f. Ex. i *Byron, Goethe, Voltaire* og herhjemme i *Grundtvig.*

Han var meget akkurat med sit Arbejde. I et utrykt Brev til *Chr. Petersen* siger han, rigtignok i en spøgende Form, men dog for Alvor: „Jeg retter mig *altid* strikte efter Kontrakter, Overenskomster, Fordringer og Akkorder, Konventioner, Pagter, Afslutninger — og Aftaler.“ Skulde han have en Bog ud, kom han altid med Manuskriptet til *Bianco Lunos* Bogtrykkeri og bad om bestemt at faa opgivet, hvor meget det vilde fylde paa Tryk. „Men jeg vilde rigtignok gjærne have det at vide imorgen — lad os sige Kl. $1^1/_2$.“ Og saa kom han altid præcist til den fastsatte Tid. Til Trykning afleverede han ufravigeligt sine Manuskripter rene og klare, og paa Indholdet rettede han aldrig senere i Korrekturen; han og *Søren Kierkegaard* vare de fordringsløseste Forfattere, dette dygtige Bogtrykkeri, der altid var i Tjeneste for *Reitzels* udmærket noble Forlag, havde med at gjøre. *Fr. Paludan-Müller* og *C. Hauch* blev ved med at sætte Nyt ind i deres Korrekturer, selv om de fik 20 saadanne. Een ufravigelig Fordring havde Chr. Winther, den nemlig, at hans egne digteriske Frembringelser skulde iklædes gotiske Typer. Han hadede de saakaldte „latinske“ Bogstaver. Om *Liebenbergs* Udgave af *Schack Staffeldts* Digte siger han[1]): „Skade, at den ikke er til at læse

[1]) Breve fra og til C. W., S. 95.

for En, der kun kan læse Fraktur.“ Til *Const. Hansen* skriver han[1]): „Er De med at reformere vor Ortografi? Selv om jeg fuldkommen indsaae de Forandringers Rigtighed, som ville blive foreslaaede, saa vil jeg dog aldrig indlade mig derpaa. Jeg veed, at Alt, hvad jeg da skrev eller lod trykke, vilde forekomme mig som noget Fremmed, som ikke værende mit Eget. Dette er næsten Tilfældet, naar jeg stundum har seet mine Vers trykte med de saakaldte latinske Typer, som jeg ikke kan lide. Jeg holder paa Frakturen; den har noget for mig mere Gemytligt. Men den latinske Trykskrift skal ogsaa paatvinges os af mange Grunde, men især for at imødekomme Svenskerne.“ Winther sagde engang, at han vilde gjøre det til en testamentarisk Bestemmelse, at hans Bøger altid skulde trykkes med gotiske Typer. Hans Forlægger indvendte da, at det jo dog kunde blive saa almindeligt at trykke Alt med „latinsk Skrift“, at det vilde være underligt og upraktisk at benytte de gotiske. „Jamen saa i alt Fald saa sent som mueligt!“, var Svaret. Han lod dog selv sin „Dansk Lyrik“ trykke med latinske Typer; men maaske han her maatte rette sig efter Forlæggerens Ønske.

Sine „Samlede Digtninger“s Udgivelse havde han stor Glæde af; de gik rask fra Haanden i Bogladerne[2]), og Pressen modtog dem med eenstemmig og betydelig Anerkjendelse. I „Dansk Maanedsskrift“ 1861[3]) skrev *C. Rosenberg*, da Værket var sluttet, „en literærhistorisk Skildring“ af Chr. Winther, som jeg maa nøjes med at henvise til, da den er altfor udførlig til at refereres. Baade denne og *Georg Brandes'es* Karakteristik af Win-

[1]) Breve fra og til C. W., S. 169. [2]) Smsteds S. 154. [3]) II, S. 210—93.

ther som Digter ere saa smukke, gode og vistnok udtømmende, at de gøre et Forsøg i den Retning fra mig overflødigt; jeg vilde ikke kunne yde noget væsentligt Supplerende til Det, disse to Kritikere her have frembragt, eller noget saa Godt. Trods den Dygtighed og Anerkjendelse, hvormed de ere skrevne, var Winther ikke glad over dem; det var ham næsten uudholdeligt at blive gjort til Gjenstand for offentlig Kritik, selv om denne var nok saa velvillig. Da han læste, at *Rosenberg* stillede ham og *Julie* sammen med *Petrarc* og *Laura*, sagde han: „Hvor vilde jeg dog ønske, de vilde lade være med at dissekere mig og Mit, indtil jeg engang er død og borte!" *Julie* følte sig derimod øjensynlig glad ved denne offentlige Præsentation. Tog Kritikerne fejl, kunde det aldrig falde Winther ind at berigtige det Gale; men han ærgrede sig derover, saaledes engang, da Tyskeren *Theodor Mügge* havde forvexlet ham med *Henrik Hertz* og kaldt ham en gammel, døv Mand, hvilket var saa meget mere urigtigt, som han dengang altid havde havt en skarp Hørelse. Hvad de slette Kritikere forresten meente, var ham temmelig ligegyldigt; „lad dem „pølsesnakke", de gjør hverken Ondt eller Godt", sagde han[1]); „hvordan prostituere de sig ikke, baade ved Selvbehagelighed og — ved Uvidenhed." —

Da Winther begyndte at udsende sine „Samlede Digtninger", sænkede der sig dybe Skygger over ham; hans Syn svækkedes nemlig i en meget foruroligende Grad. I Nov. 1859 siger han[2]): „Jeg skriver næsten iblinde, saa usle ere mine Øjne nu," og d. 28nde Marts

[1]) Breve fra og til C. W., S. 209. Se ogsaa smsteds S. 163—64.
[2]) Smsteds S. 102.

1863[1]): „Min Blindhed er allerede kommen til et saadant Stadium, at jeg kun kan læse den største Korpus og dette endda kun med en skarp Lupe.“ I et Brev til Grev *Snoilsky* skriver han d. 1ste Nov. 1864: „Om mig selv taler jeg ikke gjærne. Jeg bliver dagligen mere og mere blind, men har det forresten i mit 69nde Aar ganske godt. Jeg har efter Bestilling af et Forlag foranstaltet en Samling af lyriske Digte af danske Poeter fra *dette* Aarhundrede. Dette Arbejde har optaget den Tid, jeg kunde anvende derpaa, nemlig de lyse Dagstimer, næsten hele Sommeren . . . Item har jeg oversat og udgivet en Samling „Nygræske Folkeæventyr“. Item har jeg læst Korrektur paa 5te Oplag af „Hjortens Flugt“.“ Han bad sine Venner, der sendte ham Breve, om at skrive store Bogstaver, skrevne med en bred Pen; thi ellers kunde han ikke tyde dem. Der blev læst højt for ham; men han siger[2]): „Da jeg ikke kan *nyde* Hvad der *forelæses* mig, navnlig ikke digteriske Værker, saa sank jeg lidt efter lidt hen i en literær Uvidenhed, som just ikke var behagelig.“ Han sagde med *Goethe*, at alle Onder, som vansirede hans Legeme, fordærvede hans Fantasi. Hvad han digterisk vilde frembringe, maatte han diktere, og i dette Øjemed indfandt sig daglig hos ham en Underofficer, som saa skrev, medens Winther gik op og ned ad Gulvet og af og til talede.

Som Øjensvækkelsen stærkt tog til, tog Hørelsen paa eengang af, og allermest generede og afsondrede dette ham. I et Brev til *Ploug* skriver han paa denne Tid (2den Aug. 63): „Jeg er syg, vov, daarlig, jammerlig,

[1]) Breve fra og til C. W., S. 114. [2]) I et Brev til Frøken *Christine Daugaard;* meddelt mig af hende.

usel, elendig." Naar der nu var en større Kres samlet i hans Hus, satte han sig hen i en Krog og bad om, at Ingen i mindste Maade vilde tage Notice af ham. „Betragt mig endelig, som om jeg ikke var tilstede!" sagde han altid. Hans Læge og Ven, den ædle *Emil Hornemann*, vilde gjærne have ham op til en Øredoktor; men Winther var bange herfor og afslog det bestemt, indtil *Hornemann* en Dag kom og sagde: „Nu er det aftalt med Professor *Schytz;* han venter Dig iformiddag. Du skal ingen Instrumenter have i Øret." Winther maatte da afsted, og efter et Par Dages Forløb fik han sin Hørelse tilbage, hvilket han viste sig yderst taknemmelig og lykkelig over. Det viste sig, at han ved Badning havde faaet Vand ind i Ørene, hvilket havde udviklet en Hævelse, der havde taget Hørelsen fra ham.

Men Synet blev stadig svagere og svagere. Hans Nedtrykthed derover brød ud i rørende Vers. Saaledes synger han[1]):

I Blindhed famled jeg paa hine Strænge,
som jeg saa ofte bragte til at klinge,
og som min Tanke fik paa deres Vinge
til let at svæve over Danmarks Vænge.

Forgjæves! — Jeg paa Væg lod Citren hænge,
afbrudte Tanker blev det kun og ringe,
som nu maa vente paa Hvad Tid vil bringe;
men ak, det varer vistnok meget længe.

Thi jeg er sunken i en Dødsens Dvale;
mit Øre vækkes ej af Musens Stemme,
naar hun med *Kildens* Vand mig vil husvale;
og naar hun banker paa, jeg er ej hjemme.

Atter synger han[2]):

[1]) En Samling Vers, S. 48. [2]) Smsteds S. 50.

Dengang jeg *saae* — det Eneste, jeg kunde,
det Eneste, der syntes mig at lykkes,
var Sangen jo, som ganske nu mig tykkes
i Sløvhed og i Mulm at gaa tilgrunde.

Tilgiv mig da, at mine Taarer runde
ved Tanken, at jeg aldrig mer skal trykkes
i Musens Favn og aldrig mer omskygges
af Sangens eviggrønne, friske Lunde.

Kun Lidt jeg var — ej Andet er tilbage
end en ustyrlig Trang til Suk og Klage,
som Savnets tunge Vægt dog ej kan lette.
Seer Du ej selv, hvor mine Vers er slette?

Kirkefaderen *Tertullian* fortæller om *Democrit*, at denne var af en saa forelsket Natur, at han af Ærgrelse over sin altfor store Øjenslyst stak sine Øjne ud. Der havde vel været Tider, da Winther kunde have havt Lyst til det Samme; nu elskede han trofast kun Een, og hende vilde han gjærne se; endnu kunde han synge til hende[1]):

Endskjøndt halvblind jeg om maa famle,
forstaaer mit indre Syn at samle
de kjære Træk og se dem klart;

men han aner, at det snart vil blive anderledes, og i denne Stemning skriver han til hende sit skjønne Digt:

I Skumringen[2]).

Gaaer jeg ved Din Side gjennem Skoven,
sidder jeg hos Dig paa Strand ved Voven,
mens det Blaa sig hvælver huldt foroven,

aander jeg det Grønnes Duft i Strømme,
hører jeg mod Bredden Bølgen svømme,
ak, som fordum vakte søde Drømme; —

men det hele skjønne Landskabsbilled
viser sig, skjøndt klart i Livet stillet,
for mit Blik forvirret og forvildet;

[1]) En Saml. Vers, S. 41. [2]) Sml. Digtn. X, S. 25.

ak, da sniger Vemod, fuld af Smerte,
fulgt af Bitterhed, sig i mit Hjærte;
thi jeg aner: *slukt* er Synets Kjerte.

Kummerligt og mat jeg flytter Foden,
ængster mig for Stenen og for Roden,
sky, usikker stirrer jeg imod den.

Øjet er ej mer en tro Veninde,
som mit Fjed lod sikkert Fæste finde, —
jeg med Vold maa holde Taaren inde.

Naar en Sommerfugl har mistet Vingen,
lænkebunden som i Slaveringen
kryber den i Mulm og sees af Ingen.

Saadan jeg kun langsomt nu kan kravle;
dunkle Minder træge Tanker avle,
fyldt er snart mit Regnskabs sorte Tavle.

Treven, lig et Lastdyr under Aaget
vader som i Dynd jeg gjennem Sproget,
og min Tanke er saa dum og taaget.

Lever jeg, da veed jeg, Tiden kommer,
da jeg ikke mer kan se en Sommer
med dens grønne Skov, dens Rosenblommer;

da jeg Solen ej kan se at gløde,
da mig Kunstens Værker ere døde,
da mig intet venligt Blik kan møde.

Naar sig Alting da i Nat vil gjemme,
er Dit Haandtryk og Din kjære Stemme
snart det Eneste, jeg kan fornæmme.

Han er saa bedrøvet, at han siger: „Mine Suk jeg kan ej tælle“ [1]). Naar han famlede rundt paa Gaden, kunde kan ikke kjende Nogen. Blandt dem, der saa, naar de mødte ham, talede til ham og fulgtes med ham, var *Phister*. Chr. Winther havde i sin Tid været aldeles henrykt over nogle Scener af *Holbergs* „De Usynlige“, som denne

[1]) Sml. Digtn. X, S. 28.

Skuespiller havde udført sammen med sin senere Hustru, og navnlig over en Replik, som Harlekin (*Phister*) havde sagt til Leander, der paastod, at han aldrig havde seet den Pige, han elskede: „Har Herren da ey heller seet hendes Kaaberstykke?". Denne udhævede Winther i det Uendelige, og, naar de nu gik sammen paa Gaden, sagde *Phister* ikke saa sjældent: „Det var da en nydelig Pige, *der* gik forbi." Winther svarede vemodigt: „Ja, jeg kunde jo ikke se hende!", hvorpaa *Phister* spurgte: „Har Herren da ey heller seet hendes Kaaberstykke?", hvilket Spørgsmaal altid bragte Winther til at le.[1]) —

I sin mørke Periode havde Winther foruden det tidligere Nævnte formaaet at udgive „Nye Digte af danske Digtere" (1862) og „Efterladte Digte af *Aarestrup*" (sammen med *Liebenberg*, 1863); han oversatte den poetiske Del af *Tschudis* „Dyrelivet i Alperne" (1860), *Heibergs* „Nordische Mythologi" (1862) og „De smukkeste Æventyr af Tusend og een Nat" (1863). Sine Antologier gav han et i Hovedet foretaget løst Udkast til, og saa udarbejdede *Liebenberg* Planen. Sine Oversættelser — hvoraf der i Aarenes Løb er udkommet mange — besørgede han altid selv, og det er fuldstændig usandt, naar der flere Gange er sagt, at han lod Andre gjøre disse Arbejder og saa satte sit Navn derpaa. Han var saa samvittighedsfuld og omhyggelig med Hensyn til Hvad han paatog sig, at han aldrig vilde have kunnet indlade sig paa slig Humbug. I de Aar, hvor han næsten ikke kunde se, formaaede han dog ved Hjælp af sin stærke Lupe at skjelne Bogsta-

[1]) *Phister* har selv fortalt mig dette.

verne, og saa dikterede han den før omtalte Underofficer Oversættelsen.

I 1860 indfandt Chr. Winther sig en Dag hos *Exner*, med hvem han aldrig før havde været i personlig Berøring, men hvis Billeder i høj Grad havde tiltalt ham, fordi de saa ganske svare til *den* idylliske Del af Winthers Digterbegavelse, der har skabt „Træsnittene". Han har maaske tænkt paa *Exner*, naar han i „Episode af et Familieliv" taler om „de Billeder, som fremstille Scener af det lavere Folkeliv, der fulde af djærv Kraft og skalkagtigt Lune ved saamangen dygtig Kunstners Pensel træde os imøde med slaaende Sandhed og altid ere os saa tillokkende." *Høyen* fortalte, at, da han engang i 1854 kom ud med Christian Winther fra Det sixtinske Kapel, sagde Digteren: „Ja, veed De Hvad: naar *jeg* maa faa *Exners* Billeder hjemme paa Galleriet, saa maa *De* for mig gjærne beholde *Raphael.*" Winther greb mest Stemningen og Ideen i et Maleri, Motiverne fængslede ham, men Udførelsen kunde han ikke med Sikkerhed bedømme. Selv sagde han, at han ikke havde rigtig Forstand paa Malerier og Skulpturer[1]). Med en Kunstner talede han om alt Andet end Kunst, hvorpaa han ikke vovede at indlade sig[2]). Dog havde han det ægte Kunstnerøje, for hvilket vist Intet i Kunstens Verden er heelt fremmed. Vist er det, at han elskede Malerier, og aarligt glædede han sig til „den dejlige Udstillingstid"; da var han næsten hver Dag Gjæst paa Charlottenborg og saae Alt grundigt igjennem. Engang stod han *der* foran et Maleri af *Kiærskou*, og i det Samme kom *Høyen* forbi. „Jeg staaer og glæder mig over det,"

[1]) Breve fra og til C. W., S. 172. [2]) Smsteds S. 156.

sagde Digteren. „Kjære Christian Winther!", raabte *Høyen* leende, „det er noget forskrækkeligt Stads!" Herover blev Winther meget fornærmet og talede senere med stor Kølighed om „den akademiske, kunstkloge *Høyen*", ja, i et Brev fra 1872 siger han: „*Høyen* var — idetmindste ifølge *min* Erfaring — ligesaa hensynsløs og plump, som indbildsk og hovmodig!"

Men jeg kom bort fra Chr. Winthers Besøg hos *Exner!* Hans Ærende var, at de i Forening skulde udgive en Billedbog for Børn. *Exner* svarede: „Det har jeg slet ikke Stof til"; men Chr. Winther pointerede stærkt: „Jo vist har De saa, naar De blot *vil.*" Saa sendte Winther *Exner* følgende hidtil utrykte Digt:

Den 8. August 1860.

Til *J. Exner!*

Du, som i Din Begejstrings Ild,
hvis Sandhed aldrig svigter,
ved Skygge, Lys og Farvespil
et yndigt Liv os digter;

som med elskværdigt Skjælmeri
fremtryller mangen Scene
med Følelser og Tanker i,
solklarede og rene;

veed Du ej nok, at det er Tid
at digte og at synge,
mens Dagen ret er lang og blid
og Blomster staa i Klynge?

Thi, kommer Kulden, mørk og grum,
og Storme frem sig trænge,
da sidder Sangens Fugl jo stum
og lader Vingen hænge.

O, tag Dit Kul, Din Blyant, frem,
og digt af alle Kræfter,
og lad mig se de Blade — dem,
min Sangfugl længes efter.

Det hjalp! Saa tog *Exner* fat, han tegnede, og Winther skrev Vers dertil. Engang imellem blev Digteren gnaven, naar *Exner* foreslog ham at omarbejde Noget; Winther udbrød da vredt: „Nej, jeg *gjør* det ikke! Jeg *kan* det ikke! Hvor kan De tro, jeg vil indlade mig derpaa!“ Det var imidlertid kun forbigaaende Brydninger, Resultatet blev smukt og Forholdet mellem de to Nærbeslægtede fremdeles venligt.

At Winther kunde blive vred over *Exners* Forslag til Forandringer i hans Vers, var rodfæstet i hans Natur. Enhver Indgriben i hans eget eller Andres Arbejder var ham højligt imod. Sine Melodier til „Verner“ udgav *P. Heise* under Titelen „Verner og Malin“; det affødte følgende Brev fra Chr. Winther: „Højstærede! De sendte mig igaar et Hefte, der indeholder syv Kompositioner med en Text, hvis Titel er „Verner og Malin, Romancer af Chr. Winther“. Jeg vedkjender mig hverken denne Text eller dens Titel.“ [Slutningen mangler.][1])

Det følger, saa at sige, af sig selv, at det var Winther næsten modbydeligt, da *M. V. Brun* fandt paa at dramatisere „Hjortens Flugt“; men han kunde ikke forhindre det. *Brun* har selv i Ugebladet „Nutiden“[2]) givet en Skildring af, hvorledes han i Anledning af sin Plan kom til Winther, og hvorledes denne fik levende Interesse for Planen og tilskyndede *Brun* til at gjennemføre den. Winther skal nu have været saa ilter, at han om Aftenen efter Kl. 11 paa Folketeatret søgte den skrivende *Brun* og medbragte en Flaske Rødvin og Smaakager, og han foreslog endog, at de To broder-

[1]) Denne Kladde paa et løst Stykke Papir fandtes mellem Winthers Efterladenskaber. [2]) 1887, Nr. 581.

ligt skulde drikke sammen af Flasken, hvis der ikke var Glas at faa til Afbenyttelse. Nu læste *Brun* Det, han havde frembragt, og Winther var meget tilfreds. Først Kl. 2 gik han; men senere kom han ofte tilbage ud paa Natten og medbragte Konfekt, en halv Flaske Champagne, Frugt, Likør og fine Cigarer. Han var stadigt meget tilfreds med *Bruns* Værk, og, da Stykket blev opført d. 17de Jan. 1866, sad Winther med hele sin Familie nede i Parkettet paa første Bænk, og fra denne hørte man flere Gange en livlig Applaus. Saaledes fortæller *Brun;* men, ligesom det Billede, der her tegnes af Winther, er lidet overensstemmende med Virkeligheden, saaledes maa alt Dette efter *Henri Werliins* Udsagn til mig „med et mildt Udtryk kaldes fuldstændig fri Fantasi — og aldeles ikke Andet". Sandheden er, at Winther ikke vilde have det Mindste med det Hele at gjøre. Da Bearbejdelsen under Titelen „Svantevits Datter" blev opført paa Folketeatret, sendte *Brun* endel Fribilletter til Winther; men denne vilde paa ingen muelig Maade hen at se Komedien; hans Hustru med Søn og Datter, Overlærer *Petersens* og Flere af Familien gik til Forestillingen, og, da de efter denne kom tilbage, sagde *Petersen* ironisk: „Det skulde Du rigtignok have seet! Det var virkelig et dejligt Stykke!" Winther ærgrede sig da meget. —

I sin Vanmagt havde han faaet Smag paa at fortsætte med Texter til Billeder for Børn, og i 1863 udgav han i Forening med *Constantin Hansen* et saadant Arbejde. Men i Slutningen af det samme Aar blev han ganske anderledes greben af andre Følelser, som vaktes ved vor dengang udbrudte ulykkelige Krig. Hele hans

Hjem var ganske optaget deraf. Ved de selskabelige Sammenkomster, som Torsdag Aften og Søndag Middag og Aften fandt Sted *der*, maatte de Unge pille Charpi, og Damerne strikkede fra Morgen til Aften Uldtøj, som Soldaterne skulde have. Fru Winther var altid, og blev nu end mere, en Hader af Tyskerne. Hun taalte ikke at høre deres Sprog, og, naar hun paa sine Rejser efter den Tid tog igjennem Tyskland, maatte hendes Familie altid sørge for at skaffe en Separat-Kupé, forat hun ikke skulde komme i Harnisk og altfor højt udtale sig om Tyskernes Uretfærdighed imod os Danske. —

Chr. Winther, der jo dagligt havde sin Gang paa „Fædrelandet"s Kontor, blev i Krigsaaret med Eet — stik imod sin Natur og sit Princip — Politiker. Hans Forbitrelse mod vore Fjender var saa stor, at han sagde: „Fanden og Tyskerne kommer ud paa Eet" [1]). I „Fædrelandet" skrev han en Mængde Sonetter, og hans „Brogede Blade" indeholde endnu flere Udtalelser paa Vers fra den Tid. Her mærkede man ret, han ikke var i sit Element; man havde ondt ved at kjende ham igjen, og det Meste var mislykket. Han synger [2]):

Riv Strængen af Din Lyra — den maa hvile —
til Buestræng den bedre nu kan passe.
Gaa hen og smed af Plektret rigtig hvasse,
fjærntrammende og vingelette Pile!
Mag Dig en Hjælm af Lyrens faste Kasse,
at, som de Andre, Du til Kamp kan ile.
Det er ej Tid at sukke nu og smile,
Du kan faa meget bedre Ting at passe.
Dog — trøster Du Dig til ved Dine Toner
at hærde Hjærtet hos vor lille Skare
og kaste Skræk paa Tyskens Batailloner,

[1]) Breve fra og til C. W., S. 137. [2]) Sml. Digtn. X, S. 109.

saa syng! — Da har en Post Du at forsvare.
Det før er seet, at Sang kan ryste Troner
i Harmoni med Rifler og Kanoner.

Til Erato synger han[1]):

Hvad vil Du mig? Hvor kan Du tro, det sømmer
sig nu at slaa saa bløde, kjælne Strænge,
at svæve sødt som Bien over Enge
med Kvad som Lærkens, der paa Ætren svømmer?
Hvad vil Du her? Jeg troer forsand, Du drømmer.
Har Du ej seet, Stormskyerne sig trænge
tæt over os? Har Du ej seet, hvorlænge
i harmfuld Smerte hvert et Bryst sig ømmer?
Ved Skibbrud ej man synger over Skroget.
Sæt Noder, Du, for Hornet og Trompeten,
ifald Du ellers troer, det hjælper noget.
Lad nu Din Lyre hænge sløv i Stumhed!
For sidste Gang Du i min Haand har seet den,
hvis Danmark synker, knust ved Vold og Dumhed.

I fem Sonetter paakalder han Hjælp fra „en vis Mand“ ɔ: *Carl den Femtende*[2]):

Men se, Din gode Nabo vil man fælde.
Han forhen sprang og knejsed som en Fole,
nu ej han lappe kan sin vendte Kjole,
ej sine Buxer — med Respekt at melde.

Et Blink fra Dig, og Mulmet vil forjages,
vort Hjærte lettes for al Ve og Vaande,
og over Danmarks Sletter vil det dages;
naar da i Fred vi Friheds Luftning aande,
skal til Din Ære Harpen atter tages
og Brages ædle Kunst os gaa tilhaande.

Disse Sonetter affødte i „Dagbladet“ for d. 28nde Oktbr. 1863 et Svar af *Frederik Bøgh*[3]), som bebrejder Winther hans Modløshed:

[1]) Sml. Digtn. X, S. 111. [2]) Smsteds S. 105—8. [3]) Se dennes „Efterl. Arbejder“, S. 79—81.

Langt smukkere det var, end lydt at klynke,
om Du i Harpen greb, saa Hjærter trange
af Dine Toner Modet kunde fange,
ja, Liv og Ild, at Suk de maatte ynke.

Der siges endvidere:

Og, om end nok saa klarligt vi erkjender,
der er en Ven, med hvem vi helst gad leve,
hvem glad vi rakte bægge vore Hænder, —
foruden Blu dog endnu ej vi bleve,
at uindbudt paa Døren vi ham render
med myge Lader og med Tiggerbreve.

Samme Dag indeholder samme Blad Følgende, om hvilket Redaktionen siger, at den fuldkomment deler dets Stemning og er sikker paa, at den vil finde Tilslutning hos alle Danske, der have Følelse for deres egen Ære og deres Fædrelands Værdighed:

Til Christian Winther

i Anledning af Digtet „Til en vis Mand“.

„Fy, Landsmand, hvilke stygge Viser!“

Hvad er det dog for et Digt, der her bydes det danske Folk og „en vis Mand“! Hvad er det dog for en Tone, der klinger gjennem dette Digt, der i det danske Folks Navn taler til tvende Nabofolks Konge? Er den danske Mand efter Treaarskampen mod Tyskland, efter det Opsving, vor hele indre Udvikling har taget i de sidste 15 Aar, i en saadan Tilstand, at hans Talsmand tør sige: „Nu ej han lappe kan sin vendte Kjole, ej sine Buxer . . .“? Er den Nation, der af Fremmede omtales med saamegen Agtelse, der jo nylig er skildret som den, der ej er at spøge med, men vil vise sig som en „Kat, der kan rive“, — er den i Virkeligheden stillet saaledes, at dens Tolk kan forkynde, at „Nornen alt til

Undergang os vier“? Saaledes taler Tiggeren, der vil røre. Aaja, stundum røres man jo og ved Betlerens Bøn; men stundum bliver Svaret paa saadan Tiltale: „Min gode Mand, jeg beklager Dem meget; men for Øjeblikket seer jeg mig ikke i Stand til at hjælpe Dem“.“

Der hævdes nu, at, hvis Winthers Digt virkelig var et Udtryk for Stemningen i Danmark, hvis „Navn og Frihed vejredes hen som tomme Skaller“, da maatte „Hjærterne briste“ og „Sangen tie“; men det er ikke saa. „Hvad bevæger da Digteren til at synge i denne modløse, for Nationen og for ham selv uværdige, klynkende — *Poul Møller* vilde sige: affekterede — Tone? Før kunde man sige til ham: „I Din Kunst har Du hjemme som en Mester i Dit Fag“; nu nødes man ved dette Digt til at tilføje:

„Formørke vil dets Erindring
„Din Billedverdens Glans
„og lægge hæslig Hindring
„for Dine Syners Dans“.“

Der spørges nu Winther, om han da ikke veed, at de danske Hjærters Længsel efter Samfund med Brødrene hinsides Sundet bæres af Tanken om et sandt Broderskab, hvor de Trende blive til Een og den Ene til Tre; vi ville være Led i Treheden, men ikke bede om, at vi af Barmhjærtighed maa faa Tag over Hovedet for ikke at omkomme i vor pjaltede Uselhed. Det gjælder om i Modgang at have Mod. „Hvis saadanne Digte og ikke „Den tapre Landsoldat“ vare skrevne i 1848, mon vore Jenser da vare gaaede i Kampen som de gjorde? De gamle Skjalde opflammede til Kamp, og, hvis man ikke kan det, maa man hellere tie stille.

„Hvis der iblandt os levede en Digter, i hvis Bryst Danmarks Hjærte slog, og, hvis Fædrelandskjærlighed tvang denne til at sende Toner over Sundet til „en vis Mand“, saa maatte disse lyde helt anderledes, om de skulde vække — ikke *Medlidenhed* (som Politiken ikke befatter sig med) — men *Opmærksomhed;* en saadan Digter maatte i Kraft af sit Kald tale som Konge til Konge. Digteren skulde ikke *røre,* men *gribe* og opflamme til Handling. Store Fremtidsbilleder kunde en saadan Digter oprulle for den lyttende Konge; klart maatte han synge ud Hvad der endnu kun dunkelt laa i Bevidstheden: „Grib Øjeblikket, det store, inden det slipper Dig af Haanden!“ Ej vilde en saadan Digter sige: „Spørg hverken Riddere eller Raader!“; men han vilde sige: „Spørg saaledes, at Svaret bliver et Ja, ikke et Nej! Opvarm ved Din egen Ild de mange betænkelige Sjæle i Raadet, saa at de med Begejstring gribe Sværdet. Vil Du vente, til *alle* Dine Riddere og Raader eenstemmigt raabe et Ja, da siig til Dig selv, at Øjeblikket aldrig vil komme. Fra een Aand udgaa altid de store Træk i Historiens Skakspil; er Trækket gjort med Geniets Indskydelse, da se alle Riddere og Raader, at Spillet ved dette Træk er vundet, og Faa af dem ville da erindre, at de sagde Nej til Trækket og ikke Ja.“ — Se, saaledes omtrent maatte en dansk Digter tale til „en vis Mand“.“

I „Flyveposten“ for 23nde Jan. næste Aar rykkede *Claudius Rosenhoff* frem mod Winther, „den kjære Kløversanger“, hvem han taler til paa Vers, omtrent i samme Dur som ovenfor; han anklager ham, fordi han bruger Sonetformen til den Slags Digte, fordi han ikke

taler jævnt nok, raader ham til at blande det Muntre med det Skarpe, osv.

Herpaa svarede Winther — man kan vel sige: selvfølgeligt — ikke. Hvor varmt han fremdeles bevarede sine skandinaviske Sympatier seer man af følgende hidtil utrykte Digt, som han d. 11te Sept. 1865 sendte „Kaptajn *Gustaf af Forsell*, R. af Dbg.“ til dennes Bryllup:

Kjæk Du hist paa Dybbølskansen
flettede Dig Hæderskransen,
mens for Danmarks Liv Du stred;
og, skjøndt fuldt af Sorg og Smerte,
takker Dig mit danske Hjærte
for Din ædle Trofasthed.

Tusend varme Ønsker sender
jeg fra os, de danske Venner,
som Du trygt kan stole paa,
for den Pagt, som Dig skal binde
til en elsket, dejlig Kvinde —
for hvert Fjed, I sammen gaa. —

I Krigsdigtene — hvor varmt de end ere følte — er den egentlige Chr. Winther forsvunden. Havde han med fuld Dybde kjendt sig selv og sin Begrændsning, saa havde han sagt med *Anakreon:*

Jeg vil om Atreus' Sønner,
jeg vil om Kadmos synge;
men Lyrens Strænge tone
om Kjærlighed alene.
Nys tog jeg andre Strænge,
ja, bytted hele Lyren,
Herakles' Daad at prise.
Dog klang endnu min Lyre
om Kjærlighed alene.
Farvel da, bolde Helte!
Herefter skal min Lyre
alene Elskov prise.

Det gjør godt, naar man fra det politiske Afsnit i „Brogede Blade“ kommer til Romancerne om Verner og Malin. Man aander af fuldt, frit Bryst, blotter sit Hoved og hilser Christian Winther.

Hvor dyb hans Smerte var ved Danmarks Ulykke i 1863—64, seer man blandt Andet gjennem følgende Uddrag af et utrykt Brev, han d. 1ste Novbr. 1864 skrev til Grev *Carl Snoilsky:* „Hvis jeg sendte Dig dette Brev, omgivet af sort Rand, skrevet med dansk Hjærteblod og aabent for Alverden, saa var det egentlig saadan, som det burde være. Danmark er død, den sidste Gnist af Hæder og Ære slukket, vi forhenværende Danske gaa omkring som sløvsindede Slaver, vort Liv er Ydmygelse og den yderste Uselhed, vort eneste Livstegn er ynkelig Forbitrelse og afmægtig Harme. Det Eneste, som vore Øjne nu ere aabne for, det er den Overbeviisning, at vi selv, vore Egne, fra Øverst til Nederst, bære Skylden for vor Ulykke og vor Skjændsel. Freden skal være sluttet — men hvilken Fred! Dog — jeg vil ikke kaste flere Skygger ind i Din Tanke eller formørke Din Sjæl med dette skumle Billede. Derfor: *basta cosi!*[1])“ Paa samme Tid siger han, at der nu i Danmark leves uden Ære[2]). End mere vilde han med Rette have sagt det, hvis han havde oplevet vor Tid.

Vor sørgelige Krig havde foruden Smerten for Danmark ogsaa bragt ham en dyb personlig: paa Valpladsen var falden en af hans kjæreste Venner, *Henrik Pingel.* Det var en ung Mand, som han tilfældigviis havde gjort Bekjendtskab med, da han en Dag med sin Hustru og Datter var gaaet ind paa Strandmøllens Papirfabrik for

[1]) Hermed Punktum! [2]) Sml. Digtn. X, S. 128.

at se denne, ved hvilken Lejlighed han blev viist om af *Pingel,* der var *Drewsens* Søstersøn og ansat i dennes Tjeneste. Han var smuk og yderst indtagende, hvorfor Winther vilde vide hans Navn, og han erfarede da, at denne unge Mand var Søn af hans „gamle Ven“, Geologen, Dr. *Chr. Pingel. Henrik Pingel* gik senere med nogle Kammerater i fransk Tjeneste; da de rejste fra Kjøbenhavn, fulgte Fru Winther og *Ida* dem paa Banegaarden og vare meget begejstrede over dem. Da *Pingel* atter var vendt hjem til Danmark, blev han indbudt i Winthers Hus og kom der nu ofte, indtil han gik med i Krigen 1863; i sit 27nde Aar faldt han den 29nde Juni 1864 i en Træfning ved Arnkilsøre paa Als. Herover sørgede Winther meget, og han, der ellers aldrig i sine senere Aar skrev Mindedigte, udbrød nu[1]):

Magtens Herre! Klar mit Blik:
Hvorfor skulde *han* da falde?
Han, den Stolteste af Alle,
drikke Dødens bitre Drik?

Ikke skal jeg vove paa
frækt med Dig at gaa i Rette
om Dit Viisdomsraad; men dette
kan mit Hjærte ej forstaa.

Her at vaandes gjør ej Skam,
og det smerter dybt tilvisse,
naar jeg seer *hans* Navn blandt disse
tusend andre Offerlam.

Paa *hvis* Alter mon de faldt
for Granater og for Bomber
disse ædle Hekatomber,
som med Gru vi have talt?

[1]) Sml. Digtn. X, S. 126—27.

Hver for sig kan være god
af de tapre danske Døde,
som for *Intet* maatte bløde;
mig dog piner mest hans Blod.

Og mit Hjærte hamrer vildt,
spændt paa Harmens Pinebænke,
naar forbitret jeg maa tænke:
„Hvi blev al den Rigdom spildt?“

Svøbt i Dødens skumle Flor,
denne trodsig stærke Pande
maatte bøje sig og vande
med sit Blod den tabte Jord.

O, lyksalig er Du, Ven!
Tomme staa Dig Smertens Skaaler!
Klart Din Æres Stjærne straaler!
Men *vor* Ære — hvor er den?

Havde Chr. Winther saaledes mistet en for ham kjær ung Mand, kunde han dog endnu finde Trøst i flere andre saadanne, som varmt knyttede sig til ham. Og her staaer i Forgrunden den førnævnte udmærkede — i 1841 fødte — svenske Digter, Grev *Carl Snoilsky*. Det var under Studentermødet i 1862, de gjorde hinandens Bekjendtskab. Deres første Møde skildrer *Snoilsky* saaledes[1]):

Vi gingo nedåt Østergade,
jag och min kjöbenhavnske vän.[2])
En sleif i danska färger hade
jag vid mitt bröst — jag ser det än.

I vimlet vi en herre mötte,
en ännu rörlig gammal man.
Min vän i sidan tyst mig stötte:
„*Christian Winther*“ — sade han.

[1]) „Dikter“ af C. S., 5te Saml. 1897, S. 78. [2]) *Clemens Petersen.*

En rik mustasch, en ädelt skuren
profil, men blicken litet matt;
bredskyggig, martialisk buren
på lockig hjässa hatten satt.

Min skald? Han där, som jag ser vandra
lekamlig midt i folkets ström?
Han, idealet framför andra
för mången hemlig sångardröm?

Hans rytmer för mitt öra susat
från första steget på hans ö,
mit hjärtas alla källsprång frusat
i dagen nyss vid Furesö.

„*Professor Winther!*" ropte vännen,
och nästa stund med kind i brand
stod blyg den unge ämnessvennen
och tryckte gamle mästarns hand.

Beundrans värme i mit öga
visst talte mest, ty ordet tröt.
Fast vi den gången sade föga,
ett stadigt band minuten knöt.

Siden mødtes de blandt andre Steder ved Sommertide 1863 paa „Lappen" ved Helsingør, hvorfra *Snoilsky* tog til sit Hjem. Han har havt den Godhed at overlade mig til Afbenyttelse følgende Uddrag af sin Brevvexling med Christian Winther og dennes Hustru, hvilken Sidste herigjennem vil træde mere levende frem end før. Hun skriver:

Lappen d. 12te Sept. 63.

. . . Dette stygge Hus, denne Egn, vil altid blive kjært for mig; her sluttede Du Dig til os, her fik Du os lidt kjær; det er en Guds Gave, og om Gaverne siger *Goethe*, de komme fraoven herned i Deres egne Skikkelser[1]). Hvor ofte lever man længe, inden man

[1]) Se S. 60.

finder sin rette Slægt paa Jorden! Der er vel dem, der aldrig finde *dem,* de egentlig sympatisere med. — Da jeg er Din anden Moder, bliver jeg jo Din Stifmoder, ja, men Din egen Stifmoder, hvis Yndling Du er. Ikke alle Stifmødre ere onde. J. W.

Den 16de Sept. 63.

. . . Bliver Du nu ikke forstyrret ved Dit Arbejde ved mine mange Breve? Men Du er ene, og der er Saameget, som ikke blev sagt, da vi saaes. Om Dit Hjem skal Du vide Alt; derfor har Du endnu Saameget tilgode.

[Fra Chr. Winther:] Den 19de Sept. 63.

Kloge Folk have fortalt mig, at det i en ældre Alder er vanskeligt og misligt at gjøre nye Bekjendtskaber og stifte nye Venskabsforbindelser. Men Hvad sige ikke *kloge* Folk! *Mig* forekommer dette Udsagn at indeholde en rigtig borneret, filisteragtig egoistisk Tanke, der idetmindste ikke passer i mit Kram. Saa gammel jeg end er, føler jeg mig dog hendragen til Alt, hvad der er smukt og godt, med ligesaa megen Sympati, som da jeg kun var tyve Aar. De kan altsaa nok forstaa, at der hverken behøves indvortes Reflexion eller udvortes Incitamenter for mig til med inderlig Glæde at række Dem, min unge Ven, en Haand til et ærligt og oprigtig ment Haandtryk; og dette gjør jeg med saa megen større Tilfredsstillelse, som jeg deler fuldeligt denne min Sympati for Dem med hele min lille nærmeste Kres. De beder mig at indrømme Dem en Vraa i mit Hjærte. Jeg forsikrer Dem, jeg aabner med sand Glæde og Tryghed alle tre Hjærtekamre for en saa elskværdig Gjæst!

De fortvivler, siger De, om Poesien. De frygter for,

at et Arbejde, der i længere Tid tager Deres Tid og Kræfter i Beslag[1]), skal sætte Dem tilbage, svække Deres Begejstring eller Deslige. Vær uden Frygt! Det kan ikke være min Hensigt, saa lidt som det er mit Kald, at holde Dem en Prædiken; men jeg tør jo nok — uden at misforstaaes — gjøre Dem opmærksom paa Hvad jeg selv i fuldt Maal har erfaret. Det er sandt: ved et saadant tvungent Arbejde udrives man fra en Sfære, hvis Luft var nærende og oplivende, og hvor man bevægede sig med naturlig Frihed; og man indespærres *for en kort Tid* i en snæver Kres, hvor man næppe kan aande, og hvor man altsaa maa bruge alle sine Kræfter for paa en honnet Maade at slippe ud igjen. Men ifølge min Erfaring kan en saadan Afbrydelse, et saadant aandeligt Fængselsliv, være af stor Velsignelse. Ligesom Jupiter leer ad de Forelskedes Eder, saaledes smiler Apollon til sine *ægte* Sønners Klager over og Kamp mod Livet og dets Trængsler; han siger: „*Per aspera ad astra!*“ [2])

Ida og Frøken *[Jensine] Smith* have forladt „Lappen“, og jeg sidder nu her i deres Værelse og skriver disse Linier. I den anden Stue sidder min Hustru; hun sender Dem de hjærteligste Hilsener og ønsker Dem — ligesom jeg — Mod og Frejdighed til at overvinde den sorte „Fængselstid“. Glem ikke at lade høre Noget fra Dem, naar *Jus civile* eller *canonicum* ville tillade det.

Uagtet jeg her har det udmærket og fortrinlig godt, saa savner jeg dog af og til *Ida*. Hun holder meget af mig, og hendes livlige Natur, der gjemmer mere Al-

[1]) Grev *Snoilsky* læste paa denne Tid til Kansli-Examen, som han tog 1864. [2]) Gjennem Strid til Stjærnerne!

vor, end man ved første Øjekast aner, gjør godt i en saa lille, afsluttet Kres som vor.

Lev vel! Det er ingen tom, banal Frase, naar jeg kalder mig Deres Christian Winther.

Jeg frygter næsten for, at De ikke vil kunne læse Halvparten af disse Linier; jeg skriver med stort Besvær og halv iblinde. *The right honorable Mylord Mysse, Aadde,* etc. etc., befinder sig nu ogsaa i Hovedstaden.[1])

[Fra Fru Winther:] Den 20nde Sept. 63.

. . . Dennegang maa jeg tale med Dig om Dig selv og ikke skjule for Dig, at jeg græd mange Taarer, ikke for de Fejl, Du siger, Du har, men fordi Du vil kaste bort de Ævner, der ere givne Dig; Du har en dyb poetisk Følelse, Kjærlighed og Alvor; disse Egenskaber regner Du for Intet. — — Du har givet efter for alle Indtryk, fordi Du kunde gjøre det; Du skyldte Ingen Regnskab derfor; men nu vil Du det ikke længer; nu er Du en Mand, og nu kan Du ikke gjøre det; thi Du *vil* ikke. Denne Sommer var ingen Drøm. Hvis der er Sandhed til, saa er Det, Du her oplevede og erhvervede Dig, Sandhed, nemlig trofaste Hjærter, og trofast maa Du være, først mod Dig selv og dernæst mod os, der elske Dig; dog derom vil jeg ikke tale — men om Trofasthed til Kjærlighed for Poesien. — —

Lappen, 22nde Sept. 63.

. . . Se, min Ven, forestil Dig nu, at Du er i Dit Hjem i Kjøbenhavn; Du sidder ene med mig i mit Kabinet. Jeg holder Din Haand i min og seer Dig i

[1]) Chr. W.s store, sorte Hønsehund, til hvilken *Ida W.* og Grev *Snoilsky* uophørligt opfandt nye Kjælenavne. (Se om den: Sml. Digtn. X, S. 132 og En Saml. Vers, S. 131 og 133.)

Øjnene, medens jeg taler med Dig. Har Du saa liden Tro til min sande Godhed for Dig, at Du mener, jeg vilde se *Dig* kun blive en daarlig Digter? Du har fuld Grund til at tro, jeg ikke kan bedømme Poesi med Fornuften, jeg kan ikke skarpsindigt udvikle, hvorfor Dette eller Hint er smukt; men jeg har en Følelse, der siger det, og den bedrog mig sjældent. Men en Christian Winthers Mening og Dom — troer Du, den er Høflighed imod Dig, saa vilde han da ikke genere sig for til mig at sige sin Dom, og jeg vilde vel vogte mig for at opmuntre Dig. Jeg læste nu Dine to sidste Digte for Chr. Winther, der sagde: „Der er saa megen Følelse og Natur i dem, at man glædes derved; hvor de ere smukke, sørgelige, ironisk bitre!" . . . Du tager ogsaa fejl i, at Din Kjærlighed til Poesi og de Aar, hvori Du har udviklet Dine literære Kundskaber, har gjort Dig uduelig til alt Andet. Det er en sygelig Anskuelse af Dig selv. Du er tidt melankolsk, og, var Du ved min Side, da skulde jeg nappe Dig i Ørene. Du *maa* slet ikke skrive Digte, før Du er færdig i Upsala. I Stockholm vil Du faa Tid dertil, og, skriver Du end aldrig Noget mere, da er Du mig lige kjær; men Du kan ikke have Lov til at se sorte Skyer om Dig, udenat jeg vil forsøge paa at jage dem bort og trøste os med, at der kommer et Foraar. Chr. Winther udgav en lille Digtsamling, den første, i 1825[1]), hvoraf flere havde staaet i Tidsskrifter. Da standsede han, til han havde taget sin Examen[1]), og først 1829 kom „Træsnittene"[1]); da var han 33 Aar gammel, og han havde ødelagt Meget, der var skrevet. — — Vil Du saa tage Din Forbandelse

[1]) Som bekjendt, ikke rigtigt.

tilbage over den Time, Du smeddede Rim! Det bragte Dig jo til Chr. Winther, og uden *det* havde Du jo ikke fundet Din anden Moder, som Du dog er lidt glad over; Du seer altsaa, at Du skal takke og ikke bande. . . .

Den 23nde Sept. 63.

Vi have det i vor Ensomhed nu, her paa Lappen: om Morgenen gaa vi en Tur; da drikke vi Kaffe, og, medens jeg hviler mig, spadserer Chr. Winther atter ene. Saa sidder vi, Hver i sin Stue, til Middag. Om Eftermiddagen spadserer vi igjen, og om Aftenen læser eller taler vi sammen. Fru *Sparre*[1]) feterer Chr. Winther med pralende, duftløse Georginer og Frugter. . . .

Clemens Petersen er nu stadigt i Strid for sine Kritikker. *Liebenberg* er ikke saa etisk, at han vil have al Poesi moralsk Læredigt; men *Rosenberg* tenderer helt dertil.

Nu rejser vi ind paa Mandag. Chr. Winther har skrevet flittigt herude, men hvorpaa, det veed jeg ikke endnu; thi jeg spørger aldrig. Han længes efter *Ida*, skjøndt han siger til mig, at jeg ej maa længes for meget. Lev vel! I Fremtiden skriver jeg kun: Vi lever Alle end. Din J. C. W.

Lappen, 26nde Sept. 63.

. . . Luft og Skov er dejlig nu; den farves rød, gul, brun imellem det Lyseste og Mørkegrønne, og saa Hav og Himmel, der ere dybblaa!

Du maa holde op med at tænke paa Polen — deri har Du saa fuldkomment Ret; man bliver knust derved eller mister let Troen paa Retfærdigheden.

Dit lille Digt „Kreolskan“ [2]) er nydeligt og rundt;

[1]) Værtinden, Skovrider *S.'s* Hustru. [2]) „Dikter“ 1878, S. 196.

det er en pragtfuld Plante, men uden Duft, Du *der* har villet male; ingen af mine Yndlingsblomster lokke Øjet: Reseda og Natviol. Jeg er enig med *Atterbom*, der lader Nattergalen sige: „Jeg er uden Glans og Fagring, som Du veed."

Du vilde gjærne vide Noget om Chr. Winther, som jeg kan fortælle Saalidet om. Han lever meget ensomt; det er min Bestræbelse at værge for hans Ro i Studerekammeret. . . . I disse Dage har han lidt Gigt i sin ene Skulder; jeg har tilbudt ham at banke ham.

Kjbhvn., 12te Dec. 63.

. . . *Nyblom*[1]) træffer jeg vist ikke i Vinter. Vi gaa kun lidt ud. Chr. Winther holder ikke af store Selskaber. Vi leve temmelig stille; han var aldeles en Eneboer inden vort Ægteskab, og det vil mest være den *hammerichske* Kres, *Nyblom* kommer til at bevæge sig i, som vi ikke omgaaes uden paa anden Haand; Chr. Winther finder disse Folk docerende — jeg kjender dem meget lidt.

Du tager fejl — ingen Stormagt gjør Noget for en lille Nation. England og Rusland har sendt Gesandter hertil for at trykke os og tvinge os med Trusler til at give efter for Tysken; men vi gjør det ikke, og Krigen er sikker. Der er godt Mod her; hellere dø, end blive en tysk Vasalstat; deri er Regering og Folk enige. Syngende „Den tapre Landsoldat" drager vore Folk bort. . . .

Kjbhvn., 14de Dec. 63.

Hvem er de Lykkelige, som Du tilbringer Juleaften hos i Stockholm? Juleaften Kl. 6 drikke vi paa Din

[1]) Den svenske Digter og Literærhistoriker, Prof. *C. R. N.*

Sundhed ved Middagsbordet. Her er kun nogle Faa, der ellers vilde sidde ene Juleaften. Ifjor var *A. Munch* med, og han fik Mandelen. — Efter Bordet samles vi om et Juletræ, som *Ida* selv har pyntet og udstyret med Gaver til Hver især. Senere spilles der Lotteri, og Chr. Winther er den Ivrigste, skjøndt han aldrig vinder.

Ved at læse *[Byrons]* „Don Juan“ har jeg faaet end mere kraftig Ringeagt for *Paludan-Müllers* Byronisme. Det var længe siden, jeg havde læst den, og i Oversættelse paafalder det endnu stærkere, hvor langt han staaer under sit Forbillede.

Det var mig, der afholdt Chr. Winther fra at svare paa Angrebet[1]). Han er for lidt Satiriker til at give Svar som fortjent. Jeg holder mig til *Goethes* Ord:

Wandler, gegen solche Noth
wolltest Du Dich sträuben;
Wirbelwind und trocknes Koth
lasst es drehn und stäuben!

Christian Winther lider endnu af Forlegenhed, som har plaget ham i høj Grad i hans Ungdom, og det føler han stærkt, naar han angribes; alt Saadant forstyrrer og piner ham; derfor skal han ikke have Avisfejder.

Du skal høre en lille Historie om *Monrad;* da han ifjor Vinter var tilmiddag hos Enkedronningen, vilde Grev *Blücher* slaa sig til Ridder paa en Præst, der kom i Ornat, hvilket *Monrad* ogsaa altid møder i. *Blücher* vendte sig til *Monrad* med de Ord: „*Der* kommer et af Deres Faar.“ „De tager fejl,“ svarede *Monrad,* „det er en af mine Hyrder; *De* er et af mine Faar.“ Man

1) Se S. 314—18.

slaaer sig ikke til Ridder paa *Monrad, Fenger* eller *Hall;* de Andre ere saa langt under dem.

Vi danske Kvinder har lagt en Guld-Egekrans paa vor Konges Kiste. Han har gjort en Handling i sit Liv, der var saa stor, at den blender Øjnene, og man seer kun den.

Alle vore Soldater drage syngende bort; de ere som Løver, og det, skjøndt vi atter og atter ere ene mod Overmagten, ligesom forrige Gang. Store Folkemasser følge Soldaterne hver Aften til Dampvognene med Hurraer, medens der synges: „For Pigen og vort Land", og vi strikke atter Strømper og pille Charpi. — Vi kæmpe os vel fri; Slesvig skal Tysken aldrig faa, før hele Nationen gaaer tilgrunde. Hvorfor er Du ikke hos os?

A. B. C.'en [1]) sender jeg, fordi disse Billeder ere saa smukke, og fordi de alle ere tegnede ifjor Vinter i vor Stue, medens Chr. Winther og *Constantin Hansen* sad og talede om dette lille Arbejde.

[Fra Chr. Winther:] Kjbhvn., 22nde Jan. 64.

Venligst Hilsen! Omtrent for fjorten Dage siden modtog jeg det til Hr. *Cl. Petersen* afsendte Exemplar af „Sånger och Berättelser" [2]), og igaar fik jeg det andet. Jeg har altsaa, ifølge Deres Ønske, leveret *Ida* dette.

Tak for den Bog! Det var en smuk og kjær Gave! Jeg har læst den største Del af den, ikke Alt; thi dels nyder man jo ikke Lyrikken ret *en masse*, og dels er — som jeg nok har sagt Dem — mit Syn saa slet, at

[1]) Vers af Chr. W. til Tegninger af *Const. Hansen.* [2]) Udgivet af „Namnlösa Sällskapet" i Upsala. Bidragyderne vare: *Björck, Ödmann, Klockhoff, Wikner, Snoilsky, Wirsén, Bäckström, Östergren* og *Eichhorn.* (Se f. Ex. *L. Dietrichsons* „Svundne Tider" II, S. 132.)

jeg kun med yderste Besvær kan læse selv den tydeligste Skrift. Men Hvad jeg har læst og tilegnet mig har gjort mig inderlig godt. At sige dette er næsten, og maa næsten være, min eneste Kritik. Jeg er ikke Kritiker; end ikke paa mit eget Arbejde anvender jeg Vægt eller Alenmaal, men

> jeg altid sang som Fuglen,
> der vipper paa Kvist,
> om ikke fuldt saa lifligt,
> dog ligesaa *ubevidst*.

Blandt de mindre, lyriske Digte i Samlingen sætter jeg ubetinget Deres egne øverst. De ere varme og friske, der er Dybde i Følelsen, Kjækhed i Anlægget og Besindighed i Udførelsen; de ere tillige i Formen *hele* og afrundede. Kort sagt: jeg sympatiserer med disse subjektive Svingninger, med denne ejendommelige Flugt. — Af de større episke Digte maa jeg unegteligt tilkjende „En Målning“ [1]) Prisen, skjøndt ogsaa „Ett Minne“ [1]) og „Små Figurer“ [2]) vilde være en Prydelse for en ung Digters første Atelier. Som sagt: det er en prægtig lille Bog, og jeg takker Dem ret hjærteligt for den Glæde, den har forskaffet mig; jeg beder Dem ogsaa at bringe de andre otte unge, talentfulde Mænd min ærbødigste Hilsen og Taksigelse.

Fra min Hustru og Datter har jeg de venligste Hilsener til Dem. Vi glæde os Alle til at se Dem til Foraaret her i vort betrængte Fædreland, hvor vi dog forresten holde Modet godt vedlige. Ikke sandt, De kommer? Thi jeg formoder, at De til den Tid har faaet

[1]) Af Daniel ɔ: *Ernst Daniel Björck.* [2]) Af K. ɔ: *Daniel Klockhoff.*

Examen fra Halsen og derved Frihed til uhindret at kunne røre Vingerne. Lev vel, til vi sees! Gud være med Dem!

Deres oprigtig hengivne Christian Winther.

Jeg frygter for, at De næppe kan læse disse Par Ord, der ere skrevne næsten iblinde.

[Fra Fru *Julie Winther:*] Den 1ste Marts 64.

Ja, Du har vel seet, at Tysken mishandler og bortslæber vore Monumenter fra Kirkegaardene! Sommetider om Natten tænker jeg paa, om man atter nogensinde skal blive lidt glad igjen; men, naar jeg da kommer op og seer Solen skinne og mærker, at Foraaret nærmer sig, saa siger jeg jo: „Naar vi blot holde ud, skal Danmark frelses. Selv om vi staa ene, har den gode Gud nok et lille Mirakel i sin Baglomme for det lille Danmark.“ . . .

Kjbhvn., 22nde Marts 64.

Jeg maa endnu sige Dig et Ord om *Bérangers* Digt[1]), der er kjønt; men Dine egne polske Digte ere efter min Mening langt dejligere[2]). Jeg sender Dig her et Digt over *Jens Paludan-Müller*[3]) af hans Onkel[4]) og hans Billede. Kandidat *Pingel* rejste igaar, Student *Sophus Smith*[5]) skal afsted i en af Ugerne; snart er her kun svage eller gamle Mænd tilbage i Byen, og Hver, der er under 40 Aar, træder ind i Borgervæbningen. Først i disse Dage ytrede Chr. Winther sin dybe Sorg i Ord, idet han sagde: „Hvis Stormagterne knuser vor Forfatning og derved vor Frihed ved at lade

[1]) *Hâtons-nous*, oversat af *Snoilsky:* Ärans väg (Dikter 1878, S. 336). [2]) Smsteds S. 207—18. [3]) Den bekjendte unge Historiker, der faldt ved Oversø. [4]) *Fr. P.-M.* [5]) Nuværende Overbibliotekar ved Universitetsbiblioteket *Birket Smith.*

Tysken knuse os, da vil vi forlade Danmark og bosætte os i Genf"; men til andre Tider synes han, det er umueligt, at de kan tage Sjælland, skjøndt der nu i hele Jylland er nedtaget alle kongelige Skilter og opsat preussiske, og Tusender af Mennesker ere udplyndrede og uden Hjem, ja, aldeles ødelagte. Igaar steg et Suk fra *Idas* Bryst, der lød: „Ak, gid jeg kunde gaa med og falde!" Jeg, der ofte selv føler mig uden Sikkerhed i mit Fædreland mere, maa dog trøste med, at Foraaret bringer os vel Hævn over Fjenden.

Hvilken Stivhed i Væsen, ja, selv i Tankegang, er der ikke hos Englænderne! Har Du lagt Mærke til, at Naturen er næsten bortdresseret, og de forstaa den ikke, hvor de træffe den. De danne sig strax et bestemt Begreb om Mennesket, de se, og *det* er efter deres Mening saa rigtigt og udtømmende, at de godt kan skrive det op, ligesom en Menneskesjæl ikke var saa uendelig, at man saa hurtigt skulde opfatte en saadan Mangfoldighed. Verdensklogskab er egentlig Vanvid, og de, der tro at være det, have hverken Glæde eller Sorg i Livet, kun Fattigdom til Udbytte. — *Ida* er vor Skotte[1]) en sand Gaade. Naar han har faaet hende ind paa en af sine langsomme Samtaler og oftere sagt til hende: „Hvad — var — det, De sagde? Vil De gjentage mig det!", saa afbryder hun pludseligt og gaaer leende bort — til *Hamiltons* uendelige Forbavselse.

Her sender jeg Dig et lille Udtog af, hvordan vi forsvare Dybbøl. — — Hele Natten efter Kampen var

[1]) En *Hamilton*, der paa denne Tid færdedes meget i kjøbenhavnske Kunstnerkrese.

Henri ved alle Forposterne og gav dem varmt Øl ved Hjælp af tre ridende Dragoner.

Igaar kom *Ludvig Fenger*[1]) herop. Han har faaet Guldmedaillen og Rejsestipendium til at gaa til Syden; men nu er han gaaet ind i Hæren som Menig. Før Krigen er forbi, vil han ikke bort. Kan Du erindre, jeg fortalte Dig om ham paa den Hjørnebænk, hvor vi saa ofte sad og læste nede paa „Lappen"?

Jeg fik Brev fra Fru *Runeberg*[2]), hvori hun fortæller mig, at kun om Danmark dreje sig alle Tanker, al Tale. Hendes Mand er nu saa vidt, at han hver Dag gaaer i Luften, og hans Aands- og Tænke-Ævne har aldeles ikke liidt i Sygdommen; han er med Liv og Sjæl hos os og sender kjærlige Hilsener. Han veed nøje Besked om vor hele Stilling, vor Hær, vore Førere, endog Navnet paa Enhver, som er lidt fremragende.

Nu har jeg atter talt med Dig uden at faa Svar. Du veed, at Chr. Winther siger: „Ak, hvor mit Hjærte brændte, at intet Svar jeg fik!"[3]) Lev vel, vær rask og uforandret den Samme i Sind og Hjærtelag, hører Du!

Den 2den Juni 64.

Til Lykke med Din Examens hæderlige Bestaaen, min egen Yndling! Ja, glad maa Du da for Alvor være over at have sluttet Livet i Upsala. At der blander sig Vemod i Tanken om Afskeden fra Venner og Kammerater som fra det Sted, hvor Du har levet saamange lystige Dage, er jo naturligt; men Du vilde dog ikke have været glad ved at fortsætte dette længer. Den

[1]) Nuværende Stadsarkitekt, Professor *F.* [2]) *J. L. Runebergs* Hustru, med hvem Fru W. lige til sin Død stod i livlig Brevvexling, skjøndt de To aldrig opnaaede at se hinanden. [3]) Sml. Digtn. I, S. 197.

Den 22nde Aug. 64.

Længe har jeg betænkt mig paa, om jeg ikke nu, da jeg er saa tung i mit Sind, kunde lade være med at skrive til Dig. — — Da Du var i Upsala, kunde jeg bringe lidt Opmuntring; men nu, da Du har Alt, hvad et Menneske kan ønske, føler jeg mig saa fattig. — —

Du Kjære! Kald ikke Din Glæde over Naturen og al den Skjønhed, Du seer, egoistisk. Fortæl mig frit al den Jubel, der rører sig i Dig, lad mig ikke forlise Din Fortrolighed! Gud holde sin Haand over Dig paa Din farlige Tur til Montblanc! Naar Du ret har seet Naturen, vil Du først rigtig elske Kunsten. — Lev vel! Chr. Winther hilser Dig kjærligt. Da jeg idag talede med ham om Dig, sagde han: „Det er mig umueligt at tænke paa *Snoïlsky* uden som altid knyttet til os med usynlige Baand.“ — Tusende gode Ønsker følger med disse Linier og en varm Omfavnelse fra Din Moder

Julie Winther.

Aalsgaard, 26nde Sept. 64.

. . . Du er lidt urimelig mod Dig selv. Saalænge Du rejser, er Du kun til for at modtage Indtryk, nyde, leve og notere Lidt af Det, der er værdt at mindes. Naar Du da vender her tilbage og lever i Ro, kommer nok Din Musa og besøger Dig. Hun vil Ro og Stilhed, ikke Rejser, ikke Baller og tomme, store Selskaber. Ja, Du siger, jeg har prøvet noget Lignende som Du. Ja, Du kan tro det, og, om vi engang kommer i stille Ro sammen og jeg føler, at Du kan interessere Dig for at høre mit Liv, da vil jeg fortælle Dig Alt — men uden denne Følelse aldrig.

Vi have her en Storm og Regn, som om Verden

skal forgaa — Sol trænge vi til; men vi ere jo i Kamp mod hele Verden; saa er det jo rimeligt, Elementerne komme med. Idag er *Ida* oppe for første Gang. Paa Torsdag rejser vi ind til Byen. Chr. Winther tager herned, saa ofte han kan, og i dette Vejr er det umueligt at blive længer, da [vor Læge] Professor *Hornemann* har vanskeligt ved at komme herned mere end to Gange om Ugen, og Chr. Winther vil ikke nøjes dermed. Han sender Dig tusende kjærlige Hilsener; men for Tiden kan han ikke skrive til Dig. I Rom hører Du nok fra ham. Jeg har havt et jublende, omfavnende Brev fra min Ven *Dunker* . . .

[Fra Chr. Winther:] Kjbhvn., 1ste Nov. 64.

Tak for Dit elskværdige Brev! Jeg gjemmer det imellem mine bedste Papirer og tænker ofte paa Dig. Men at tænke med Pennen i Haanden falder mig — som Du nok veed — ret temmelig besværligt. Tag derfor tiltakke med disse faa, indholdsløse Linier!

. . . Jeg sætter mig nu paa et Kateder og holder Dig en Forelæsning. Hør nu! Hvis Du i kort Tid ønsker at kunne slaa de Nattergaletoner, som nu lyde for Dit Øre, saa maa Du ikke omgaaes med danske Kammerjunkere, svenske Baroner, tyske Lærde eller disses Damer; det duer ikke, min Bedste! Hold Dig til Din „*Maëstro*“, og bland Dig mellem Folket; søg at faa Adgang i en italiensk Familie, og tal saa *sans gêne* — ja, med den yderste Frækhed — *slet* Italiensk, saa vil Du snart lære at tale *godt*. *Damerne* ere især ganske ypperlige Sprogmestre; men i saa Fald maa Du dog vel mindes, at Du befinder Dig ganske nær ved Sirenernes Hjem. At bo i et Hotel anseer jeg for det mest

Hæmmende og til Hindring, naar man vil lære et Folk og et Folkeliv at kjende tilgavns. Jeg vilde derfor være saa dristig at raade Dig til snarest muelig at forlade „*Bocca di Leone*“ eller hvilket andet Hotel, der har slugt Dig, og at opsøge Dig en smukt beliggende Bolig hos en romersk *borgerlig* Familie. Det vil Du sikkert befinde Dig bedst ved.

Antikke Intaglier [indadskaarne Stene] og Kameer vil Du let finde i Via de Condotti, paa Piazza Navona, Piazza Barberini, tæt ved Kapitolium og flere andre Steder. Dog — jeg vil ikke komme med flere Raad; Du har vel allerede erfaret og lært alt Dette.

. . . Siden sin Hjemkomst fra Hellebæk har min velsignede Hustru næsten ikke havt en eneste god Dag; ja, hun har i de to sidste Maaneder for det Meste maattet holde Sengen. Men hun er taalmodig som en Engel! — *Ida* derimod synes at have havt god Nytte af sin Brøndkur; hun befinder sig ret vel . . .

Hos *Gyldendal* vil der udkomme en ny Tragedie af *Bjørnstjerne Bjørnson:* „Maria Stuart“. Man har ikke villet opføre dette Stykke paa Det kongelige Teater, som Forfatteren ønskede. Hr. *Kristian Arentzen,* en af *dii minorum gentium* (som han selv siger), har udgivet en Samling af korte biografiske Skitser af danske Poeter fra dette Aarhundrede: et temmelig betydningsløst Arbejde. Forresten venter man, at Bogmarkedet vil blive forsynet med Nyheder til Jul og Nyaar. Ogsaa i denne Henseende spores den nedtrykte Stemning, som hersker i den danske Ruin — thi det danske Land er ikke Mere. Igaar døde en af vore bedste sceniske Kunstnere, kongelig Skuespiller *Michael Wiehe,* kun 44

Aar gammel. Du har — formoder jeg — seet og beundret ham. Vi ville vanskeligt faa dette Tab erstattet.

. . . Den syge Fisker i Hellebæk er da for noget siden afgaaet ved Døden efter mange Lidelser.

Lev vel! Rejs, og vær lykkelig! Skriv mange Digte, men tag Stoffet fra Din Hjemstavn; gjem Rejsens Indtryk til den Tid, da Du atter sidder ved Fyrisaa eller Mælaren; da ville de først straale Dig i det rette Lys . . .

Din altid hengivne Ven Christian Winther.

[Fra Fru Winther:] Kjbhvn., 7ende Nov. 64.

Det har glædet mig at høre af Dit sidste Brev, at Du nu befinder Dig vel i Rom, mit Yndlingssted. Du har nu saamange Venner, som Du modtager Breve fra, og hvem Du skriver til, saa at der ikke bliver Tid til at skrive til mig som før, da jeg var Din eneste Korrespondent. Kun Eet vil jeg bede Dig erindre, at, hvis Du engang i Livet føler Dig forladt af Venner og Inklinationer, smaa eller store, at jeg da er uforandret i Sind og Hjærte, den Samme som altid. Nu har Du jo hørt fra Chr. Winther. Jeg bad ham skrive. Det, vidste jeg, vilde være Dig kjært, ja, det bedste Brev fra Danmark.

. . . Til Villa Ludovisi maa *Bravo*[1]) skaffe Dig Adgang, at Du kan se Galleren og hans Søster[2]) samt et Loftsmaleri, Chr. Winthers Yndlingsbillede[3]). Hvis Kunstnere give et Bal for deres Modeller, da maa Du ikke forsømme at komme med: *der* er Skjønhed, Dragter, Munterhed og Danse. Vi saae det fra en Balkon;

[1]) Den skandinaviske Konsul. [2]) Skal vel være: Hustru. [3]) Vistnok *Guercinos* „Aurora“.

men Herrerne vare nede i Salen. Der var en Kvinde, hvis Dejlighed var henrivende; thi hun forenede en Gratie dermed, som er langt sjældnere end Skjønhed. Hun var Model for en russisk Maler, ved hvis Arm hun hang som en Vinranke. Hun dansede ikke; jeg troede, hun elskede ham, og den Kvinde, der for Alvor elsker, bryder sig ikke om at danse. — Du vilde have Sans derfor, Du har en dyb, glødende Sjæl, og, træffer Du en Kvinde i Livet, der helt kan bemægtige sig Din Sjæl — ja, da vil Dine Sange varme og gribe Hjærtet paa en hel anden Maade end nu.

. . . Af *Ibsen* har jeg læst flere Sager; han har stort Talent. . . . Tak, Du Kjære, for „Fällskärens berättelser“! Det var en interessant Bog i flere Henseender, især i historisk. Det var morsomt, jeg havde læst den, da Fru *Runeberg* netop omtaler den i hendes sidste Brev. — *Hauch* har skrevet et smukt Digt over *Wiehe*; det ender saaledes:

Forladte, blege Danmark!
Forsvunden er Din Glans.
Snart er Din Pande smykket
kun med en Dødningkrans.

Det er destoværre sandt, og jeg oplever ikke at se vor Skjændsel aftvættet; men det vil ske; det Haab lever i hver trofast Sjæl.

Kjbhvn., 29nde Nov. 64.

Tak for Dit lille Brev! Det bedrøvede mig at se, Du var bleven vemodig stemt over mit Brev. Jeg troede at lette Dig Byrden af Breve til mig, hvis Du havde Mange at skrive til, og saa fremkalder mit daarlige Skriveri det Modsatte. . . . Hjemløs kan Du aldrig blive;

Dit selvvalgte Hjem omslutter Dig med en saadan Kjærlighed, at Du *maa* beholde det, om Du ej vil det.

. . . Jeg vil læse *Guizots* sidste Arbejde for at se, hvorledes denne historiske Aand har bevaret sin Tro som Kristen under al den tilsyneladende blodige Uret, der er tilføjet Nationer som Polen, Grækenland og Danmark; thi jeg negter ikke: det har været mig en haard Kamp med min Tro.

. . . Jeg har en Bøn til Dig: søg Dig lidt Omgang med *Walter Runeberg!* Det kommer Alt igjen med Renter. Det vil oplive Dit Sind at tale med ham, der har baade Hjærte og Følelse, saa Du kommer til at befinde Dig bedre i Rom. —

Kjbhvn., 27nde April 65.

Sorgen over, at Norge ikke kom os til Hjælp, har dog dræbt *Welhaven.* Han ligger nu atter syg og har sagt: „Vare vi blot komne med en lille Styrke, havde vi hindret det tysksindede Parti i at forlade Danevirke.“ . . . Alle Ravnene have forenet sig om os, og vi ere knuste; vi rejse os aldrig mere. Man har Intet mere at tale om; Alt er tavst. Det er jo naturligt: Fortvivlelse er stum; jeg vil aldrig mere tale derom, men drukne alle mine Tanker i at læse Alt, som ikke minder mig om, at jeg lever i denne Verden, hvor Uret og Ondskab gro frodigst.

Monrad har oversat *Esaias* og bragte mig den forleden Dag; den er dediceret til min Søster. Den 1ste Maj holde de Sølvbryllup. . . . Chr. Winther og jeg blive hjemme fra Hummeltofte, da jeg er for svag til at være med til stort Gilde, og han er for blind til at tumle sig i Kirke og paa ukjendte Veje, da han ingen

Hjælp lider, saa lidt som han vil beklages. Man maa helst ignorere, at han seer daarligt. Nu troer jeg dog, han arbejder lidt paa Genrebilledet[1]), hvoraf Du hørte Begyndelsen paa „Lappen". Ak, den gode Tid!"

I denne Periode var *Ida* bleven forlovet med en Fætter, en Brodersøn af Fru Winther. Hendes Bryllup var blevet bestemt, og saa gik med Eet det Hele overstyr. Fra Tiden lige herefter stammer følgende Brev fra Fru Winther til *Snoilsky:*

Malmø, 13de Sept. 65.

Du skal atter have et Par Linier, om muligt lidt mere sammenhængende end de forrige, der vare skrevne i saa megen Kummer, at Du vel maatte kjende Dens Følelser, der skrev, for at forstaa dem. . . . Her besøger Chr. Winther os med Lethed; derfor blive vi her, skjøndt her er rædsomt; men vi maatte jo bort, om end ej for bestandig, hvad der først var Chr. Winthers Bestemmelse; han vilde forlade Danmark for stedse og bosætte sig i Holland. Jeg var enig med ham; men *Ida,* der vidste, at det var et Offer, Faderen vilde bringe hende, sagde Nej. Hun vilde bære sin Skæbne roligt og mildt, haabende, at Gud vilde lære hende snart at takke ham for at have frelst hende fra et Skibbrud. En af Chr. Winthers Venner sagde til ham, at der var en Pige i en Cigarbutik, hvis Fader vilde tvinge ham [*Idas* Forlovede] til Ægteskab. . . . Saa er han, hvor han hører hjemme, og dermed vil vi tie for altid med en Person, om hvem intet Godt kan siges. Gud give os Styrke! Nu er *Idas* Bryst daarligt; Sorg og Krænkelse, ja, de vil jo længe føles hos hende. Havde jeg været lidt stærkere, vare

[1]) Sml. Digtn. X, S. 175.

vi rejste længere bort, skjøndt *ikke* i Sverrig. Jeg rejser hjem d. 23nde fra Malmø. Hvordan har Du det i al den Herlighed, hvori Du lever?[1]) Men frem for Alt, skriv Lidt til mig, om Du har Tid; det er en lille Glæde at vide sig mindet. Idag kommer *Otto* [*Petersen*] over til os; jeg kan sige, han er kjærlig; thi han deler Sorg og Fornærmelser med os. *Henri* og Chr. Winther komme paa Søndag. . . . Det har ikke været mig mueligt i Sverrig at finde Noget af Chr. Winther; jeg vilde have givet det til en fattig Skolelærer ved Kullagunnarstorp, som jeg var inde hos. . . . Hvor underligt at være i Dit Land, naar netop den Eneste, for hvem jeg skulde rejse dertil, er borte! . . .

Kjbhvn., 27nde Sept. 65.

Endelig fik jeg Dit kjære Brev og seer deraf til min Forundring, at Du af mit dybt bedrøvede Brev har faaet Det ud, at jeg tvivlede om Din Kjærlighed og Trofasthed; ja, seer Du, det er en Ulykke, der ofte følger med Sorgen, at man trykkes saa stærkt af Det, man lider af, at det Gode, man har, ligesom føler sig skudt tilside; men jeg troer paa Dig. . . . Din Deltagelse i vor Sorg er ligesom Lægedom, og derfor længes jeg dobbelt efter Dit næste Brev. . . .

Monrad frister mig hver Dag til at følge med dem [til Ny Zeeland]; men *Ida* og Chr. Winther kan ikke, saa vi blive her, skjøndt jeg i mit Inderste føler mig blødende over vort Lands Skjændsel og vore personlige Stød. . . . Vi komme vist i Vinter til at bo i Hotel, da Chr. Winther sagde vor Bolig op i den Hensigt at bo-

[1]) *Snoilsky* var dengang Attaché ved det svenske Gesandtskab i Paris.

sætte sig i Holland. Den blev strax bortlejet, og nu, da *Ida* har trøstet ham og vil blive her, have vi ingen Bolig; dog hører dette til Bagatellerne i Livet.

Kjbhvn., 24nde Nov. 65.

Fra Chr. Winther har jeg den Hilsen til Dig, at, da han sætter Pris paa Din Dom, var han meget glad over, at Du var tilfreds med hans Arbejde[1]), og Din Udtalelse derom henrykte ham. Dette er hans Ord, som han bad mig skrive til Dig. Han fik Din Omfavnelse; men Strængeklangen længes jeg efter, Du Slemme! . . . Dit smukke Digt om Slaget ved Helgoland[2]) vilde jeg under andre Forhold her bedet om at lade trykke i „Fædrelandet"; men nu synes hver Dansk, at Intet er værdt at mindes fra den Tid, der hviler som en usel Skjændsel over os; det er for Lidt at nævne.

. . . *H. C. Andersen* har sendt mig sine nye Æventyr, hvilket rørte mig. Han viser sig altid trofast imod mig. Da man engang spurgte ham, hvorfor han ikke giftede sig, svarede han: „Fru Winther kan jeg ikke faa." Du seer, at min Stjærne er ikke ringe hos ham.

Paa Mandag bliver *Viggo* [*Monrad*] viet. . . . Nu forlader han sit Fædreland for stedse. Jeg mister i *Monrad* en trofast Broder, min Søster og *Viggo* for dette Liv. De rejser til London, derfra til Ny Zeeland. Det er lidt svære Dage, disse. Med dem har jeg levet min Ungdom, ja, mit Liv, og vi forstod hverandre saa vel, at *Monrad* siger, vi komme til dem, naar Alt er smukt ordnet for at modtage os — og det vil han gjøre; jeg er hans mest elskede Søster, og dybe Savn vare stillede, om vi fulgte med; *mais que faire?*

[1]) „Brogede Blade". [2]) „Dikter" 1878, S. 229.

Er Du tvungen til at være med ved alle disse Saisonfêter, saa kan det blive strængt nok, især, hvis Du ikke morer Dig derved. Dog — det kan man ikke vide — for en Tid er det jo morsomt at se saamegen Skjønhed, Forfængelighed og Pragt. . . .

Hvad synes Du om *Madelaine Brohan?*[1]) . . . . Teatret er dog morsomt i Paris, ikke sandt? . . . Vær sød og forsigtig med Din Sundhed, om det end koster Dig en Kamp med Din Ungdom, jeg beder! . . .

Dette Brev er forseglet med den *Amor med Fløjten,* som Digtet er skrevet til, det, Du synes saa godt om.[2])

Kjbhvn., 25nde Dec. 66.

. . .[3]) Det, Du siger om „Den gamle Greve“ af *Ludvig Bødtcher*[4]), er netop Aarsagen, hvorfor jeg synes, det er et mindre godt Arbejde af ham, da det mangler Originaliteten. Jeg fandt, ligesom Du, at Chr. Winther kunde have sat sit Navn derunder. Du spørger, hvorfor der Intet er af Chr. Winther. Han havde Intet liggende og følte sig ikke oplagt til at skrive Noget; det er meget triste Toner, der komme fra hans Pen i det sidste Aar, og de ere kun til mig.

Der er virkelig kjønne Toner i *Bjørcks* Poesi[5]); men Hvad siger Du til *Welhavens* „En Sangfugl“?[6]) Er det ikke dejligt? Det er der Følelse og Flugt i. Hvor det gjør mig ondt, at Du er saa misfornøjet med den Behandling, Dine smukke Digte har faaet[7]), som

[1]) Den bekjendte Skuespillerinde (1850—84), f. 1833. [2]) Sml. Digtn. X, S. 21. [3]) I det Nærmestfølgende er der Tale om *Chr. Richardts* „Vintergrønt“ og enkelte af Bidragene dertil. [4]) „Vintergrønt“ S. 78 og *B.s* „Digte“, S. 193. [5]) „Vintergrønt“ S. 369. [6]) Smsteds S. 198. [7]) Smsteds S. 106—23, 334—38.

jeg netop har bedet Fru *Runeberg* læse for Din Afgud *Joh. Ludv. Runeberg*. . . .

De kjærligste Ønsker ere fløjne til Dig i Julen og nu til det nye Aar. Vor Literatur har været fattig, skjøndt her mylrer af nye Sager. Hermed sender jeg det Bedste af Nyt; disse Digte ere skrevne af en Bonde[1]). Om Alle havde tænkt som han, saa var Danmark ikke gaaet tilgrunde. —

. . . Kjære! Hvorfor ødelægge Din første Samling? Deri er meget smukke Ting. Du kan jo udelade Hvad Du ikke synes om og forøge den med noget Nyt? Vil Du ikke det? Du maa ikke være saa slem mod Dit første Barn! Verden er altid ens; men det kommer ikke Digteren ved; han har altid kun faa *rette* Læsere, mens den bedste Glæde er den, han selv føler ved sin Kunst. . . . Du veed nok Hvad Du selv sagde i Spaa: „Jeg siger Dig Alt, selv om det er noget Galt!“ Ængst Dig derfor aldrig for, at jeg skal tro, Du er forsømmelig. . .“

Gjennem ovenstaaende Brev-Uddrag vil man have faaet et Bevis paa, hvor varmt en ung Mand havde formaaet at knytte Ægteparret Winther til sig. —

I det Foregaaende er Chr. Winthers Digtsamling „Brogede Blade“ omtalt; den udkom i Slutningen af 1865 og dannede 10ende Bind af „Samlede Digtninger“. Strax modtog han varme private Taksigelser for denne Bog. *Ludvig Bødtcher* skrev[2]):

[1]) *Mads Hansens* „Sange“. [2]) Breve fra og til C. W., S. 128.

„Jeg kunde slet ikke sove
for Nattergalens Røst“ —
Chr. Winther.

Ja, kjæreste Chr. Winther, det er næsten ordret sandt. Dine Harpetoner fulgte mig dybt i Natten og blandede sig i mine Drømme. De første to Afdelinger vare mig som et aandigt Fyrværkeri med en dunkel elegisk Baggrund og rørte mig ofte meget dybt, som — til Exempel — „I Skumringen“, og jeg kunde ikke lade være at trykke Bladet til min Mund. . . . Og nu „*Verner*“! *Basta cosi!*[1]) Jeg siger ikke et Ord! — „Genrebilleder“ indeslutte i en fantastisk Ramme en saadan Rigdom af dejlige Sange, at dette Afsnit vil blive en sand Guldgrube for vore Komponister — og endelig slutter Du med „Nissens Juleaften“, som atter vidner om Din uudtømmelige Kraft, Humor og Friskhed.

Der er ikke en Rynke i hele Bogen; Tak for Din herlige Gave! Din Ludv. Bødtcher.

Dunker siger til ham[2]): „Gud velsigne Dem for de brogede Blade, hvori Tungsind og Kummer over egne Savn og over Landets Ulykke vexler med den udødelige Kunsts evige Glæde. Man er dog ikke gammel, saalænge man synger som De.“

Ogsaa Pressen hyldede ham. „Illustreret Tidende“[3]) siger, at Alt i denne Digtsamling er lige blødt og rundt, saa letflydende som et friskt Foraarsvæld, om end saa fuldkomment som kun hos den øvede Digter, Mesteren for det danske Sprogs yndefulde Leg.

I „Berlingske Tidende“[4]) anmeldes „Brogede Blade“ af *Ph. Weilbach*, som fremhæver det Ejendommelige i

[1]) Hermed Basta! [2]) Breve fra og til C. W., S. 129. [3]) 7ende Bind Nr. 321. [4]) 1866 Nr. 44.

Winthers Brug af de samme Rytmer, *Oehlenschlæger* har benyttet paa nordisk Grund; men Winther gjorde med tilsyneladende de samme Midler en ganske anden Virkning. „Her mødte man pludseligt en Finhed og Ynde, en smeltende Ømhed, en Mildhed i Alvoren, hvortil man ikke skulde troet det Sprog istand, der hidtil kun havde skjæmtet med spillende Vid eller talt jævne, dundrende Ord, og paa den anden Side en Vittighed, som talede i ganske nye Toner, der forfriskede som lette Vindpust, men ingen Pile sendte, og til sine Tider igjen dumpe, sørgmodige Rytmer, der kastede lange Skygger ind i denne Verden af Solskin og Smil.“ Der paavises nu, hvorledes Chr. Winther i den Grad har bemægtiget sig Versemaalet i „Hjortens Flugt“ og af dette gamle, ofte brugte, skabt et nyt Vers, som ikke kan bruges efter ham, udenat det strax minder om dets Skaber og ved sin blotte Klang vækker Forestillinger og Erindringer, som enhver den Digter, der nu bruger det, maa respektere. Endvidere paavises det, hvorledes Chr. Winther har indført en særegen Digtart i den lyriske Poesi, idet han ikke har været bange for at sige Alt paa den Maade, han egentlig har følt og oplevet det; tidligere frygtede man for Alt, hvad der gik i det Enkelte, men sværmede for det Almengyldige; det „Smaalige“ laa under den lyriske Muses Værdighed. Chr. Winther forstod, at, naar blot Stemningen og Tanken havde Gyldighed for Alle, var det kun en Fordel, jo mere særligt Præg han kunde stæmple dem med; han forstod, at det lyriske Digt heller end gjærne maatte være et Lejlighedsdigt i Ordets udvidede Forstand, og Det, som *Goethe* paa *sin* Viis gjennemførte i sin brede,

slaaende Lyrik, dette lykkedes det den danske Digter at udføre i en mildere Toneart og med et ægte·dansk Farveskjær. Uden at blive uforstaaelig, uden at blive smaalig eller fordringsfuld, fører han os ligesom hen foran sit eget private Liv, og en tilfældig Begivenhed eller en Egenskab, som han sætter Pris paa hos Den, han vender sig til, danner Udgangspunktet til et eller andet lille Digt, som trods al sin Særlighed taler lige varmt til os Alle. Dette gjælder i høj Grad om Digtene „Til Een“. Og den samme Ævne for det Særlige viser han i sine Naturskildringer. Alt Dette finder Anmelderen nu igjen i „Brogede Blade“, der røbe Digterens kjendte Friskhed og milde Lune; Skjælmeri og Løjer spille om hans Mund. Som mindre heldige nævnes Sonetterne fra Krigens Tid, „En Bejler“, „En Skuffelse“ og „I Rom 1854“; her er Bitterhed og vranten Betragtning af Verden, som man ikke tidligere fandt hos denne Digter, og som ikke hører Poesien til. Til Gjengjæld faaer man denne i „Verner“ og „Genrebilleder“; naar Noget her er kommet til fra tidligere Tid, som maaske tør minde om Alderen, er det ikke Svaghed, men tilsyneladende forøget Kraft.

„Folkets Avis“ [*Erik Bøgh*][1]) siger, at „Ingen af vore danske Digtere har beriget vor Literatur med en saadan Løvsal af vaarfriske, lysegrønne Blade som Chr. Winther. Den, der efter at have gjennemlæst „Brogede Blade“ satte sig hen for at skrive en Anmeldelse af den, vilde have en ligesaa svær Opgave, som om han med Pen og Blæk skulde betegne den underfulde Farverig-

[1]) 1865 Nr. 294.

dom, hvori den danske Skov pranger paa en solklar Septemberdag." — —

Kort Tid efterat „Brogede Blade" havde seet Lyset, fyldte Winther 70 Aar. Det var rimeligt, at det danske Folk, der skyldte ham Saameget og aldrig havde hyldet ham, følte Trang til at fejre denne Højtidsdag, og det var Studenterforeningen, som i den Anledning vilde indbyde til et Festmaaltid for ham. En saadan Tanke var altid Winther afskyelig, og særlig nu, da han næsten var blind. Dengang han hørte om denne Plan, sagde han: „Jeg vilde aldrig kunne holde det ud, og jeg vilde ikke kunne svare paa en eneste Skaal. Fornylig var jeg til Barnedaab, hvor der En stod op og roste mig over alle Grændser, og jeg kan kun sige, at det er det Modbydeligste, jeg veed i denne Verden." Dette var begrundet i hans flere Gange før omtalte Fædrene- og Mødrenearv: den store *Beskedenhed.* *Goethe* siger i anden Del af sin „Faust":

> Det er just Tegnet paa den store Mand,
> at ej han Roes fordrage kan.
> Beskeden vil han Hæderspladsen vige,
> som om han havde mange sine Lige.

Dette passer paa Winther. Hans Beskedenhed kommer i hans Liv frem paa saamange Maader. Da han i 1835 sendte Overkrigskommissær *N. C. Øst* Stof til en Biografi, som findes i vedkommende Udgivers „Materialier til et dansk biografisk-literarisk Lexikon", ledsagede han sine Optegnelser med følgende Linier[1]): „Jeg forsikrer Deres Velbaarenhed, at jeg næsten har været undseelig ved at nedskrive disse Noticer om min ubetydelige Per-

[1]) Findes paa Det kgl. Bibliotek.

son og min ringe literære Færd; men, da jeg erkjender Rigtigheden af *nyerupsk* Nøjagtighed i slige Ting, har jeg ikke villet foreholde Deres Velbaarenhed Det, jeg vidste, og beklager kun, at dette vel ikke er saa fuldkomment, som Deres Velbaarenhed ønsker." Den 30te Aug. 1854 skriver han til *F. L. Liebenberg*[1]): „Den mig tilsendte Artikel til *Brockhaus'es* Konversationslexikon var jo ganske fortræffelig og i enhver Henseende som et saadant Aktstykke bør være. Men — tilgiv mig! — *jeg* kunde ikke sende den bort; det vil sige: *jeg* kunde ikke. Den var altfor gunstig og fordelagtig for mig, til at *jeg selv* kunde tilstille Redaktionen samme. *Jeg klædte den altsaa af,* beholdt kun de tørre Data, tilføjede et Par forbigaaede Punkter, fuldstændiggjorde Listen over mine originale Arbejder og afsendte den i denne Skikkelse. Kan nu *Brockhaus* ikke bruge den som saadan, saa faaer han at lade være." I Juli 1857 beder hans Svigerinde Fru *Monrad* ham, om han vil lade sig male til hende af *Const. Hansen;* dertil siger han[2]): „Jeg svarede Dem — vistnok tilsyneladende ikke meget artigt — undvigende. Jeg maa nu dog til min egen Oprejsning forklare Dem min Opførsel: det vilde være mig en stor Fornøjelse baade at sidde for *Const. Hansen* og at se mit Portræt i Deres Eje; det er baade vist og sandt. Men nu forekom det mig forleden, at jeg ikke retvel turde være den Glæde, det foraarsagede mig, bekjendt, — nemlig: jeg havde ligesom en Følelse af, at det kunde udlægges mig til Forfængelighed eller anden Galskab, naar jeg saadan strax greb til og modtog Noget, der kunde kaldes smigrende (hvor

[1]) Breve fra og til C. W., S. 88. [2]) Smsteds S. 97—98.

jeg hader dette Ord!) for mig selv — og det var af denne Grund, at jeg gjorde Vrøvl. Nej, jeg forsikrer Dem, jeg vil — ikke blot for at bøje mig for Deres Ønske, men ogsaa for min egen Fornøjelses Skyld — gjærne sidde for *Const. Hansen* og siden hænge paa Væggen for Dem.“ Da *Orla Lehmann* vilde have ham malet i sin Samling Portrætter af danske Digtere i karakteristiske Situationer, sagde Winther[1]): „Jeg havde *forbudt* Hr. *Orla Lehmann* at lade mig stille op i „Situation“, medens jeg endnu var i Live — eller rettere: jeg havde *frabedet* mig den Ære. Nu er det alligevel skeet[2]). Til *Henri*, som traf ham ude hos *Monrads*, ytrede han, at han vilde lade Billedet fotografere og sende mig en Kopi som Julegave; det kunde være ret artigt.“ I et udateret Brev til Urtekræmmer *Chr. Petersen* underskriver han sig „Chr. Winther, som er meget ulykkelig over for Tiden at hænge i *Reitzels* og *Holstebroes* Kasser“, og i et andet til samme Mand udtaler han, at det er ham aldeles ligegyldigt, hvor han bliver anbragt ved offentlige Lejligheder. Han siger[3]):

„Selv føler jeg mig ringe,
jeg veed, hvor Lidt jeg er“,

og andensteds[4]): „Jeg har en Rædsel og Sky for at stille mig frem som Autoritet.“ — Sagen var den, at han syntes i saa yderlig ringe Grad godt om sig selv. Han kalder sig „den Svage, ved hvis Side vandre saadanne Dæmoner som Sløvhed, Dorskhed, Døsighed,

[1]) Breve fra og til C. W., S. 186. [2]) *Exners* ved Gjengivelser i Fotografi og Træsnit saa bekjendte „Chr. Winther paa en Spaseretur“. [3]) Efterl. Digte, S. 109. [4]) „Nær og fjærn“ 1877, Nr. 287.

Uvidenhed, Indholdstomhed og alle disses Ledsagere." [1]) Han siger: „Jeg er ikke kold, ikke ligegyldig, ikke utaknemmelig — men forresten en meget daarlig Person."

„Ak, vover jeg at se tilbage
til Vejen, som jeg vandred ned,
da rammer kun min feje Klage
mig selv og al min Uselhed;
ak, Alt, hvad der er skjønt i Livet,
som laaner Livet Fryd og Magt,
mig Himlen naadigt jo fik givet —
men selv jeg har mig ødelagt. [2])

Hel kloge Vink af Skæbnen fik jeg,
men lige skjævt paa Vejen gik jeg." [3])

Til Fru *Monrad* skriver han [4]):

„Du finder det vel ikke net,
at jeg gjengjælder *Dit* Portræt
Dig med et Billede af Hunden?
Men ak, om saa jeg sendte Dig
endnu et Kontrafej af mig,
var ogsaa det et *Dyr* igrunden."

Senere, da Fru *Monrad* er død, skriver han d. 26nde Dec. 1872 uden paa hendes sidste Brev til ham [5]): „Hvad maa *hun*, der har skrevet dette Brev, *nu* tænke om *Den*, hun har skrevet til, naar hun med Evighedens Klarsyn opdager, hvordan *Den* er eller var, som hun en Tid her i Livet har troet at kunne anse det for „*Noget at have lært at kjende*". Ingen veed bedre, hvor *stor* denne elskværdige Fejltagelse er og har været, end C. W."

[1]) Breve fra og til C. W., S. 188. [2]) Efterl. Digte, S. 113. [3]) Smsteds S. 141. [4]) Smsteds S. 45. [5]) Breve fra og til C. W., S. 193, Noten.

Efter at have udtalt, hvormeget han holder af sin Hustru, tilføjer han[1]):

Men Den, jeg ikke holder af,
som drukner i min Harmes Hav,
i Selvforagtens stride Elv,
det er mig selv — det er mig selv.

Han er født i Juli Maaned og siger i den Anledning[2]):

Der siges meget Smukt om „Løvens“ Barn;
desværre kan han blive dog et Skarn.

I Paris siger han[3]):

Jeg gad de tusend Spejle knuse,
som her paa Gader og i Huse
man finder overalt opstillet;
de tvinge mig jo til at se
Hvad allermest mig volder Ve:
mit eget grimme, dumme Billed.

Da han engang havde omtalt Noget, som vedkom hans egen Person, tilføjede han[4]): „Undskyld, at jeg har nævnet mig selv! Jeg gjør det sjældent og nødig, og det skal ikke ske tiere.“

Grusomst holder han dog Dom over sig selv i Skikkelse af Felix i „Episode af et Familieliv“. Her lader han Fru Friland tale om hans Beskedenhed; hun siger[5]): „Hvis Du kjendte ham saa nøje som jeg, saa vilde Du have bemærket, hvor skrupuløs omhyggelig han er for at nedsætte sin egen Person, hvor overdrevent beskeden han taler om sig selv og sine Arbejder, at man maatte være meget uerfaren i Verden, om man ikke bag denne Maske øjnede den smaaligste Forfængelighed;“ „og denne

[1]) Efterl. Digte, S. 61. [2]) Smsteds S. 147. [3]) Breve fra og til C. W., S. 183. [4]) Smsteds S. 172. [5]) Sml. Digtn. IX, S. 114.

ængstelige Forfængelighed og Mistænkelighed betog ham al Ro og gjorde ham det næsten umueligt at producere og lade gjælde selv de Fortrin, han mueligt maatte besidde.“ [1]) „Det gik ham ved smaa, uskyldige Drillerier som i andre Tilfælde i Livet ved virkelige Fornærmelser og Forurettelser: hvor Andre, selv de tommeste Hoveder med flydende Tunge og sejrende Kraft drog sig ud af Sagen, *der* stod han tavs, forvirret, overvældet af Følelsen af den Uret, han led, — et *umyndigt* Væsen. Og den Overbeviisning, der ofte paatrængte sig ham, at han ligesom var et Rov for ethvert, selv det største Dummerhoved — som han ellers i enhver Henseende uden Ubeskedenhed turde overse — naar det kun havde Jærnpande nok til at vælte sig ind paa ham, gjorde ham mere og mere mistroisk, menneskefjendsk, og beredte ham Timer, hvis Bitterhed ingen Pen beskriver.“ [2]) Der tales om Ujævnhederne i hans Væsen og Forhold [3]), hans taagede, egoistiske Væsen [4]), om hans vankelmodige Karakter, det Ubestemte i hans Tilbøjeligheder, den Mangel af Kraft og Fasthed i Øjeblikke, som kunde have været afgjørende for hans og hans Fremtids Skæbne. [5]) Saa tilføjes der [6]): „*Slet* er han dog virkelig ikke, saadan hvad man kalder slet, nedrig — nej; men — svag, middelmaadig, i høj Grad betydningsløs, og saa fejlfuld, at han vilde ved een Egenskab, han besidder, kunne anrette stor Fortræd, hvis ikke hans Ubetydelighed betog ham Lejlighed dertil; og „den Slags Karakterer plejer sjældent at hæve sig, men snarere med Alderen

[1]) Sml. Digtn. IX, S. 142. [2]) Smsteds S. 144—45. [3]) Smsteds S. 121. [4]) Smsteds S. 164. [5]) Smsteds S. 122. [6]) Smsteds S. 163.

at vende sig mere nedad." [1]) Da saa hans Talent skal gjøres gjældende, siger Fruen leende og i haanlig Tone [2]): „Talent! Ja, hvis han havde været eller vilde være flittig, kunde han maaske arbejde sig frem til at blive en taalelig Kopiermaskine for Andres Mesterværker; men ikke engang dette vil han nogensinde naa; thi han er saa doven, saa doven — ak, jeg kjender ham nok! Og nu hans egne Kompositioner! Folk siger jo rigtignok, at Ideerne er ret gode, ja, endogsaa nye, og Anlægget taaleligt; men er Udførelsen ikke altid saa overdreven flygtig, for ikke at sige skjødesløs? Og mangler ikke alt hans Arbejde i den Grad Hvad man kalder Studium, at hvert Blad snarere bærer Præget af Hastværk og Lede, end af udholdende og taalmodigt Arbejde!" Der indrømmes dog, at han læser smukt højt [3]).

Selv om denne Karakteristik af ham mere svarede til en svunden Tid, saa var denne Tid dog en Del af hans Liv, og med alt Dette for Øje vil man kunne forstaa, at han ikke vilde indlade sig paa, der holdtes Festmaaltid i Anledning af, at han blev 70 Aar. For at afværge det, offentliggjorde han i „Fædrelandet" [4]) sit „Tredie Fragment af Reinekes Memoirer" [5]). Heri fortæller han om, hvorledes Reineke bag sammentrukne Silkegardiner og med et Tørklæde bundet om sit Hovede ligger tilsengs med sure Miner, og, da Grimbert saa spørger om Hvad der er paafærde, faaer han dette Svar:

Jeg var iaftes til et Gilde,
hvor det kun gik mig meget ilde.
Ej Drik — Du veed, jeg Meget taaler —
ej Vinen til de hundred Skaaler

[1]) Sml. Digtn. IX, S. 167. [2]) Smsteds S. 116. [3]) Smsteds S. 163. [4]) 1866 Nr. 137. [5]) En Saml. Vers, S. 106—14.

har gjort mig — som Du seer — saa usel,
at jeg med ikke ringe Blusel
maa nævne Tømmermænd og — Andet,
som piner mig nu rent forbandet.
„Hvad har da voldt Dig disse Kvaler?“
Min Ven, det har de mange Taler.
Man faaer ej Lov ved sligt et Taffel
at bruge flink sin Kniv og Gaffel.
Knap er man sat i Mag ved Bordet,
saa raabes: „Den og Den har Ordet!“
Saa rejser til min store Skræk
fra Stolen sig hveranden Gjæk
og krammer ud en Hoben Præk,
der snart patetisk højt sig hæver
snart langs ad Jorden jævnt sig væver;
snart bydes humoristisk Vaas,
som knap af Taleren selv forstaaes,
mens Æ og Mæ og Hm og Stammen
maa holde Vrøvlets Pjalter sammen.
Saaledes tænder mangen Gaas
som Festens Lys sin Skillingspraas,
der, skjøndt den nederdrægtigt oser,
dog tidt kan farve „grønne Hoser“.
Hvor flovt det var, blev det modtaget
med Bifaldsskrig og Klap af Laget.
Som Hagl om Øret *mig* det slog
og al min Madlyst rent forjog,
og, mens hver Taler vandt en Palme,
fik jeg Migræne, Bugvrid, Kvalme.“

„Men“, vedblev Grimbart, „denne Fest,
„hvortil Du selv som Hædersgjæst
„indbuden var, siig, til hvis Ære
„var den?“

Da smiled Reinke: „Kjære!
Det Hele var en sand Misère.
Javist, som Hofmand og Poet
var jeg da ogsaa bleven bedt.
Du kjender jo den sølle Fyr,
vor Landsbysanger, *Murmeldyr*,
der af og til forstod at more
ret artigt baade Smaa og Store

ved de smaa Viser, som han sang,
imens hin Bondedans han sprang,
som jeg aflured ham og gjorde
med den ved Hoffet stor Furore.
Han leved stille hen, alene,
kom aldrig frem paa Verdens Scene;
han havde, lig den onde Aand,
for Korset, hængt i vatret Baand,
en Dødsangst, naar det faldt ham ind,
man vilde hænge det paa hans Skind.
Han saae kun med Respekt den Stjærne,
der funkler klart i Nattens Fjærne,
men lo kun ad de Sølversole,
der straale paa saamangen Kjole.
Man kunde rigtig bittert drille
ham, naar man meente, Nobel vilde
benaade ham med Navn af „Raad"
og slige andre smukke Navne,
som nu vi Kloge nødig savne.
Sligt stak hans Hjærte som en Brod
og rørte ham til Harm og Graad;
kort sagt: den Nar, han holdt ej af,
at Agt paa hans Person man gav.
Ej sandt, det er en daarlig Smag?
Thi det er dog en afgjort Sag,
„det er saa smukt paa Gaden, naar man
„dem hører sige: „Se, *der* gaaer han"." [1])
Hin Romer har vel sagtens ment,
naar man, som jeg, det har fortjent.
Ja, naar jeg færdes hist i Staden
og gaaer beskedent ned ad Gaden,
jeg hører stolt med frydfuld Bæven:
„*Der* gaaer Hans Excellence Ræven!"

„Men," vedblev Grimbart, „Du fra Gildet,
min Bedste, har Dig langt forvildet."

„Bi," sukked Reinke, „nu det kommer.
Ak, hvor det i mit Hoved trommer!
Saa fast det i min Tinding banker,
jeg knap kan samle mine Tanker.

[1]) *Persius*, Sat. I.

De Taler — naa! Men nu til Sagen!
Hr. Murmeldyr — igaar var Dagen —
fik lagt en hel Del Aar paa Bagen.
Den Stordaad havde han bedrevet,
at fjorten Lustra han opleved.
Saa stor Mérite vel fortjente
en sær Belønning, som man meente.
Og af en Hob Griponimusser,
men fremfor Alt af unge Russer,
som aldrig før var kommet med
til slig Kommers og Lystighed,
der danned sig en Komité,
som ham beredte Sorg og Ve.
En Hare, Spidsmus og en Rotte
som Deputerede nu maatte
begive sig til Fjældet ud
og bringe ham det Hædersbud,
at hans Velyndere i Folket
nu ønskede at faa ham tolket
den Tak, de meente ham var skyldt
nu, da Halvfjerds han havde fyldt.
Først stræbte han at gjøre klart
for dem, hvor ganske blot og bart
det var for alle gode, sunde,
forsvarlige og stærke Grunde
at ville hædre ham saalunde,
og at han fandt det rent forbandet.
Han sagde dem blandt meget Andet:
„Den Lyra, som Apollo slaaer
tilbedes ej; men Guden faaer
det Offer selv, han har fortjent.
Jeg var kun Gudens Instrument.[1]
Giv *ham* den ham tilkommende Ære;
mig er den altfor tung at bære.
Jeg fordrer derfor: lad mig være
i Fred for al Demonstration
og Halen-frem af min Person;
den kommer ikke Kunsten ved.
Gaa altsaa bort, og skaan min Fred!“
Da dette ikke hjalp ham noget,
en Vending gjorde han i Sproget,

[1]) Se II, S. 372.

blev vred og brølte barsk et Nej
og viste dem den næste Vej
til Døren hen, ud fra hans Hule; —
men ak, det nytted ej en Smule.
Jeg var just hos ham, da de kom,
og blev der, til han fik sin Dom.
Han faldt paa sine Knæer baade
og bad „væmodeligt“ om Naade,
mens Vandet randt ham fra hans Øje;
dog Skæbnen lod sig ikke bøje —
nej, ubønhørlig er jo Parcen,
han *maatte* spille med i Farcen.
Hvis Du den Scene havde seet,
Du havde Dig fordærvet leet.
De putted ham i en Karrét,
hvor han var stedt — det kan ej fejle —
som førtes han til Hjul og Stejle
og følte sig omtrent saa godt,
som Rejsen gik til et Skafot.
I Byen blev han strax modtaget
med Jubelskraal af hele Laget.
I deres Poter svang de Blus
og brølte: „*Vivat dominus*,
Landsangeren, *alpinus mus!*“
Derpaa blev han ført ind i Salen;
et Kor af smaa og store Grise
ham peb en dejlig Velkomstvise,
og Bellin Væder bræged Talen.
Jeg fornemst var, og ved min Side
fik Staklen Plads, kan Du vel vide.
Hr. Murmeldyr nu skulde takke;
han bøjede sin stive Nakke
og lavede sig til at snakke.
Og Snak det blev! Fortvivlet saae
han sig omkring og — gik istaa.
Skjøndt jeg ham hvisked Lidt i Øret,
befippet, kunde han ej høre't,
tog for det Rette just det Gale,
saa Sludder blev den ganske Tale.
Med en tvetydig Lyd han atter
fik sat sig — under Hyl og Latter.
Det Hele blev saa komisk, Du!
Jeg grinte fast min Bug itu.

Tilsidst man drak ham saa paa Pelsen,
at jeg er bange for hans Helsen!
han er vel ikke vant til Andet
end Rødder, Nødder og Kildevandet.
Han tog for stærkt til Bakki Gaver
og blev kjørt hjem som et Kadaver.
Jeg er nu træt, og snart jeg tænker
at ligge fast i Søvnens Lænker.
Nu, Fætter Grimbart, let Din Krop,
gak hjem og skriv Skandalen op
til Skræk og Varsel for de Mange,
maaske som ellers lod sig fange."

Efter Offentliggjørelsen af dette Digt, maatte enhver Tanke om et Festmaaltid eller lignende Hædersbeviisninger være ganske kuldkastet.

Den Dag, han fyldte Halvfjerds, gik saaledes, ubemærket for Offentligheden, stille hen i hans Families Kres. Hans Hustru var dengang rejst til Badene i Spaa. *Constantin Hansen* sendte ham en Akvareltegning: „Fakkeltog til Chr. Winther". Digteren fremstilles siddende paa en Sten ved en dansk, tildels skovomkranset Indsø, over hvilken Halvmaanen skinner. Igjennem Luften flyver et mod ham stilende Tog af Genier med Fakler.

Studenterforeningen sendte ham paa denne Dag følgende Skrivelse:

Hr. Professor! I den danske Studenterforenings Navn og paa den danske Studenterstands Vegne tillade vi Undertegnede, der for Øjeblikket udgjøre Foreningens Seniorat, at ønske Dem tillykke til Deres halvfjerdsindstyveaarige Fødselsdag.

Skjøndt det ikke er os ubekjendt, at De, Hr. Professor, stiller den tavse, men ægte Anerkjendelse højere end den, der udtales lydeligt og maaske tidt er mindre sand, — saa have vi dog troet at skylde os selv og de Mange, i hvis Navn vi tale, ikke at lade denne Dag gaa hen, uden gjennem denne simple og ligefremme Henvendelse at afgive et Vidnesbyrd om, hvor dybt den danske Student føler Væg-

ten af den Taknemmelighed og Ærbødighed, som han er Dem skyldig. Thi ikke alene skal det aldrig glemmes, hvorledes De har været en af Studenterforeningens bedste Støtter fra dens allertidligste Dage, dengang De som en af Bannerførerne gjennem Deres Sange gav hele det danske Studenterliv et nyt og hidtil ukjendt Indhold. Men særligt takke vi Dem som Den, der fremfor Alle er de Unges Digter, der som ingen Anden har forstaaet at lokke saa friske og saa danske Toner frem af de Strænge, der give den mest fuldtonende Gjenlyd i de Unges Hjærter.

Idet vi takke Dem for Alt, hvad De saaledes har været og er for os, ønske vi for *Dem*, at Deres Livs Aften maa være klar og skyfri, og for *os* selv, at vi bestandig maa vide at bevare den Aand og det Liv, som De i saa høj Grad har bidraget til at skabe imellem os.

Med Højagtelse og Taknemmelighed

V. C. Schousboe. *H. Poulsen.* *Osc. Arlaud.*
V. Topsøe. *Ch. Shaw.*

Gjennem *Vilhelm Topsøe* bragte Chr. Winther mundtligt „i varme Udtryk Studenterforeningen sin Hilsen og Tak for den Glæde, den havde forskaffet ham ved sin Lykønskningsskrivelse.“ —

En mindre behagelig Episode forefaldt denne Sommer. Winthers Bolig var da paa Hjørnet af Kronprinsessegade og Dronningens Tværgade. Han var jo dengang næsten blind, og en Dag efter Middagsmaaltidet, da han opholdt sig inde i sin fire Fags Studerestue, maa han have kastet en brændende Tændstik i sin Papirkurv; pludseligt stod Gardiner og Gulvtæppe i Flammer. Først troede han, det var Solen, der den Dag skinnede meget stærkt; men saa med Eet mærkede han Heden paa anden Maade, nemlig omkring selve den Stol, hvori han sad. Han skyndte sig da ud til Tjenestepigen for *der* at faa Vand til at slukke med; men Ilden havde grebet for vidt om sig, der blev Allarm i Huset, og Sprøjterne kom. Hans Familie var gaaet

over i „Kongens Have", og *der* hørte de Raab til dem: „Skynd Dem hjem! Det brænder! Det brænder! Den gamle Professor er i Fare!" De styrtede over alle Bede, men traf ham heldigviis staaende uskadt i en hel Flod af Vand. Sprøjterne fik snart slukket Ilden; det eneste levende Væsen, der havde taget Skade, var Dompappen[1]), der stod inde i hans Værelse og var halvkvalt af Røg og Vand, men dog kom til sig selv igjen efter et meget heftigt Hosteanfald, der i høj Grad morede Brandfolkene. Efter denne Historie befandt Chr. Winther sig ikke rigtig vel, og det varede nogen Tid, inden han ret var, som han plejede. Han blev ikke ligefrem anklaget som Brandstifter, men maatte dog betale 4 Kroner i Mulkt „for uforsigtig Omgang med Ild". —

Som Chr. Winthers ovenstaaende Fragment viser, vilde han *udelukkende gjennem sin Digtning* have med Offentligheden at gjøre. Jeg troer, at han ikke mere end eengang overskred dette Princip, nemlig, da han i 1861, indsat af Legatstifteren selv, paatog sig at være den Ene af de To, der uddelte den for Digtere bestemte Portion af „Det anckerske Legat". Snart kom han her i Kollision med den øvrige Bestyrelse, idet han bestemt hævdede, at Stifteren ene og alene havde tænkt, der gjennem *det* skulde gives *yngre* Talenter Lejlighed til *Dannelse* og *Udvikling*, og, da man nu vilde skjænke Legatet bort til Saadanne som *Fr. Paludan-Müller* (se S. 143) og *H. Rung* og gjennemførte dette Princip, skrev Winther, vred som han var, d. 25nde Marts 1863 til Kultusministeriet, at han saae sig nødsaget til at begjære sig fritagen for at være Medlem af den omtalte

[1]) Se Sml. Digtn. X, S. 133, og Efterl. Digte, S. 127.

Komité. Herpaa fik han ikke før den 1ste Juli Svar, fordi Ministeriet (ɔ: *Monrad*) havde næret Haab om, at han mueligen vilde forandre sin Bestemmelse, men nu kun maatte beklage, at dette Haab var glippet; man udtalte tilsidst sin Tak for og Paaskjønnelse af Winthers tilendebragte Arbejde som Medlem af Bestyrelsen.

Winthers Udelukkelse fra Ordensdekorationer er ganske kort omtalt i dette Værks andet Bind, S. 441. Man seer, at han i det nu aftrykte Fragment af Reinekes Memoirer gjør Nar ad Ordensdekorationer, og, naar Folk benævner ham „Ridder“, gjør han stadigt opmærksom paa, at det er en Fejltagelse. Spørgsmaalet maatte ganske naturlig komme til at foreligge, da han fyldte Halvfjerds; men nu slog han det til Jorden. Allerede i 1853 skriver han[1]: „Jeg er ikke Ridder af Dbg. og vil heller ikke være det. Jeg har nu i fire-fem Aar lidt før den 6te Oktbr. ved en eller anden af mine Venner ved Hoffet faaet det forpurret. Nu sidste Gang havde *Ørsted* (Kultusministeren) indstillet mig; men jeg bad mig fri. Jeg har saadan mine egne Grunde.“ I 1864 skriver han[2]: „Naar jeg beklager, at jeg ikke er bleven Ridder af Dbg., saa er dette rigtignok kun Spøg; thi det er en Ting, jeg aldrig har ønsket. *Poul Møller* lader en Mand sige[3]: „*Heltens Kors i Sløjfe* var aldrig min Attraa“, og dette er efter min Mening det rette Udtryk; thi at slaa en gammel, krumbøjet Skriver i et Kontor, en fredsommelig Prædikant, en Gjøgler eller en Versemager til Riddere, forekommer mig yderst latterligt og komisk. Gjør man derimod en Soldat, der med Intel-

[1]) Breve fra og til C. W., S. 85 og 86. [2]) Smsteds S. 125. [3]) *P. M.s* „Efterl. Skr. i Udvalg“ I, S. 122.

ligens har opfyldt sin Pligt at være tapper, til Ridder, og smykker man ham med en Orden, saa er den Ting i sin Orden. Jeg haaber forresten, at Du troer, at jeg ikke her taler som Ræven om Rønnebærrene.“ Den 12te Sept. 1868 lader Departementschef *C. Weis* Winther vide, at han er foreslaaet til at blive Ridder; Winther „forfærdes“ derover og giver til Svar[1]): „Dette overraskede, ja, jeg kan gjærne sige, bedrøvede mig. Hvordan i al Verden og *hvorfor* har Nogen — og Du! — kunnet falde paa at tage fat paa denne Sag, som jeg alt forlængst haabede var afgjort saaledes, at jeg i Fred kunde slaa mig til Ro. — . . . Det lader til, at Du troer mig *forurettet*. Dette er dog egentlig ikke Tilfældet. Lige indtil Aaret 1850 vare Dhrr. *H. C. Andersen, H. P. Holst, Henrik Hertz, Fr. Paludan-Müller* og *P. Faber* („den tapre Landsoldat“) blevne dekorerede. Alle ere de yngre end jeg. At jeg i yngre Aar vilde have modtaget en Ridderorden med forfængelig Glæde — hvorfor skulde jeg vel negte det?[2]) Men nu vilde det være mig et trykkende Kors. — Dog, at jeg med krænket Følelse *nogensinde* skulde have „savnet“ Saadant, er en Mening om mig, en Dom, den jeg med god Samvittighed tør underkjende. — Paa hint Tidspunkt (1850) forekom det mig dog, at det vilde se højst komisk ud, om jeg *endelig* kom i „Betragtning“, og *da* benyttede jeg først Kammerherre *Lundings* og efter hans Død Gh. Etatsraad *Traps bona officia* til at *forebygge, forhindre* min Udnævnelse til Ridder. Sidste Gang, dette skete, var i 1866, da jeg fyldte mit 70. Aar. . . . Det

[1]) Breve fra og til C. W., S. 150 ff. [2]) Dette stemmer ikke med, at han i 1864 siger, han *aldrig* har ønsket en saadan.

var altsaa ifølge mit eget Ønske, det er altsaa min egen Skyld og ingen Andens, at jeg ikke har erholdt merbemeldte Udmærkelse; men, strængt taget, kan jeg jo ikke siges at have „afslaaet“ noget Tilbud, da intet saadant direkte er gjort mig.[1] . . . Om at dekorere mig, var der under *Ørsteds* Ministerium, saavidt jeg veed, ikke Tale.[2]) Derimod fik jeg netop i den Tid et egenhændigt Brev fra *Ørsted* (en Taksigelse), i hvis Udskrift han titulerer mig R. af Dbg. — Det morede mig. . . .

. . . Ifølge alt Ovenstaaende maa det — for *min* Bevidsthed — dog nærmest være en Pligt mod mig selv at give et afslaaende Svar; thi, modtog jeg nu — paa Gravens Rand — et Ridderkors, saa vilde jeg gjøre mig uhyre latterlig for mig selv og for *dem*, der enten ved Hændelse eller af Interesse for mig ere blevne bekjendte med hine Antecedenser. . . .“ Han ender med, at, *hvis man anseer det for absolut nødvendigt, at der foretages noget Saadant med ham*, vil han stille en *Betingelse*, der maaske for hans Venner tildels kunde dække det Latterlige ved hans paafaldende Inkonsekvens: han vil være Kommandør af Danebrog, og, hvis man synes, dette Spring er for stærkt, saa maa han for sit Vedkommende anse Sagen for sluttet; thi han vil ikke voldtage sin egen Følelse ved at gaa ind paa noget Andet; (men dette vil han altsaa gaa ind paa). En højere Titel end den, han er „belemret“ med, vil han ubetinget frabede sig. Resultatet blev, at han ikke dekoreredes.

[1]) Er i Modstrid med, at han bad sig fri hos *Ørsted*. [2]) I Strid med det af ham ovenfor Anførte, at *Ørsted* havde indstillet ham.

Hans Udtalelser i denne Sag stadfæste et Udsagn af *Henri Werliin:* „Chr. Winther var en Blanding af Beskedenhed, Stolthed og Selvfølelse."

Til hans Ærgrelse dukkede Spørgsmaalet op endnu engang, rejst af „Dagbladet". I „Fædrelandet" for 28nde April 1875 indrykker han saa følgende *Erklæring:*

„I „Dagbladet"s Nr. 95, 27nde April, staaer der en Artikel med Overskrift *„Forfattere og Ordensdekorationers Uddeling"*. I denne Artikel findes følgende Passus: „Medens & & &, er Chr. Winther bleven 78 Aar uden engang at blive Ridder." Jeg føler mig stærkt forpligtet til i Anledning af denne, vistnok velvillige Udtalelse at erklære, at der med Hensyn til alt Sligt paa ingen Maade er skeet mig nogen Uret, men tværtimod, at, saaledes som det forholder sig, er det fuldkommen overensstemmende med mit eget Ønske — et Ønske, som jeg stadigt vedbliver at nære.

Chr. Winther."

Da han i sin Tid som Tak for „Hjortens Flugt" modtog Frøken *Ada Monrads* Sofapude, laa der derpaa et Guldarmbaand fra hendes Moder; dette gav han til sin Hustru, idet han sagde: „Nu er jeg dekoreret, hvis Du vil bære min Orden for mig." [1]) Det svarer til Hvad han en rum Tid før sit Bryllup skrev til hende[2]):

Og, naar engang de lægge mig
paa Dødens kolde Seng,
med Jordelinet dække mig,
og stum er Harpens Stræng,
og alt jeg ligger hyggelig
i Dødens milde Nat,

[1]) Se *Liebenbergs* Fortale til Breve fra og til C. W., S. VII—VIII.
[2]) Sml. Digtn. III, S. 140—41.

og man spørger: „Var han lykkelig?“,
da rejser jeg mig brat
og svarer højt: „Mig prydede
ej Lavrens Hæderstegn,
ej kvæged eller frydede
mig Rigdoms gyldne Regn; —
men *hun* — hun har jo smykket mig
med Himlens bedste Navn,
og *hun* — hun har henrykket mig
til Salighedens Havn;
hun nævnede *sin Sanger* mig,
og selv var hun min Brud —
og intet Mer forlanger jeg
af Verden eller Gud.[1])

Hans Hustru var ganske enig med ham i hans ovennævnte Betragtning; naar man kaldte ham „Hr. Professor“, sagde hun, maaske paa en lidt opskruet Maade: „Han hedder Christian Winther, og ikke Andet, ikke Professor, kun Christian Winther.“

Saa megen Ungdom, som der blomstrer ud af „Brogede Blade“, saa megen personlig Vemod, „Klynk og Klage“ er der ogsaa i denne Bog, hvis Titel jo netop viser hen til Høsten. Han begyndte at føle sig gammel. I sit Bryllupsaar 1848 sang han[2]):

Jeg seer med Vemod ej tilbage
til Vaarens stille Blomstertid;
mit Hjærte fører ingen Klage,
for Solen ej er sommerblid.
Jeg veed jo nok, min Vandring vender
nu ned i Vintrens kolde Favn,
hvor Stilhed boer, hvor Aaret ender
i Gravens Hjem og sikre Havn;

[1]) Se Folmer Sangers omtrent tilsvarende Ord (Sml. Digtn. VII, S. 278). [2]) Sml. Digtn. II, S. 74.

men i mit Hjærtes Dyb jeg føler
endnu en Vaar, en Sommerlyst,
en Ild, som Vintrens Sne ej køler,
en Klang, som aldrig vorder tyst.
Naar da til Slummer Citren hænges,
jeg aldrig siger den Farvel;
den vaagner brat, saasnart jeg længes
og stemmer altid med min Sjæl.

I 1857 siger han[1]):

Thi jeg er ingen Daare,
som har den vamle Skik
at spilde Suk og Taare
paa Tiden, som hengik;
ak, Alt, hvad der kan tænkes
at gjøre Glæden rig,
det Bedste, der kan skjænkes,
har Tiden skjænket mig.

Hermed sigter han aabenbart til sin Hustru, hvem han hilser med disse Ord[2]):

Dig vender jeg mig til, naar grandt jeg føler,
at Modet trækker ind de trætte Vinger
og Verdens Aandepust for barskt mig køler.
Til Dig jeg tyer, naar Alderen mig tvinger
og Tanken altfor træg i Hjærtet nøler;
thi Du er ung — og Ungdom Du mig bringer!

I 1865 skriver han[3]): „At jeg er *senex*[4]), lader sig desværre ikke benegte; jeg troer ikke, at jeg er *qverulus*[5]), skjøndt jeg ikke just higer efter Omgang, men helst er alene; — at være *laudator temporis acti*[6]) vogter jeg mig vel for; det bliver saa let kastet os Gamle i Næsen. Jeg seer tydeligt Tidens Kæmpeskridt

[1]) Sml. Digtn. I, S. 227. [2]) Smsteds III, S. 223. [3]) Paa et løst Stykke Papir blandt hans Efterladenskaber. [4]) Olding. [5]) En, som idelig klager uden Aarsag. [6]) „Lovpriser af de gamle Dage“ (se: *Horats: Ars poetica*, V. 173.

fremad og glæder mig tydeligt derved; — men Hvad der *var bedre før*, det beholder jeg *in mente*." Det er skrevet samme Aar, som „Brogede Blade" udkom. I disse aander der dybere Smerte. Først ganske sagte[1]):

Det er saa drøveligt et Skue,
naar en forældet Voltigør
vil sirligt svinge sig i Bue,
men staaer paa Pletten, stiv og tør.

Før som en Bæk fra Fjældets Side,
som fra en Buestræng en Pil,
brød Sangens Toner, stærke, blide,
sig Vej til Taarer og til Smil.

Tilgiv, at nu saa langsomt, stille,
den gaaer sin Vandring til Dit Bryst!
En Sangfugl mister jo sin Trille
og Fjederpragt, naar det er Høst.

Tydeligere kommer Smerten frem i Ord som disse[2]):

At synke mer og mere,
at blive gammel, sløv og graa,
det maa nu saadan være —
skjøndt det er tungt at bære paa.
Lidt efter lidt Maskinen
faaer hist og her en Brøst og Bræk,
og, taaler man end Pinen,
er Hjærtets Frejdighed dog væk.
Knap kan jeg aande, sukke,
en sandet Ørk er lig mit Bryst,
jeg kan ej mere dukke
mig ned i Sangens friske Lyst.[3])

Han opmandede sig selv med Tiltale som denne[4]):

Du, der fordum gik saa let,
hvorfor træder Du saa varlig?
Troer Du Vejen mere farlig?
Eller er Du mat og træt?

[1]) Sml. Digtn. X, S. 12. [2]) Smsteds S. 32. [3]) Se ogsaa „Falske Varsler", smsteds S. 83—87. [4]) Smsteds X, S. 46—47.

Er Du alt saa flov og tam,
pjaltet næsten, myg som Sivet
og af ingen Kjækhed stivet? —
Se, har Du ej Skam i Livet,
bliver Livet selv til Skam!

Blæs fra Dig den tunge Sky!
Om paa Kræfter end det kniber,
naar Du rask Dit Værktøj griber,
vaagne Kræfterne paany.
Vil Du blot, saa *kan* Du godt!
Skam Dig dog for en Ulykke!
Jag paa Døren hver en Nykke!
Rejs Dig kjækt, og spil et Stykke! —
Det er jo en Skam og Spot!

Lad dog, som Du var en Mand!
Hjærtet op i Liv, min Bedste!
Frem med en af Gudens Heste!
Saa afsted, saa flink Du kan!
Knus Forsagtheds falske Spejl!
Riv Dig ud af Dødens Snare!
Drik Begejstrings Vin, den klare!
Lig ej fast, naar Du kan fare
frejdigt frem for fulde Sejl!

Trods denne Opmaning føler han dog, hvor han trænger til Hvile for sit Hjærte:

Hvile — thi det bør ej *glemme!*
For det Savn, som *der* har hjemme,
netop sødest Lindring findes
ved med Vemod ømt at *mindes.*[1])

Han opmuntres paa denne Tid ved Ord som disse af *Ploug*[2]):

Du skal ikke slukke Ilden,
fordi Din Samtid gik bort;
Du hører dog ikke til den,
Dit ypperste Værk er vort;

[1]) Sml. Digtn. X, S. 104. [2]) Indledningsdigtet til „Samlede Digte“.

Du Mer i Dit Minde bærer
af Folkets inderste Sjæl
end Nogen, hvis Minde Du ærer,
end Du kan vide det selv.

Hil sidde Du, danske Sanger,
med Harpen paa Dit Knæ!
Det Ydunsæble Du langer,
der hænger i Daphnes Træ;
mens mange Værker skal glemmes
bag Glemsels og Tavsheds Laas,
skal Dine Sange fornæmmes
og elskes og forstaaes.

Det var jo ikke saa helt underligt, at denne nu næsten ganske blinde gamle Mand, der levede under saa mangeartede Tryk, var nær ved at give efter. En lang Tid maatte han, som var Lysets og Glædens Ven, leve i det dybeste Tusmørke. I December Maaned 1866 var endelig det ene Øjes Stær bleven saa moden, at han kunde indlægge sig paa Dr. *Edmund Hansen Gruts* Klinik for at lade det operere. Da dette heldig var overstaaet, laa han under en Vaagekones Opsyn; idet hun anden Dagen efter Operationen gik ud af Stuen og slog Døren haardt i, sprang derved Kakkelovnsdøren op, og nogle Stykker brændende Kul faldt ud paa Gulvet. Winther ringede; men Klokkestrængen gik itu; han sprang da resolut ud af sin Seng og proppede det røde, rygende Kul ind i Ovnen; det var et Mirakel, at Øjet kunde taale dette, og han turde heller ikke fortælle Doktoren det før 5 Dage efter, da det viste sig, at det ikke havde skadet. Han var en urolig, men elskværdig Patient. Senere skriver han til *Constantin Hansen*[1]): „Man troer, at en saadan Operation er saa

[1]) Breve fra og til C. W., S. 241.

omstændelig, farlig og smertefuld. Jeg forsikrer Dem, at, naar man har overstaaet det, saa undrer man sig selv over sin Betænkelighed. Det Hele kan komme i Orden i Løbet af højst fjorten Dage, og saa — hvilken Glæde! *Jeg* veed det." Med sit ene Øje saae han nu skarpere end nogensinde før[1]). En Middagsstund, kort efterat han var begyndt at spadsere ud, mødte Professor *Vermehren* ham paa Hjørnet af Østergade og Kjøbmagergade. „Naa, hvordan gaaer det, Professor Winther?", spurgte *Vermehren;* „kan De nu se godt?" „Ja, kan *De* se godt?", svarede Winther og viste hen til et Skilt helt nede paa Højbroplads. „Hvad staaer *der?*" spurgte han *Vermehren;* denne, hvis Syn ellers var meget skarpt, kunde ikke læse det, medens Winther skjelnede hvert Bogstav. Men dette Klarsyn var ham ofte mindre behageligt, da han nu saae Alting *for* tydeligt. Han sagde: „Smukke Mennesker miste for mig Noget af deres Skjønhed derved, at jeg seer en Rynke *her*, en Plet *der*, hvor de Fleste slet Intet se." Han ønskede sig svagere Briller. Meget kjært var det ham at erfare, hvorledes enkelte af hans Hjems yngre Venner saae ud. Kand. jur. *Rasmus Nielsen* (nu Fuldmægtig i Krigsministeriet), som hyppig kom i hans Hus, gik op for at hilse paa ham, da han var kommen hjem fra Klinikken. Winther ilede ham imøde og omfavnede ham. „Nu først kan jeg se, hvorledes De seer ud," sagde han; „før har jeg kun kjendt Dem paa Deres Stemme og Deres Trin." Han siger selv[2]), at han nu med Hunger søgte at indhente det Forsømte i Retning

[1]) Hans egne Ord i det S. 304 omtalte Brev til Frk. *Daugaard.* [2]) I det tidligere citerede Brev til Frk. *Chr. Daugaard.*

af at læse. Der var med Eet gaaet et fornyet Liv op for ham.

Nogle Aar efterat Winther havde faaet sit Syn, var *Phister* bleven næsten blind. Naar de nu fulgtes ad ned ad Gaden, var det Winther, der hvert Øjeblik sagde: „Hvor det var en nydelig Pige, *der* gik!“ *Phister* svarede: „Jeg kan ikke mere se nogen nydelig Pige,“ og han fik da naturligviis det Spørgsmaal: „Har Herren da heller ey seet hendes Kaaberstykke?“ — —

Sommeren 1867 tilbragte Winthers paa „Lappen“ ved Helsingør. Herfra skriver han til *Constantin Hansen:* „Skjøndt vi kun bo paa en Lap og selv næsten ere Lapper — ikke fra Lapland, men Pjalte — haabe vi dog, at De ikke vil se ned paa os. . . . Min Hustru har det ikke godt, og som Følge deraf er jeg fortvivlet og spjætter lidt med Arme og Ben for at skjule min Forknyttelse. . . . Her er smukt, Vejret dejligt, Vandet klart som Krystal og styrkende, og jeg svømmer hver Dag; men hvad kan alt Det hjælpe?“ De blev altid gjærne paa Landet saa langt ind i September som mueligt; i et utrykt Brev til *Liebenberg* siger Winther: „Iblandt de Ting, som Vorherre har skabt, skal man vanskeligt finde noget Dejligere end den Række af Dage i September Maaned, som selv de Neapel-gale skulde kunne slikke ti à tolv Fingre efter.“ Højt priser han denne Maaneds „Dagsskjønheder og Aftendejligheder.“ Dette Aar flyttede de allerede midt i September „fra Lappen til Pjalten paa Hjørnet af Nørrevold og Larslejstræde“, og derfra skriver han: „Jeg løber om efter Huslejlighed til min stakkels Familie og er næsten fortvivlet.“

Var Chr. Winther ved sit gjenerhvervede Syn kommen ud over eet stort Tryk, saa var der igjen andre, der hvilede tungt paa ham: hans Hjem var ikke lykkeligt. Fru Winther følte sig mere og mere legemlig svag, hvilket tog meget paa hendes Mand; naar han mærkede, hun var lidende, hentede han strax uden hendes Vidende Professor *Hornemann* og forlangte, at han *skulde* kurere hende. „Hvad har man ellers Læger for?“ spurgte han. Han var helt ude af sig selv, fordi *hun* skulde lide, og ikke *han*. Engang, da hun klagede over en Smule Tandpine og var bleven liggende lidt længer end sædvanligt, hentede han en Tandlæge, der meget imod hendes Villie maatte trække Tanden ud. Hun *maatte* ikke lide, hvis hendes Husbond da kunde forhindre det.

Til hendes Skrøbelighed kom saa dette, at *Ida* blev mere og mere abnorm. Uden hendes Billigelse turde Forældrene ikke indbyde Nogen, og, selv naar hun havde givet sit Samtykke, kunde det hændes, at hun kort før Middagsbordet gik iseng og sagde: „Lad nu *dem* more *sig*, saa skal *jeg* more *dem*,“ og saa laa hun, medens de Andre sad tilbords, inde i Sengen og ringede paa en Klokke, der hang i Spisestuen, men hvis Stræng gik ind i hendes Værelse. Man turde ikke skære Strængen over; thi, mærkede hun det, kunde hun falde paa at ryge ud af Sengen og vise sig i Spisestuedøren. Naar hun til daglig Brug leverede en af sine Scener ved Bordet, rejste Winther sig og bad om at faa sin Kaffe ind paa sit Værelse; senere forærede han hende saa en Gave. Det var en ren Velsignelse, naar hun gik tilsengs Kl. 7 eller naar hun flere Vintermaaneder igjennem slet ikke stod op. Chr. Winther var henrykt, naar

han om Aftenen kunde sidde nogle Timer i Ro med sin *Julie;* de havde altid Nok at tale sammen om, og imellem dem var der aldrig Scener. — Det var ikke underligt, at saadanne Forhold trykkede ham dybt ned. Paa ham kan man anvende følgende Ord, som *Schiller* skrev til *Körner* om *Goethe:* „Hans Sind er ikke ganske i Ro; hans elendige, huslige Forhold, som han er for svag til at forandre, gjøre ham saare ulykkelig." Og man kan med lige saa stor Ret tilføje Hvad *Lewes* siger om *Goethe:* „Kærlig var han og altid bange for at volde Nogen Sorg. Han led saameget, fordi han ikke kunde nænne at lade Andre lide."

Da *Idas* Opførsel blev *Henri* for gal, talede han en Dag rent ud med Moderen og sagde, at hun — om ikke for Andres, saa for Chr. Winthers Skyld — burde bringe hende paa en Sindssygeanstalt, hvor hun længe havde hørt hjemme. *Ida,* som havde den ædle Vane at lure ved Dørene, hørte dette og blev saa rasende, at hun fortrængte Broderen fra Huset, og i flere Aar kom han der kun i al Hemmelighed, ubemærket af Søsteren. Moderen tog Datterens Parti, og det skulde bestandig lade, som om der Ingenting var ivejen. En Dag, da *Constantin Hansen* og *Carl Andersen* spiste der, var *Ida* — som saa ofte før — gaaet iseng, og under hele Maaltidet vedblev hun med at ringe. Fru Winther lod som Ingenting; hun sad tværtimod og fortalte om den store Oplivelse, *Ida* var til i Hjemmet; men Winther bøjede sig mod *Carl Andersen* og sagde: „Min stakkels Datter! Hun er sindssyg!"[1])

Tilsidst blev paa Grund af disse Forhold den aan-

[1]) Meddelt mig af *Carl Andersen.*

delige Atmosfære *der* i Huset saa usund, at de Allerfleste mere og mere trak sig bort derfra. Man kunde ikke godt finde sig i den Usandhed, at Moderen, alt som Datteren blev mere og mere forrykt, for muligviis at dække Skrøbeligheden priste hendes Begavelse, Elskværdighed og datterlige Omsorg, og Winther blev ligesom tvungen til at istemme disse Lovprisninger. Under alt Dette beundrede Enhver hans urokkelige Fromhed. Aldrig kom hans Selviskhed op i ham paa en ubehagelig Maade, aldrig blev han uomgængelig. Engang i sine yngre Dage havde han paa en Rullesten, han fandt ved Stranden, skrevet:

Jeg rulled længe, før jeg fik
min smukke Form og glatte Skik;
den faaer og Du, naar Livets Bølger
Du ikke strider mod, men følger.

Dette var gaaet i Opfyldelse paa ham selv. En Nærstaaende af Huset sagde paa denne Tid, at „Fru Winther slagtede sin Mand for sin Datters Skyld.“ Da hun mærkede, at næsten Alle trak sig tilbage, havde dette — i Forbindelse med *Idas* Ønske — sin store Indflydelse paa hendes Beslutning at flytte til Paris, hvorhen hendes lydige Mand med Fortvivlelse maatte følge hende som i Landsforviisning. Deres Møbler bleve sendte ud til Opbevaring hos Professor *Frederiksen* paa Hummeltofte ved Lyngby, og Hjemmet blev saaledes midlertidig opløst.

Det var Planen, at Opholdet i Frankrig kun skulde være foreløbigt. Frøken *Jensine Smith*, en Søster til Overbibliotekar *Birket-S.*, havde fra 1862 opholdt sig i Winthers Hus og fulgte dem nu til Udlandet. I Juni 1868 gik Rejsen for sig over Korsør, Kiel, Hamburg,

Hannover, Valenciennes og Rouen til Fécamp, hvortil de ankom d. 19de Juni. Det er Parisernes nærmeste Badested, en lille Søstad med 12—13000 Indbyggere, et Stykke nord for Le Havre. Det ligger i en snæver Dal mellem to Rækker nøgne Høje, som vi Danske vilde kalde Bjærge. Hele Kysten tilvenstre og tilhøjre bestaaer af lodret bratte Kalk- og Kridt-Klipper. Naar man sidder *der* ved Strandbredden, har man en prægtig Udsigt over den engelske Kanal, der her viser sig som et ubegrændset Hav. Fécamps Havn er udmærket og besøges af alle Nationers Fartøjer. Badeetablissementet, der ligger langs med Strandbredden og betitles Casino, er en sammenhængende Række af to store Hoteller, Mellembygninger, Kiosker, Pavillon'er og Hytter i Schweizerstil, Alt rædsomt smagløst. Der er en uendelig Spisesal, Billard, Koncertsal, Teater, Læsekabinet, Butikker med slette Pariser-Udskuds-Varer og andre lignende Rariteter. Badningen foretages for Alverdens Øjne og stundum næsten i en tilsyneladende paradisisk Naivitet; Damerne gaa i Vandet mindst et Par Favne fra Herrerne; men de ere naturligviis alle i Bluser og Underbenklæder. Ogsaa Mandkjønnet er det paalagt at bade sig i „Kostume"; men det overholdes ikke altid strængt. Winthers hørte til de Badende. De havde lejet et helt Hus med en Bolig paa 5 Værelser og en Have, der var „noget større end et godt Ark Papir". De førte deres egen Husholdning og Boligens Ejerinde var deres Opvarterske. Chr. Winther manglede aldeles Lyst til her at blande sig mellem Fremmede og var altid ængstelig, naar Omstændighederne førte en eller anden fransk Familie inden for hans Omraade. Dog knyttedes her for bestandig til

ham og hans Hus en parisisk Madame *de la Tour* med Søn og Datter.

Hvorledes han følte sig tilmode i de nye Omgivelser fremgaaer bedst af følgende Vers, skrevne *der* til hans Hustru[1]):

Skjøndt Luften her er prægtig,
er det dog ej den Luft,
som gjør min Tanke drægtig
med Farver og med Duft.

Skjøndt Bølgen vel kan dundre
helt stolt mod denne Kyst,
maa det Dig ikke undre —
den naaer ej til *mit* Bryst.

Om her var nok saa mangen
Fortryllelse og Pragt,
at lokke *mig* til Sangen
de havde ingen Magt.

Thi saa er Sagen stillet,
som jeg er stedet i:
der mangler Noget til det,
og det er Sympati.

Mig er her tomt og øde,
mig er her mørkt og koldt,
som om en gammel Brøde
i Lænker Livet holdt.

Her ingen *gamle* Minder
befrugte kan min Sans;
ej *nye* Blomster finder
jeg til at binde Krans.

Opholdet her varede til ind i September Maaned, paa hvilken Tid de drog til „det store Babel“, til Paris[2]). Deres Bolig *der* var først i *Rue de la bourse;* men snart

[1]) En Saml. Vers, S. 54—55. [2]) Se: Breve fra og til C. W., S. 145—49.

maatte de flytte derfra, da denne Gade hørte til dem, Baron *Hausmann* havde bestemt til Nedrivning; saa satte de sig fast i *Hotel Molière* (*Rue fontaine Molière 39*), nær ved *Palais royal* og Tuilerierne; men Lejligheden her duede ikke og var ikke gavnlig for Familiens Helbred, der led under „Forkølelse, Snue, Hoste, Gigt, Søvnløshed, etc., etc., etc."[1]) Den 22nde Jan. 1869 skriver Winther til *Const. Hansen*[2]): „Vilde jeg endelig have en Undskyldning for min lange Tavshed, saa behøver jeg desværre ikke at søge længe eller langt borte. En af os[3]) har her i Byen, og især i den senere Tid, befundet sig ilde og Humøret af den Grund været saa usigelig nedtrykt, at det ikke kunde Andet end virke paa os Andre. Under en saadan Stemning, og, naar man — for selv at kunne bære Livet og hjælpe, efter fattig Ævne, Andre dertil — søger at vedligeholde en udvortes Ro og Ligevægt, der haanes af den indre Bevidsthed, forekommer det En ofte at være en uoverkommelig Anstrængelse at foretage sig Noget, selv Det, der ellers var det Letteste og Kjæreste. Dog Nok herom! Jeg beder Dem at lade denne Udtalelse blive *bogstaveligt* alene mellem os *To* og ikke at berøre den videre i vore — som jeg haaber — fortsatte skriftlige Samtaler. . . . NB. Glem helst, men tænk ikke paa — og tal idetmindste ikke om — Hvad jeg ovenfor har betroet Dem." D. 4de Marts s. A. hedder det[4]): „*Idas* Helbred er desværre saa maadelig; hun maa ofte holde Sengen, pint og plaget af den forfærdeligste Hovedpine. Og,

[1]) Efter et utrykt Brev til *Const. Hansen*. [2]) Et ligeledes utrykt Brev. [3]) Naturligviis *Ida*. [4]) Noget Utrykt af et Brev til *Const. Hansen*.

naar *hun* ikke befinder sig vel, saa virker det paa hendes Moder, som med al sin energiske Kjærlighed eller kjærlige Energi ofte lider selv.“

Det var trange Forhold, og Sangen vilde ikke bryde frem; han siger i Dec. 1868:

> Naar jeg skal synge *her*, saa maa jeg drømme
> mig hist, hvor Sundets Bølger gaa og lade
> troskyldigt Hjærtet tro, at det kan bade
> sig i vor strænge Himmels friske Strømme.
> Da spire Blomster frem, og Toner ømme
> ledsage deres Væxt, og sommerglade
> de hæve sig fra Dybet, paa hvis Flade
> de da, som Lilier, fantastisk svømme.

Hans daglige Adspredelse var at vandre hen i *Cafe de la Régence* for *der* at læse de danske Blade og *Le Siècle; der* blev han undertiden „overfaldet“ af Landsmænd, som han slet ikke kjendte, men blandt hvilke han dog traf En, som han godt kunde lide: *Lorens Frølich.* Ellers saae han Intet og oplevede Intet i al den første Tid i Verdensstaden[1]; han manglede Lyst dertil. Senere gik han dog nogle Gange i Teatret[2], og ud paa Foraaret besøgte han med sin Hustru Malerisamlingen i Luxembourg, men blev ikke stort opbygget af de moderne Malerier og Skulpturer[3]. I Vinterens Hjærte havde de Besøg af *Henri* og i Maj af Fru *Thora Petersen* med to Børn. Hele Vinteren, i hvilken det var „hundekoldt“ og de frøs, „saa det knagede i deres Lemmer“[4], havde han havt det glade Haab ved Foraarstide at vende tilbage til Kjøbenhavn. Den 4de Marts 1869 skriver han til *Const. Hansen:* „Om vor Hjem-

[1]) Breve fra og til C. W., S. 156. [2]) Smsteds. [3]) Smsteds S. 172. [4]) Smsteds S. 161 og 168.

rejse kan der endnu ikke siges et Ord; men *det* kan jeg med Sikkerhed sige Dem, at det *jeandefranziske* Hjærtesuk[1]) aldrig i Evighed skal komme over *mine* Læber." „De synes, vi have været længe borte? Det synes jeg ogsaa, — men det tale vi To ikke om til nogen Anden."[2]) Han glæder sig allerede ved Tanken om at skulle se *Const. Hansen* hver Torsdag.[3]) Den 14de April 1869 skriver han til ham[4]):

Jeg beder Dem at hilse hjemme
Hvad der er stumt, Hvad der har Stemme,
og Intet — Intet maa De glemme!
En Hilsen bringe De til Solen,
der sidder nu paa Sommerstolen;
til Stjærnerne — hvordan de te dem?
Jeg kan for Huse her ej se dem.
Hils ogsaa mange Gange Gjøgen
og Nattergalen, Skovens Frøken,
og Lærkerne, de vævre Piger,
som aarle op mod Himlen stiger
og tidt i Sang langt mere siger
end mangen Præst fra Prækestolen,
var han end nok saa stiv i Kjolen.
Hils Svalen, som os Vaar forkynder!
Den veed saagodt, hvor jeg den ynder.
Hils Viben, Storken, Stæren — alle
jeg tør dem gode Venner kalde.
Hils Gamle Kongevej og Stierne,
hils Fluer, Bremser, Myg og Bierne.
Saa var det rart, hvis De vilde huske
at hilse alle Træ'r og Buske
og alle Straa og alle Blade
og hvert et Stræde, hver en Gade.
Hils ogsaa *Schouw*, hils ogsaa *Weyse*,
som staa ved Kirken hist og knejse!
Hils Korset oppe paa Vor Frue
og Petri Hane — De kan skue

[1]) Dieu donne, que nous etions dans Paris igjen! (Akt III, 1ste Scene.) [2]) Breve fra og til C. W., S. 165. [3]) Utrykt Ytring. [4]) En Saml. Vers, S. 96—97.

dem — troer jeg — let fra Deres Stue
i Aftensolens røde Lue.[1])
Hils Voverne, de lange, krumme,
som ind fra Øresundet skumme
og minde om i deres Sange,
at de har baaret mange Gange
vort Flag til Roes og Magt og undre
sig, at saa sjældent høres dundre
den danske Torden over Havet;
„er Danmark,“ spørge de, „begravet?“
Hils Højen, hils den tavse Sten,
som knejser over Kæmpens Ben;
men væk ej ham, nej, lad ham ligge
og drømme stolt — hans vaagne Blikke
blev os vist ikke meget ømme —
nej, lad ham drømme — lad ham drømme!

Alt Chr. Winthers Haab om i Foraarstiden at gjense Danmark blev til Skuffelse; *Ida* og Fru Winther vare svage, Fruen havde liidt af Øjenbetændelse, og de besluttede atter at tage til Fécamp, hvor de efter et Par Dages Vrøvl og Besvær fandt en taalelig, ikke altfor kostbar Bolig og en nogenlunde brugelig Opvartnings- og Koge-Kone. Her havde de Besøg af *Monrad* efter hans Tilbagekomst fra Ny Zeeland, hvilket glædede dem meget. Men langt større Indflydelse fik et nyt Bekjendtskab, de gjorde her. Chr. Winther skriver i et utrykt Brev til *Const. Hansen:* „Hvad et slet Valdhorn, blæst afskyeligt, kan udrette, derpaa vil jeg nu give Dem et Exempel. En mørk Aften . . . stod jeg alene ved Havbredden ved Fécamp og saae ud over Søen. Oppe fra en af de høje Klinter hørtes den fæleste Musik af et Tudehorn. Jeg vendte mig for at gaa hjem og mødte en Herre — den Eneste paa Pladsen foruden mig. Jeg henvendte til ham et Par misbilligende Ord om denne

[1]) *Const. Hansen* boede paa Amalievej nær Bülowsvej.

ubehagelige musikalske Præstation, og vi vexlede et Par Ord, hvorved jeg fik at vide, at han var en Portugiser, født paa en af de capoverdiske Øer, at han var Matematiker og *Kemiker*, at han kjendte *Berzelius* og *Ørsted*, etc., og at han efter et bevæget Liv nu studerede i Paris. — Et Par Dage efter sad han og læste i en Krog i „Damesalon'en“ i det saakaldte Casino, hvor ogsaa mine Damer sad og bestilte Noget. Paa min Kones Anmodning præsenterede jeg ham for dem; han besøgte os derefter i Fécamp.“ Da Winthers i Efteraaret flyttede tilbage til Paris, hedder det derfra 1ste Marts 1870: „Han fortsatte mere og mere Besøgene her i Paris. Og, naar vi nu i Juni Maaned vende hjem, saa bringe vi ikke *Ida Winther*, men formodentlig Madame *Ida* — . . .; og han er, *troer jeg nu*, en rigtig elskværdig, god Person. *Rig* er han ikke — det er altsaa ikke Hvad man i vor gode Stad Kjøbenhavn vilde kalde et bræ-li-jant Parti; men jeg har den Tro, at det er *godt!* Se alt Dette er nu det fæle Valdhorn Skyld i!“ — 2den Marts: „. . . Jeg vil dog endnu tilføje et Par Ord om *Idas* tilkommende Ægteherre. Han er i sit Fag meget dygtig, hvorfor jeg har de solideste Beviser, dels i flere Afhandlinger, han i de store franske videnskabelige Tidsskrifter har opnaaet at faa Plads til, dels deri, at han har havt Kald som Docent i Kemi til Universitetet i — . . . Hans Forbindelse med de naturvidenskabelige Notabiliteter her er — synes mig — ogsaa en Slags Garanti. Han har her taget Licenciatgraden og arbejder nu af alle Kræfter, hvilke han anvender med mageløs Flid, paa sin Doktordisputats. Han er meget beskeden i sin Optræden og er et af de sobreste og

nøjsomste Mennesker, jeg har kjendt. Hvad hans Udvortes angaaer, saa maa man — for at være høflig — idethøjeste kalde det „som Folk er flest“. Se, det var nu *det!* — Naar Giftermaalet skal fejres, skal jeg fortælle Dem det.“ Den 6te April 1870 skriver han: „*Ida* har maattet holde Sengen og lade Lægen[1]) kalde, hun, som *nu* virkelig ikke har Tid til at ligge i Sengen.“

Det Haab, som her atter paa en ny Maade var opgaaet for Winthers, blev — ligesom saamange tidligere — en bitter Skuffelse: da Bryllupstiden nærmede sig, erklærede *Idas* Brudgom, at han ikke kunde ægte hende — efter Sigende havde hans Familie paavirket ham imod hende. Denne Sorg drev nu Winthers bort, ikke alene fra Paris, men fra Frankrig. Frøken *Jensine Smith* skriver: „Da Hjemrejsen blev bestemt, var Chr. Winther saa glad, som vi aldrig havde seet ham i Frankrig, og vi kunde ikke bare os for at le, da vi den Dag, vi skulde forlade Paris, allerede Kl. 5 om Morgenen saae ham staa i Salon’en, fuldt paaklædt, med Hat og Stok i Haanden, skjøndt der endnu var 3 Timer til Afrejsen. Han fortalte, han havde ikke kunnet sove af Angest for at komme for sent; blot een Dag længer i Frankrig var ham en Pine. Vare vi tre Andre vemodige ved Afskeden fra det skjønne Frankrig, saa var Chr. Winther i højeste Grad glad; saavel Vogne som Jærnbanetog gik ham altfor langsomt; han sagde Intet; men vi saae det tydeligt: det var, ligesom han nu løste op for al *den* bundne Længsel efter Fædrelandet, som

[1]) Deres Huslæge, som tidt besøgte dem, var Dr. *Vernois*, en af Kejserens Læger, der havde besøgt Danmark og meget interesserede sig for det.

han havde følt i to Aar. Da vi kom paa dansk Grund og nærmede os Kjøbenhavn, var der saavel Taarer som Glædessmil i Kupéen."

Fra denne Rejse findes der et hidtil utrykt Brev fra Winther til *Henri Werliin;* det supplerer foranstaaende Udtalelse:

„Köln d. 1ste Juni (Onsdag) 1870.

Vi forlod ikke Paris før i Søndags d. 27nde f. M. og naaede første Dag ikke længere end til Lüttich, som vi næste Dag d. 30te forlod og ankom hertil i god Tid. Da Din Moders Øje var meget slemt angrebet af en Hævelse (et Bygkorn), blev det afgjort, at vi burde blive her næste Dag over og derpaa fortsætte Rejsen som idag. Men, da jeg imorges Kl. 5 kom ved Døren for at vække, mødtes jeg med den Besked, at det var aldeles nødvendigt at blive her endnu idag, da baade Din Moder og *Ida* havde havt en aldeles søvnløs Nat. Om Gud vil, begive vi os imorgen (Torsdag) til Hannover, derfra paa Fredag til Hamburg, om Løverdagen til Kiel og kunne i det Allertidligste være i Roskilde paa Søndag d. 5te. . . . Din Moder *kan* ikke komme til Kræfter, Gud bedre det! *Idas* Stemning er bestandig nedtrykt — og man kan virkelig ikke undre sig derover; — hun græder bitterligt og ængster sig for Fremtiden."

Chr. Winther vilde ikke strax bo i Kjøbenhavn, hvor Familien jo heller ikke havde nogen Lejlighed, og d. 7ende Juni tog den da igjen Ophold paa „Lappen" nord for Helsingør. Her skete efter Sigende atter en Tilnærmelse fra den udenlandske Doktor, der saa igjen trak sig tilbage, hvilket naturligviis ikke bidrog til at gjøre *Idas* Sindstilstand bedre. Winther skriver ind til

Const. Hansen og siger, at dennes Besøg derude „vilde glæde, *formilde og trøste*[1]) — kort sagt: rigtig gjøre godt og være velsignet af dem Alle.“ [2]) De fornøje sig forresten ved det gode Vejr, de smukke Promenader og Udsigten fra deres Vinduer til Havet.

Da han dernede fyldte sit 74nde Aar, blev han om Morgenen Kl. 6 vækket af Regimentsmusikken fra Helsingør, og en Time senere bragte den helsingørske Sangforening „Kvartetten“ ham et elskværdigt Godmorgen i Sang. Svenskere havde pyntet hans Lysthus og Telt nede ved Stranden med Blomsterguirlander og Flag, og, medens alle de skjønne Omgivelser her laa straalende i Solhavet, indtog Winthers baade Frokost- og Middagsmaaltidet i det omtalte Telt. Denne Dag nød Chr. Winther ret, og bagefter sendte han „Kvartetten“ sin „inderligste, hjærteligste Taksigelse for dens Godhed og Velvillie for ham og det Lidet, han havde kunnet udrette.“ [3])

Midt i Septbr. 1870 flyttede Winthers fra „Lappen“ til Nr. 34 i Studiestræde. *Ida* var stadigt misfornøjet. Paa Grund af sin Faders Død havde Frøken *Smith* paa dette Tidspunkt forladt Winthers Hus, hvorved *Ida* følte sig mere ene. Da Foraaret nærmede sig, vilde hun atter ud at rejse; hendes Moder fulgte hende, men Winther ønskede dennegang bestemt at blive tilbage i Kjøbenhavn. Han skrev til *Ida* følgende Afskedsdigt[4]):

Kast Din Sorg paa fremmed Strand,
Alt, hvad Dig har pint og smertet,
og kom hjem til dette Land
med en yndig Fred i Hjærtet!

[1]) Udhævet af mig. [2]) Breve fra og til C. W., S. 193.
[3]) Smsteds S. 194—95. [4]) Efterl. Digte S. 65.

Alt det Slette bør vi glemme,
det er ikke Pinen værdt;
men det Gode maa vi gjemme,
som ved *Troskab* blev os kjært.
Paa *een* Troskab kan Du lide
trygt — det tør jeg sige frit —
thi den lever, maa Du vide,
i Din Moders Bryst og mit.

Nu lev vel, lev vel, min Ven,
til vi atter sees igjen!
Lindret, styrket kom tilbage —
Gud Dig skjænke klare Dage!

Damernes Maal var Rom. Strax efter deres Afrejse, nemlig d. 20nde April 1871, skriver Winther til *Const. Hansen*, „næsten den Eneste, Familien havde tilbage“: „Jeg vil betro Dem en Hemmelighed: jeg er ikke rigtig i godt Humør.“ Han levede paa Studenter-Viis; han vilde kun benytte sit Studereværelse, der tillige var hans Sovekammer. Tjenestepigen var opsagt; en Kone kom da til ham og sørgede for hans Opvartning, og han spiste hver Dag sin Middagsmad i Studenterforeningen. Hver Eftermiddag besøgte *Henri* ham. En Bekjendt af ham vilde gjæste ham, men traf ham ikke hjemme; derimod fandtes der paa Dørens Søm en Pølse, som ovenomtalte Kone havde kjøbt til hans Frokost og, da han var gaaet ud, hængt op *der*. Han var med sin Affældighed ikke ret istand til at skjøtte sig selv. Jeg mindes, at jeg netop paa denne Tid saae ham sidde i en nedslaaet Droske, hvor han vilde betale Kusken for den Tur, han havde kjørt; alle sine Penge tabte han i Bunden af Vognen og maatte ligge *der* for at samle dem op. — Smaa Sammenkomster med *Const. Hansen* kunde han endnu faa i Stand; d. 29nde April

1871 beder han ham tage tiltakke med et Enkemandsmaaltid, og d. 5te Sept. indbyder han ham til d. 7ende om Eftermiddagen Kl. 5 at møde ham ved Indgangen til Vincents Restavration ved Siden af Banken, skraas for Studenterforeningen, og *der* tage tiltakke med et gemytligt Middagsmaaltid, hvor ogsaa *Henri* er tilstede.[1])

Mod Sædvane deltog han paa denne Tid i et stort Selskab, *Const. Hansens* Sølvbryllup, som han kaldte en rigtig smuk Familiefest, en saa hyggelig, gemytlig og fornøjelig, som han ikke længe havde været Vidne til.[2])

Om Søndagen spiste han almindeligviis tilmiddag hos sin Svigerinde Fru *Thora Petersen,* der fra 1870 var Enke og boede paa Nørrebro, hvor *Chr. Petersens* Datter *Mariane* var i Huset hos hende. Ved Døren spurgte han fortroligt Frøken *Mariane:* „Kommer her Nogen?“ Fik han da Nej til Svar, blev han glad, slog sig til Ro og gik ikke før sent ud paa Aftenen; han talede da altid meget om *Julie.*

Hende sender han et Digt, hvoraf jeg nedskriver følgende Linier[3]):

Som en Trækfugl, der forsinket
vipper paa de nøgne Grene,
sidder jeg nu her alene,
siden Du Farvel mig vinked.
Hvis en Telegraf man vidste,
der fra Hjærtet kunde bringe
Tanker, som sig ellers svinge
tavse og til Maalet liste,
vilde Du hver Dagens Time
venligt for Dit venstre Øre
faa mit Hjærtes Ord at høre
som en yndig Klokke kime.

[1]) Breve fra og til C. W., S. 211. [2]) Ifølge utrykte Breve til *C. H.* [3]) En Saml. Vers, S. 75.

— — — —

Her er koldt endnu og Vinter;
Vaarens Ynde er kun ringe,
Brændemanden end maa bringe
til min Ovn de tørre Splinter.
Over Torve, gjennem Stræder,
maa jeg som i Vinterkulden,
hele Kroppen ganske ulden,
slæbe paa et Lispund Klæder.
Haglen rasler paa min Rude,
Sneen falder fin paa Taget,
ængstlig driver Skyen, jaget
af den vilde Storm derude.
Træerne er splitternøgne;
Droslens Sang er kun en Klage;
thi den har ej gode Dage
hverken hellige eller søgne;
men i Taalmods Vadmelskaabe
maa man svøbe sig og sætte
sig i Lænestol tilrette
for med Anstand *der* — at *haabe.*

Du maa ikke være bange,
at mit Fad og Krus er tomme;
Det, som endnu ej vil komme,
er mit Mod til nye Sange.
Altfor længe har jeg dvælet,
og det er en farlig Vane
saa at raste paa sin Bane,
doven, døsig og forkjælet;
thi, beslutter man saa atter
Tankevingen frit at hæve,
faaer den os ej til at svæve —
saa man bliver fælt til Latter.

Nu, lev vel! Paa Dine Hænder
trykker jeg, min søde Frue,
hede Læber — deres Lue
kom fra Hjærtet — hvor det brænder!

I Rom søgte Fru Winther og *Ida* at adsprede sig. „For at opmuntre“ denne Sidste, klædte de sig i Hedebopigedragter og gav saaledes Møde blandt de skandina-

viske Kunstnere i Osterierne. Det var dog ikke *der,* de vandt Sympati eller selv fængsledes af Nogen. Dermiod bleve de andensteds stærkt optagne af en italiensk „Læge", som Fru Winther i høj Grad protegerede og *Ida* var meget optagen af. Om Sommeren fulgte han dem ud i Albanerbjærgene, hvor han boede med dem og kostede Fru Winther ikke faa Penge. Sent paa Efteraaret ledsagede han de to Damer til Paris, hvor Chr. Winther mødte dem, fulgt dertil af Fru *Thora Petersen.* Atter skulde han altsaa bo i denne By, som han ikke kunde fordrage, denne „ledagtige Stad" [1]), „som Romerne kaldte *Dynd*byen", denne „Myretue, nej, det er et altfor ædelt Billede, jeg vil hellere sige: denne Mødding, hvor der sværmer Millioner Døgnfluer." [2]) Han siger [3]): „Franskmændene ere et vittigt Folk; men det forekommer mig, at de meget for meget misbruge deres Vid. Det vrimler . . . i alle Vinduer med Billeder; naar disse ikke ere politiske eller historiske, enten alvorlige eller satiriske, saa dreje alle de øvrige sig mer eller mindre *altid* om den urene Erotik og blotte paa den frækkeste Maade baade den fysiske og moralske Nøgenhed. Den stærkeste Frækhed, der viser sig i Danseboderne, etc., fremstilles uden Sky. Og dog ere Franskmændene ikke berøvede Syn eller Forstand paa det Sømmelige og Sandheden i det Skjønne."

Winthers flyttede ind i det samme Hotel, som de i 1870 i Juni Maaned havde forladt; han tog det samme Værelse som dengang i Besiddelse og indrettede det aldeles som før. Han siger [4]): „Det er just ikke de

[1]) Breve fra og til C. W., S. 202. [2]) Smsteds S. 181. [3]) Smsteds S. 182. [4]) I et utrykt Brev til *Const. Hansen.*

behageligste Minder, som møde os her; men min elskelige Hustru kunde ikke finde noget Bedre eller Billigere end dette Lokale."

Den „halvgamle, italienske Læge" var stadigt Gjæst i Hotellet. Winther skriver[1]): „Det lader til at være en meget vakker Mand. Han har hele Tiden i Rom taget sig af *Julies* og *Idas* Helbredstilstand, og han behandler dem, som om de vare hans Børn. Jeg benytter ham her til at tale Italiensk; men det Værste er, at han, der som en ægte Italiener er Lidt af Alting: Musiker, Maler, Poet, etc. — vil have mig til at læse hans — meget korrekte og elegante — men efter *min* Smag lidt forskruede og kjedelige Vers. Hans Duelighed som Læge er konstateret, især derved, at han i 9—10 Aar har været ansat ved det franske Okkupationskorps i Rom." Det endte med, at han vilde lære Dansk af Winther; men denne erklærede da: „Det vilde just ikke være mig en Fest paa mine gamle Dage at agere Ludimagister."

For sidste Gang svigtede Haabet om, at *Ida* skulde holde Bryllup. Man opdagede efter Sigende, at „Lægen" nok egentlig kun var en Barber fra Piazza Barberini, og hermed mistede han al sin Glorie.

Trist er det at tænke paa Chr. Winther under disse Forhold. Han skriver fra Paris d. 1ste Nov. 1871[2]): „Jeg gaaer ikke nogensteds hen, undtagen naar mit Følgeskab er nødvendigt," og d. 21nde Dec.[3]): „Min eneste Færd bestaaer i at sove, vandre en Motions-

[1]) I et utrykt Brev til *Const. Hansen.* [2]) Breve fra og til C. W., S. 197. [3]) Smsteds S. 199.

bevægelsestur omkring i *Palays Royal* og læse Aviser (danske) i *Café de la Régence.*"

„Kun tre Aviser læser jeg,
og ad de andre blæser jeg" [1]),

det er „Berlingske Tidende", „Fædrelandet" og „Dagbladet", den eneste Aandsføde, han nyder.[2]) Han siger[3]): „Mon det er Synd at ryge Tobak? Det kan jo gjærne være, især naar det — næsten bogstaveligt — er det Eneste, man foretager sig, som *jeg* f. Ex. Stundum har jeg rigtignok selv, ligesom Italieneren (*Perchè non è peccato di bere fresco?*)[4]) ytret det Ønske: „Gid det var en Synd!", forat det kunde smage mig saameget bedre; men det var da ogsaa i min grønne, uerfarne Ungdom, da jeg ikke vidste bedre. — Nu! —"

I 1863 havde han skrevet til *H. C. Andersen* i Paris[5]): „Kan De arbejde i den store, fortumlede Myretue?" Han selv kunde det ikke. Den 15de Nov. 1871 skriver han[6]): „Omstændigheder, og blandt disse især min Stemning, have ganske hindret mig i at arbejde paa Nogetsomhelst", og den 3die Febr. 1872 (til *Const. Hansen*)[7]): „Strængene i min Sjæl vare saa forstemte, at jeg ikke ret vel kunde være dem bekjendt, selv for det mest overbærende Øre." „De kunde vel tænke — om ikke sige — om mig: „Han burde ogsaa være flittig og give sig til at synge, som jo er *hans* Haand- og Hovedværk." Men for det Første kan jeg i denne frem-

[1]) Efterladte Digte, S. 144. [2]) Breve fra og til C. W., S. 201. [3]) Smsteds S. 212. [4]) „Hvorfor er det ikke Synd at drikke Vandet koldt?" [5]) Breve til *H. C. Andersen,* S. 563. [6]) Breve fra og til C. W., S. 198. [7]) Smsteds S. 202.

mede Luft ikke faa en Tone frem, og for det Andet, saa er min Røst bleven

saa rusten, ram og raa som Raab af Ravnen,
naar den sin vilde Sejersjubel ej kan dølge;
før lød den blot saa blid og blød som blanken Bølge,
der glat henglidende sig sniger ind i Havnen.

Nej, det gaaer ikke! Maaske Tingen kan forandres! Naar De saaledes, som De har gjort, i Frastand holder en blinkende Flaske Rhinskvin op for mig, saa aabner De mig jo formelig den smilende Udsigt i en Idyl, og jeg kan ogsaa forsikre Dem:

bagop jeg vil af Glæde slaa,
ret som en Ganger vild og vrinsk,
hvis jeg igjen den Fryd kan naa
hist under Sommerhimlens Blaa
i Havens hyggelige Vraa,
hvor Abild og hvor Roser staa,
fra Dem et venligt Ord at faa
og saa — en Draabe Rhinsk;

men desværre, der er lang Tid til Sommeren; jeg længes efter den, ligesom De.“ [1]) — „De har, Gud være lovet, en god aandelig Disposition, en Styrke og Sundhed i Aanden, der kan lade Dem haabe og tro paa en fremadskridende Udvikling. Hvad mig angaaer, da har jeg forlængst resigneret; men min Kraft er ogsaa ringere og min „Alders Vægt“ større.“ [2]) „Mine Kræfter kunne ikke aftage, da jeg ikke har flere.“ [3]) „Jeg har aldrig forstaaet at være morsom, i det Høieste lidt hyggelig; men ogsaa dette er „*sparuto*“ [4]).“ „Jeg

[1]) Breve fra og til C. W., S. 203—4. [2]) Smsteds S. 210. [3]) Smsteds S. 211. [4]) Elendigt. (Et utrykt Brev til *Const. Hansen.*)

har i det Hele taget ikke nogen Mening om nogen Ting.“ [1])

Han anklager i det Uendelige sig selv for Dovenskab, dog ikke, fordi han deler Reinekes Mening, naar denne udtaler:

„Thi for en Skjønaand ret at blive,
man maa tilgavns forstaa at drive.“ [2])

Han siger[3]): „Jeg er født doven og har været doven alle mine Dage ...! Min Dovenskab er jo ogsaa Grunden til, at jeg ikke er bleven til Noget i denne Verden; jeg er jo ikke engang R. af Dbg. .... Jeg tænker saa tidt paa, hvor dejligt det maa være i Paradis, hvis det er sandt Hvad man vil sige, at man ikke bestiller Noget *der*. Men det kan sagtens ikke nytte mig noget, jeg kommer der vel ikke, men bliver vel hensat et Sted, hvor man netop skal arbejde tilgavns.“ „Jeg har altid forsømt at bruge de Ævner, der ere mig betroede; men i hvilken enorme Grad dette er Tilfældet, veed Ingen uden jeg selv, og jeg skal nok vare mig for at fortælle det.“ [4]) „Jeg er Opsættelsen i egen Person .... jeg er træg og doven, det veed jeg altfor godt, og erkjender det for lang Tid siden .... Gud, hvor jeg godt kunde trives i Japan (*vide* „Fædrelandets“ Feuilleton).“ [5]) Han skammer sig som en Hund, naar han hører om Andres Flid.[6]) Til *Const. Hansen* skriver han[7]): „Deres — saavidt jeg kan forstaa — næsten rastløse Virken understøttes ogsaa af Deres livlige, altid Frugt bærende

[1]) Et utrykt Brev til *Const. Hansen.* [2]) Sml. Digtn. II, S. 135. [3]) Breve fra og til C. W. S. 123. [4]) Smsteds S. 125. [5]) Smsteds S. 121. I „Fædrelandets“ Feuilleton d. 25. Aug. 1863 meddeles der om Japanesernes Lediggang og Træghed. [6]) Smsteds S. 199. [7]) Smsteds S. 188.

Fantasi, af Deres Dygtighed til at producere, af Deres grundige Indsigt og endelig af Deres varme og inderlige Kjærlighed til Deres Kald og Kunst. Det er en lykkelig Tilstand at *kunne* være flittig. Jeg vil her ikke igjen gjøre nogen Sammenligning." „Jeg faaer ligesom et Sting i Siden, en Prop i Livet; thi ved Sammenligninger, der ubønhørligt paatrænge sig, føler jeg mig selv saa ringe, saa ynkelig."[1]) „At jeg ikke bestiller Nogetsomhelst, maa ikke undre Dem; jeg er gammel og stiv, jeg kan ikke mere danse paa Line eller gjøre Tramplinspring."[2]) „Jeg *svinger* mig ikke mere op, som vore ældre Poeter plejede at sige: „*til Pindi Top*"; men jeg kryber og kravler og kommer knap af Stedet."[3]) „Tiden hverken lider, strider, gaaer eller løber — idetmindste for mig — men slæber sig og kryber."[4]) Samtidigt med, at han konstaterer sin Dovenskab, indrømmer han, at Flid forskaffer en ubegribelig Sindstilfredshed[5]); han beder om Tilgivelse for *sin* Mangel paa Mod og Energi.[6])

Hvis det var sandt, at Winther var doven, havde det seet galt ud for ham, da han ogsaa fandt sig selv meget *dum*.

„At *sværme* faldt mig aldrig svært —
at *tænke* fik jeg aldrig lært"[7])

siger han, og atter til *Const. Hansen*[8]): „Jeg vil sige Dem Noget; men De skal ikke fortælle det til Andre: *jeg* er i Grunden *dum;* jeg kan ikke *tænke!* Og, har

[1]) Breve fra og til C. W. S. 178—79. [2]) Smsteds S. 160. [3]) Smsteds S. 174. [4]) Smsteds S. 185—86. [5]) Smsteds S. 203. [6]) Smsteds S. 230. [7]) Efterl. Digte S. 141. [8]) Breve fra og til C. W. S. 162.

jeg af og til gjort et Arbejde, som var godt i sit Slags, saa er det ikke *min* Fortjeneste. Jeg er et villieløst Instrument, som en Anden spiller paa[1]), og jeg forbavses mangengang selv ved at høre det. De troer maaske, at denne Ytring er halvvejs Spøg, er ny hos mig? Nej, jeg forsikrer Dem, det er en gammel Overbeviisning hos mig og er mit rammeste Alvor. Hvis jeg ikke var dum, hvor kunde jeg da mit hele Liv igjennem have begaaet saamange Dumheder. Dog — Mer end Nok om mig!" Da *Const. Hansen* herpaa har givet ham et Svar, vi ikke kjender, skriver Chr. Winther atter[2]): „Tak for Deres lille Afhandling om „Dumhed". Den har beroliget, trøstet mig og befæstet mig i den Tro, jeg altid har havt om mig selv, at jeg var dum. Naar jeg i min Dumhed stundum omtalte dette for en eller anden Ven, saa smilede Samme med en vantro Mine, som om han vilde sige: „Han mener det ikke!" Og, naar saa ovenikjøbet Publikum (*vox populi, vox dei*) erklærede mig for en god Poet, saa blev jeg — i min Dumhed — rent forvirret og begyndte at vakle i min gode Tro paa min egen Dumhed. *De* har virkelig klaret Sagen for mig, og jeg seer tydeligt, at jeg har Lov til baade at være en god Poet og *dum*. Det undrer mig næsten, at der i Bjærgprædiken ikke findes et Vers, som begynder: „Salige ere de dumme", etc., etc.".[3]) Skjøndt jeg — daarligt nok — har taget Filosofikum, findes der næppe Nogen, der er mindre Filosof end jeg. Hvad Filosofi er for Noget, har jeg *aldrig* begrebet, og

[1]) S. II. S. 372 og dette Bind S. 359. [2]) Breve fra og til C. W., S. 164—65. [3]) *Luther* siger: „Altfor megen Dumhed mishager Menneskene, altfor megen Klogskab mishager Gud".

Ingen har hverken paa Prent eller mundtligt kunnet gjøre mig viis derpaa. For lang Tid siden har jeg holdt op med at forsøge paa at forstaa filosofiske Skrifter. Disses Nytte for Menneskeheden har man heller ikke kunnet gjøre mig klog paa. Dertil kommer, at jeg ikke forstaaer et Ord af disse Forfatteres Sprog.“ Ogsaa heri lignede han *Goethe*, der havde en uovervindelig Afsky for „Logik“; han tørstede efter Virkelighed og kunde aldrig slaa sig tiltaals med Definitioner. Winther siger, at han skammer sig lidt ved sin Mangel paa Udholdenhed og Ævne til at trænge ind i dette Omraade. „Det har,“ tilføjer han, „aldrig — som det var *Heibergs* Kald — kunnet komme „zum Durchbruch“ med mig. Det hændtes *Heiberg* engang i Hamburg, at han med Eet fik et fuldstændigt Klarsyn paa Sagen. Maaske burde jeg — hvis det ikke nu er forsilde — begynde paa at læse *Hegel* i Hamburg.“[1]) *Dunker* taler imidlertid som en indsigtsfuld Mand til ham og siger[2]): „Gud ske Lov, De, kjære Chr. Winther, har aldrig befattet Dem med Filosofi eller andre Surrogater for Poesien; derfor har De ogsaa altid været og er en ægte sand Digter.“ Derfor taler Winther gjentagne Gange om „Hjærtets Tanker“, han siger, at „Tanken nøler i Hjærtet“[3]) og Lignende.

Hertil svarer ganske, at han hævder, han ikke er æstetisk Teoretiker.[4]) I et Brev til *H. C. Andersen* skriver han[5]): „De veed vel nok, at jeg ikke er Kritiker og slet ikke forstaaer den Kunst med Klarhed og

[1]) Breve fra og til C. W., S. 206. [2]) Smbsteds S. 116. [3]) Sml. Digtn. III, S. 223. [4]) *Brandes:* „Danske Digtere“ S. 232. [5]) Breve til H. C. A., S. 560—61.

Fylde at motivere mit Skjøn; men en taknemmelig *Læser* er jeg," og til *Ole Bang*[1]): „Jeg har aldrig givet mig af med Kritik, nemlig fordi jeg ikke *kan* kritisere. Alt, hvad jeg selv har frembragt, er ikke Frugt af Reflexion, men ene og alene fremkommet ved en Naturnødvendighed, ligesom et Træ sætter Knopper og skyder Blade om Foraaret, fordi det ikke kan lade det være. Paa Grund af denne min Udygtighed til at være Dommer og Aristark, har jeg hidtil bestandigt konsekvent vægret mig ved at læse og bedømme æstetiske Arbejder, der — uden Overdrivelse — i Hundredvis ere bragte mig .... Jeg fælder ingen Dom — jeg fremsætter kun en personlig Mening, et umotiveret Skjøn." Endelig siger han[2]): „Jeg maa oprigtigt, men med Skamfuldhed, bekjende, at det vel en og anden Gang er hændet mig, at jeg, af Frygt for at beskyldes eller mistænkes for Nid og Misundelse, har bedømt et Digterværk mildere, end jeg egentlig meente det, eller ved en ligesaa løgnagtig Tavshed har ladet Vedkommende tro paa mit Bifald. Dog er dette skeet meget sjældent, da jeg altid ellers har kunnet skyde mig ind under min *virkelig sande* Mangel paa Kritik, som jeg heller aldrig offentligt har givet mig af med." Det tør vist antages, at han meget ofte af Dovenskab eller Ulyst til Vrøvleri skjød sig ind under denne sin Mangel paa Kritik, som han stadigt udtaler sig om. Det er imidlertid ikke ganske sandt, at han aldrig offentligt er optraadt som Kritiker. I 1854 skrev han i „Fædrelandets" Nr. 110 en meget hvas Kritik over *Joh. Oehlenschlægers* Udgivelse af Fa-

[1]) „Nær og fjærn" 1877 Nr. 287. [2]) Breve fra og til C. W., S. 176.

derens efterladte Forelæsninger om *Ewald* og *Schiller;* denne viser, hvor udmærket Winther var inde i *Oehlenschlægers*, *Ewalds* og *Schillers* Frembringelser og den Literatur, som hører dertil, hvor belæst han overhovedet var, samt ogsaa, hvormegen Sprogkundskab han havde, men især — hvad der her er det Vigtigste — hans fine kritiske Sans. Der var en Tid, da han ikke var utilbøjelig til at optræde som officiel Kritiker. I 1840 skriver han til Medredaktøren af „Fædrelandet“ *D. G. Monrad*[1]): „Jeg skal med Fornøjelse under Deres & Komp.'s Auspicier slibe Kræmmeræggen af min *aldrig forhen* brugte kritisk Pen.“ Om han dengang holdt sit Løfte og anonymt skrev Artikler i det omtalte Blad, veed jeg ikke. Han havde en meget bestemt og ikke altid mild Dom over Det, han læste. Filosofi i lyrisk Digtning gjorde ham stræng, Primitivitet gjorde ham mild. Selv et ringe Digt i Adresseavisen kunde fremkalde hans Roes og Rørelse, naar det var primitivt skrevet, ud af en Naturfølelse. Baade hos sig selv og Andre havde han en inderlig Modbydelighed for *Efterligning* og en fuld og fast Overbeviisning om, at *Originalitet* er det Første og Sidste, man bør bevare.[2]) Som han siger, at han selv i Alt, hvad han har frembragt, altid har søgt at undgaa at ligne nogen anden Sanger[3]), saaledes fordrer han det Samme af Andre. — Han siger[4]): „Endogsaa Selvkritik brøster det mig paa“. . . „Naar jeg har fuldendt et hvilkensomhelst Arbejde, har jeg *næsten* altid den beængstende Følelse, at det ikke duer“[5]). Faaer

[1]) Breve fra og til C. W., S. 45. [2]) Smsteds S. 184. [3]) *Brandes:* Danske Digtere, 1ste Udg., S. 231. [4]) Breve fra og til C. W., S. 176. [5]) Smsteds S. 163.

han saa et anerkjendende Ord om det af en Person, som han med Hensyn til æstetisk Dom har Tillid til, bliver han glad og erklærer et saadant Udsagn for at være ham aldeles nødvendigt; det har den dobbelte Virkning, at han uden Sky lader Arbejdet gaa ud blandt Folk og at han faaer Mod og Lyst til at forsøge noget Nyt [1]). Paa den anden Side siger han: „En Vejledning og en Tilretteviisning vilde have forvirret mig aldeles og tilintetgjort Hvad der ifølge Naturens Lov vilde frem *af sig selv*, ligesom Bladene paa et Træ". [2])

Naar Winther sad i Paris og ærgredes over *sig selv*, saa harmedes han ogsaa over *Tiden*. Han skriver til *Const. Hansen* [3]): „De kalder Tiderne „strænge"; jeg er enig med Dem; men jeg føjer til, at de ere kjedelige, smagløse, modbydelige! Skjøndt jeg udsætter mig for (af en eller anden Latiner) at blive kaldet en „*senex, qverulus, laudator temporis acti* [4]), paa bredt Dansk

„en Olding gnaven, som med Flid
„kun rose vil den svundne Tid",

saa afholder jeg mig ikke fra en for Nutiden højst ufordelagtig Sammenligning. Kirken er splittet i Partier, og Gudsfornegtelsens Frækhed trives ved Siden af den kradseste Ortodoxi. Sandheden bliver i Filosofien og dennes Søstre saa sublimeret, at skikkelige Folk — som f. Ex. jeg — ikke kunne faa fat paa den. Videnskaben har vendt sig hel og holden til Materien, og Kemi, Naturlære, Magnetisme — Runkelroesukker — Guanogødning — beherske nu snart Katedrene og Verden. Sam-

[1]) Breve fra og til C. W., S. 165. [2]) Smsteds S. 182. [3]) Smsteds S. 209. [4]) Se S. 369.

fundet opløser sig i det vildeste Virvar for at opnaa — Hvad? Og nu Skjønheden, der ikke mere agtes som en Magt, men idethøjeste bruges som lidt overflødigt Tidsfordriv, — og dette ovenikjøbet meget sparsomt! — Skjønheden og dens stakkels Tolke, Kunsten og Poesien, hvor skulle de finde Læ og Trivsel? *Tiden* ynder dem ikke, og er Tiden skikket til at give dem Næringsstof? Kan denne saaledes beskafne Tid vække Begejstring? De, *Const. Hansen*, er altfor mild i Deres Udtryk, naar De taler om „Nutidens urolige, gjærende Tilstand, som kvæler alt det gemytlige, fredelige Liv". *Det* var et sandt Ord! Men, hvis min harmfulde Stemning rigtigt kunde og skulde give sig Luft, saa fik jeg ikke Tid i mange Timer og ikke Plads paa mange Ark for min Jammer". — „De klager over Damernes stygge Modedragter. *Her* se de ogsaa ud, som de vare fra Forstanden. Smagløshedens Musa regerer nu for Tiden, ligesom i den sletteste Kejsertid. Maaske det Hele tager en Ende med Forskrækkelse. Ogsaa Teatrene frembyde kun Ulystelighed. De to store Momenter, hvorom *alle* dramatiske Produktioner næsten ene og alene dreje sig, ere *l'argent et l'adultère* — og frembyde, som man forsikrer, et *sandt* Biilede af Nutiden"[1]). — Han taler mod „de *darwinske* Abekatterier"[2]) og klager over, at „Alt, hvad der staaer i Forbindelse med det Religiøse, tilligemed dette kastes i Skarnet og haanes[3]).

Han, som ellers elskede Danmark og længtes derefter, kaster med Sorg sit Blik derpaa. Han har „den

[1]) Breve fra og til C. W., S. 180. [2]) Smsteds, S. 211. [3]) Et utrykt Brev til *Const. Hansen*.

mishaabende Mening, at det er viet til Undergang; det varer ikke længe, inden det er forbi. Selv ikke den stærkeste Koalition mellem de tre nordiske Riger vil kunne hindre en saadan Undergang . . . Man veed jo dog eengang for alle, at Ingen gjør et eneste Skridt for os, for Andre, uden at se en bestemt Fordel derved. Desuden — Hvad vilde saa *Freden* sige? Den evige Talen om Fred og om almindelig Afvæbning, som om vi skulde sætte os tilbage i en Guldalder, forekommer mig yderst latterlig. Vi ere sandelig endnu ikke saa vidt"[1]. Sommetider kan han dog i lysere Øjeblikke se noget trøstefuldere paa vort Fædrelands Skæbne[2]:

Mishandlet blev Du, Danevang,
saavel af Ven som Fjende;
dog vil med Guds Hjælp Dig engang
en Frelsens Stund oprinde.

Maaske jeg dog, før Sol vil dale,
endnu engang skal høre Tale
om Danmark, løst af Tvivlens Baand
og ikke længer se den Kyske
staa bleg af Rædsel for den tyske
Voldtagers frække, ublu Haand.[3]

Det er mest Danmarks *ydre* Forhold, han her omtaler; om de indre siger han[4]: „Jeg sidder her i den store, fremmede By og ærgrer mig sort over den Fremgang, som det saakaldte „forenede Venstre" har i vort Folk. Jeg vil ikke forsøge paa at karakterisere de Herrer *I. A. Hansen*, *Tscherning*, *Berg*, *B. Christensen*, etc., etc.; endmindre vil jeg prøve paa at skjælde dem ud; thi *jeg* for min Part kan i Sproget ikke finde noget Ud-

[1]) Breve fra og til C. W., 189. [2]) Smsteds 188. [3]) Sml. Digtn. X, 77. [4]) Breve fra og til C. W., 216—17.

tryk, stærkt og afskyeligt nok, til at betegne deres Færd og deres Hensigters Beskaffenhed. Det gjør mig imidlertid smertelig ondt at se, med hvilken *aabenbar Ærgrelse* vore bedre Pressens Organer, f. Ex. „Fædrelandet“, tage hele denne Sag. Man seer i enhver Artikel tydeligt, hvor overbeviist man er om Faren; og til hvilket Overmod maa da det slette Partis Førere ikke naa ved at se sig paa *den* Maade respekterede! *Folket* — jeg mener her os Alle, Smaa og Store — har visselig ved utilgivelig Tryghed, Sløvhed, Ligegyldighed, o. s. v. bidraget Sit til, at Sagerne nu [1872] staa saaledes paa Spidsen. Ikke heller kan det negtes, at mange af *Gundtvigs* uforstaaede og tidt uforstaaelige Sætninger have hjulpet til at skabe dette Vanvid, som nu parrer sig med den nederdrægtigste Egoisme. Alt, hvad der er Sandt, Ædelt og Skjønt, staar jo paa en vis Maade paa Spil. Under en saadan Krise kommer man let til at gjøre det taabelige Ønske: „Gid jeg var en *Cavour*, en *Thiers*, etc.“, og man kommer derved kun til saa meget gyseligere at føle sin Afmagt og erkjende sin *Uselhed.* Her taler jeg naturligviis kun om mig selv“. Naar Medlemmer af Højrepartiet begaa Fejl og Daarskaber, siger han: „Hvor vil ikke *Bjørnbak* & Komp. juble og klappe i deres nederdrægtige raa Næver, og hvorledes virker ikke en saadan Forargelse paa Almuen!“ [1]) Til vor lovgivende Forsamling havde han et godt Øje. I „Besøg paa Parnas“ siger han om Klio [2]):

Nu var hun netop meget lidende, —
hun læste Danmarks Rigsdagstidende.

[1]) Utrykt Ytring til *Const. Hansen.* [2]) En Saml. Vers, S. 10.

— Selve Kjøbenhavn — ellers hans Kjæledægge — volder ham Harm; han skriver[1]). „Det forekommer mig næsten, som om denne By stærkt lavede sig til at gaa under paa samme Maade og af samme Grund som Sodoma og Gomorrha . . . . Bestialiteter vaagne igjen [*der*] som en Epedimi. Naar man f. Ex. har læst *Juvenal* og *Petronius Arbiter*, skulde man tro sig hensat til *Tibers* og *Neros* Tider. Naar man hændelsesviis har lært en Person at kjende, om hvem Sligt [Bestialiteten] juridisk konstateres eller — idetmindste ved Personens egen Holdning og Færd efter Opdagelsen — bestyrkes, saa er det en højst modbydelig Følelse, der paatrænger sig En ved Tanken om, at man har havt en Slags Godhed, velvillig Følelse for Samme. Man bliver næsten bange for at stifte Bekjendtskaber, man bliver næsten menneskesky. Æ!“ Han siger ogsaa[2]): „Jeg har i disse to Aar ikke gjort noget Bekjendtskab her. Grunden er især, at jeg kun med største Besvær og meget ufuldkomment udtrykker mig i det franske Tungemaal — og saa har jeg heller ikke følt nogen Drift eller Lyst dertil — jeg havde nær sagt: saa lidt som til noget Andet“.

Naar han meente, at han saa daarlig magtede det franske Sprog, kom det af hans store Fordringer i saa Henseende. „Naar man er *saa* gammel [som jeg]“, siger han[3]), „falder det vanskeligt pludseligt at sætte sig ind i et Sprogs daglige Taleformer, selv om man, som jeg, læser og forstaaer Skriftsproget nok saa godt“.

[1]) Til *Const. Hansen.* [2]) Breve fra og til C. W., S. 192. [3]) Smsteds, S. 166.

Han bevægede sig ikke i Fransk med samme Frihed som i Modersmaalet, om hvilket han synger?[1])

Hør saa vort Maal i Bøgens grønne Sale,
letflydende som paa en Vinmost Korken,
som Sylen fint, og kraftigt dog som Forken,
som Lærken muntert, hyg'ligt som en Svale.

I Paris skriver han Digtet „Fransk og Dansk“ [2]):

Nej, dette Maal, som her de taler,
har for mit Øre ingen Klang;
den Rigdom stor, hvormed det praler,
mig synes ikke skabt til *Sang*.

Skjøndt klart som Springvand op det stiger
og sindrigt sig om Tanken snoer,
jeg *føler* aldrig Hvad det siger,
om end jeg *fatter* grandt hvert Ord.

Ja, vist, — thi vore Ord og Tanker
i himmelvid Forskjellighed
er avlede paa tvende Ranker,
som Intet af hinanden veed:

den enes Rod blev lagt i Jorden,
hvor Solen koger Druen sød;
den andens i vort høje Norden
er fostret strængt i Kuldens Skjød.

Trods *det vort* Maal har indre Varme,
saa fuld af samme rene Lyst,
som naar to mælkehvide Arme
os trykke til et kjærligt Bryst.

Det siger *jeg* med stor Bestemthed,
jeg det erfared mangengang:
at af saa sød og mild Beklemthed
fremgaaer et Hjærtes bedste Sang.

Og, som han ikke sympatiserede med det franske Sprog, saaledes havde han aldrig havt stor Kjærlighed til den

[1]) Sml. Digtn. X, S. 112. [1]) En Saml. Vers S. 123.

franske Poesi og maaske netop af den Grund forsømt en væsentlig Side deraf, nemlig Sproget[1]). I et Blad herhjemme[2]) blev det fortalt, at han i Frankrig var beskæftiget med at foranstalte en fransk Oversættelse af nogle af sine poetiske Skrifter; dette var Usandhed; han ansaae Oversættelsen af Poesier for en Uting[3]); noget Saadant regnede han til Forvanskning af en Digters Arbeide, hvilket han — som før bemærket — var forbitret over; saaledes taler han ogsaa med Ringeagt om Freiherr *Gottfried v. Leinburgs* Oversættelse af nogle af hans Noveller og Digte; „det var uselt — i en Grad elendigt!" Og, da samme Mand vilde give sig i Lag med *Oehlenschlæger*, siger Winther: „At *han* ikke *kan* have forstaaet „Helge", og at han ikke kan oversætte dette mageløse, uoversættelige Værk, er jeg overbeviist om. Det vil blive en Skandale".[4]) — Omgang med franske Forfattere skyer han. „Gud være lovet", siger han[5]), „ingen fransk Poet eller saadant Noget har opsøgt mig, skjøndt den finske Digter *Topelius*, som selv opsøgte mig i *Café de la Régence*, fortalte mig, at der var et Par „Professorer", som forstod baade Svensk og Dansk". Og lige saa lidt som han kjendte nogen fransk Forfatter, stod han i noget nært Forhold til nogen Fransk.

„En Christian Winther i Paris og Rom,
— ja, næsten hvorsomhelst han kom
en Smule uden for sit Hjemlands Grændser,
han med sin Skat af søde Fugletoner,
der kunde fryde Millioner —

[1]) Breve fra og til C. W., S. 166. [2]) Dagstelegrafen. [3]) Breve fra og til C. W., S. 166. [4]) Smsteds. S. 175. *Leinburgs* Oversættelse af „Helge, Yrsa og Hroars Saga" er udkommen i tre Oplag. [5]) „Nær og fjærn", 1877, Nr. 236.

Hvem mon ham ænser,
ham og hans Papirer,
selv dem, der smykked' er med Hjort-Gevirer[1])".

Som Slutsten paa hans sørgerlige Forhold kom saa hans Følelse af Svaghed, baade hans egen og hans Families. Han fryser *altid*[2]), en Følge af hans Alder; „er det ikke fatalt at *føle* Alderdommen?" siger han[3]). „*Jeg* sporer den saa tydeligt baade i Sind og Skind; jeg *gaaer* f. Ex. nu saa besværligt.

Før var mig Fodens Fjed saa kjækt og fast og spændigt,
nu kryber, kravler jeg som Kat paa Kant af Muren;
og, naar engang i Kvæld mig kalder Dødningluren,
jeg selv det sidste dybe Skridt gjør ubehændigt.

Han klager over[4]), at der er saa tyst og stille paa Alderdommens Vej;

der kvidrer ingen Fugle,
der smiler ingen Vaar,
og kun den tunge Ugle
med Vingen sagte slaaer.
Den gjør dog Hvad den ævner,
den *tier* med sit Hyl,
og i Ruinens Revner
den søger sit Asyl.

Han seer tilbage paa sit Liv og siger[5]):

Min Tanke fløj saa fage
at se de Dage, som hengik,
men hurtigt kom tilbage
den atter med nedslagne Blik;
de ligned ikke disse,
jeg ligned ej mig selv engang,
saa det blev mig det Visse,
at det var ude med min Sang.

[1]) *Christian Richardt:* „Vaar og Høst", S. 99. [2]) Breve fra og til C. W., S. 191. [3]) Smsteds, S. 204—5. [4]) En Saml. Vers S. 53. [5]) Sml. Digtn. X, S. 31.

Da var jeg stærk som Bjørnen
og som et Raadyr rap:
jeg svang mig op med Ørnen,
nu kan jeg krybe knap.[1])

Da *Sophokles* var bleven gammel, sagde han: „Jeg takker Himlen for, at jeg ikke mere er i Elskovs mægtige Lænker, og jeg anseer det for den største Lyksalighed af Verden"; og vor danske *F. C. Sibbern* siger[2]): „Giv mig mange Aar at leve i, at jeg kan vorde Olding, at jeg ikke skal gaa heden i en Tid, da jordisk Sorg endnu fylder mit Hjærte og Solen staaer over min Isse, men at jeg, bortdød fra al Brynde og Begjær — — ak, leve kunne vi nu eengang ikke uden at brænde, — kan i den rolige Aften skue roligt hen paa Livet og med glad Hjærte lade Dig sørge for Alting, Herre!". Saa vidt var Winther ikke kommen; han saae ikke roligt paa Livet, og han ønskede ikke at dø. Da han fyldte sit to og halvfjerdsindstyvende Aar, udbrød han[3]): „Det er rædsomt! Nu er der kun kort Tid tilbage, inden Enden kommer"; saaledes følte *han* det, han, som sagde om sig selv, at han var viet til evig Ungdom[4]), han, som havde ladet Folmer synge[5]):

O, Livet er dog yndigt,
ak, men det er saa kort!
Det var dog altfor syndigt,
om snart jeg skulde bort,

og som selv havde sunget[6]):

[1]) En Saml. Vers, S. 54. [2]) Strøtanker i *Hauchs* „Iris", 1819, S. 188. [3]) Breve fra og til C. W., S. 148. [4]) Sml. Digtn. X, S. 45. [5]) Smsteds VII, S. 249. [6]) En Saml. Vers, S. 32.

Ak, Livet er kort;
det varer ej længe,
saa maa jeg vel bort
fra Sang og fra Strænge;
men bruge Minuttet
i Hui og i Hast,
det har jeg besluttet,
og det skal staa fast!

Han synger endnu[1]):

Erato! Kom, saasnart jeg kalder —
før jeg i evig Slummer falder.

I *Platons* „Symposion" siger *Agathon* i sin Tale, at Eros er den yngste blandt Guderne; derpaa giver Eros selv et talende Beviis, idet han med Il flygter for Alderdommen, som dog visselig er hurtig og dog idetmindste indhenter os tidligere, end den skulde. Det ligger i Eros's Natur at hade denne og end ikke i Frastand at nærme sig den. Han er derimod altid i Selskab med Ungdommen; thi det gamle Ordsprog har Ret, som siger, at Lige søger Lige. Heri samstemmede Winther, og ifølge dette var han ung til det Sidste. Eros kom, naar han kaldte. Derpaa afgiver hans sidste Bind Digte — „En Samling Vers" — som han i 1872 udsender fra Paris, et gyldigt Bevis. Kort før den udkom, skrev han til *Liebenberg:* „Jeg vil og kan ikke skjule for Dem, som kan tie, at jeg helst lod dette fare; men — som sagt — „for visse Aarsagers Skyld"". Atter heri lignede han *Goethe*, der havde en stor Afsky for at se sine Arbejder trykte. „Den Trang, han havde til at skrive, var snarere en Tilfredsstillelse af hans Trang til aandelig Virksomhed end en Glæde over Re-

[1]) Efterladte Digte, S. 146.

sultatet". Til det Sidste betragtede Winther „Publikum" som en i det Væsentlige uforstaaende Masse, han helst ikke vilde meddele sit Indres bedste Toner. Netop paa sine gamle Dage udtrykte han denne Følelse i Digtet „Til en Kilde"[1]), hvori han siger:

Rislende Kilde, Hvad tænker Du paa?
Lokket af Himlens forræderske Blaa
iler Du op af Din Vugge,
springer Du frem af Din hjemlige Vraa
ak, for at synge og sukke!

Ukjendt og stille Du vandred og løb
dybt i det Dunkle, hvor Rødderne krøb,
mens af Din Nektar de suged;
Muldvarpen saae Du i fløjelsblødt Svøb,
Skatten og Dragen, som ruged.

Tusende Øjne vil følge Din Vej,
Solen og Maanen genere sig ej,
Stjærnerne titte fraoven;
Ellen og Bøgen vil vogte paa Dig,
alle Smaablomster i Skoven.

Høre Du maa deres kløgtige Ord;
om Du er klar, om Du sirligt Dig snoer,
vil de forstaa at bedømme,
ane dog ej Hvad i Dybet Dig boer,
ej Dine lifligste Drømme.

Læske Du skal baade Brøndkars og Flæg,
Rotten, der lusker sig hid fra sin Væg,
Skovmusen hist fra Din Hule,
Soen, der kommer og dypper sit Skjæg,
Kvien sin slimede Mule.

Han ender med at sige, at de alle tankeløst suge af Kildevældet og saa gaa uden Tak eller Farvel.

Selv kalder Winther „En Samling Vers" „pjaltet"[2]),

[1]) Sml. Digtn. X, S. 71. [2]) Breve fra og til C. W., S. 201.

og om et af de større Digte deri siger han[1]), at det ikke er fremkommet af nogen indre Lyst eller Drift, men frempint, for — som man siger — „at forslaa Tankerne", og med Hensyn til Digtet „C. A. Lang & Komp." udtaler han til *Const. Hansen*, der har kaldt det „fornøjeligt": „Er der noget Liv i dette Billede, saa forbavser det mig selv — det forsikrer jeg Dem".[2])

Der er yndige Ting i denne Samling, og Eros har staaet ham frisk og frejdig bi i Digte som „Polka", „Til min velvilligste Lærerinde" og mange Steder i de store Digte. Han venter ikke, at de skulle gjøre Lykke. Enkelte af dem har han tidligere offentliggjort i „Fædrelandet", og da siger han f. Ex.[3]): „Jeg gad dog vide, om noget af Bladene har værdiget mig at gjøre Nar ad min „skumle Begivenhed", eller om man, af Høflighed eller Ligegyldighed for en næsten Glemt, har forbigaaet dette lille Arbejde med Tavshed. Jeg faaer at finde mig i dette og alt Fremtidigt af den Art, som venter mig". Om Digtsamlingen som Helhed skriver han til *Const. Hansen*[4]): „Det glæder mig, at De har fundet Lidt i min „Saml. Vers", som har behaget Dem. Kritikken har — maaske af Pietetshensyn mod den „aldrende" Poet — næsten været aldeles stum. De to Anmeldelser, jeg har seet, vare jo i høj Grad velvillige, men „Alderens Vægt" omtalte de dog bægge. Ja, man burde vistnok i *god* Tid — det vil sige: medens Fingrene endnu havde den fulde Færdighed — hænge Lyren paa Væggen og lade dens Strænge af sig selv springe, den ene efter den anden".

[1]) Breve fra og til C. W., S. 162. [2]) Smsteds, S. 156. [3]) Smsteds S. 174. [4]) Smsteds, S. 207.

Bladenes Anmeldelser vare ganske vist ikke betydelige. Den eneste udførlige fandtes i Berlingske Tidende (1872, Nr. 69), som siger, at denne Samling bærer Vidnesbyrd om Digterens usvækkede Produktionsævne, om den velkjendte gamle Ømhed i Digtene „Til Een“ og om det Urigtige i hans Paastand, at han er „ved at gaa tilgrunde i Mulm og Sløvhed“. De 7 rimede Fortællinger, som slutte Bogen, roses stærkt for al den Skjønhed, de aabenbare som ægte Børn af Winthers Muse. „En Forlover“ kaldes „en af de smukkeste blandt Digterens omfattende Samling poetiske Fortællinger, ligesaa frisk i Tankens Indhold som fin og yndefuld i Formen“. Der fremhæves, at man i mange af de „blandede Vers“ finder væsentlige Bidrag til en klarere Forstaaelse af Digterens hele aandelige Ejendommelighed, og endelig gjøres der opmærksom paa, hvorledes Digterens Fædrelandskjærlighed i denne Digtsamling faaer et meget direkte Udtryk. Skjøndt enkelte Digte bære Præg af Alderens Vægt, afgiver den største Del Vidnesbyrd om en Ungdom, der aldrig synes at ville forlade ham, og man undres over, at en Digter paa 76 virkelig har været i Stand til at forøge den rige Skat, som vor Literatur allerede ejer i hans Samlede Digterværker.

Som sædvanlig længtes Chr. Winther hjem fra den ham forhadte Stad Paris, hvor

„et Gaderaab, en Vogn paa Gaden
„mig minde tidt om Axelstaden“ [1]).

Han var dennegang derovre fra Oktbr. 1871 til Septbr. 1872, og efter den Tid var han „saa lykkelig at tage Ophold paa en af de bedste Pletter af denne Jord, nemlig Studiestræde Nr. 34, som er en Del af Kjøbenhavn, som er en Del af Danmark“, efter hans Mening „det Kjæreste af Livets Kjæreste“ [2]). Kort efter hans Ankomst mødte Fru *Julie Sødring* ham i øsende Regnvejr paa Store Kjøbmagergade, hvor han gik uden Paraply og var gjennemblødt. „Men Winther“, sagde hun, „De er jo dyngvaad“. „Aa“, svarede han, „det er dejligt, lad det blot regne, det er jo dansk Regn“.

Han fik nu Lov til at være hjemme i tre Aar; først boede han altsaa i Studiestræde, siden, fra Oktbr. Flyttedag, paa det mod Nyboder vendende Hjørne af Store Kongensgade og Bryggerlængen, 1ste Sal.

Kort efter deres Ankomst til Kjøbenhavn havde Winthers den Sorg at miste Fru *Thora Petersen*. Da hendes Mand var død d. 16de Juli 1870, havde Winther skrevet til hende [3]):

Ham savner jeg bittert, som nys os forlod,
han var mig saa venlig, saa trofast og god.
Jeg gjemmer hans Navn i det kjærligste Minde.
Som han var min Ven — o, vær Du min Veninde!

Dette havde hun været ham gjennem mange Aar, og derfor var Savnet af hende stort; det var den sidste af hans Svigerinder, som gik bort. Han siger [4]):

[1]) Efterl. Digte, S. 142. [2]) Breve fra og til C. W., S. 225. [3]) En Saml. Vers, S. 90. [4]) Efterl. Digte, S. 148.

og, da han er 77:

Vil Du tro mig, naar jeg siger,
at for hvert et Aar, der gaaer,
min Beundring for Dig stiger,
lig en Blomsterflor i Vaar.[1])

Hun og han fejrede i Stilhed — sammen med nogle faa Venner — deres Sølvbryllup d. 21nde Febr. 1873. Han hilser hende den Dag med en Sonet, som han kalder "Hilsen til mig selv", og i hvilken han lykønsker sig, fordi hun er sendt ham til Trøst og *Frelse*, der har endt hans Trængselsaar og vendt hans Sind til Fred og Hvile; hun har aandet Sjæl i hans Sang og tændt hans „Begejstrings Alterkjærte"; derfor kan han lykønske sig selv, men ak — ikke hende![2])

Smukkere endnu havde han takket hende paa hendes Fødselsdag 1867[3]):

Denne ene Dag i Aaret
har jeg mig til Fest udkaaret,
og jeg tænder Glædens Fakkel
i vor Vandrings Tabernakel.
— — — —
Du har gjenkaldt mig til Livet,
da jeg bøjet laa som Sivet;
Du har hævet mig fra Dybet,
hvor jeg krymped mig som Krybet,
med mit Indre mig forsonet,
hvor Fortvivlelsen alt troned;
Du har min Bevidsthed vækket,
som i Dvale, sky og skrækket,
lig en Synder blandt de Døde,
saae sin Jammerstid imøde;
Du min Tanke har forynget,
tusend Blomster har Du slynget,

[1]) Efterl. Digte, S. 86. [2]) Efterl. Digte, S. 90. [3]) En Saml. Vers, S. 51.

yndigt smilende og søde,
hvide Lilier, Roser røde,
om min Harpe, saa dens Strænge
dufted deraf længe — længe.
— — — —

Const. Hansen hilste Sølvbrudeparret med Følgende[1]):

Med Ungdomskraft i Knæ og Ben
paa Ridderviis Du knælede for „Een“,
og yndigt Strængen fra Din Lyre klang,
naar Du til „Een“ indviede Din Sang. —
At blødt Dit Knæ Du hvile kan som gammel,
vi sætte for den „Enes“ Fod en Skammel.

Ved Saadant forøgedes Winthers Hengivenhed mod *Const. Hansen;* han siger, at „Trofasthed tændte sin hellige Fakkel i denne Vens Hjærte“. Da Winther engang fejlagtigt troer, at der i hans Brev til *C. H.* har været „Noget, som har saaret, ærgret, fortrædiget, mishaget, stødt, ubehagelig berørt“ Modtageren, skriver han til ham: „*Jeg* vil vide Hvad *det* er! Thi jeg maa sige Dem, jeg er ikke den Mand, som, naar han har fejlet, er bange for at sige: „Jeg har fejlet — tilgiv!“ At miste Deres hele Venskab ved en næsten ubestemmelig eller halv definerlig Udtryksmaade, er mig vel ikke saa let beskikket. Men miste en *Part* vil jeg ikke heller; jeg vil have det hele, som jeg nu troer — eller rettere sagt: som jeg veed — jeg har ejet det i lang Tid og i mit forfængelige Hjærte været stolt deraf . . . Tilgiv mig, hvis jeg har foraarsaget Dem en uhyggelig Time eller Tanke; og, hvis De har misforstaaet mig, saa tilgiver Dem Deres altid hengivneste Chr. Winther. Siig mig det ærligt! Thi jeg skal sige Dem noget

[1]) Breve fra og til C. W., S. 225.

ganske Nyt: „Ærlighed varer længst“ [1]). Der er, som sagt, ikke det Mindste ivejen, og Venskabet modnes og styrkes. To Aar efter skriver Winther til ham [2]):

O, bliv ej træt, men bliv ved at række
mig venligt Din Haand — og helst dem bægge!

Fru Winther deler sin Mands Følelser over for denne Ven. Den 17de Dec. 1871 skriver hun i et utrykt Brev til ham: „Tak, fordi De venligst har mindet mig i Deres rige Tankefylde og sendte mig en Hilsen paa min Fødselsdag; trofast Venskab er en for mig kostbar og ophøjet Sag i denne Verden, som jeg paaskjønner med hele min Sjæl. Til Svar paa, at vi altid har taget Dem, som De er, vil jeg blot sige, at det er let at glæde sig over Geni, Vid og Begejstring over alt Godt og Ædelt hos en Mand som Dem, saa man skulde ske Skam, om man ikke gjorde det, og fortjener liden Tak, fordi man seer Manden i sit rette Lys. *Ida* beder mig sende Dem en beskeden Hilsen ved Deres altid taknemmelige og beundrende Julie Winther“.

Chr. Winther skriver i et utrykt Brev til *Const. Hansen*, at *Ida* holder saameget af ham; „hun bad mig paa en rigtig fin Maade at sige Dem, at „hun havde kun eet Brev fra Dem, som hun gjemte, — men hun havde kun eet““, og en anden Gang: „Fra Ida har jeg den specielle Hilsen til Dem, at hun altid betragter Dem som en kjær Onkel — ikke at forvexle med *andre* Onkler, f. Ex. *andre* Sekretærer, etc.“. Selv siger *Const. Hansen* til Winther: „Deres Venlighed er en af de faa Solstraaler, der finder Vej til mig.“ [3])

[1]) Breve fra og til C. W., S. 157. [2]) Efterl. Digte, S. 63.
[3]) Breve fra og til C. W., S. 130.

I alle de senere Aar talede de to Venner meget sammen om religiøse Sager, og det var tydeligt, at Chr. Winther ofte i dette Øjemed opsøgte *C. H.* i dennes Bolig; i sit Hjem kunde han ikke saa let faa Samtaler af den Art. Han sagde til *C. H.:* „Havde jeg blot Deres sikre Kristentro! Længselen derefter gaaer som et Suk igjennem mig!“ [1]) —

I de Aar, Winthers nu atter tilbragte i Kjøbenhavn, saae de Forskjellige i deres Hus. *Carl Bloch* spiste der undertiden, og *Vilh. Wiehe* glædede ofte Familien ved som dens Gjæst at deklamere for den. Naar han i Winthers Dagligstue fremsagde „Murad“, „var det, ligesom han forklarede Digteren Hvad denne selv havde skrevet“, og Winther, som ellers ikke kunde døje at høre sine egne Ting, var begejstret over *Wiehes* bedaarende Gjengivelse af dette Digt; han kunde derved lægge sine Hænder for sine Øjne og være synlig stærkt bevæget.

Det kan vel ikke negtes, at de fleste Herrer, som kom *der* i Huset, syntes betydelig bedre om Chr. Winther end om hans Damer, og derfor kom de der sjældent og tilsidst ikke. Winthers Hovedønske var ogsaa: „Ro! Fred! Hvile!“ [2])

Nogen Oplivelse havde han fremdeles ved at give sig af med literære Arbejder; han udgav i Oversættelse „Æventyr fra fremmede Lande“, „*Perraults* Æventyr“ (1873), en ny Udgave af „Dansk Lyrik“ og den originale Fortælling „I Naadsensaaret“ (1874). Han spad-

[1]) Fru *Const. Hansens* Meddelelse. [2]) Breve fra og til C. W., S. 177.

serede dagligt sine Ture og besøgte f. Ex. ret ofte den store Udstilling 1872. Gik han paa Gaden, var det tydeligt, at han følte sig usikker, ikke, fordi det var synligt, at hans Ben ikke ret vel vilde bære ham længer, men paa Grund af en almindelig Svaghedsfølelse. Han værgede tidt for sig, idet han ligesom standsede; hvor der var mange Mennesker, havde han en Fornæmmelse af, at „Folkemængden var saa stor, saa paatrængende, saa raa, saa urolig, saa urimelig, saa dum, saa styg, saa — *puzzolente*" [1]), og han gav sin Aversion tilkjende i Miner og enkelte Lyde. Naar han kom hjem, kunde han klage over, at der var blevet skubbet til ham, saa han havde været nær ved at falde, „og det endog af Damer", tilføjede han. — Det gjorde ham ondt at se Kjøbenhavns Volde med de frodige Træer blive jævnede med Jorden — en Forandring, som han fandt alt Andet end kjøn og trøstelig; men han beroligede sig med, at Eftertiden maaske vilde faa noget mere Smukt at glæde sig ved. [2])

Han havde haabet meget paa, at hans egen og hans Damers Helbredstilstand vilde have bedret sig i Danmark. Naar de Tos Befindende blot tilsyneladende var ret taaleligt, siger han, at det er en stor Guds Naade, hvorfor han takker Dag og Nat. [3]) Selv følte han allerede i Begyndelsen af 1869, „hvor godt det er at have en god Fod at staa paa, da netop hans ene er i en saadan Tilstand, at han maa holde sig inde". Han frygter for en begyndende Podagra. [4]) En stærk Gigt

[1]) Uhumsk. Breve fra og til C.W., S. 221. [2]) Smsteds S. 226.
[3]) Smsteds S. 186. [4]) Smsteds S. 166.

tog Logi i hans højre Tommeltot[1]) og pinte ham, saa han næppe, naar han skrev, kunde holde paa Pennen. Den danske Luft viste sig ikke helbredende. Den 2den November 1874 siger han[2]): „Min venstre Fod, eller rettere: mit venstre Ben er blevet saa ophovnet og smerter i den Grad, at jeg næppe idag har kunnet *kjøre* nogle uopsættelige Ærender". Hans Damer følte sig stadigt svage, og Sommeren efter deres Ankomst hertil besluttede de at leje sig ind hos en Enkefru *Petersen* i Pilealleen Nr. 11, hvor de boede for en moderat Pris, fik bedre Luft end i Byen, vare frie for generende Gjenboer og havde Søndermarken og Frederiksberg Have i Nærheden[3]); *der* tog de imod Besøg mellem 5 og 6 om Eftermiddagen. Winther anførte literære Arbejder som Aarsag til, at han vilde blive tilbage i Byen.

Stemningen i Huset er gjennemgaaende daarlig. 1874 skriver han i et Digt til sin Hustru[4]): „Ak, jeg er alvorlig — og Du er det mere!" Hun klagede dog aldrig, og i trykket Atmosfære viste hun en yndefuld kvindelig Ævne til paa en mild, blød Maade at fortrænge den tunge Luft og løfte Stemningen. Alligevel skriver hendes Mand d. 10ende Oktbr. s. A. til *F. L. Liebenberg*[5]): „De troer maaskee, at jeg — som har en saa elskelig Kone — er i godt Humør? De tager fejl! Jeg har a) ingen Penge, b) jeg er inde i det ni og halvfjerdsindstyvende Aar, c) jeg ligger i Forberedelser til en Flytning, d) jeg har Tandpine i mit

[1]) Breve fra og til C. W., S. 190. [2]) Ytring i et utrykt Brev til *Const. Hansen*. [3]) Breve fra og til C W., S. 226, 227. [4]) Efterl. Digte, S. 107. [5]) Breve fra og til C. W., S. 231.

venstre Ben, og e) jeg har ingen Penge! Hvad kan man forlange mere?"

Til Forklaring af, at Winthers, som dog havde rigelige Indtægter, altid vare i Pengetrang, kan anføres, at *Ida* forvoldte en umaadelig Mængde Udgifter. Vilde hun have Selskabsdame, saa *skulde* hun have Selskabsdame, vilde hun i Teatret, saa *skulde* hun i Teatret, vilde hun paa Rejse, saa *maatte* det ske, og da fulgte i alt Fald Moderen med hende. Dertil kom, at hendes Forældre flere Gange, naar hendes Bryllup med Forskjellige var bestemt, maatte anskaffe stort Udstyr til hende, og dette blev saa igjen solgt med betydeligt Tab.

Chr. Winthers pekuniære Forlegenhed tvang ham i de senere Aar til at afhænde sit udsøgte og righoldige Bibliotek[1]), som han elskede højt og havde ordnet saa smukt, at han kunde sige som *Cicero*, da *Tyrannion* havde bragt hans Bibliotek i Orden, at han følte det, som hans Hus havde faaet en Sjæl. Det var ham en tung Gang op til Boghandler, Kancelliraad *Lynge* for at bede denne tage sig af Salget. *Lynge* købte det selv og fik det tilsendt i sine egne Kasser og Kurve. Han sagde da til Winther: „Nu, Hr. Professor, bliver det foreløbig staaende urørt for det Tilfælde, at De vil have det igjen". Aaret efter kom Winther og sagde, at en Ven havde tilbudt ham at kjøbe det tilbage, hvis det

[1]) Man har blandt hans Efterladenskaber Brudstykke af en en Fortegnelse over de Bøger, han har læst, og det er utallige. Hans Læsning har været meget flersidig: Skjønlitteratur, Filosofi, Teologi, Arkæologi, Geologi, Historie (Litteraturh., Kulturh., Memoirelitteratur), Topografi, Rejsebeskrivelser, Naturhistorie. Han læser ofte Tysk, under sit Ophold i Mecklenborg kun dette Sprogs Frembringelser, i Italien læser han kun italiensk Litteratur.

var muligt, han kunde faa det. *Lynge* svarede: „Det staaer ganske, som da jeg modtog det, og er aldeles til Deres Tjeneste. „Men for hvad Pris?“ spurgte Winther. „For den samme, jeg har givet“, var Svaret. „Det er jo noget Uhørt“, mente Winther, takkede paa den smukkeste Maade og fik det derpaa tilbagesendt. Aaret efter kom han atter og tilbød *Lynge* det. Denne gik da til *Reitzel* og sagde: „Det kan jo dog ikke blive ved paa denne Maade. Nu synes jeg, *De* skulde kjøbe det“, og *det* gik *Reitzel* ogsaa ind paa. *Lynge* meldte da Winther: „Nu har jeg en Kjøber til Biblioteket; men han tager det kun paa *den* Betingelse, at han faaer Lov til at beholde det; thi kun, fordi det er *Deres* Bibliotek, vil han eje det“. Ja, det var Winther da glad ved og erklærede, at han slet ikke længer brød sig om dette Bibliothek; men han mærkede nok snart, at dette Udsagn var Usandhed; imidlertid havde han nu uigjenkaldeligt mistet det[1]).

Tilværelsen hjemme i Danmark blev paany de wintherske Damer utaalelig; de Allerfleste trak sig atter tilbage fra dem, fordi *Ida* stadigt var umedgjørlig, og det skulde lade, som om hun var normal og elskværdig, hvorved det daglige Liv *der* syntes Mange at være usandt. Det bestemtes da, at Familien nu til Stadighed vilde tage Ophold i Paris; men Christian Winther blev, vel sagtens, fordi man troede, det var bedst for ham, holdt uden for det Hele — han anede Intet derom. Alt deres Indbo skulde sælges, der blev trykt Katalog derover, Auktionen var fastsat — men han gik i hellig Uvidenhed om det Altsammen. Hans Venner, der talede

[1]) Kancelliraad *Lynges* Meddelelse til mig.

med ham, vidste god Besked og følte sig forlegne, naar han udkastede Fremtidsplaner for Vinteren i Kjøbenhavn. Et Par af Husets yngre Omgangsfæller fik et Brev fra Fru Winther, og heri bad hun dem tilmiddag, „inden vi forlade Kjøbenhavn for at tage Ophold i Paris.“ Ved Bordet sagde den Ene til Chr. Winther: „Og *De* vil atter til Paris?“ „Til Paris!?“, udbrød han; „Nej, paa ingen Maade, nu bliver vi her!“ Efter Bordet sagde Fru Winther til Vedkommende: „*Der* havde De rigtignok nær bragt os i en slem Forlegenhed! Winther maa ikke vide Noget om det Hele.“

Først tre Dage, førend Afrejsen skulde gaa for sig, meddelte man ham det. Han blev fortvivlet, men tog det roligt, uden at knurre. Om Tirsdagen d. 21nde Septbr. sagde han under sit Besøg hos *Reitzels:* „Paa Fredag rejser vi til Paris; det er min Familie, der vil det, og jeg maa følge min Familie. „Men det er vel kun paa kort Tid?“ blev der spurgt. „Jeg kommer vist aldrig tilbage“, svarede han; „alt vort Bohave skal sælges“. „Da ikke ogsaa Deres Malerier og Billeder?“ „Alt!“ „Skal ogsaa den store Tegning, *Const. Hansen* har gjort af Dem?“ „Jeg veed det ikke; det kommer an paa min Hustru, jeg veed ikke Hvad hun sælger.“ Hun tog den imidlertid med til Paris. Det Billede, *Skovgaard* i Rom havde malet af Chr. Winther og hans Familie, tilbød Fru Winther — forresten uden sin Mands Vidende — Den kongelige Malerisamling, som imidlertid ikke vilde kjøbe det; saa erhvervede Professor *Frederiksen* sig det, og senere gik det over i Boghandler *Theodor Reitzels* Eje.

Chr. Winther forlod sit Værelse saa uforberedt, at

de Ting, som stod paa hans Skrivebord, alle blev tilbage efter ham og solgtes paa Auktionen sammen med forskjellige Sager af Affektionsværdi, saasom *Rasmus Møllers* Buste og *Heibergs*, som *Bissen* personlig havde gjennemgaaet i Gipsafstøbningen, og som Winther havde foræret sin Hustru og ladet det tidligere i denne Bog citerede Digt medfølge, endvidere forskjellige Gaver fra Slægt og Venner, osv. Af Malerier solgtes tre smukke af *P. C. Skovgaard:* et Bondebryllup, Hjorte i Dyrehaven og Parti af Møens Klint. Ogsaa blev der solgt et smukt Billede af *Joh. Th. Lundbye:* en Kæmpehøj med nogle Udgangsøg, der stod skarpt imod Luften.

Den 23nde Septbr. 1875 skrev Chr. Winther følgende Brev: „Kjære Const. Hansen! Da det af fysiske Grunde har været mig umueligt at komme ud til Dem, sender jeg Dem herved en skriftlig Afskedshilsen. Imorgen forlade vi Danmark. Modtag min hjærteligste Tak for det Venskab, De altid har glædet og hædret mig med. Bring Deres ædle Frue og Deres Familie min venligste Hilsen. Deres hengivne Christian Winther.“ — Næste Morgen Kl. 9 sagde han for sidste Gang Kjøbenhavn Farvel. Blandt dem, der tog Afsked med ham paa Banegaarden, var *Carl Reitzel.* Idet Winther gik ud paa Perron'en, støttede han sig til denne gode Vens Arm og sagde da: „Du kan jo se, Carl, hvor daarligt jeg gaaer. Hvordan skal jeg finde mig tilrette paa Paris'es Gader? Og jeg kommer aldrig mere hjem!“ Taarerne strømmede da den gamle Mand ned ad Kinderne. Han kunde sige det Samme, som *Herder* paa sin Rejse i Italien 1789 skrev til sin Hustru: „Lader mig rejse i Fred! Min sky, forskræmte, matte Sjæl

kan nu intet Andet end rejse," eller som *Asinius Pollio* skrev til *Cicero:* „Jeg længes efter Frihed og Fred."

Følgende, tidligere utrykte Brev er det Første, vi høre fra Winthers efter Afrejsen[1]):

47, Rue de Richelieu, Paris, den 14de Dec. 1875.

Kjære Professor Const. Hansen!

Jeg skriver i Christian Winthers, *Idas* og mit eget Navn for at bede Dem modtage end en Hilsen i det gamle Aar, med Tak for det trofaste Venskab, som altid har levet imellem os og altid vil leve, da vi antage, Venskabet er evigt, som De selv har skrevet; og ønske vi Dem Alle en glædelig Jul for Dem og hele Børneflokken samt et godt Nyaar. Vi have med Glæde seet, at Deres sidste Arbejder have nydt en anstændig Anerkjendelse i Hjemmet i en stor Kres; det er dog en Trøst at se Folkets Fremgang, især i Interesse for sand Kunst.

Vi ere nu endelig komne til Ro i vor Bolig; det var en meget uheldig Speditør, der var bleven brugt af *Henri*, en Hr. *Hansen*, der ikke havde adresseret vort Tøj lige til Paris, eller forseglet det, saa man i Hull havde udpakket, ødelagt og kastet det mellem hinanden; især var det en Sorg for Chr. Winther, at det lille Portræt af mig er saa mishandlet, som De engang har malet; mine Søstre vare ogsaa temmelig mishandlede; desuden varede det i 8 Dage, inden det naaede os i Paris. Forøvrigt har Chr. Winther det bedre; hans Svimmelhed er mindre, og han er i bedre Humør; thi han bliver mindre træt; skjøndt han kjørte frem og tilbage i Kjøbenhavn, saa gik han dog for meget; her følger jeg ham i Kaféen hver Dag, og, er Vejret smukt,

[1]) Overladt mig af Etatsraadinde *Const. Hansen.*

kjøre vi en Time, foruden at Vinen ikke her er Luxus, saa han faaer den Vin, som Lægen hjemme ordinerede, med Lethed og ganske naturligt her. Man forlader ikke sit Fædreland med eller af Glæde; men, saaledes som vor Stilling og vore Fornødenheder nu vare, saa maatte vi tage en rask Beslutning for at kunne sørge for at fri Chr. Winther for Bekymringer i sin Alderdom [!!!], da han paa ingen Maade vilde have, jeg maatte berøve *Ida* og *Henri* Noget af Det, vi havde bestemt at efterlade dem, hvilket jo og blot vilde formindske vore aarlige Renter. *Ida* var ligefrem lidende, da vi rejste; det føles dybt, at [det at] rykkes op med Rode er smertefuldt; men Chr. Winther maatte jeg og hun sørge for [!!]; derfor sagde han, vi vare Danmark for ham. Han var saa glad, da han læste om Dem og Deres Arbejder; men skrive er lidt svært for ham. Hvis De engang har Tid og Lyst, vil det jo være stor Glæde for ham at se et lille Ord fra Dem og høre, hvordan De selv og Deres har det. Her i Frankrig er der noget Opløftende i at se og føle, det er et stort Folk; her er nu gjennemgaaende Tarvelighed, og med tavs Værdighed finder Folket sig i store personlige Indskrænkninger for alle de store Skatter, der ydes, fra de Største til de Mindste, for at væbne og rejse sig igjen efter Ydmygelsen; og Tyske, som vi oversvømmes af hjemme og ere venlige imod, findes her Ingen af. Paa Rejsen maatte vi anmode om at passere en Barriere, som var afspærret for Publikum; man spurgte Chr. Winther, hvorfra han var; han svarede: „Dansk!“, og øjeblikkeligt lukkedes vi igjennem med den største Artighed; men det var tydeligt, at, om vi havde været tyske, vare vi blevne afviste

brysk. Lev vel! Hils Deres Søn *Sigurd* fra mig — ham kan man jo haabe at se i Tiden — og Alle, der ellers mindes de Bortdragne.

Deres med altid lige trofast Venskab

Julie Winther.

Man kan jo ikke fordølge, at den Passus i dette Brev, som omtaler Grundene til Familiens Bortrejse fra Danmark, fuldstændigt vender op og ned paa Fakta. Hvorledes Opbruddet skulde fri Chr. Winther for Alderdomsbekymringer, og hvorledes det skulde blive billigere at bo i Paris end i Kjøbenhavn, er ikke let at forstaa. Det er ikke i Overensstemmelse med Virkeligheden, naar Fru Winther siger, at de forlod Danmark, fordi hun og *Ida* maatte sørge for Chr. Winther; det var jo netop Det, de ikke gjorde. Det lader da ogsaa til, at dette Brevs Udtalelser ere faldne *Const. Hansen* lidt vel tungt for Brystet; han synes slet ikke at have svaret Fru Winther paa dem, men skriver derimod d. 21nde Dec. til hendes Mand: „Jeg blev jo lidt overrasket, da jeg hørte tale om Rejse, og blev meget bedrøvet, da jeg fik Vished — men det er jo ikke anderledes.“[1]) Han tænkte maaske paa Hvad Chr. Winther Aaret forud havde skrevet til ham selv, da han var rejst til Udlandet[2]): „Jeg sad [i Deres Hjem] og kikkede ud til Deres frodige, fyldige, løvfulde, blomstrende Have og tænkte ved mig selv: „Hvorfor Satan er han rejst bort fra alt Dette?“, og jeg kunde ikke selv hitte paa Svaret.“

I det første Brev, Christian Winther d. 6te Febr. 1876 skriver til *Const. Hansen,* siger han[3]): „Min Hu-

[1]) Breve fra og til C. W., S. 233. [2]) Smsteds S. 226. [3]) Smsteds S. 235.

stru har med utrættelig Energi faaet vort Hus i bedste Orden. Hun har — som sædvanligt — sørget kjærligt for mig og — som sædvanligt — tænkt sidst og mindst paa sig selv.“ Idet han seer, hvorledes hun kæmper for sin Datters Velfærd, kalder han hende „*Heltinde* for en hellig Sag“ [1]), og han bøjer sig i Beundring og — Selvfornegtelse; men han sørger dybt over hendes Lidelser. Den 7ende Dec. 1876 skriver han til hende [2]):

Din Himmel er kun skummel, graa,
der smiler ingen Stribe blaa;
ej Lys, ej Glæde
er Dig tilstede;
tung er den Sti, Du vandrer paa.

Og senere siger han [3]):

En Sødhed lever der om hendes Læber;
men Smerten lever og, der Smilet dræber.

Tiden gik trægt for ham i Paris. Han vilde altid hjælpe sig selv for ikke at føle sig umyndig; han taalte ikke gjærne, at Nogen gik ham tilhaande eller ledsagede ham paa Gaden. Den Eneste, han tyede til, var sin Hustru; Frøken *Jensine Smith* skriver: „Der kunde være noget rørende Barnligt ved ham i de senere Aar, naar han kom og vilde støttes af hende.“ Som det sees af Fru Winthers Brev, fulgte hun ham hver Dag til *Café de la Régence,* hvor han læste Aviserne. Her traf hans Ungdomsbekjendt Fru *Rovsing,* født *Schack,* ham en Dag. Hun begyndte at indlade sig med ham; men strax efter kom hans Hustru og sagde: „Marie, maa jeg sige Dig Noget!“ Hun trak hende da ind i et andet Værelse og fortsatte: „Det er, fordi Winther saa

[1]) Efterl. Digte, S. 118. [2]) Smsteds S. 139. [3]) Smsteds S. 152.

gjærne vil have Ro til at læse sine Aviser." Fru *Rovsing* meente imidlertid, Sagen var den, at Fru Winther var bange for, hendes Mand skulde beklage sin ulykkelige Stilling i Paris[1]), hvilket han forresten vist aldrig vilde have gjort.

Han, der altid havde anklaget sig selv for Dovenskab, begyndte nu — ligesom Faust paa sine gamle Dage — at føle stærk Flids-Trang. Til en Dansk, der besøgte ham, sagde han: „Jeg begynder at faa travlt; der er Saameget, som maa gjøres." „Nu har De virkelig Lov til at hvile, Hr. Professor!", var Svaret. „Nej," fortsatte Chr. Winther, „jeg har faaet gjort altfor Lidt i mit Liv — det maa indhentes." Han følte Sandheden af de Ord, han i sin Tid havde skrevet i sit Digt over *Brøndsted:*

„En Vandring — ubestemt — er Livet,
„og ingen Gjerning faa vi endt."[2])

Han siger: „*Handling, Handling,* det er — langt mere end Ord — Personlighedens Udfoldelse." Han følte tydeligt Sandheden af Hvad han i 1847 havde sagt i en Sang, der blev sunget ved det skandinaviske Naturforskermøde i Roskilde, men som han ikke har optaget i nogen af sine Digtsamlinger, Sandheden af disse Ord:

Aanden er en Drot, hvis Magt
har — med Evighed begavet —
underlagt sig Jordens Pragt,
Himlens Underværk og Havet;
men den hersker først paa Jord
i sin Sommerfugls-Forvandling,
naar den fra sit Svøb af Ord
tør udfolde sig i Handling.

[1]) Fru *R.s* Meddelelse til mig. [2]) Sml. Digtn. II, S. 61.

I Løbet af Eftervinteren 1876 fuldførte han sit sidste Arbejde, Fortællingen „Et Vendepunkt“, som han selv kalder „en lille, bitte Bagatel, usel baade med Hensyn til Kvantitet og Kvalitet.“ [1]) I samme Brev, hvori denne Udtalelse forekommer, siger han[2]): „Ak, jeg er gammel, jeg er sløv, jeg er utaalelig blaseret og lad.“ Af andre Breve, hvori han omtaler dette sit sidste lille Arbejdes Fremkomst, sees det, at han selv næppe haabede at opleve dets Udgivelse; men desuagtet arbejdede hans Aand med Ideer til andre Digtninger, og alle havde de deres Jordbund i hans Fædreland. Han taler om en anden lille Bog, han vil skrive; „men hvis De troer,“ tilføjer han, „at den behandler franske Forhold, saa tager De mægtig fejl. Det vilde være mig en Umulighed. Nej, Turen gaaer fra Humlebæk over Hørsholm, Kjøbenhavn, Kjøge, Kallehave, Stege til Klinten, og *der* løses Knuderne. Nej — jeg er hjemme — altid!“ — Vedkommende Bog blev aldrig fuldført.[3])

Noget mere end tidligere syntes han nu at have været tilgængelig for Besøgende. Han skriver[4]): „Her grasserer — især i Ferietiden — en Mængde Landsmænd, baade Damer og Herrer. Vi unddrage os naturligviis ikke at gjøre Bekjendtskaber, modtage Besøg, etc., skjøndt dette tidt kan være besværligt nok.“ Hver Søndag Eftermiddag holdt Winthers „aabent Hus“ for Danske, og han var da meget ivrig for ret at høre om Alting hjemmefra. Han bar, naar han gik paa Gaden, en stor dansk Kokarde paa sin høje, sorte Hat. Folk sagde, han lignede en Droskekusk; men for Den, der saae

[1]) Breve fra og til C. W., S. 241. [2]) Smsteds S. 240. [3]) „Nær og fjærn“, 1877, Nr. 236. [4]) Breve fra og til C. W., S. 241.

dybere tilbunds i Sagen, var det et rørende Træk. Landsmænd søgte at være ham til Hjælp. Da Kommandør *Tuxen* en Dag gik med ham ned ad Gaden, tog Winther ham under Armen og sagde da: „Nu har jeg ikke havt en Arm at støtte mig paa, siden jeg forlod Danmark."

Vel sagtens blev Fædrelandet gjennem dets Fjærnhed og hans Længsel derefter noget idealiseret af ham. Den 16de Jan. 1876 skriver han til sin Hustru[1]):

Til Svar paa det Ord, Du mig sagde til Trøst,
„at Sangen end leved, men sov i mit Bryst":

Naar Vintren, den Dødning, er jaget paa Port,
og Alting faaer Farve, hvad hidtil var sort;
naar Krokus og Sommergjæk blomstre og prange
langs Rosenborghavens de krummede Gange;
naar Reseda grønnes paa Torvet om Hesten,
og Svalen forlængst har sig meldet som Gjæsten,
der altid er kjær, naar den søger sit Bur
i mit Kjøbenhavn paa en Væg eller Mur;
naar *Mini* har aabnet sin Dør og sat Stole
samt Planter i Vase for dem, som vil sole
sig lidt, mens de drikke en tarvelig Taar
og glædes gemytligt ved Hvad de saa faaer;
naar Vejen til Frederiksberg er paany
befærdet af Vogne fra Land og fra By
og *Josty* har lavet sit Telt til at tage
imod sine Kunder i Foraarets Dage;
naar saa Østergades de hvimsende Smukke
af Vinterkaaberne sees at fremdukke;
naar Strømmen derude i Øresundet
ej mere i Kuldens Lænker er bundet;
naar Baadene dampe og Vognene trille
til Klampenborgs Bad og til Kirstens Kilde;
naar Tyskerne komme over salten Hav
til Lappen, til Slottet ved Hamlets Grav;
naar Nattergal fløjter hver evige Nat
erotiske Sange i Ordrups Krat;

[1]) Efterl. Digte, S. 121—23.

naar Himlen er blaa og en venlig Vind
omvifter fortroligt hver blussende Kind;
naar Rysenstens Bade er fulde af nøgne
Krabater, der svømme baade Hellig og Søgne;
jeg mener: *naar* Vaaren os Hilsen vil sende
med Varme og Farve, saa kan det vel hænde,
at Musa forbarmer sig over mig Stakkel
og tænder mig atter en ledende Fakkel
og fra Hippokrene et Bæger mig rækker,
som varmer og styrker, som kvæger og vækker
min Sang, som Du siger nu ligger og bluner
og doven sig strækker i Søvnens Pavluner.

Midt i den samme Vinter siger han: „Sneen falder vel nu paa mit Land? Her falder den ogsaa, men fint, paa Fransk."

Da han i Maj 1876 sender „Et Vendepunkt" hjem til Danmark, indleder han den med følgende „Tilegnelse":

Da jeg nu ej er hjemme,
jeg ønsker — det er sandt og vist —
at ej man skal mig glemme —
det var mig altfor tungt og trist.

Derfor gaa disse Blade
til *dem*, som hist paa Danevang,
paa Sjællands Ø, den glade,
tidt lytted venligt til min Sang.

Jeg er — jeg bør ej lyve —
ej smittet her af fremmed Sæt;
nær ved de Firsindstyve
man smittes heller ej saa let.

En Hilsen sender *jeg* til
Løvstræde og til *Højbroplads*[1]),
to Steder, som jeg ej vil
forglemme for parisisk Stads.

[1]) *Reitzels* Boglade og „Fædrelandet"s Kontor.

Her drikker Blod af Ranken
jeg i et gjæstmildt, fremmed Land,
men læskes tidt i Tanken
af Kirsten-Kildens svale Vand.

Nu seer jeg aldrig Bøgen;
men for min Tanke staaer den her
saa frisk, saa kjær — at søge'n
behøves ej — den er mig nær.

Derhjemme staaer vel Hesten[1])
med Reseda omkring sin Fod;
dog her vi aande næsten
en Luftning lige sød og god.

Jeg elsker Østergaden
og Hallandsaas og Gammel Strand,
jeg elsker hele Staden
og *Alting* i det kjære Land.

Tidt synes jeg i Drømme
at høre i den stille Nat
vor Nattergal udstrømme
sit Elskovskvad i Ordrups Krat

og glemmer ingensinde
hvert Solblink og hvert Stjærneskjær,
som fik mig til at finde,
at Hjærtet ret kun leved *der*.

Men det blev dog min Villie
at færdes her og her at dø;
siig mig: „*Où peut-on être mieux
qu'au sein de sa famille?*“

Hans Anvendelse af disse *Marmontels* Ord fører Tanken til et andet Digt, han Maaneden før skrev i Paris, og som han kalder „Dompappen og jeg“[2]); i dette siger han til „den stakkels Dompap“, som fra Skovens friske Kroner er dragen ind til Byen,:

[1]) Paa Kongens Nytorv. [2]) Efterl. Digte, S. 127.

Var Du ikke glad derhjemme
i den svale, grønne Lund?
Klang da ikke *der* Din Stemme
altid frejdig, frisk og sund?

Han trænger paa og spørger: „Hvorfor kom Du dog her?“, og da svarer Dompappen:

„Jo, med Rædsel fik jeg høre,
at min søde, muntre *Viv*
fanget var og maatte føre
her et bittert Sorgens Liv;
saa lod jeg mig ogsaa fange
for at være hende nær;
men om Toner eller Sange
er der *aldrig* Tale mer.

Flere Gange fik han i sin Udlændighed klart at mærke, han ikke var glemt af sine Landsmænd eller i sit Fædreland. I et Brev til *Const. Hansen* fortæller han d. 6te Febr. 1876[1]): „To danske Kunstnere, som jeg slet ikke kjender personligt, Hr. *Otto Bache* og Hr. *Fristrup,* sendte mig for en Maaned siden en stor Foræring, ledsaget af en særdeles smuk Skrivelse fra Hr. *Bache.* Foræringen er et *meget* stort Billede, en sjællandsk Egn, jeg troer i Nærheden af Frederiksværk, med Staffage. Landskabet er af *Fristrup,* Køerne, Malkepigen og Manden af *Bache.* Vi synes, at Billedet er godt — meget godt; men det har desværre ikke været os mueligt at give det en fordelagtig Plads paa vor Væg.“

Da han fyldte sit 80nde Aar, modtog han følgende Skrivelse fra den danske Studenterforening:

Hr. Professor Chr. Winther!

Som Repræsentanter for den Forening, i hvis Stiftelse De for over et halvt Aarhundrede siden har havt saa væsentlig en Del, og

[1]) Breve fra og til C. W., S. 235.

som har havt den Ære at tælle Dem blandt sine trofasteste og stadigste Medlemmer igjennem saa lang en Aarrække, tillade vi os at bede Dem modtage vor og igjennem os de danske Studenters hjertelige og inderlige Lykønskning i Anledning af Deres firsindstyvende Fødselsdag.

Vi bede Dem modtage vor Lykønskning, fordi Gud har forundt Dem den Naade at leve saa langt og saa rigt et Liv, har forundt Dem at bevare Deres Ungdomssind og Deres Ungdomsfriskhed usvækket til en Alder saa høj, som det kun er givet de færreste Dødelige at opnaa.

Vi bringe Dem vor Tak for det herlige Skjønhedens Rige, De i Toner, uforgængelige som det danske Sprog selv, har aabnet for os, hvad enten De sang om Kjærligheden paa Sjællands grønklædte Sletter eller om Sydens brændende Elskov i Italiens og Provences Dale og ved Trubadurernes Kjærlighedshoffer, vor Tak for den rige Skat af rene og ædle Følelser, af sand og ukunstlet Poesi, som De har opladt for os og gjort os til Medejere af.

Det er i Følelsen af den store Gjæld, hvori Danmarks Ungdom staaer til Dem, ædle Digterolding, det er i taknemmelig Erindring om Hvad vor snævrere Kreds skylder Dem, ikke blot som En af dem, der greb Initiativet til at slutte Studenterne nærmere sammen, men ogsaa som Den, der har indflettet nogle af de skjønneste og uvisneligste Blomster i vor herlige Sangkrans, at vi paa denne Deres Højtidsdag bringe Dem vor Hilsen og vor Tak.

Ingen kunde mere end vi have ønsket at gjøre dette mundtligt; Forholdene have ikke tilladt os det, og vi have kun de skrevne Ord til vor Raadighed for at tolke Dem vore Følelser. Vi vide helt vel, hvor svagt og ufuldkomment dette Ekko er; men vi bede Dem om at modtage det som en oprigtig og velment Hyldest, ydet Ungdomsmodets og Livsglædens evig unge gamle Sanger.

I Studenterforeningens Seniorat d. 27nde Juli 1876.

H. C. A. Lund. *Breuning-Storm.* *Edgar Sødring.*
S. Bauditz. *L. Jacobsen.*

Monsieur,
monsieur le professeur Chr. Winther.
47 Rue de Richelieu 47, Paris.

Herpaa svarede Chr. Winther:

Paris d. 16de Aug. 1876.

Mine Herrer!

Den Skrivelse, som De i Anledning af d. 29nde f. M. have tilsendt mig, er jo visselig i højeste Grad elskværdig og smigrende for Modtageren.

Men Hvad der især giver den Værd og gjør den inderlig kjær for mig, er den Omstændighed, at den kommer fra de danske Studenter.

Skjøndt jeg selv var en maadelig Student og blev en maadelig Kandidat, saa var dengang — og er endnu — hint Stadium i mit Liv mig dog et af de kjæreste og fyldigste.

Jeg beder Dem, mine Herrer, selv at modtage og at bringe til saa mange Studenter som muligt min hjærteligste Hilsen — en Hilsen, som skal være et fuldt Udtryk af min sande Taknemmelighed for den Venlighed, De har viist mig.

Deres Brev gjemmer jeg — ligesom det fra 1866 — som et rigtigt Æresdiplom.

Christian Winther.

Til Studenterforeningens Seniorat!

De Danske i Paris bragte ham Blomster. I den Anledning skrev han[1]):

De kom forleden med en Buket
de Danske — og sagde, jeg havde sunget net.
Jeg utaknemlig ikke er — men hader
personlige Tilnærmelser og Parader.
Siig, Julie, min Ven, er det vel rigtig
at se sig gjort saa grumme vigtig?
Hvis jeg var god, saa var det noget Andet;
men Lavrbærbladet er med Torne blandet.

Som det jo sømmede sig bedst, blev den omtalte Højtidelighed fejret i Skoven; nogle franske Venner og danske Bekjendte vare tilstede.

Til Grev *Snoilsky* skriver Winther den 3die Sept. 1876:

„Kjære Snoilsky! Modtag min hjærteligste Taksigelse for den Hilsen, Du sendte mig i Anledning af min Fødselsdag![2]) Dit Brev var saa rigt paa Udtrykket af det varme Venskab, som Du trofast har bevaret os, og saa var det tillige saa dejligt i Formen! Tak for, at Du

[1]) Efterl. Digte, S. 147—48. [2]) Breve fra og til C. W., S. 239—40.

vilde mindes mig; det har glædet mig i min inderste Sjæl. Men, naar nu *jeg* herved sender Dig en Lykønskning i Anledning af *Din* Fødselsdag, saa kunde jeg maaske frygte for, at den kunde forekomme Dig kold og tør. Dog maa og tør jeg bede Dig at tro, at mit Ønske for Dig kommer direkte fra Hjærtet, hvis venlige Følelser for Dig aldrig kjølnes. Gid Livets bedste Genier maa følge Dig paa Din Vandring!

Det paalægges mig at være taknemmelig for at have naaet de 80 Aar; men jeg kan forsikre Dig, det er slet ikke morsomt at være saa gammel.

Lev nu vel! Jeg trykker Din Haand og forbliver uforandret Din hengivne

Christian Winther.“

I samme Brev skriver Fru Winther:

„Min Ven! Maa jeg bede Dig modtage min og *Idas* hjærtelige Lykønskning til Din Fødselsdag d. 8nde Sept. Chr. Winther var meget henrykt over Dit Brev til d. 29nde . . . Han var glad, og ved Bordet bragte jeg ham Hilsen fra Dig, *Otto*[1]) og *Henri*, som vi savnede, og hvis Skaal vi da drak i Haab om at se Eder her, naar Du faaer overstaaet Din akademiske Tale og Højtid[2]). Mon Du da ikke kan komme lidt herud til dem, der længes efter Dig, og rekreere Dig lidt? Vi have nu det dejligste Sommervejr og Druer. Det bliver en mageløs Vinhøst iaar, og et Hjem have vi nu atter, som kan modtage Dig. . . . Saasnart den lille Fortælling[3]) kommer ud, som er skreven her, skal Du faa

[1]) Nuværende Kommunelæge *Otto Petersen*, hendes Søstersøn.
[2]) *Snoilsky* skulde holde sin Tiltrædelsestale som Medlem af det svenske Akademi. [3]) „Et Vendepunkt“.

den. Chr. Winther læser „Lettres provinciales de *Pascal*" i denne Tid. Han studerer ivrigt Fransk. — Det var lidt svært at skrive til Dig i min Husbonds Brev; men jeg kunde ikke modstaa Fristelsen at sende en kjærlig Hilsen fra Den, der glæder sig over Din Lykke. Omfavn Din lille søde Datter fra Din trofaste Moder

Julie Winther."

Kort efter Fødselsdagen kommer Winther med Ord, der næsten stille ham selv blandt Afdøde; han siger[1]: „. . . Jeg priser den Sommerfugl, jeg har besunget, og som Dr. *Brandes* holder saameget af; *den var til!* Jeg saae forleden paa *Place du Théâtre Français* Noget, som lignede en flagrende Sommerfugl, og tænkte strax:

Hvor Sommerfuglen har det godt!
Den *lever* kun een Dag — men flot!

Hvad skulle *vi* saa sige, som maa flagre 80, *nous disons:* firsindstyve Gange 365 Dage og *maaske* flere? — men hvordan? Naa, forresten være Vorherre takket og priset for alt Godt og Skjønt, han har bevilget mig i mit Liv — og *det* var ikke Lidt!"

Chr. Winther følte, det nærmede sig Slutningen. Allerede for en halv Snes Aar siden kunde der tidt i Aftentimerne komme Vemod op i ham, og han sagde da til sin Hustru: „Jeg maa dø før Du; Du maa lukke mine Øjne; jeg kan ikke udholde at tænke paa, om Du skulde gaa først bort"; hun svarede da: „Hvor Du er egoistisk! Hvorfor skal jeg blive den Sidste?", og saa truede hun med Fingeren ad ham. Den 12te April 1876 skriver han til hende[1]:

[1]) Efterl. Digte, S. 129.

Du maa ikke *dø* før jeg!
Fra Dit Hoved og Dit Hjærte
bør Du fjærne hver en Smerte —
Du maa ikke gaa Din Vej!
Hvad var Liv mig uden Dig?
Som Du seer, jeg knap alene
gaaer paa *Fremmed*landets Stene —
uden Dig Hvad blev saa jeg?
Du maa ikke dø *før jeg!*
Jeg har ikke langt tilbage,
og Du bør jo ikke klage,
naar jeg *snart* skal gaa afvej!

Allerede i Juni 1875 havde han skrevet[1]: „Jeg er uden Smerter; men mine Kræfter aftage hver Dag,“ og denne legemlige Svækkelse følte han stadigt tiltage; men aandsfrisk var han til det Sidste. Derom vidner følgende hidtil utrykte Brev, som han skrev halvfjerde Uge før sin Død, nemlig d. 5te Dec. 1876:

„Kjære Const. Hansen! Jeg lider af to Ængstelser; den ene er, at De maaske ikke har faaet mit Brev d. 3die Nov., og den anden, at De kunde være bleven syg. *Jeg* er en saa sløv, daarlig, ynkelig, jammerlig, usel, elendig, fattig Korrespondent, at jeg visselig ikke fortjener, at Andre skulde sætte Pen til Papiret for min Skyld. Imidlertid, hvis De — hvad jeg haaber — er saa rask, at De *kan,* saa send mig et Par Ord, som kunne berolige mig angaaende Deres Befindende. Saa er De rigtig god og overbærende imod mig.

Siden min Ankomst hertil — det er nu over eet Aar — har jeg hverken *hørt* Kunst eller *seet* Kunst. Jeg har hverken været i noget Teater eller paa noget Billedgalleri. Men jeg tænker tidt i ensomme Øjeblikke paa Kunst, f. Ex. paa Samlingerne i München, som jeg

[1]) Breve fra og til C. W., S. 232.

i Aaret 1830 *studerede.* Hvoraf det kommer, veed jeg jo ikke; men jeg kommer tidt til at mindes et Billede i det derværende leuchtenbergske Galleri, nemlig *Joseph* og *Potiphars* Hustru. Maleren mindes jeg ikke; men det var et stort Navn. Fru *Potiphar* var *dejlig* . . . . Saaledes søge alle Malerne jo at fremstille hende, maaske for endmere at bevise *Josephs* store Dydighed. Vàr det ikke interessant at male hende *styg?*

Hr. *Joseph Jacobsen* nu staaer for Verden
som et Dydsvidunder;
jeg veed dog ej, hvorpaa man grunder
al den Berømmelse, han faaer:
hans Navn er blevet til Symbol;
Historien om ham man søger
forgjæves ej i Børnebøger,
som læses nu fra Pol til Pol.
Jeg troer nu ikke blindt paa Sagen,
fortalt som hist; jeg mener saa:
ved Gisning kunde man vel faa
lidt mer *Sandsynlighed* for Dagen.
Hvordan var da Fru *Potiphar?*
Var hun saa ung, saa sød og yndig,
som hun begjærlig var og syndig?
Der siges ej, hvordan hun var!
Maaske hun da var grim og gammel
og holdt sin Ryg ej ganske ret
og led af giftigt Aandedræt;
hvad Under da, at han blev vammel?
Var hun befængt med Skab og Fnat,
med sorte Tænder eller ingen?
Ja, saa forstaaer man bedre Tingen,
at han sig frabad saadan Skat.
Og kan man saa vel undres paa,
at *Joseph Jacobsen* led ilde
ved *Det,* Fru *Potiphar* ham vilde,
og tænkte: „Det er bedst at gaa!“,
og at, da hun tog paa at nappe,
for ham i Snaren at faa fast,
han brugte sine Ben i Hast;
men derved misted han sin Kappe.

Han blev forknyt — han løb — han løb;
han burde blevet for at true
den altfor elskovssyge Frue,
saa havde hun vel givet Kjøb. —
Men Sagen, seet i denne Ramme,
faaer dog en anden Karakter!
Ifald min Gisning rigtig er,
jeg vilde netop gjort det Samme

som Hr. *Jacobsen!* — Tænk nu over den Ting!

Den eneste Fodtur, jeg hidtil har foretaget mig, er hen til *Café de la Régence* . . . Naar jeg gaaer — eller kryber derhen, ledsages jeg for det Meste af min ubeskrivelig velsignede Hustru. Jeg lider af stærk Svimmelhed, og mine Undersaatter ere meget uvillige. Forresten lider jeg ingen Smerter, æder og drikker som sædvanligt og sover taaleligt. Hvad kan de 80 Aar forlange mere? — Hvis De for Sne og Sjap har kunnet komme ind i den kjære By, saa beder jeg Dem at tage Hatten af for Hesten — ikke Manden — paa Kongens Nytorv og forsikre den om, at jeg tidt tænker paa den og *alt det Andet.* — Naar *Weyse* ved en Families Bord havde befundet sig vel, plejede han altid at sætte sig til Pianoet og fantasere. Engang hos Admiral *P. Wulff,* hvor ogsaa jeg var, satte han sig anden Gang hen og spillede henrivende; men han endte sin Komposition med et Løb op til den allersidste Tangent og slog saa med Haanden, den højre, ud over Tabulaturet og sagde: „Nu er der ikke fler!“ Uden at vove at sammenligne mig med *Weyse,* maa jeg dog ogsaa her sige det Samme.

Min Hustrus Befindende er kun *taaleligt;* hendes Kræfter aftage, og det er intet Under. Men hendes *Mod* er altid det samme — Gud være lovet! —

At Danmark snart maa gaa et „*coup de main*“ [1]) eller *coup d'état*[2]) imøde, synes mig uundgaaeligt. — Nu er her kun Plads til en Hilsen fra *Julie*, *Ida* og Deres hengivneste Christian Winther.

Hvad jeg i Fortrolighed har sagt Dem om mit legemlige Befindende beder jeg Dem ikke berøre i Deres muelige Svar.“

Dette er maaske det sidste Brev, han har skrevet i sit Liv. De sørgmodige Ytringer, han i Slutningen af det bruger om Danmark, gjøre ham ikke mindre tro imod det. Samme Aars 28nde Aug. siger han, at det er det eneste Land, „hvor der er værdt og rigtig godt at være“ [3]).

Han var til Stadighed mere alvorlig, end hans Udtalelser gjøre Indtryk af; Livet efter Døden beskæftigede ham meget. Han havde dog trods al Svaghed og Sorg Livslyst i sig; d. 16de Aug. 1876 synger han[4]):

Det aldrig i min Smag kan falde
vor skjønne, lyse Jord at kalde
en Jammerdal, skjøndt her os rammer
tidt Slag, der vække Hjærtets Jammer.

Fra først af vilde han nødig dø; det giver sig ofte Udtryk i hans Poesier, f. Ex. i Digtet „Natteleje“, som han i 1873 offentliggjorde i „For Romantik og Historie“ [5]), men som han — efter Professor *Holtens* Udsagn til mig — havde skrevet 20 Aar tidligere; det lyder saaledes:

[1]) Overrumpling. [2]) Voldsom Regeringshandling. [3]) Efterladte Digte, S. 137. [4]) Smsteds S. 135. [5]) Det er, mærkelig nok, ikke optaget i hans „Efterladte Digte“.

Naar man er død og Alt forbi,
er Legemet ej mer vort eget.
Er der ej mere Liv deri,
er Sjælen ned- eller opad steget,
saa gjør det saamænd ligemeget,
hvor Klædemonnet bliver af!
Men, da man have skal en Grav
og se at komme snart afsted,
for ej at volde *dem* Fortræd,
som efter os paa Jorden gaa,
saa ønsker jeg — ifald jeg maa —
mit Leje i det Fri' at faa,
helst under Græsset og i Læ
af et bredskygget Bøgetræ,
som staaer afsides paa en Mark.
Men, da jeg har det godt i Verden
— thi kjær og yndefuld mig er den! —
og altsaa helst jeg blev i Live,
saa kan til Overflod man skrive
med Kniv i Træets glatte Bark:
„Her hviler under grønne Tillie
„*C. Winther*, meget mod sin Villie“.[1])

Senere siger han[2]):

Frisk op, min Sjæl, lad ej Dig kue
af Tanken om den sidste Stund!
Mit Hjærte, Du bør ikke grue!
Du lever ved en himmelsk Lue,
der tændes ny bag Dødens Blund.

Den 18de Aug. 1869 skriver han[3]): „Er Mennesket et frit Væsen, med Selvbestemmelse? Nej! Spørger man ham, om han har Lyst til *at være?* Nej, han kastes ubevidst hovedkulds ind i Livet. Spørger man ham om, hvilke Ævner og Egenskaber han vil begaves med?

[1]) Dette Digts Slutning minder om Æneidens, hvor *Virgil*, idet han beskriver *Turnus's* Død, siger: „Med Harme jeg døer og uvillig vandrer jeg heden“. [2]) En Saml. Vers, S. 42. [3]) Breve fra og til C. W., S. 180.

Nej, Tilfældigheden tilkaster ham gode og onde Midler, hvormed han maa se til at hugge sig igjennem. Spørger man ham, om han har Lyst til at forlade *dette* Liv? Nej, han skydes ud af Livet *altid* imod sin Villie. Men nu kommer det Værste: Spørger man ham, om han har Lyst til at leve *efter* den saakaldte Død? Nej, han *maa* leve og fortsætte Tilværelsen (thi den saakaldte Udødelighed er uomtvistelig, uimodsigelig sand); og i dette fortsatte Liv maa han -- saa siger man — ovenikjøbet staa til Regnskab for det Liv, som han, uadspurgt, har maattet kæmpe sig igjennem paa dette i Alverden svævende og i det Uendelige forsvindende *Fnug*, som vi kalde vor Jord. Er alt Dette trøsteligt?"

Omkring det Tidspunkt, da han holdt Bryllup, skrev han et Digt, som viser, hvor utilfredsstillende for hans menneskelige Personligheds etiske og religiøse Udvikling hans hidtidige poetiske Virksomhed har været. Det Poem, der her er Tale om, kalder han „Til en Digter[1])", men denne er aabenbart ham selv. Han siger:

Du sang om Elskovs Fryd og Smerte,
Du smelted Dit og Andres Hjærte
og høsted Roser i Din Drøm;
Du dukked Dig i Blomstervrimlen,
men aldrig saae Du op til Himlen
og drev ej med paa Verdens Strøm.

Derfor i Livets bitre Kampe
Din Afmagt knuger Dig som Krampe,
af Himlens Lys er Du forladt;
Du ængstes ved en Fod at flytte,
Du griber om Dig — uden Støtte,
Du tumler som i bælgmørk Nat.

[1]) Sml. Digtn. II, S. 104—5.

Grib Harpen, hvis Din Haand ej daarlig
har ødt sin Kraft, hvis end alvorlig
Din Røst Du hæve kan til Sang!
Mens alle hine Roser falme,
kan Du den eviggrønne Palme
maaske tilkæmpe Dig engang.

Lad ydmygt Dine Strænge tone!
Lad op om Evighedens Trone
sig ranke Dine Blomsterkvad!
Der svinder Sjælens lumre Mørke,
der vinder Hjærtet atter Styrke
som i et kraftigt Lægebad.

O, lad da paa Din Fremtids Bane
Dig Korset være Sejrens Fane!
Drag Ordets Sværd med Fynd og Klem!
Hin Stjærne, som i Østen blinked
og Kongerne til Krybben vinked,
skal trygt Dig lyse til Dit Hjem.

Om Kristi Kors skriver han i 1870 til sin Hustru[1]):

Kast al Din Sorg paa dette Tegn!
Dets Blod faldt som velsignet Regn
paa Jordelivets golde Egn
for Alt at faa tillive.
Nu gjælder det at agte paa,
at Sæden *frit* kan gro og staa,
saa den, hvorhelst vi vandre maa,
en tifold Høst kan give.

I Foraaret 1870, da han seer, hvorledes hele Naturen udtrykker *Haabet*, siger han[2]):

Ak, skulde *vi* da ikke haabe
at se til salig Trøst os bragt,
Hvad vore tavse Hjærter raabe
fra *ham*, som vil — og som har Magt!

[1]) Efterl. Digte, S. 59. [2]) En Saml. Vers, S. 68.

Den 4de April 1871 synger han[1]):

Ja, Gud er til, — **han,** hellig og retfærdig,
gjengjælder rigt hver uforskyldet Ve!
Det faaer *Den* se, dertil har gjort sig værdig;
men *jeg?* — Ak, jeg faaer det vel ej at se.

Omtrent paa samme Tid siger han, at han ydmygt *takker* Gud hver sen Aften og hver tidlig Morgen.[2]) — Den 1ste Januar 1873 synger han til sin Hustru[3]):

Jeg kunde let, ifald jeg vilde,
som Viben skriger over Eng,
lig andre Sangere vel spille
paa Davidsharpens laante Stræng;
men mig det tyktes helt uskjelligt
med en profan og uren Haand
Det, som urørligt er og helligt,
iføre Kunstens Klædebon.
Jeg *troer* — og dermed er jeg nøjet;
thi alle himmelvendte Rim
mig lokked aldrig Dug i Øjet —
de dufted mig for stærkt af Lim.
Jeg derfor — som Du veed — ej voved
at sende did min Sangerrøst,
jeg bøjed ydmygt kun mit Hoved
og holdt min Andagt i mit Bryst;
thi, fløj end aldrig mine *Sange*
mod Evighedens Helligdom,
var mine *Bønner* dog ej bange,
og Eet de frejdigt bade om:
for Dig, Du Elskede, jeg sendte
mit Hjærtes Suk, livsalig stemt,
til ham, hos hvem jeg trygt erkjendte,
at Støvets Haab og Trøst er gjemt.

Hans Ærbødighed for det Hellige seer jeg ogsaa et Beviis for i følgende Udtalelse i et utrykt Brev fra 1833 til gamle *Molbech:* „Det religiøse Tillæg [i *Speckters*

[1]) Efterl. Digte, S. 67. [2]) Smsteds S. 73. [3]) Smsteds S. 84.

Fabler] har jeg ikke oversat, fordi det var mig for vanskeligt, og jeg forudsaae, at jeg hverken vilde kunne tilfredsstille Andre eller mig selv".

Den 17de April 1873 synger han[1]):

Naar Døden kommer og mig henter,
saa veed jeg ikke Hvad mig venter
hist i den ubekjendte Bo;
thi *ingen* Trøst, som man mig bragte,
saalidt den skrevne som den sagte,
har kunnet faa mit Sind i Ro.

Men Hvad der gjør mig mest urolig
ved Tanken om hin fjærne Bolig
og gjør mig ondt i Hjærtets Grund,
det er den Klarhed, som begynder
at vise mig, hvor stor en Synder
jeg var — og *er* til denne Stund.

Bekjendelsen jeg har ved Haanden:
„Jeg troer paa Gud, hans Søn og Aanden,
„jeg troer paa Himlens Naade, som
„en Synder trøste tør i Nøden,
„jeg troer paa Livet efter Døden
„og paa en stræng, retfærdig Dom.

I Juli s. A. siger han til sin Hustru[2]):

Vil Du tro mig, naar jeg tænker
kun med Sorrig og Besvær,
at den Stund, da Livets Lænker
briste for os, er saa nær?

Vil Du tro mig, at jeg haaber,
paa en Trøstens Evighed,
hvor et Jordlivs bitre Draaber
vorde Sæd til Fryd og Fred.

Han synes jo paa sine gamle Dage at være kommen Kristendommen nærmere end tidligere; men ganske fjærn

[1]) Efterl. Digte, S. 87. [2]) Smsteds S. 90.

fra den var han aldrig. I Begyndelsen af Fyrrerne gjorde han Nar ad sin Svoger *Jensen*, da denne vilde forklare Miraklerne rationalistisk, hvilket han erklærede for aandløst[1]). Naar *Agerskov* undertiden raillerede over Kristendommen, sagde Winther: „Fy, skam Dig!“ Engang spadserede de sammen i Frederiksberg Allé, da i det Samme en Flok Spurve susede forbi. „Hvad var *det?*“ spurgte Winther. „Det var dem, der ikke falder til Jorden uden vor Faders Villie“, svarede *Agerskov*. Winther vendte sig fra ham og sagde: „Du forarger mig!“ [1]) Han beskjæftigede sig endel med religiøse Spørgsmaal og læste f. Ex. *Poul Møllers* Afhandling om Udødelighed fem Gange igjennem. I Begyndelsen af sit Dødsaar, nemlig 6te Febr. 1876, skriver han til *Const. Hansen*, som har mistet sin Søn[2]): „Hvis jeg havde Ævne til at trøste Nogen, saa vilde jeg af al Magt gjøre det i dette Øjeblik. Men jeg kan ikke trøste *Nogen*. Derimod veed jeg, at baade De og Deres Hustru nok selv vide, hvor den *rette*, den eneste Trøst er at hente“. Denne Udtalelse svarer til det Sted i hans Fortælling fra denne Tid „Et Vendepunkt“, hvor han taler[3]) om „de Midler til Trøst og Beroligelse af et fristet Sind, som kunne bydes enhver god Kristen“. Kort efter siger han[4]):

Jeg troer paa Alt, hvad mig blev lært,
jeg *skulde* tro — skjøndt det var svært.

Jeg troer paa Kristus, hvis Mirakler,
forarge nu saamange Stakler.

[1]) *Agerskovs* Meddelelse. [2]) Breve fra og til C. W., S. 234.
[3]) S. 62. [4]) Efterl. Digte, S. 142—43.

Jeg troer paa Aanden, som kan lede
mig frigjort over Tvivlens Hede.

Jeg troer paa Sjælens Liv ukrænkeligt;
med Tvivl om *Gud* Sligt var utænkeligt.

Ved Døden ej man døer — man føres
kun hen et Sted for at forhøres.

Den 31te Oktbr. 1876 skriver han til *Const. Hansen*[1]): „Vær glad ved Livet. Naar vi dø, saa dø vi jo ikke; lad os *derfor* leve *her*, saa længe som muligt". Den 7ende Dec., altsaa tre Uger før han døde, udtaler han[2]):

Der er en Gud! — Jeg tvivler ej,
hans Retfærd gaaer jo rette Vej;
jeg bad ham gjærne;
men kan ej fjærne
den Frygt: han vil ej høre *mig*.

og andensteds atter[3]):

Jeg troer ej paa Tilintetgjørelsen —
ak, troede jeg saa vist paa Bønhørelsen!

Forresten siger han[4]):

Jeg hader al „Konversation"
om Gud, om Pligt, om Religion.

I hans seneste Tid var hans eneste Læsning Bibelen, og han vilde gjærne høre Salmer blive sungne. Han havde selv skrevet foran i sin Datters Salmebog:

Vil Du Dit Hjærtes Sorg betvinge,
saa løft Din Sjæl paa Andagts Vinge;
vil Du i Kampen Sejer vinde,
søg Hjælpen, hvor den er at finde,
hos *ham*, der alle Hjærter kjender,
og faderligt dem Frelse sender[5]).

1) Et utrykt Brev. 2) Efterl. Digte, S. 140. 3) Smsteds, S. 146. 4) Smsteds, S. 141. 5) Findes i min Autograf-Samling.

Det var ham ikke saa let at faa opfyldt Ønsket om at høre Salmesang, heller ikke om at høre Bibelen blive forelæst, naar hans Øjne ikke godt selv kunde taale at se i den. Ved at erfare hans Savn i saa Henseende fandt *Ida*, at han var „bleven saa underlig". I *Café de la Régence* havde en dansk Infanteri-Officer spurgt ham, om det ikke var muligt, han kunde være ham til Tjeneste; Winther havde da bedet ham om, at han vilde læse for ham, og, da dette skulde iværksættes og Kaptajnen paany spurgte om Hvad det var, han skulde læse, blev Svaret: „Bibelen". — Da Winther til Kaptajnen udtalte sin store Længsel efter Danmark, og der saa blev sagt, at det kunde der jo raades Bod paa, ved at han rejste dertil, svarede Winther: „Jamen, jeg vil dog ogsaa nødig skilles fra mine Kjære, og de *vil* blive her".

Da Kaptajnen kom derop den 20nde Dec., fandt han Winther saa svag, at han ikke kunde gaa over Gulvet; hans Mave var i stærk Uorden, og hans Tilstand betænkelig. Hans ikke hyggelige Værelse var langt fra Hustruens og Datterens; sent paa Aftenen, da de Andre vare i Seng, vilde han gaa over Gulvet, men faldt besvimet om og laa saaledes i flere Timer, hvorved han blev meget stærkt gjennemfrossen; efter den Tid maatte han holde Sengen af Lungebetændelse. Kaptajnen spurgte Fru Winther, om hun ikke troede, det var Døden; hun svarede blot: „Siig det ikke til min Datter, for hun kan ikke taale den Tanke, at Chr. Winther skal dø. I saa Henseende er *jeg* rolig; thi jeg veed, han troer saa vist paa Syndsforladelsen og Forsoningen i Kristus". Da Fru Winther vilde have, at

Kaptajnen skulde vaage over ham om Natten, og han meente, Andre vare mere kaldede og skikkede dertil, blev hun vred og afbrød Forbindelsen med ham.

Den 29nde Dec. 1876 skriver Fru Winther Følgende: „Min kjære Snoilsky! Du, der elsker min Ven og vor Sanger, maa vide, han er saa syg af Feber Nat og Dag, saa hjælpe os Gud! Læger har vi nok af — de første i Paris; men Trøsten er ringe. *Ida* og jeg ere ene. Om Natten er Mdme *de la Tours* Tjener til Hjælp. Tak for Dit trofaste Venskab! Din Bog fik Chr. Winther læst og var glad i Dit Arbejde“ [1]).

Den 30te December om Morgenen Kl. 4 sov han stille hen. Da den før omtalte Kaptajn ude i Byen hørte, at han var død, gik han derop; han traf Fru Winther staaende i Døren; hun havde i Haanden en Spiseseddel fra en Restavrant ligeoverfor, hvorfra de daglig fik Middagsmad; Opvarteren stod ved Siden for at afvente hendes Ordrer. Hun syntes ikke meget medtagen efter det Skete. I et Brev til *Snoilsky* siger hun: „Jeg bærer stum, i alt Fald tavs, det tunge Slag“.

Danske Aviser indeholdt d. 31te Dec. følgende Avertissement:

Fra Paris har jeg modtaget det Sorgens Budskab, at Professor *Christian Winther* er død imorges Kl. 4, hvilket herved meddeles Slægt og Venner paa min frafraværende Moders og egne Vegne.

Henri Werliin,
Fuldmægtig i Finansministeriet.

Den 17de Jan. 1877 skriver Fru Winther fra Paris til *Const. Hansen*: „Tak for al venlig Deltagelse. Jeg

[1]) Oversættelse af *Goethes* Ballader.

veed, De holdt af ham, og vil derfor sige, han havde sine Aandsævner usvækkede til det Sidste. Deres sidste Brev til ham læste jeg for ham i Sengen, og han sagde: „Naar jeg kommer op, vil jeg svare; men nu er jeg træt. Det var dog rart at høre fra *Constantin Hansen*“.

Ja, i Tiden kan jeg sige Mere; men nu vil De forstaa min Tavshed. Han døde med min Haand i sin, og ingen fremmed Haand rørte ham[1]). Med *Adas* Hjortepude under sit Hoved hviler han nu med Narcisser og Roser ved sine Fødder; dog snart skal vi atter mødes; thi vi længes; dog, nu gjælder det at holde ud.

Min *Henri* bringer en Stok, som jeg beder Dem bruge til Minde om Deres Ven; den holdt han meget af[2]). Lev vel! *Ida* hilser, dybt forsørget, Dem og alle Deres, ligesom jeg selv.

Deres altid hengivne Julie Winther“.

Den 31te Jan. s. A. skriver *Ida:*

„Kjære[3]) Constantin Hansen! Tør jeg takke Dem meget for Deres venlige Brev . . . Baade Moder og jeg ere meget bedrøvede over, at Faders Lig er bragt til Danmark, fordi det er et gammelt Løfte til Fader, at vi alle Tre skulle hvile i den samme Jord. Vi savner Fader i hver en Krog; vi har kun eet Ønske: snart at kunne samles med Fader hos Gud. Fader har allerede

[1]) I et Brev til *Snoilsky* siger hun: „Jeg lukkede hans Øjne. Den 1ste Jan. klædte jeg ham i hans sidste Dragt . . . . Mine Tanker have vanskeligt ved at holde sig paa Jorden — der er saa øde, saa tomt! Han længes! Snart! Snart!“ [2]) Den ejes nu af *Sigurd Constantin Hansen.* [3]) Her har Moderen indskudt „Hr. Professor og Etatsraad“.

faaet Masser af Kranse og Buketter her fra Landsmænd og Venner. Jeg er meget bange for Moders Helbred, da hun er meget svag. Vi har nu ikke sovet i fire Uger, saa vi ere saa udtrættede af Sorg og Graad. Lev nu vel, kjære Constantin Hansen, og endnu engang: Tak for al Deres Venlighed imod mig! Moder hilser venligt; men mest hilses De fra Deres hengivne Ida Emilie Winther".

Den 5te Febr. 1877 skriver Fru Winther til Frøken *J. Smith:* „Kunde man glæde sig ret over den Glæde, der er i Himlen nu over Chr. Winthers Komme til alle mine Søstre, Fader, Moder, *Carl,* hans Brødre og Alle, som elskede ham og han holdt af, saa fik man vel Bugt med den egenkjærlige Sorg; vi stole sikkert paa, at vi snart sees; men Savn og Længsel ere tunge at kæmpe med for *dem,* der tilhørte hinanden saa sjæleligt som vi" . . . „Mine Øjne ere meget pinefulde, og Mangt og Meget har jeg havt at skrive. Jeg har jo endnu tilbage at lukke *Idas* Øjne, da er min Tilværelse sluttet; men indtil da skal jeg arbejde i min Pligt med al den Kjærlighed, jeg har til vort Barn".

Den 2den Januar fandt Chr. Winthers Bisættelse Sted fra den protestantiske Kirke i *La rue Chauchat.* Den danske Minister og Generalkonsul vare tilstede tilligemed flere Hundrede Skandinaver. Noget efterat Følget var samlet, blev Kisten under et Præludium baaren ind i Kirken, og bag efter den fulgte Fru Winther og *Ida,* ledsagede af Sekretæren hos Generalkonsulen, *Falbe.* En ung, hvidklædt Pige gik nu ned gjennem Kirken og strøede Blomster; efter denne noget balletagtige Forestilling oplæste en fransk Præst *Kühn* nogle Formularer og holdt en Tale, der vidnede om, at han

slet ikke var inde i Forholdene. Derefter sang en svensk Dame, Frøken *Swabitz*, „Lær mig, o Skov", og Præsten for den norsk-danske Menighed i Paris, *C. H. Lunde*, traadte da frem og lagde en Krans paa Kisten, ikke i sit eget, men i Nordens Navn, „i Kraft af den Ret, Taknemmeligheden giver, og efter det Mandat, han havde som Borger i det Norden, paa hvis Aandsliv Winther havde havt saa stor Indflydelse". „Denne store Digter havde udtrykkelig forlangt, at der ved hans Baare ikke maatte holdes Lovtale over ham, da han hadede Verdens Roes og Ordbram. Uagtet der nu her *kunde* holdes en Lovtale, hvori ikke et Ord skulde være Bram, men den simple Sandhed, saa burde den Dødes Ønske holdes i Ære, og dette kunde ske i Overensstemmelse med det gamle Ord: „Naar Hjærtet taler, saa tier Tungen". Hjærtet takker for denne Digter, som til Vækkelse og Berigelse sang sine Toner ind i Folkehjærtet, ind i det ellers saa fattige Menneskeliv". Denne Tale[1]) løftede den før saa svage Stemning ikke lidet. Tilsidst blev der afsunget en Sang af *Drachmann*. Under hele Sørgehøjtideligheden var Fru Winther tilsyneladende ikke bevæget.

Hjemme i Danmark gjorde der sig strax ved Underretningen om hans Død en stærk Stemning gjældende i Retning af, at hans Lig skulde hvile i dansk Jord. Han havde tidligere sunget[2]):

Nej, her paa den grønne Ø
med Skov og Sø,
med Bakker, Eng og Strande,

[1]) Se Berlingske Tidende 5te Jan. 1877. [2]) Sml. Digtn. II, S. 114.

kun her jeg aander Liv og Mod,
her Vuggen stod,
og her min Grav skal stande.

Senere sang han[1]):

Jeg elsker Dig, grønklædte Ø,
der hviler som en smykket Mø
i Havets Kjæmpearme,
hvor i min Moders Favn jeg laa,
hvor Tankens første Glimt jeg saae,
og Hjærtet fik sin Varme.

Jeg elsker selv mit sidste Hjem,
som engang i sit skumle Gjem
min Haandfuld Aske rummer,
hvor efter Fartens Fryd og Savn
jeg lander i en sikker Havn
til dyb og evig Slummer.

Det var ham selv, der talte i „Vikingens“ Ord[2]):

Men, naar jeg sent er krum og graa,
jeg Fredens Søvn vil blunde,
hvor Sundets milde Bølger gaa
langs Herthas svale Lunde.

Vidt bekjendte ere hans Slutningord af Digtet „Sjælland“ [3]):

Naar Alting er til Ende
og Natten stunder til,
naar slukket er i Mulmet
Livssolens Straalespil —
ak, kunde jeg da lægge
til Ro mig i Din Eng,
Dit Grønsværtæppe trække
over mig og min Seng!

I Følelsen af, at disse hans Ord ikke burde staa til Skamme, og endvidere i Bevidstheden om, at denne

[1]) Sml. Digtn. X, S. 231. [2]) Smsteds I, S. 251. [3]) Smsteds I, S. 162.

Digter i en højst usædvanlig Grad tilhørte Danmarks Moderjord, lød der d. 12te—13de Januar gjennem Landets Aviser følgende

Opfordring.

Ved Efterretningen om *Christian Winthers* Død i Paris den 30te December er Erkjendelsen af Hvad hans Fædreland skyldte ham vaagnet mere levende end nogensinde, og i Sorgen over hans Bortgang blander sig baade en naturlig Trang til at vise ham *den* Ære efter Døden, som han i Livet helst unddrog sig, og en stærk Følelse af, at det ikke vilde være tilbørligt, om en af vore mest ansete Sangere fandt sit sidste Hvilested i et fremmed Land. Efter at have indhentet hans efterlevende Hustrus Samtykke til, at hans Lig føres hertil og nedsænkes i Sjællands Jord, som han elskede fremfor enhver anden Plet i Verden, tro vi at komme et almindeligt Ønske imøde, naar vi opfordre danske Mænd og Kvinder til ved Sammenskud af større og mindre Bidrag at dække Omkostningerne herved. Vi nære det Haab, at der vil indkomme saa Meget, at et Mindesmærke for ham tillige kan rejses enten paa hans Grav eller paa andet passende Sted.

C. W. Agerskov,
Professor.

C. C. Hall,
Gehejmekonferensraad.

Anna Mathea Hammerich,
Iselinge.

Const. Hansen,
Etatsraad, Historiemaler.

I. P. E. Hartmann,
Professor.

Johanne Luise Heiberg,
Etatsraadinde.

C. Henrichsen,
Højesteretsadvokat, Formand for Kjobenhavns Borgerrepræsentanter.

H. P. Holst,
Etatsraad.

C. Krabbe,
Borgmester,
Formand for Folketinget.

C. Liebe,
Højesteretsadvokat,
Formand for Landstinget.

H. C. A. Lund,
Kand. mag., Senior i Studenterf.

C. Ploug,
Udgiver af „Fædrelandet“.

C. A. Reitzel,
Boghandler.

Vilhelm Smidt,
Grosserer.

Jonna Stampe,
Lensbaronesse.

Julie Sødring,
fhv. kgl. Skuespillerinde.

Henri Werliin tog til Paris for at ledsage Liget derfra til Kjøbenhavn. Hans Moder siger i et Brev til *Snoilsky*, at hun bragte sit Fædreland det Offer ikke at begrave ham i Frankrig. En prægtig Laurbærkrans fra *Snoilsky* dækkede Kisten paa Vejen fra Paris til Kjøbenhavn.

Imidlertid rejstes der i de danske Dagblade en livlig Debat om, hvor hans Grav skulde være[1]). Udenat man — som i den nordiske Oldtid — synes at have lagt Vægt paa den Udsigt, der burde være fra Gravstedet, og ladet dette Hensyn gjælde som det Afgjørende, var man enig om, at han burde gravlægges i den frie Natur; En vilde, at det skulde ske i Jægersborg Dyrehave, i hvis Udkant første Del af „Hjortens Flugt“ er skreven, en Anden vilde lægge ham ved Furesøen, en Tredie hævdede bestemt, at Fensmark-Egnen var Stedet, da han altid varmest havde besunget Sydsjællands Natur, og her vilde han — som han havde forlangt i Digtet „Natteleje“ — komme til at hvile „afsides“, og, som han siger i Digtet Nr. 65 „til Een“, „hyggeligst“.

[1]) Se f. Ex. „Dagbladet“ 1877 Nr. 4, 7, 9, 10, „Fædrelandet“ s. A., Nr. 10, „Nationaltidende“ s. A., Nr. 262.

Atter en Anden mente, at han netop skulde hvile, hvor det danske Folk færdedes. Maaske har Vedkommende kjendt Oldtidskvadet om den smukke og kvindekjære *Ingolv*, hvem alle Piger ønskede sig til Mand, og som før sin Død befalede, at han vilde begraves i et andet Holt end det, hans Fjender vare begravne i; han vilde lettere huskes af Dalens Møer, naar han laa nær ved Alfarvej.

Alle disse Planer maatte imidlertid opgives „af praktiske Grunde"; det viste sig ogsaa, at Chr. Winther selv havde tænkt, han alligevel maatte begraves som Andre, og da havde udtalt det Ønske, at det skulde være paa Søetatens Kirkegaard. Holmens Kirkes Inspektion overlod da med Kirkens Patronats Samtykke et af de ledige Gravsteder til at gjemme hans Støv i, og Inspektionen for Vor Frue Kirke stillede denne til Raadighed ved Jordefærden, som fandt Sted derfra den 2den Febr. 1877, Kl. $12^1/_2$ om Middagen. Kirken var fyldt til sidste Plads, og Mange maatte blive udenfor. Under Palmer og Lavrbær stod den rigt prydede Egetræskiste paa Pladsen neden for Opgangen til Koret. Studenterne samlede sig paa Universitetet og drog *in corpore* med Faner over i Kirken, hvis Kor de fyldte. Det kgl. Teaters Personale havde Plads over Orglet. Forresten saaes i Følget Kongehusets og de fleste af de offentlige Institutioners Repræsentanter.

Højtideligheden begyndte med, at Studentersangforeningen afsang følgende Sang af *C. Ploug:*

„Folmer Sangers" lette Fjed
naa'de Pilgrimsfærdens Ende,
og den gyldne Citar gled
stum og brusten ham af Hænde;

men den Tonestrøm, der fled
klar og liflig fra dens Strænge,
langt ud over Grav og Død
ruller gjennem Danmarks Vænge.

Al den Ynde, Duft og Glans,
Sprogets Urtehave rummer,
bandt han i Buket og Krans,
bar han frem i blanke Kummer.
Rosenstrøt ej var hans Vej;
saaret selv af Livets Vaande,
har han skabt en Rosenmaj,
som ej døer for Vintrens Aande.

Alferne, som snildt i Flok
tjælde os vort Hjemlands Vægge,
kæmme Bøgens lyse Lok,
Agrens rige Taffel dække —
de har aabnet for hans Blik
deres sommergrønne Sale,
og Hvad han at skue fik
ingen Anden kunde male.

Først og sidst var Kjærlighed
med dens Jubel og dens Jammer,
med dens Længsel, mild og hed,
Arnen i hans Hjærtes Kammer;
og, mens der er Hjærter til,
som dens Rørelse fornæmme,
skal de kvæges ved hans Spil,
skal hans Sang ej gaa af Glemme.

Tak ham da for Hvad han gav
af sin Evnes modne Grøde,
og lad Mindet paa hans Grav
skinne som en Aftenrøde!
Du, Alkjærlighedens Gud,
over Sjælen Dig forbarme!
Slet al Skyld og Svaghed ud!
Tag ham i Din Naades Arme!

Derefter talede Præsten *Jacob Paulli*. Han nævnede Digterens store Kald, som gaaer ud paa at vise

Samklangen gjennem Mislydene og paa at føre Menneskene ind i Skjønhedens uendelige Rige, hvorfra der udgaaer frigjørende Kraft. Chr. Winther, sagde han, har været mellem dem, der fik en sjælden Ævne til saadan Gjerning. Grundtonen i hans Sang var *Kjærlighed*, og den ytrede sig først som *Kjærlighed til Livet.* Naar han stod overfor det Uforsonede, overfor Det, som bredte Mørke paa hans Vej, da har vistnok stundum Verdenssmerte aabenbaret sig i hans Sange; men Grundtonen var Kjærlighed til Livet, til Ungdomslivet med dets Begejstring og Betagethed, med al dets Længsel og alle dets brogede Drømme. At der kan leves et andet og dybere Liv i megen Forsagelse, et Liv, hvis Styrke bestaaer i, at et Menneske opgiver sin egen Villie og lader Gud raade, et Liv, hvor der er Salighed i at sørge, er fremmed for hans Kunst. Som Faa skildrede han *Kjærligheden mellem Mand og Kvinde*, skildrede den som et blomstrende Træ, der springer ud, naar Foraarssolen skinner og tusend Fugle synge i Skoven. Og endvidere skildrede han *Kjærlighed til Fædrelandet.* Fra hans Ungdoms første, begejstrede Sange og gjennem hele hans Liv gaaer der en dyb, rørende Tone af Kjærlighed til Danmark, og det skal ikke glemmes, hvordan denne har givet hans Sang Farve og Flugt. Og paa *Naturen* saae han med Kjærlighedens Øje; han, der var i Forstaaelse med dens hemmelige Sprog, gav dette Sprog Form og Klang i Toner. Han forklarer os i Digtningens Verden som noget Nyt Alt, hvad vi før have seet, men ikke forstaaet. For al denne hans Kjærlighed skal Taknemmeligheden følge ham til Graven. Men *Jesu Kjærlighed* er en anden og større

end den, der gaaer gjennem Digterens bedste Sange. Og til denne befalede Taleren den afdøde Digters Aand.

Det kongelige Teaters Kor afsang derpaa en Sang af *H. P. Holst*, og, medens Studenterne saa bar Kisten ned gjennem Kirken, lød *Ingemanns* Salme „Dejlig er Jorden“. Da Toget satte sig i Bevægelse fra Kirken, saae man Fru *Heiberg* ovenfor i et af Bispegaardens Vinduer. Store Skarer fulgte Ligvognen gjennem Gaderne til Kirkegaarden; det var det danske Folk, der fulgte sin dyrebare Sanger til Graven.

Indsamlingen til hans Ligs Hjemførelse og til Mindesmærket havde vundet stor Tilslutning; blandt Bidragyderne fandtes Ejeren af Lille Kjøbelevgaard, Præsterne i Fensmark og Glumsøe, Ellinor, Beboerne af Iselinge, det kgl. Teaters Personale *in corpore*, talrige Medlemmer af Rigsdagen, o. s. v. I det Hele kom der ind i Løbet af Januar Maaned — paa samme Tid som flere andre store Indsamlinger fandt Sted — 5393 Kroner 93 Øre. Paa Gravstedet rejstes da en Mindesten, en firkantet Søjle af rød, poleret Udevalla-Granit, hvorpaa der staaer:

Christian Winther,
Født i Fensmark d. 29nde Juli 1796,
Død i Paris d. 30te Dec. 1876.

Herover er hans Medaillon-Billede i Bronce efter *H. V. Bissens* Buste indsat i Stenen, og nedenunder er der anbragt en Lyre, ligeledes i Bronce, med en Laurbærkrans og en Sangfugl. To Hængebøge skygge over Stenen.

Overskuddet fra Indsamlingen blev overgivet In-

spektoratet for Kirkegaarden, imod at dette paatog sig Gravstedets Vedligeholdelse, saa at det synes skaanet for nogensinde, naar de nærmere Slægtninge og Venner ere gaaede bort, at henligge i forsømt Tilstand.

Talrige Digte forherligede Chr. Winthers Minde, og alle vidnede de om, hvor højt elsket han havde været. Staten bevilgede hans Enke 1000 Kroner aarlig.

Hun og Datteren tilbragte endnu nogle Aar i Paris. Kræftsygdom, som havde dræbt flere af Fru Winthers Søstre, angreb nu ogsaa hende, og hun led overordentligt; hun tyede da tilbage til Danmark, hvor hun paa Frederiks Hospital i Kjøbenhavn tilbragte en Tid under uhyre Smerter, som hun bar med stor Sjælsstyrke og i Gudhengivenhed. I sin sidste Tid erkjendte og udtalte hun, at hun havde handlet galt ved at lade *Ida* blive i Hjemmet, og at hun vilde raade Alle til altid at anbringe en Sindssyg paa et Hospital.

I et Digt fra deres første Forbindelses Tid havde Chr. Winther skrevet til hende[1]):

Men *skal* jeg dø, og bort jeg gaaer,
mens *Du* maa blive her tilbage,
vil jeg, til Hjærtet stille staaer,
hver Afskedstanke rent forjage.
Jeg tænke vil: den ene Dør
oplukker jeg til evig Glæde —
det varer ej saa længe, før
jeg seer Dig fra den anden træde!

Dette gik tildels i Opfyldelse; hun døde d. 11te Juni 1881. I hendes Album havde han Juledag 1851 skrevet dette hidtil utrykte Vers:

Jeg elsker Dig i hver en Alder,
jeg elsker Dig, naar Sneen falder,

[1]) Sml. Digtn. III, S. 20.

og, naar engang foran jeg gaaer,
jeg venter, — og, naar da Du kommer,
gjenfødes os en Vaar, en Sommer,
der aldrig til en Vinter naaer.

Ida, hvem Moderen selv havde anbragt i en privat Sindssygeanstalt i Middelfart-Egnen, fulgte hende den 25nde Juni 1882. De hvile Bægge i Chr. Winthers Gravsted, hvor to Marmorstene bære Indskrifterne *Julie* og *Ida*. *Henri Werliin* overlevede dem til den 7ende Novbr. 1892 og sænkedes saa i samme Grav.

Christian Winthers synlige Minde iblandt os er hans Grav og hans Digtning — bægge kjære for os. Det græske Folk havde i Oldtiden en Poet, det elskede, saaledes som vi Christian Winther; det var *Euripides*. Ogsaa han døde borte fra sit Fædreland, nemlig i Macedonien; og, skjøndt Athenienserne sendte et Gesandtskab til den macedoniske Konge *Archelaus* for at faa Digterens Lig udleveret, negtede Kongen det; man lod da til Ære for ham opføre et prægtigt Gravminde nær Hovedstaden og ved en Kilde, hvis krystalklare Vand bragte den Forbigaaende til at standse og derved mindes *Euripides*. Ogsaa Chr. Winthers Grav har faaet sit Æreminde nær Hovedstaden; den krystalklare Kilde derved er hans Sang; Enhver, som ud igjennem Tiderne hører den, vil standse og ofre denne Digter en taknemmelig, en indholdsrig og stemningsfuld Tanke. Paa *Euripides'es* Gravmæle stod der: „*Dit Minde vil aldrig forgaa*". Det Samme kunde være sat paa Chr. Winthers.

Paa *Sophocles'es* Gravsten udhuggede man en Bisværm som Tegn paa hans søde, melodiske Vers. Den vilde ogsaa have passet paa Chr. Winthers; hans Sanges søde Toner, som ere saa sunde og naturlige, saa naive og kjække, saa fulde af Livsglæde og dog af et Sværmeri og Vemod, hvorved de nærme sig Balladen, skulle, saa længe vi kunne bevare vort Sprog, fryde Hjærterne, befrie Tankerne og gjøre ham selv inderlig kjær for os. Det bør altid betragtes som en Skam for en Dansk ikke at kjende ham. Jeg har tidligere sagt, at Winthers Digte have været det Samme for den danske Ungdom som *Homérs* for den græske. Der fortælles hos *Plutarch*, at *Alkibiades* en Dag kom ind i en Skole og bad Læreren *der* om en Udgave af *Homér*, og, da der ingen saadan fandtes, gav *Alkibiades* samme Lærer en Kindhest. Saaledes bør Chr. Winthers Digte altid forlanges blandt den danske Ungdoms Bøger; *der* ville de føles og forstaaes. Det sees da ogsaa, hvor stort et Følge han har havt af unge Poeter, der levede af de Smuler, der faldt fra hans Bord. Det gik ham, som det gaaer de store Skibe, der sejle over Havet og i deres Kjølvand have en Skare Søfugle, som holde Livet oppe ved den Føde, der stadigt fra Skibet kastes ud til dem; men er dette først i Havn, saa har jo rigtignok Ingen mere dem i Tanke.

Paa Chr. Winther kan man anvende nogle Ord, som *Qvintilian* bruger om *Simonides:* „Han er simpel, men har et særegent Sprog, som Alle maa prise for en vis Ynde; alligevel bestaaer hans Styrke i at kunne vække til Vemod, saa at Nogle i denne Henseende foretrække ham for alle den Slags Forfattere“. — Selv har Chr.

Winther i sin Digtning „Genrebilleder“ lagt sin Kunstbetragtning i Skuespillerens Mund, naar denne bl. A. siger[1]:

Træd ikke med forvoven Hu
til nogen Kunstners Helligdomme;
med Hjærtet tomt og knust vil Du
fortvivlet snart tilbage komme.

— — — —

Men, har Du Kræfter, har Du Kald
og klar Bevidsthed om Din Ævne,
træd sindig da i Kunstens Hal;
men vær beredt paa Kampens Stævne;
thi Kamp Dig venter, hed og haard,
med tusend Blendværk, tusend Smerter,
og Sejren tidt er uvis, naar
alt sluktes Jordelivets Kjærter.
Den, som vil høste Laurens Blad
ved Banens Meta, uden Anger,
maa være vaagen med sit Had
til Smigers Gift og Avinds Slanger.
Naturen er den første Norm,
den er en Kunstners rette Amme;
har Kunsten naaet Naturens Form,
er bægge to Eet og det Samme.

— — — —

Saa *Sandhed* som en Lov bør staa
og holde hver en Kunstner Stangen:
paa Retten Livet skues maa
og ikke vise sig paa Vrangen.
Den tredie Lov vel *Anstand* er,
en *Gratie*, der huldt udbreder
sin Glans paa hvert et Punkt og hver
en Vej, som Kunstens Yndling træder.
En Sjover selv, en Trappetøs,
kan jo med Gratie fremstilles,
Jens Olsen vorde graciøs,
naar blot ved Lunets Magt de spilles;
thi *Lunet* er, som Guldet, lagt
til Pryd om Perler og Demanter;
det hæver Viddets rige Pragt
og skjuler alle stygge Kanter.

[1]) Sml. Digtn. X, S. 279—83.

— — — —
Dødssynd mod Kunsten er det, naar
man uden Kald, med laante Pjalter,
dumdristig til dens Tempel gaaer
og skæmmer Ofret paa dets Alter.

Med saadan hellig Ærefrygt for sin Kunst dyrkede han den. Og han gjorde det, saa Alle kunde forstaa ham; han samler stedse om sig

en Kres, som inderligt hans Værk omfatter,
og som forstaaer den Ynde ved et Digt,
hvis Liv tør kalde sig uvisneligt,
at det behager atter læst og atter.[1])

Han var saa jævn, saa naturlig, saa hyggelig, og han siger selv[2]), han vel tog sig i Vare for en Flugt, der gik for højt, da han hos mange Andre har seet den Fare, der ligger heri:

Derfor jeg har i Sangens Stund
kun holdt mig til det Lave;
jeg strøjfed med min Vinge kun
Vandliliens Bæger, Rosens Mund
i Sangergudens Have.

Jeg drog hen over Mark og Vang
og Engens Blomsterbede;
alt Det, som man har kaldt min Sang,
mig lærte Skovens Foraarsklang
og Lærkens Kvad paa Hede.

Andensteds udtaler han[3]):

Jeg tør og vil mig aldrig rose
af Stemning for det Grandiose,
Stormægtige, som ret gjør Spræl;

[1]) *Welhaven:* Epistel til en uerfaren Digter. [2]) En Saml. Vers, S. 71 ff. [3]) Smsteds S. 119 ff.

jeg elsker mest det Stille, Milde,
det Hyggelige, Skjælmske, Lille —
kun *der* er Hjemmet for min Sjæl.

Han siger, at han ikke gad bo i Pragtpaladser med Marmortrapper og Højenloft, men helst i en lille sjællandsk Hytte med Have og Skov. Fossen skræmmer ham, men Kilden kvæger hans Sind; de høje Sne-Fjælde, der vældigt, stolt og koldt knejse mod Skyen, seer han med Skræk paa, men elsker vore grønne Banker, hvor han kan gaa og plukke Violer og Bukkar og møde Oldtidsminder; naar Verdenshavet brøler, føler han sig ængstelig lille, medens vore danske Bugter og Sunde, der kranses af Skov, vække hans Frejdighed og Lyst. Junonerne med kulsort Haar og stolte Blikke, der træffe som Lynild, har han ingen Smag for;

„nej, Hebes Væxt, snehvide Arme,
„violblaa Øjne, Læber varme
„og blonde Haar kan jeg forstaa."

De kæmpestore mytologiske Digtninger bryder han sig ikke om, men morer sig ved en lystig, lille, velsleben *heibergsk* Vaudeville, ved Henrik og Arv eller ved hollandske Billeder fra Folkelivet. Tendensromaner om Statsforvaltning, Kristendom, Pædagogik osv., hader han, men nærer sig ved smaa Noveller om Dagens Liv og Verdens nye eller gamle Skik; halvpoetiske Profeter og spekulerende Poeter maa for ham gjærne rømme Landet, naar han blot maa beholde *dem*, hvis Sang beviser, at de have ikke *kunnet Andet*.

[1]) Sml. Digtn. VII, S. 51.

Saadan var han, og *det* er en rigtig Poet! I hans Bryst var der lagt en Lyre, hvis Strænge vare som nordisk-blonde Kvindehaar og Foraarets Solstraaler, der stadigt ere nye og dog det Gamle, vi saa tidt have oplevet. Denne Lyre var dannet af Guld, hentet fra de gamle Ridderborge; rigt prydet var den med nordiske Ornamenter og blidgjort ved Sydlandenes varme Farver; Folkevisens simple, yndige Toner randt ud af den. Saadan gik han over vore danske Vange, medens Vaaren sprang ud og Nattergalene sang omkring ham.

Han lystig var at skue
med Strængeleg i Haand,
med Blomster paa sin Hue
og med brogede Baand.
I Højsal og i Stegers
han lige frejdig stod;
for Dronning eller Terne
var lige kjækt hans Mod.[1])

Der, hvor han tog Plads, flokkedes omkring ham Alle, som havde et ungt, poetisk dansk Sind. Og hvor frydedes de da over hans velbekjendte kjære Stemme!

Som Lærkesang den jubled,
saa Skovens Hvælving klang,
og det var Folmer Spillemand,
der meldte sig med Sang.[2])

Da var det, som Livet gjenfødtes i *dem,* der hørte derpaa, og, naar han tav, blev Alle stille, indtil de bad ham om at synge mere. Dengang han saa tav for bestandig, gjemte man i sit Hjærte hans Sange, for altid paany at tage dem frem og høre dem til For-

[1]) Sml. Digtn. VII, S. 275. [2]) Smsteds S. 208.

yngelse og Befrielse i golde Tider. Kan ikke den danske Bøgeskov springe ud ved dem, saa kunne dog de danske Hjærter altid bringes til at banke ved deres Lyst.

End let og fri han sig svinger!
Vi føler, at paa hans Fod
er Sommerfuglevinger
og Solglimt i hans Blod.

Rettelser og Tilføjelser.
Navneregister.

RETTELSER OG TILFØJELSER.

I

S. 6, Linie 11; Fornærmede, læs: Fornærmende.

S. 20, L. 7; *Abrégé des tous les sciences*, læs: *A. de toutes l. s.*

S. 32, L. 4; Munkebrøde, læs: Munkebrødre.

S. 35, L. 20 skal der staa Punktum efter Beifallsblicke.

S. 39, L. 21; Min Haand imod; læs: Min Haand jeg mod.

S. 114, L. 23 har jeg læst *libris* istedenfor *liberis;* Betydningen er altsaa ikke *Bøger*, men *Børn.*

S. 122, L. 7; *Poulsen*, læs: *Paulsen.*

S. 133, S. 12; *propre*, læs: *prope.*

S. 144. I Noten er anført *S. Birket Smith* som Kilde; det skal være *Henri Werliin.*

S. 188, L. 15; unger Piger, læs: unge P.

S. 240, L. 27; Flintinge, læs: Torkildstrup.

S. 247, L. 19. Maaske skal det tvivlsomme „Lagen" læses som „Legen".

S. 249, L. 13; *proxit*, læs: *prosit.*

S. 250, L. 15; *Sindenius*, læs: *Sidenius.*

II

S. 21, L. 27; døv, læs: blind.

S. 39, L. 13; *Schall*, læs: *Schaltz.*

S. 58, L. 3; *Ries*, læs: *Riis.*

S. 61, L. 3 og flere Steder i det Følgende staaer der *Pättges*, læs: *Pätges.*

S. 75, L. 15; Kjærlighed: læs: Ungdomskjærlighed.

S. 99, L. 13 og 29; *Sturzenbecher*, læs: *Sturtzenbecher.*

S. 128, L. 4: *Wiborg*, læs: *Viborg.*

S. 148, L. 1; *Bombelles*, læs: *Bombelles'es.*

S. 189, L. 3; *Wallich*, læs: *Wallick.*

S. 196, L. 28 og S. 421, L. 21; *Frølich*, læs: *Frøhlich.*

S. 225, Note 1 skylder jeg Hr. *Hother Müffelmann;* den synes imidlertid at være fejlagtig; Prof. *Th. Stein* har nemlig oplyst mig

om, at Skuespiller *Eenholms* boede paa „Spurveskjul", og dette Faktum hjælper til en meget bedre Forstaaelse af de her omtalte Verselinier.

S. 225 i Note 1 staaer der *Casalis*, læs: *Cazalis.*

S. 249 kan der L. 17 tilføjes, at Chr. Winther ogsaa søgte Roholte Præstekald ved Præstø.

S. 297 Note 1 staaer der *Sophie Hansen*, læs: *Marie H.*

S. 389, L. 2 franeden; *Bjerring;* skal vist være *J. F. Bjering.*

S. 389 Note 1, S. 396, L. 1, 19, 25 og 28 samt S. 397, L. 5, 12 og 25 staaer der *Barlow*, læs: *Barloni.*

S. 395 i Noten staaer der *H. H. Gyllembourg Koch*, læs: *H. P. G. G. K.*

III

S. 132 kan der tilføjes, at *Aarestrup* endvidere har skrevet til Fru Winther det i hans „Samlede Digte" S. 304 aftrykte: „I Anledning af en tilsendt Pengepung".

S. 152 kan der tilføjes, at Winther heller ikke yndede *Henrik Ibsens* Digtning. Prof. *Otto Borchsenius* fortæller i „Danebrog" den 29nde Juli 1896, at Winther under et Besøg hos *F. L. Liebenberg* fandt *Ibsens* „Brand" paa dennes Bord; med to Fingre løftede han den op i Luften og sagde: „Læser De saadanne Bøger?" — I sit Digt „Sommerfuglen" (Sml. Digtn. I, S. 228) taler han satirisk: „Moralsk Poet — nej, Tak!"

S. 155—56. Den her omtalte anonyme Anmeldelse af „Lyriske Digte" i „Berlingske Tidende" var af *Henrik Hertz.*

NAVNE-REGISTER.

Anna Mathea Aagaard (senere Hammerich) II, 141, 166.
Frederikke Aagaard (sen. Dorph) II, 136—38, 301, 302.
Frøken Aagaard II, 202, 434.
Georg Aagaard III, 63, 179.
Holger Aagaard I, 42, 86, 87, 90, II, 115, 137, 138, 202, 250.
Marie Aagaard, f. Koes, I, 22, 39, 42, 43, 72, 86, 90, II, 138, 383, III, 134.
Caroline Aarestrup, f. Aagaard, II, 253, 258.
Emil Aarestrup I, 113, II, 95, 197—202, 208—214, 253, 254, 258, 264, 265—70, 276—79, 289, 292, 301, 307, 405, 429, III, 62—63, 64, 66, 67, 72, 115, 132—33, 144, 262.
Meta Abegg II, 26.
N. A. Abildgaard II, 224.
N. C. L. Abrahams I, 140, 142, 171, 175, 176, 203, 241, II, 5, 41, 135, 151, 152, 178, 188.
A. C. Ackermann (senere Liunge) II, 58.
J. G. Adler II, 413, 424—25.
J. G. Chr. Adler I, 5, 6.
Chr. Agerskov I, 161, II, 92, 184, 185, 187, 208—10, 217, 279, 281, 283, 297, 382—83, 384, 407, 418, 424, III, 6, 7, 11, 12 28, 44, 109, 449, 457.
Frøken Agerskov (senere Petræus) II, 209, III, 5.
A. Agier, f. Heger, I, 145, III, 284—85.
Alexander den Store II, 218.
V. Alfieri II, 145.
Francesco Allori II, 169.
Anakreon III, 318.
Carl Andersen II, 421, III, 150, 376.
H. C. Andersen II, 95, 106, 164, 201, 216—17, 263, 286, 323, 352, 363, 409, 432, III, 61, 147, 200—1, 213, 232, 241—42, 344, 365, 393, 398.
Lars Andersen I, 36, 48.
Vilh. Andersen II, 310, 316, III, 53.
C. C. G. Andræ III, 204, 205.
H. P. Andræ, f. Schack, III, 204.
Poul Andræ III, 204.
Victor Andræ III, 204.
Archelaus III, 464.
Kr. Arentzen III, 152, 157, 338.
A. L. Arnesen II, 176, 184, 204.
Ariost II, 158.
Oscar Arlaud III, 362.
Luigi Astolfi II, 152.
P. D. Atterbom II, 32, III, 328.

Otto Bache III, 435.

Carl Bagger II, 95, 317.
Jens Baggesen I, 4, 58, 140, 144, 151, 154, II, 25, 325, 326, 435, III, 85, 209, 259.
N. E. Balle I, 22.
L. Balslev I, 63.
Balzac III, 101.
Bandello II, 28.
Bandely II, 184.
Ole Bang III, 61, 399.
Imm. Barfod I, 58.
C. Barloni II, 389, 396, 397, 398, 474.
S. Bauditz III, 436.
R. Baumbach II, 72.
R. Bay II, 188.
H. C. Beck I, 148.
Tyge Becker II, 369.
Bellini II, 146.
Bellman II, 28, 32, 99, 328, 332, 340, 342, 360.
Poul Bendixen I, 36, 48.
Berangér III, 332.
Chr. Berg III, 403.
H. V. Berg I, 69, 146, 147, 190.
J. R. J. Berg I, 69, 133, 146, 147, 190.
A. P. Berggreen II, 352.
A. C. Berthelsen II, 271.
A. M. Berthelsen, f. Sidenius, I, XIV, XV, 21, 22, 27, 58, 115, 120, 197, 198, 199, 207, 218, 219, 220, 229, II, 108, 247, 251, 270, 271—72.
Philippo Berti II, 164.
Berthold I, 247.
J. Berzelius III, 384.
H. A. Besselin I, 8.
C. M. Besselin, f. Rosenberg, I, 8.
J. M. C. Betz I, 63, 93, 132.
Elisa Beyer II, 37—38, 58.
Joseph. Bidoulac(senere Welhaven) II, 45.
G. Bindesbøll III, 132.
H. V. Bissen II, 150, 296, III, 425, 173, 462.
H. P. Bisted II, 405.
J. F. Bjering II, 389, III, 474.
E. D. Bjørck III, 330, 331, 345.
L. Bjørnbak III, 404.
Bjørnstjerne Bjørnson III, 152, 338.
D. N. Blicher I, 75.
St. St. Blicher II, 94, 183, 305.
Antonie Bloch I, 122, 124, 126, 134, 159, 160—70, 202.
Carl Bloch III, 419.
E. E. A. Bloch I, 122, 123, 134, 159, 190, 202.
Fritz Bloch I, 159.
J. C. Bloch I, 16.
Margrethe Bloch I, 122, 223, 132, 159, 170, 202, II, 88-89.
M. M. Bloch, f. Hensler, I, 89 121—27, 146.
S. N. J. Bloch I, 57, 60, 62, 88, 89, 94, 106, 109, 120—27, 128—30, 139, 145, 159, 183, 189, 190, II, 42.
Thora Bloch I, 122, 124, 134, 190, 202.
Tønne Bloch I, 57.
D. C. Blunck II, 150.
F. E. Blücher III, 329.
U. S. Boesen I, 140.
P. O. Boisen I, 148—49, 156.
A. E. Bojesen II, 60, 73, III, 181.
E. F. C. Bojesen I, 250, II, 23, 54—55, 309, III, 158.
L. P. Bombelles II, 148, III, 473.
Chr. M. Borch I, 4, 48, 121, II, 108—12, 397, 398.
C. Borch III, 217.
Niels Borch I, 3, 48.
Ole Borch I, 3, III, 95, 98.
Annine Borchsenius I, XV, 9.
Cath. Soph. Vilh. Borchsenius I, 9.

Cec. Cath. Borchsenius, f. Besselin, I, 8.
C. C. D. M. Borchsenius I, 10.
Es. Borchsenius I, 7.
Gabr. Es. Borchsenius I, 9, 10.
Henninga Borchsenius I, 9.
Henriette Borchsenius I, 9.
H. A. I. Borchsenius, f. Giørup, I, 9.
Ingeb. Borchsenius, f. Hammendrup, I, 7.
Johanne Borchsenius I, 9.
Joh. D. Borchsenius I, 7. (se Winther).
J. C. B. Borchsenius I, 9, 207—10.
M. D. Borchsenius I, 7.
M. E. Borchsenius, f. Westergaard, I, 10.
M. K. Borchsenius, f. Steenberg, I, 9.
Otto Borchsenius III, 223, 474.
P. V. Borchsenius I, 7.
U. P. Borchsenius I, 7.
Villads Borchsenius I, 209.
Villads G. Borchsenius I, 7, 8, 9, 11 21, 57—58.
Villads J. Borchsenius I, 7.
Carl Borgaard II, 176, 184.
B. Borgen I, 140, 147.
A. Bournonville II, 206, 233, III, 142—43.
A. E. Boye II, 45.
P. H. Boye I, 6.
Braband II, 37, 41.
H. Bille-Brahe I, 140.
P. G. Brammer I, 176, 180, II, 102, 172.
G. Brandes I, XI, XII, III, 144, 302—3, 439.
J. D. Brandis II, 85.
C. J. Brandt II, 291.
Enevold Brandt I, 15.
V. F. Brandt II, 435.
Joh. Bravo II, 150, III, 339.
J. H. Bredsdorff I, 210, 219, II, 3, 113.
Morten Bredsdorff III, 171—73. 177, 188—92, 275.
P. J. Bredsdorff, f. Møller, II. S. 130, III, 116, 171, 172.
R. Bredsdorff, f. Møller, II, 409, 431—32, III, 171, 265—66.
Th. Bredsdorff I, 60, 68, 218, 225.
Vilhelmine Brennøe III, 181, 207, 269.
K. G. Bretschneider I, 247.
Brockhaus III, 351.
Charl. Brodersen, f. Hornemann, III, 172.
J. P. B. Brodersen III, 172.
Madelaine Brohan III, 345.
C. Brosbøll (Carit Etlar) II, 24.
Frederikke Brun II, 20, 46, 71.
Le Brun III, 258.
M. V. Brun III, 311—12.
Inga Bruun, f. Sidenius, III, 290.
J. P. K. Bruun III, 179, 290.
H. Brøchner I, 197.
Fr. Brøndsted, f. Koes, I, 42, 72, 86, 90.
P. O. Brøndsted I, 42, 90, 142, III, 430.
Bulwer II, 372—74, 402.
C. K. J. Bunsen II, 149, 150, 153.
Andr. Buntzen II, 176, 196, 200.
Georg Buntzen III, 75—76.
Rob. Burns II, 266, 268.
Gunni Busck I, 140.
Eline v. Bülow (senere Møller) II, 191.
Byron II, 26, 32, 160, 374, III, 301, 329, 415.
P. J. E. Bäckstrøm III, 330.
L. Bødtcher I, 148, 175, II, 42, 95, 151, 154, 157, 160, 162,

189, 381—82, 426, III, 7, 13—15, 16, 56, 151—52, 160, 285, 345, 346—47.
Erik Bøgh III, 152, 349.
Frederik Bøgh III, 314—15.
L. Bøtker I, 13.
Bøytler II, 186.

H. Callesen I, 57.
Campbell II, 374.
Prinsen af Canino III, 199.
Carl 15. III, 314.
Prinsesse Caroline II, 71, 89.
Caroline Amalie II, 415, 424, III, 203.
Georg Carstensen II, 206, 292, 427, III, 94.
A. L. Casse I, 180.
S. Casse, f. Engelbreth, I, 181.
Cavour III, 404.
Cazalis II, 10, 80, 225, III, 474.
Ad. Chamisso II, 16.
Charlotte Frederikke II, 154.
Cherubini II, 33.
Chiaveri II, 149.
Bath. Christensen III, 403.
H. C. Christensen I, 159.
Christian d. Ottende II, 20, 21, 49, 142, 222, 406, 407—8, 413, 415, 423, 424.
D. Christophersen I, 7.
Cicero III, 422, 426.
P. H. Classen I, 69.
Emil Th. Clausen II, 188, 255.
H. G. Clausen II, 127.
H. N. Clausen I, 148, 251, II, 5—6, 188.
Lise Clausen, f Storm, II, 254.
Edv. Colbjørnsen I, 97.
H. C. Colbjørnsen I, 233.
Edv. Collin II, 176.
Jonas Collin II, 394—95, 399.
Fr. de Coninck II, 227.
Cooper II, 29.
Julius Cæsar II, 379—80.

Johan Dahl I, 97, II, 303, 350, III, 108, 184, 279.
Verner Dahlerup II, 437.
C. F. Dahlgren II, 99.
O. C. Dahlstrøm II, 110, 111, 112, 122, 123, 129, 133, 157, 164, 388—98, 399, III, 67.
Dal-Fano II, 147.
Susette Dalgas III, 43.
J. B. Dalhoff II. 188.
L. Danner, f. Rasmussen, II, 437, III, 240.
C. C. S. Danneskjold I, 33, 34, 74, 81.
C. C. S. Danneskjold I, 33, 34.
F. C. Danneskjold I, 33.
J. H. V. F. Danneskjold, f. Kaas, I, 33, 34, 46, 82.
O. S. Danneskjold I, 33.
Dante I, XIII.
Darius II, 218.
Darwin III, 402.
Chr. Daugaard III, 304, 373.
C. N. David II, 3, 55, 64, 176, 184, III, 175—76.
Jacob Davidsen III, 198.
Bolette Deichmann, f. Gyldendal, II, 43—44, 63, III, 186.
Jacob Deichmann II, 43—46, 63, 202, 248, III, 206.
Johanne Deichmann II, 44—45, 62, 248, III, 182.
Democrit III, 306.
A. v. Dewitz II, 419.
Ch. Dickens III, 129.
Grethe Dons I, 47.
H. P. C. Dorph II, 301—2.
Frøken Dorrien I, 190.
H. Drachmann III, 209, 455.
Karl Drebolt II, 185.
Fr. Dreyer III, 167.

Adolf Drewsen I, 82.
A. C. D. Drewsen, f. Lassen, I, 82, 87.
C. G. Drewsen I, 5, 68, 82.
Chr. Drewsen I, 5.
Chr. Drewsen III, 208, 320.
Ing. Drewsen, f. Collin, I, 82.
Joh. Chr. Drewsen I, 5.
Oph. Drewsen, f. Rosing, I, 5.
Dumenil II, 223, 226.
B. Dunker II, 210, 214, III, 247, 248, 337, 347, 398.
Conradine Dunker III, 249.
Mathilde Dunker (senere Schjøtt) III, 247.
Sophie Dunker III, 247.
v. Dyck III, 98.

Eckermann II, 372.
C. V. Eckersberg II, 188.
L. P. Eenholm III, 474.
Christ. Eichhorn III, 330.
H. P. Engelbreth II, 4.
C. T. Engelstoft II, 45.
L. Engelstoft II, 45.
Erichsen II, 315.
Cathrine Ernst I, 237—38, 252—54, III, 287, 289.
Christiane Ernst III, 289.
Jørgen Ernst I, 69.
N. Ernst I, 151.
T. H. Erslev II, 377.
J. R. Esbensen, I, 191.
Euripides III, 464.
Joh. Ewald II, 378. III, 400.
J. Exner III, 309, 310—11, 352.

P. Faber III, 365.
Fr. Fabricius II, 176, 205.
O. V. Falbe III, 454.
Fru Falck I, 42.
Hoffm. v. Fallersleben III, 190.
Flora Fallesen, f. Thomsen, II, 37.
L. Fasting I, 175, II, 315.
Feliceangeli II, 164.
Emil Fenger III, 330.
Ferd. Fenger II, 178.
Ludvig Fenger III, 254, 334.
Frederik Ferdinand II, 71, 89.
Mathilde Fibiger (Clara Raphael) III, 161.
Elise Fich, f. Hertz, I, 125, 146, 159.
J. C. Fick II, 187.
P. Fistaine III, 157.
H. M. Flemmer I, 140, II, 366.
A. C. F. Flinch III, 74.
C. G. Fløystrup II, 293.
C. Foersom II, 69, 431.
H. H. T. Fog II, 109.
N. Fogtmann II, 352.
K. S. Fonnesbech, f. Hauberg, I, 46.
Gustav af Forsell III, 318.
Sophie Foss, f. From, I, 46.
Jens Frandsen I, 5.
R. Frankenau I, 5, 52, 54.
Frederik 6. I, 40, 97, 194, II, 91.
Frederik 7. II, 27, 154, 223, 287, 406, 420, 424, 426—27, 430, 435, 437, 438—42, III, 4, 175, 203, 222, 330.
Frederik Wilh. Carl af Mecklenborg II, 419.
A. Frederiksen, f. Monrad, III, 242, 453.
N. C. Frederiksen III, 337, 424.
G. C. Freund III, 214.
H. E. F. Freund II, 187, 296.
D. V. Friedenreich II, 11, 12.
N. F. Friis I, 237, II, 250, III, 287—89; (hans Hustru III, 288, 289).
C. Frisch, f. Tutein, II, 241.
T. Frisch II, 241.
N. Fristrup III, 435.
Jacobine Fritsche I, 194—96.

Hans From I, 46.
Musikdirektør Frost II, 35.
P. J. Frydendahl I, 179, 227, II, 366.
J. F. Frøhlich II, 196—97, 421, III, 474.
L. Frølich III, 243, 381.
C. F. S. Frølund III, 175.
C. G. C. Funch II, 375—77.
M. Führich II, 153.

Niels W. Gade II, 400—01, III, 69, 70, 71, 73, 187.
Anton Garrigues II, 11.
E. G. Geijer II, 32.
A. G. Gellmuyden I, 140, II, 5—7, 8, 9, 11, 12.
Georg, Prins af Mecklenborg, II, 415.
Storhertug Georg F. C. J. af Mecklenborg II, 415—16.
N. Gerson II, 188.
F. V. Gerstenberg II, 46.
Lauritz Giersing I, 47.
Christiane Gjede I, 46.
Hanne Gjede I, 46.
Karl Gjellerup I, 29.
J. F. Gjødwad II, 45, 46, 91, 283, III, 177, 269.
A. Gjørling, f. Dehn, III, 276.
A. V. Glahn I, 58.
B. M. E. Glahn, f. Blicher, I, 75.
Egede Glahn I, 75.
H. C. Glahn I, 75.
P. E. Glahn I, 75, 81, 83, 110.
A. C. Gleerup III, 174, 176.
Goethe I, XIII, 142, 156, 184, II, 26, 92, 93, 94, 121, 243, 248, 358, 362, 365, 372, 373, 374, 401, 402, III, 127, 155, 189, 216, 276, 284, 301, 304, 322, 329, 347, 350, 376, 398, 410.
Goldoni II, 145.
M. Goldschmidt III, 193—95, 229—32.
Gozzi II, 31.
Lucile Grahn III, 7.
Henriette Gram (senere Prosch) II, 293, 294, 295, 296, 297, 301, 305.
J. F. Gram II, 293, 294.
Vilhelmine Gram (senere Rimestad) II, 293, 294, 295, 296, 297, 301, 305.
Julie Grisi II, 147.
Urtekræmmer Groth I, 172.
D. A. Grove I, 190.
Lise Grundtvig, f. Blicher, I, 75.
N. F. S. Grundtvig I, 33, 34, 51, 75, 140, II, 94, III, 101, 148—49, 175, 187, 191, 192, 301, 404.
Sv. Grundtvig III, 149, 299.
Edm. Hansen Grut III, 372.
Guerzino III, 339.
Guizot III, 341.
Fr. Høegh Guldberg III, 153.
J. P. N. Gulmann, f. Sidenius, III, 131, 179, 290.
K. M. Gulmann I, 56, II, 16, 120, 191, 250, 308, III, 179.
Gundersen I, 149.
Th. Gyllembourg I, 36, II, 94, 134, 191—92, 219, 253, 305, 395, III, 9, 75, 76, 239.
C. C. H. F. Güntelberg I, 190, 205, II, 42.
A. W. T. Göricke I, 140.

Alfred Hage III, 182, 207—8, 225.
Emil Hage I, 121.
F. W. Hage, f. Faber, III, 208.
Hother Hage I, 69, 121.
Joh. Hage I, 62, 69, 121.
J. L. Hagemann II, 125.
Hagenstrøm I, 63.
Hainault I, 193.
C. Hall III, 330, 457.

M. Hall, f. Brøndsted, I, 27, 42, 45, II, 251.
Hamilton III, 333.
Niels Hammendrup I, 7.
Will. Hammer III, 217.
A. M. Hammerich, f. Aagaard, II, 22, 39, 42, 157, III, 457, 462.
M. Hammerich III, 328, 462.
Caroline Hanck II, 432.
Henriette Hanck II, 409, 432.
J. H. T. Hanck I, 189.
Alvilde Hansen III, 280.
Constantin Hansen I, XI, 237, II, 196, 355, III, 125, 249, 250, 279—82, 299, 302, 312, 330, 351, 361, 372, 374, 376, 380, 381, 382, 383, 387, 388, 389, 393—94, 395, 396, 397, 401, 402, 404, 412, 417—19, 424, 426—28, 435, 440—43, 449, 450, 452—53, 457.
Emilie Hansen (senere Tegner) II, 293, 294, 296, 301.
F. J. Hansen II, 201, 204, 205, 206—7.
Georg E. Hansen III, 298.
Gertrude Hansen, f. Løchte, II, 293, 294, 296.
I. A. Hansen III, 403.
Jens Hansen I, 36.
Lars Hansen I, 36.
M. Constantin Hansen, f. Købke, I, 141, III, 280, 282.
Marie Hansen (senere Schneekloth) II, 293, 294, 296—300, 305, 435, III, 474.
Sigurd Constantin Hansen III, 428, 453.
Sophie Hansen II, 193, 243—56, 257, 258, 260—79, 286—92, III, 19, 474.
Stine Hansen I, 47.
Trine Hansen I, 47.
J. G. Harboe II, 64.
Emma Hartmann, f. Zinn, II, 290.
I. P. E. Hartmann II, 83, 85, 401, 421, III, 243, 457.
Sophie Hartmann III, 187.
K. A. Hase II, 375.
A. K. Hastrup, f. Steensen-Leth, I, 207.
P. Hauberg, f. From, I, 46.
R. Hauberg I, 46.
F. E. Hauch, f. Brun Juul, III, 104.
J. C. Hauch I, 140, II, 94, 318, 353—54, 355, 409, III, 69, 104—5, 139, 232, 301, 340.
Hausmann III, 380.
Haxthausen III, 204.
Hayward I, 184.
S. J. Hedborn II, 32.
A. v. Hedemann II, 430.
J. Hee I, 15.
T. W. Heegaard I, 175.
G. W. F. Hegel III, 398.
Carl Heger I, 5, 71, 74, 77, 80, 82, 87, 144.
J. Heger I, 145.
St. Heger I, 144, II, 316, III, 285.
J. L. Heiberg I, 36, 140, 202, 238, II, 18, 39, 43, 46, 55, 65—71, 95, 101, 134, 184, 191, 192—93, 206, 207, 211, 220, 253, 312, 313, 314, 320, 353, 360, 364, 401, III, 9, 52—53, 60—61, 74—77, 135, 139—40, 141, 142, 232, 239, 253—54, 261, 398, 425, 468.
Joh. Luise Heiberg, f. Pätges, I, 46, 186, III, 74—77, 134, 135—41, 239, 253—54, 457, 462, 473.
S. J. Heiberg, I, 55.
J. Heide I, 122, 190.
H. Heine II, 16, 40, 97, 213, 374, III, 81—82, 89—90, 92.

P. Heise III, 243, 275, 311.
Fru Hellerum II, 384.
H. Hellesen I, 139, III, 261.
S. B. Helms II, 316.
C. A. Helsted III, 69.
E. M. B. Helsted III, 69.
Fr. Helveg I, 120, 228, 235, 243, II, 122, 135.
S. Hemmingsen I, 36.
Henke I, 246.
C. Henrichsen III, 457.
R. I. F. Henrichsen II, 349.
Henriette, Prinsesse af Noer I, 33.
J. N. K. Hensler I, 189.
Herder III, 254, 425.
Chr. Hertz I, 159.
Elise Hertz (senere Fich) I, 159, II, 294.
Henrik Hertz II, 43, 94, 164, 172, 176, 184, 205, 214, 215, 243, 268, 323, 325, 327, 339, 352, 401, 403, 422, III, 149—50, 158—59, 174, 175, 203, 291, 303, 365, 474.
J. M. Hertz I, 145.
M. v. Hesberg, II, 419, 421.
Hesiod I, XIII.
G. F. Hetsch II, 196.
F. C. Hillerup II, 184, 187.
G. D. Hindenburg II, 188.
Peder Hjort II, 45, 352, 353, 417.
Siegfried Hjort II, 178.
M. H. Hohlenberg II, 127.
L. Holberg I, 151, II, 46, 178, 380, III, 137, 307.
C. Holck-Winterfeldt, f. Danneskjold, I, 33.
L. Holders I, 223.
M. Holders I, 47, 223.
W. Holders, f. Borchsenius, I, 208.
Hollenius I, 196.
C. J. Holm II, 408.
Viggo Holm I, XIV, **47, 110, 121**, II, 109, 122, 124, **388**.
E. Holst, f. Heger, **I, 145**.
H. P. Holst II, 169, **170, 184**, 192, 201—2, **204—6, 323, 365**, 375, 383, III, **68, 72, 74**, 94, 199—203, **365, 457, 462**.
Vilh. Holst I, 180, II, **431**.
Holstebroe III, 352.
C. Holten I, 180, III, 170, 264, 443.
Homèr II, 218, III, 465.
B. A. Hoppe II, 188.
Horats II, 169, III, **150, 271**.
E. Hornemann III, 305, **337, 375**.
Mægler Hoskjær II, 11.
J. C. Hostrup III, 240.
H. Hosøi I, 48.
Hudtwalcker II, 10.
Vict. Hugo III, 101.
Fr. Hultmann II, 204.
F. E. Hundrup I, 62.
Chr. Hvid II, 135.
Charl. Hvidt (senere Ehlers) **II, 82**.
L. N. Hvidt II, 81.
Nanna Hvidt (senere Schiffert) **II**, 81.
J. R. Hübertz II, 4.
F. L. Höedt II, 381, III, **69, 70—71**, 73, 135, 142, **186, 207**.
J. K. Høst I, 144, II, 72.
S. M. Høst, f. Oxholm, I, **144, 145**.
Jacobine Høyberg (senere Nyholm) I, 59, 61, 70, 134, II, **77**.
L. J. Høyberg I, 59, **108**.
Rasmus Høyberg I, 60.
S. F. Høyberg, f. Nøragger, I, 59—61.
N. L. Høyen, II, 45, 189, **384, III**, 214, 238—39, 309—10.

Henrik Ibsen II, 372, III, **340, 474**.
Iffland II, 145, 148.

B. S. Ingemann I, 82, 241, II, 42, 94, 99, 286, 309, 352, III, 61, 62, 116, 145—48, 150, 232, 240, 462.
L. M. Ingemann, f. Mandix, III, 147—48.
Ingtriranci II, 164.
Wash. Irving II, 29.
C. G. Iversen III, 160, 206.
C. H. Iversen II, 432.

Ch. Jacobsen I, 178.
L. Jacobsen III, 136.
P. V. Jacobsen I, 191, II, 41, 64, 70, 106, 215—16.
P. Jahnsen III, 222.
Bernth Jensen III, 3, 6. 32, 449.
C. A. Jensen II, 189.
Laura Jensen, f. Lütthans, III, 32, 282, 454.
J. A. Jerichau III, 217.
Dr. Jessen III, 131—32, 189.
C. Jessen, f. Jessen, III, 240.
Lærer Jessen III, 25.
Kejserinde Josephine III, 178.
Just Justesen I, 36.
Chr. Juul III, 91—92.
Juvenal III, 405.
Junger II, 145.
Jørgen Jørgensen I, 140, 175, II, 3, 184—185, 189.

H. V. Kaalund II, 287, III, 150—51, 270.
Fred. Jul. Kaas I, 8.
Joh. M. Kaas I, 8.
B. Arnesen-Kall I, 196.
Kanaris III, 148.
T. G. Kiellerup II, 296.
S. H. Kierkegaard, f. Glahn, I, 75.
Soren Kierkegaard II, 379, III, 69, 73, 190—91, 301.
C. L. Kirstein II, 408.
Kjærskou III, 309—10.
A. M. Kleist, f. Bjerg, I, 46.
V. U. Kleist I, 46.
Klem III, 32.
Daniel Klockhoff III, 330, 331.
C. Knudsen I, 31.
F. M. Knuth-Knuthenborg II, 398, 399, III, 63—64.
J. A. Koch II, 153.
J. H. Koch II, 189.
H. P. G. G. Koch II, 395, III, 474.
G. D. F. Koes I, 42.
Georg Koes I, 90.
J. L. A. Kolderup-Rosenvinge II, 45.
V. Kolling III, 72.
T. Kongslev II, 399.
Marie Konow, f. Oehlenschlæger, II, 101.
A. L. Koop I, 191, II, 150.
H. D. Kopp II, 6, 9.
J. D. Korff, f. Møller, I, 180, 192, 226, II, 102, 286, III, 116.
J. Kornerup I, 68.
S. Kornerup I, 68.
Kotzebue II, 145, 148.
C. Krabbe III, 458.
N. B. Krarup I, 140, 148, II, 189.
Krausse III, 32.
A. Krejdal II, 315.
Nicolai Krossing I, 190.
P. Krossing I, 190.
Emilie Kruse (senere Roed) II, 45.
H. E. Krøyer I, 140, 171, 172, 175, 176, II, 41, 43, 59, 176.
H. N. Krøyer I, 171, 175, 177, 181, 198, 199.
D. F. R. Kuhlau II, 34, 46—50, 53, 55, 71, 120.
Alb. Küchler II, 141, 142, 151, 155, 156, 380, III, 217.
Kühn III, 434.

C. S. Købke II, 194, 196.
P. P. Købke II, 194.
Kørner III, 376.

Lamartine III, 101.
E. C. Lampe I, 10.
M. R. Lampe I, 21.
Frederikke Langberg I, 200, 201.
K. E. Langberg I, 181, 183, 220.
E. H. Lange I, 60, 68, 133.
E. K. Lange, f. Bredsdorff, I, 210, 243, II, 117, III, 266.
Fr. Lange (Læge) III, 144.
Fr. Lange (Pædagog) I, 140, 191, III, 132, 134, 254, 284.
Julius Lange III, 141, 254.
Louise Lange, f. Paludan-Müller, III, 132, 134, 254.
M. Lange II, 408.
Fru Larpent, f. Schneekloth, II, 298.
Chr. Larsen I, 36.
Hans Larsen I, 36.
Ida Larsen, f. Storm, II, 288, 289. 292.
N. F. Larsen II, 289.
H. Laub I, 59.
J. J. Lautrup I, 140.
Caroline Lehmann III, 68.
Orla Lehmann II, 56, 176, 210, III, 351, 352.
V. Lehmann II, 122.
G. v. Leinburg III, 407.
Leonidas II, 218.
J. Levin III, 152.
Lewes III, 284, 376.
C. Liebe III, 458.
G. J. Liebe II, 60.
F. L. Liebenberg II, 77, 357, 409, 413, III, 148, 167, 209—210, 223—24, 261, 264, 269, 298—99, 300, 301, 308, 327, 350, 374, 410, 421, 474.
J. L. Lindberg I, 140.
F. L. V. Lindgreen I, 227.
Mamsel Lindner II, 12.
Chr. Listov I, 91.
A. P. Liunge I, 191, II, 4, 22, 28—29, 36, 41, 42—43, 58, 90, 120, 179, 321, 351, 368, 207.
Dorothea Liunge II, 56—60, 133—135, 193, III, 158, 181, 186, 187, 269.
J. H. Lorck II, 142, 176, 177, 204, 428.
Louise af Danmark II, 416.
Louise af Mecklenborg II, 415, 418—19, 436.
Louise Sophie, Hertuginde af Augustenborg, I. 33.
Ludvig 14. III, 258.
Th. E. Ludvigsen II, 316.
C. A. Lund I, 180.
H. C. A. Lund III, 436, 458.
J. F. Lund I, 63.
Jens Lund II, 178.
O. Lund I, 62—63.
J. Th. Lundbye III, 425.
C. H. Lunde III, 455.
H. M. V. Lunding III, 365.
Kapelmusikus Lüders II, 120, 168.
H. P. Lyngbye II, 23, 178.
Ida Lyngbye, f. Monrath, II, 27.
H. F. J. Lynge III, 422—23.
J. C. Lütken I, 140.
Emilie Lütthans (senere Monrad) III, 3.
Joh. Heinr. Lütthans III, 3, 4, 7, 23, 24, 30, 32, 44, 108—9, 223, 454.
Josephine Lütthans III, 3, 4, 7—9 17, 131—32, 454.
Julie Lütthans (senere Fru Winther) II, 27, 317, III, 3, 4, 5, 6.
Laura Lütthans (senere Jensen) III, 3.

L. D. Lütthans, f. Borger, III, 1, 4, 17, 454.
Thora Lütthans (senere Petersen) III, 3, 10, 24.
Thorald Læssøe II, 217, III, 217.
J. C. G. Løwe III, 190.

J. N. Madvig III, 174, 175.
A. Magnus II, 243.
Frk. Magnus III, 5, 11.
Finn Magnusen II, 45.
Albertine Marcher I, 47.
Prinsesse Mariane II, 27, 142, 288, 406, 407, 415, 416 - 18, 419, 422—24, 427—28, 435 —38, 440, III, 13, 19, 175, 203.
Ida Mariboe (senere Aubert) I, 47.
Ludvig Mariboe I, 46.
Ragna Mariboe, f. Huwald, I, 46 - 47.
Marie Antoinette II, 422.
Marie Wilhelmine af Mecklenborg II, 416, 420, 422.
Mario II, 147.
Marmontel III, 434.
V. Marstrand II, 194, 196, 206, III, 242, 280.
H. L. Martensen I, 180, III, 75.
Martini II, 163—64.
Mazar de la Garde II, 23.
v. Mehlen II, 149.
S. S. Meisling II, 31.
Giraud de Melsy II, 147.
Felix Mendelssohn II, 150.
Pr. Merimée II, 365.
Edv. Meyer III, 198.
Ernst Meyer II, 150, III, 217.
J. D. Michaelis I, 248.
Michel Angelo II, 400.
J. Middelthun III, 217.
Mini II, 184, III, 432.
Haizinger-Neumann-Mohrstadt II, 149.
C. Molbech I, 181, 200, 229, II, 45, 89, 92, 95—98, 303, 305, 339, 341, 347, 355—62, III, 81, 88, 143, 204, 206, 447.
Chr. K. F. Molbech I, 45, 200, III, 78—91.
Joh. Chr. Molbech, f. Langberg, I, 181, 182, 200.
D. G. Moldenhawer II, 31, 45.
Molière III, 137.
A. G. Moltke-Bregentved I, 75.
A. G. Moltke-Espe II, 316.
A. W. Moltke-Bregentved II, 395, 399.
O. J. Moltke-Espe I, 153, II, 316.
V. M. Moltke-Espe II, 316.
D. Monies II, 263.
Ada Monrad (senere Frederiksen) III, 32, 242, 367.
Charlotte Monrad II, 23.
David Monrad II, 22.
D. G. Monrad II, 344—47, 349—50, III, 3, 32, 66, 124, 177—78, 181, 224, 261, 280, 283—84, 329, 330, 341, 343, 344, 352, 364, 383, 400.
Emilie Monrad, f. Lütthans, III, 32, 148, 192, 204, 250, 280, 282—83, 285, 344, 351, 353, 426, 454.
J. H. Monrad II, 23.
P. H. Monrad II, 23.
Viggo Monrad III, 32, 344.
Claudia Monrath (senere Oxholm) II, 27.
Gyritha Monrath II, 23 - 27.
H. L. Monrath II, 26.
Monti II, 145.
K. P. Moritz II, 376.
A. Munch II, 289, 403, III, 170, 272, 278—79, 329.
Hanne Munthe II, 251.
C. H. Muus I, 140.
Alvilde Müffelmann II, 6, 7, 10, 15, 20, 45, 46, 75—82, 83—85,

127—32, 141, 166—68, 213, 219—242, 244, 245, 248, 256—64, 265, 266—71, 272, 279, 405, III, 19, 188, 270.
Aug. Müffelmann, f. Tutein, II, 6—9, 10, 12—13, 14, 87, 112, 132, 260, 286.
Emil Müffelmann II, 10, 87, 132, 234, 260.
Harald Müffelmann II, 10, 11, 12, 260.
H. C. Müffelmann II, 5, 9, 10, 12, 14, 19, 20, 21, 22, 43, 46, 65, 74, 88, 101, 105, 107, 112, 113, 120, 132, 175, 219, 223, 248, 260, 271.
Hother Müffelmann II, 7, 10, 15—16, 127, 132, 234, 260, III, 473.
Peter Müffelmann II, 7, 10, 15—16, 87, 132, 222, 234, 260.
Thora Müffelmann II, 6, 10, 20, 83—87, III, 19 (se Voss).
Th. Müggc III, 303.
H. Mygind I, 11.
C. Paludan-Müller II, 432.
Fr. Paludan-Müller I, 186, II, 45, 95, 177, 363, 400, III, 61, 143—45, 174, 175, 208, 301, 329, 332, 363, 365.
Jens Paludan-Müller III, 332.
P. E. Müller I, 251, II, 404.
R. Müller I, 246.
Wilh. Müller III, 275.
C. Münster I, 9.
F. L. Mynster III, 299.
J. P. Mynster I, 34, 42, 77, 84, 143, II, 16, 102, 120, 417, III, 27.
Balthasar Münter II, 9, 315.
C. V. T. Münter I, 140.
F. C. C. H. Münter I, 190.
Fr. Münter II, 58.
T. C. Mürer I, 190.
N. C. Møhl I, 140, 203, II, 55.
Betty Møller, f. Berg, II, 190, 255, 287, 308.
B. M. Møller, f. Thaulow, I, 150. II, 122.
Cath. Elis. Møller I, 111, 225.
C. F. E. Møller II, 288, 289.
Eline Møller, f. Bülow, II, 306—7, 308, 310, 318, 330, 352, 431, 432, III, 117.
Fr. Møller II, 309, III, 117.
Hans Ulrik Møller I, XIV, 99, 100, 101, 121, 123, 131, 191, 197, 198, 209, 218, 225, 227, 240, II, 102, 286, III, 107—8, 115—16, 188.
Henriette Møller, f. Storm, II, 288, 289.
I. P. Møller II, 296.
Jacob Møller I, 150.
Jens Møller I, 177—78, 251.
Joh. Dorothea Møller, f. Borchsenius, (se Winther), I, 110—12, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 131, 187, 206—10, 219—20, 223, II, 67, 108, 113—25, 134, III, 64, 289.
M. L. Møller, f. Sidenius, I. 198, 225, 240, 249.
Nielsine Møller I, 111, 211, 250, II, 36, 113 (se Sidenius).
P. L. Møller II, 362—65, 365—66, 367—68, 370—71, III, 92—94, 99—101, 193.
Petr. Jacob. Møller I, 111, 210, 249 II, 113 (se Bredsdorff).
Poul M. Møller I, 60, 69, 99, 100, 101, 102, 121, 123, 140, 141, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 162, 170, 186, 191, 192, 197, 200, 206, 209, 228, 241, 242, II, 3, 17—19, 42, 43, 45, 46, 60, 61, 71, 90, 93, 95, 100,

190, 191, 247, 287, 306—21, 330—44, 345, 347—49, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 364, 379, III, 145, 146, 209, 245, 262, 288, 316, 364, 449.
Rasmine Møller I, 111, 211—19, 225, 241.
Rasmus Møller I, 99, 106—10, 112—17, 118, 119, 120, 128, 129, 131, 144, 147, 149, 150, 152, 154, 155, 156, 183, 197, 206, 208, 220, 224, 242, 243, II, 67, 115, 116, 118, 119, 123, 124, 249, 285, 308, 383, 406, III, 64, 65, 66, 425.
J. S. Møsting II, 395.

Napoleon II, 223, 234, III, 27, 178, 200.
Ane Neergaard, f. Baastrup, II, 24.
Nero III, 405.
Anna Nielsen, f. Brennøe, II, 193, 431, III, 78—73, 135, 136, 142, 158, 159, 181, 182, 184, 185, 199—200, 207.
Aug. Nielsen III, 158, 186, 187.
Augusta Nielsen, f. Schack, II, 295, III, 9, 44.
Carl Nielsen III, 186.
J. Nielsen III, 27.
Karl Nielsen II, 135.
N. Nielsen III, 462.
N. P. Nielsen II, 40, 53, 60, 69, 193, 205, 234, 381, 431, III, 68—73, 136, 137, 142, 184.
Vilh. Nielsen II, 295, III, 24.
R. Nielsen III, 373.
Emil Noltenius II, 88.
Guilian Noltenius II, 75.
Peter Noltenius II, 88.
v. Normann, f. Douglas Maclean Cleophone, II, 419.
Albertine Norup I, 47.
C. R. Nyblom III, 328.
Louise Nyerup II, 41.
Rasmus Nyerup I, 144, 172, 178, 183, 184, 186, 187, 188, 203. II, 41—42, 43, 72, 107, 249, III, 350.
C. V. Nyholm I, 61, 100.
F.F.C. Nyholm I, 60—61, 63, 92, 132,

L. Obel I, 177.
v. Oertzen II, 419—20, 421, 429—30.
N. Oest I, 69.
O. H. B. Olrik III, 243, 254.
Chr. Olsen I, 82.
F. C. Olsen II, 307, 308—9, 310, 318.
M. G. Onslow II, 39.
S. R. Ortved I, 148.
C. Otto II, 5.
Fr. Overbeck II, 153.
Th. Overskou II, 431, III, 69, 70.
C. Oxholm II, 430.

Paganini III, 235.
Hanne Panduro, f. Sidenius, III, 289—90.
H.R. Panduro II, 30, 143, III, 289, 290.
H. L. S. Parelius II, 395.
H. S. Paulli II, 196, 197.
J. H. V. Paulli I, 180.
J. Paulli III, 460—62.
Alb. Paulsen III, 32.
P. D. C. Paulsen I, 122, III, 473.
Cathr. Peerson I, 47.
Persiani II, 149, 151—22.
Carl Petersen II, 194, 199, 200, 202, 434, III, 3, 13, 14, 32, 66, 115, 127—28, 312, 414, 454.
C. M. Petersen, f. Købke, II, 194, 195—98, 214, 281—82, 434.
Chr. Petersen I, 148, II, 194, 195, 196, 197, 198, 199—201, 202, 208, 276, 280, 285, 378, 383, 405, 425, 429, 433—34,

III, 62, 64, 66—68, 115, 279, 301, 352, 389.
Clemens Petersen III, 321, 327, 330.
F. C. Petersen I, 148, 366.
H. C. Petersen I, 227—28, 252.
Mariane Petersen III, 389.
N. M. Petersen II, 315.
Otto Petersen III, 285, 343.
Thora Petersen, f. Lütthans, III, 32, 66, 129—30, 277, 282, 381, 389, 391, 414—15, 426, 454.
Petrarc III, 303.
Petronius III, 405.
E. C. F. Petzholdt II, 151, 160, 161, 162.
Jacob Philipsen II, 176, 204.
L. Phister II, 431, III, 9—11, 74, 307—8, 374.
Pindar III, 150.
C. Pingel III, 320.
H. Pingel III, 319—21, 332.
Pius den Syvende II, 160.
Plato III, 101, 410.
C. Ploug II, 176, III, 101, 177—78, 208, 269, 276—77, 304, 371—72, 458, 459—60.
P. A. Plum I, 250.
Plutarch III, 465.
E. N. Pontoppidan II, 432, 433.
Erik Pontoppidan II, 93.
H. Pontoppidan III, 225.
Pope II, 374.
Chr. Poulsen II, 3.
Harald Poulsen III, 362.
C. L. Post I, 7, 34.
P. L. Post I, 34.
J. Preisler II, 46.
Matthew Prior III, 258.
F. V. A. Prosch II, 305.
C. Prætorius, f. Raupach, II, 278.
H. Puggaard I, 145.
Puschkin II, 365.
J. L. Pätges II, 61—65, **66—71**, 101, 135, 191, III, **473 (se Heiberg).**

C. G. Qvarnstrøm **III, 217.**
Qvintilian III, 465.

C. Raben I, 121.
K. L. Rahbek I, 5, 72, **73, 74, 78**, 79, 83, 85, 86, **87, 89, 90, 127**, 143, 144, 181, 199, **201, 241**, II, 32, 65, 66—67, **108.**
K. M. Rahbek, f. Heger, **1, 5, 6**, 59, 71—90, 127, **143, 144, 145**, 182, 199—203, 219, **230, 241**, II, 107.
C. Ramus I, 14.
C. Rantzau-Breitenburg **II, 204**, 206, 207—8, 413, **III, 240.**
Raphael III, 309.
Rasm. Rask II, 41—42.
Louise Rasmussen (senere **Grevinde** Danner) II, 438, **440.**
R. Rasmussen I, 56.
Raupach II, 145, 148.
N. Ravnkilde III, 217.
Adolph v. d. Recke **II, 432.**
Charlotte v. d. Recke **II, 432—33.**
Louise v. d. Recke II, **432—33.**
P. B. P. v. d. Recke **II, 432—33.**
Thora v. d. Recke II, **432—33.**
Reichardt III, 276.
C. A. Reitzel I, 197, II, **199, 202**, 203, 312, 376, 380—**81, III, 144**, 301, 352.
Carl Reitzel III, 269—70, **424, 425**, 433, 458.
Theodor Reitzel III, 269—**70, 423**, 424, 433, 458.
T. G. Repp I, 177, **200, 201.**
E. Reventlow, f. Voss, **II, 413.**
Eug. Reventlow II, 413.
Resevitz II, 46.

Chr. Reybaud II, 217.
Ricci II, 149, 151.
Chr. Richardt III, 407—8.
J. A. Riis II, 58, III, 473.
C. V. Rimestad II, 305.
P. C. Rindom II, 11, 12.
G. Rode III, 240—41, 254.
J. P. Rohde I, 175, II. 322.
C. Rosenberg III, 302—3.
Chr. Edv. Rosenberg I, 8.
L. Rosenberg, f. Gamst, I, 8.
Cl. Rosenhoff II, 369, III, 198, 317—18.
A. Rosenkilde II, 59.
C. N. Rosenkilde I, 171, 172, 227, II, 17, 34, 39, 41, 42, 43, 59—60, 61, 62, 63, 64, 101, 193, 242, 243, 244, 245—46, 409, III, 133—34, 184.
H. F. C. Rosenkilde, f. Bøge, II, 261-62.
Julie Rosenkilde II, 63, 193, 243, 245, 247 (se Sødring).
Marie Rosenkilde II, 193, 243, 247, III, 19.
Iver Rosenkrantz II, 176.
M. Rosing III, 300.
P. Ross I XIV, 27, 41, 45, 90, 110, 115, 117, 212, 213, 237, 252, II, 114, 115, 116, 121, 154, 265, 284—85, 306, 406, 430, 435, III, 62, 65—66.
Rossi III, 30.
Rossini II, 146.
K. Rothe, f. Bjørn, I, 21.
Tyge Rothe I, 21.
Viggo Rothe III, 175.
Rousseau I, XIII, II, 402.
K. Rovsing III, 299—300.
M. Rovsing, f. Schack, III, 5, 11, 44, 429—30.
G. B. Rubini II, 148.
H. Rung III, 363.
Jaufre Rudel I, 194.
B. Rump, f. Spang, I, XV, II, 303, III, 134, 246.
Gotfred Rump III, 296.
Fr. Runeberg, f. Tengstrøm, III, 334, 340, 345.
J. L. Runeberg III, 334, 345.
Walter Runeberg III, 260, 341.
H. Rung III, 243.
Rückert II, 16, 60, 94.
J. C. Ryge I, 227.
M. Rørbye III, 78.
H. C. Rørdam I, 250.

Hans Sachs II, 406.
A. N. de Saint-Aubain (Carl Bernhard) I, XIV, II, 95, 204, 207, III, 97, 240.
P. G. H. L. Salicath III, 186.
George Sand III, 190.
Ernst Sars III, 260.
J. E. Sars II, 211—12.
Augusta Schack (senere Nielsen) II, 65, 220, 378.
C. A. R. Schack III, 184.
H. Egede Schack II, 220, III, 174, 176.
N. C. Schack III, 16. 27.
C. Schaltz II, 35, III, 473.
Ch. Shaw III, 362.
N. F. B. Schiern I, 145.
Schiller II, 213, 243, III, 284, 376, 400.
P. O. Schjøtt III, 247.
A. W. Schlegel II, 92.
C. W. F. Schlegel II, 92.
J. E. Schlegel II, 92.
J. F. V. Schlegel II, 92.
J. H. Schlegel II, 92.
Schleiermacher I, 243, II, 16, 213, 405.
Rasmus Schmidt III, 95—96, 98.
Rudolph Schmidt III, 152.
H. Schneekloth II, 305.

J. Schnorr II, 153.
Th. Schorn I, 140, II, 5, 377, III, 241.
V. C. Schousboe III, 362.
J. F. Schouw II, 45, 91.
N. J. Schow I, 22.
R. Schow, f. Rothe, I, 21—22, 88.
P. Schram III, 159.
Schubert II, 80, III, 276.
R. Schumann II, 26, III, 190.
A. B. Schytz III, 305.
Walter Scott II, 32, 93, 94, 121, 402, III, 285.
Scribe III, 7.
C. H. Seidelin I, 197, 308.
G. A. Selmer I, 28, 29, 31, III, 462.
Shakespeare II, 372—73, III, 137.
F. C. Sibbern I, XIV, II, 45, III, 195, 409.
G. Siboni II, 22.
C. E. Sidenius II, 253.
Chr. Sidenius I, XIV, 219, 225, II, 108.
Edv. Sidenius II, 252.
Grethe Sidenius II, 255, 256, 272, 289, 290—92.
Isaac Sidenius I, 68, 132, 225, II, 250, 252, 253, 254, 263, 272, 289.
Jacob Sidenius I, 226—27.
Knud B. Sidenius I, 56, 211, 250, II, 16, 30—41, 113, 120, 143—50, 150, 185, 186, 191, 204, 214, 215, 216, 250, 251—52, 264, 265, 277, III, 62, 65, 66, 115, 116, 178, 179, 208, 289, 290.
L. Sidenius III, 214.
N. Sidenius I, 68, 133, II, 252—56.
Nielsine Sidenius, f Møller, II, 37, 40, 251—52, 285, III, 182.
Petrine Sidenius, f. **Møller**, II, 253, 255, 263.
Pouline Sidenius II, 263.
Rasm. Sidenius II, 41.
G. Siesbye II, 368, III, 198.
Simonides III, 465.
Adolph Simonsen II, 203—4.
Niels Simonsen II, 296.
P. C. Skovgaard III, 214, 242, 261, 269, 280, 424, 425.
Carl Smith II, 23, 178.
Edvard Smith II, 178.
Daniel Smith I, 149, II, 119.
Jensine Smith III, 282, 324, 377, 385—86, 387, 429, 454.
S. Birket Smith I, 144, III, 254, 332, 377, 473.
Vilh. Smith II, 22—23, III, 458.
C. Snoilsky III, 260, 261—62, 304, 319, 321—46, 437—39, 452, 453, 458.
Socrates II, 400.
C. Sommerfeldt II, 58.
Jørgen Sonne II, 141, 142, 156.
Sophokles III, 409, 465.
Benny Spang III, 43, 125, 129, 185, 245, 258—59, 275 (se Rump).
C. P. Spang, f. Dormeyer, III, 43, 44.
P. J. Spang II, 301—3.
Fru Sparre III, 327.
P. Spendrup II, 378.
P. E. Sporon II, 392—93.
Schack Staffeldt II, 323, 333, III, 301.
J. A. G. Stage I, 179, II, 60.
Stagnelius I, 232—33, III, 107.
C. A. Stampe I, 21—22, 88.
C. Stampe, f. Rothe I, 21.
H. Stampe I, 34.
J. Stampe, f. Drewsen, III, 458.
K. Stampe, f. Kaas, I, 34.

T. R. Stampe I. 69, 134.
C. M. Steenberg I, 9.
Jul. Steenberg III, 275, 276.
Th. Stein III, 473.
P. C. Stemann II, 142, 172, 246, 247, 276, 287, 406—7, 408.
H. A. Breuning-Storm III, 436.
H. P. I. Storm II, 59.
Lise Storm II, 193, 244, 246, III, 19 (se Clausen).
Striegler III, 298.
C. L. Strøm I, 172, II, 72—74.
K. M. Strøm, f. Nyerup, I, 172.
Ulr. El. Strøm I, 170, 183, 186, 188, 189, II, 45, 46, 64, 73—74, 249, 272, III, 462.
Sturtzenbecher (Orvar Odd) II, 99—100, III, 233—38, 473.
J. N. Suenson II, 176.
C. Suhr, f. Falck, I, 46, 72, 86, II, 383.
J. T. Suhr I, 46, II, 383.
Frøken Swabitz III, 455.
Jfr. Søberg II, 435.
Chr. Sødring III, 254, 297.
Edg. Sødring III, 436.
F. H. Sødring III, 294.
J. Sødring, f. Rosenkilde, III, 225, 254, 414, 458.
Rasm. Sørensen I, 149—52, 153—57, 227.
Nic. Søtoft I, 101, 228—29.

E. Tauson I, 4, 52, 56.
Hans Tegner II, 305.
J. V. Tegner II, 305.
Es. Tegnér I, 36, II, 32, 33, 403, III, 233.
Tertullian III, 306.
Chr. Thaarup I, 177, 190, 309—20, 415, 427, III, 68.
Marie Thaarup, f. Keil, III, 68.
Just M. Thiele I, 191, 202, 224, 242, II, 5, 135, 151, 187, 423, 430.
Thiers III, 404.
Grimur Thomsen II, 205, III, 202.
Ove Thomsen II, 37, 58.
Thora Thomsen, f. Voss, II, 127.
John Thomson II, 164.
A. B. Thorson III, 195, 227—29, 230.
C. A. Thortsen I, 191, 241.
Thorvaldsen II, 149, 151, 159—60, 187, 188, 189, 200, III, 4, 27, 32.
P. F. R. Reetz Thott I, 140.
H. P. Thrige I, 122.
S. B. Thrige I, 125.
Thym I, 246.
Tiberius III, 405.
Chr. Fr. Tidemand I, 69, 134, 139, III, 206—7.
Sophie Tidemand, f. Hellesen, I, 139, 147.
Ludv. Tieck II, 16, 29, 92, 93.
Fr. Ulr. Timm II, 4.
Topelius III, 340, 407.
Vilh. Topsøe III, 362.
Torlonia, Hertug af Bracciano, II, 152.
Mad. de la Tour III, 379, 452.
J. P. Trap III, 365.
N. Treschow II, 315.
F. V. Trojel II, 186.
A. F. Tscherning III, 403.
A. Tutein I, 77.
C. Tutein II, 128, 264.
Clara Tutein (senere Frisch og Cazalis) II, 81.
Ferd. Tutein II, 22.
F. Tutein, f. Siboni, II, 22.
Julie Tutein (senere Noltenius) II, 12, 75, 87.
Louis Tutein II, 20.
Peter Tutein II, 20—21, 223, 235.
Fru Peter Tutein II, 21.

Jean Tuxen III, 432.
Tyrtæos II, 218.
N. B. Tødsleff I, 4.
Uhland I, 142, II, 16, 213, 362.
G. F. Ursin I, 140.
A. J. W. Valentin, f. Eggertsen, II, 280—81, III, 62.
P. V. C. Valentin I, 177, II, 280.
Grevinde Valevska II, 234.
Ph. Veit II, 153.
H. M. Velschow I, 140.
Fr. Vermehren II, 55, III, 69, 70—71, 73, 74, 75, 373.
Vermond II, 422.
Dr. Vernois III, 385.
A. C. A. Viborg, f. Nielsen, II, 62.
C. Viborg II, 45, 63, 128, III, 473.
Henriette Viborg (senere Irminger) II, 63.
Mathilde Viborg (senere Barfoed) II, 45, 63, 220, 248.
Vilhelm 3., III, 258.
Virgil II, 374, III, 444.
C. H. Visby I, 190, 199, 204, 205, 241, 242, 250, 252, II, 3, 93, III, 196.
Joh. P. Vogelsang II, 316.
F. S. Vogt II, 162.
Voltaire I, 193, III, 301.
Ernestine Voss, II, 225.
Ludvig Voss II, 83—85.
Thora Voss, f. Müffelmann, II, 85, 260, 264.
A. W. Wallick II, 189, III, 473.
W. Wanscher II, 378.
H. Wedell-Wedellsborg I, 8.
Ph. Weilbach III, 347—48.
Andr. Weis II, 176, 179, 196.
Carl Weis II, 176, 177, 179, 196, 441, III, 365.
E. W. Weis II, 176, 179, 196.
F. C. J. Weis II, 179.
H. C. Weis II, 176, **179**, **196**.
Arkitekt Welhaven II, 214.
J. S. Welhaven II, 209—**14**, **III**, 132, 133, 239, 260, **335**, **341**, **345**.
H. Wergeland II, 210.
V. Werlauff, f. Heger, I, 144.
A. F. Werliin III, 286.
Ch. Werliin III, 5—7, 9—11, **16**, 17, 23—28, 30, 44, 222, 223, 224, 285—86.
Henri Werliin I, XV, **40**, 52, **193**, II, 179, 405, 430, **III**, **4**, 11, 30—34, 35, **36—43**, **171**, **172—73**, 221—25, 242, 251, **253**, 261, 262, 271, **278**, **285—86**, 312, 334, 343, 352, **367**, **376**, 381, 386, 388, 426, **427**, **452**, 453, 458, 464, 473.
Ida Verliin III, 11, **30**, **31**, **34**—35, 43—44 (se Winther).
Julie Werliin, f. Lütthans, **II**, **307**, III, 6, 7, 9, 10, 11—24, **27**—30, 32—33—34, **35**, **36—43**, 44—61, 66, 67, 73, **103**, **104**, 105—11, 115 (se Winther).
J. H. Wessel I 151, **III**, **126**.
C. C. D. M. Westergaard, f. **Borchsenius**, I, 10.
Fr. Westergaard I, 10.
J. H. Westergaard I, 10, 11.
Chr. E. F. Weyse I, 146, **II**, **12**, 13, 22, 33, 34, 39—40, **49—54**, 75, 105, 421, III, 276, **442**.
Anna Wexschall, f. **Brennee**, **II**, 54—56, 58, 69, **134**, **135**, **186**, 193 (se Nielsen).
Fr. T. Wexschall II, 54—**56**, **60**, 61, 134, 135, 206.
Thora Wexschall II, **135**.
J. Wichfeld I, 69, **133**, **152**, **254**—55, 259, 263, 291.
Michael Wiehe III, 69, **70—71**, 73, 338—39, 340.

V. Wiehe III, 419.
Wieland, 284.
Wiertz II, 400.
C. P. Wikner III, 330.
Wilhelm af Hessen II, 416.
Chr. Wilster I, 175, 177, 178, II, 321—55, 359, 364, III, 199.
Baronesse Wimpffen, f. Bloch, I, 123.
C. Winsløw, II, 39, 101.
S. Winsløw, f. Schaltz, II, 39.
Fr. Winther III, 63.
Hans Chr. Winther I, 4—7, 22—26, 32—41, 47, 51, 52, 54-56, 72, 76, 79, 83, 129.
Ida Winther III, 172, 173, 177, 186, 187, 204, 210, 214, 221, 249, 253, 254, 260—61, 263—65, 275, 276, 281, 290, 297, 298, 312, 320, 324, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 337, 338, 339, 342, 343, 344, 375—77, 380—81, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 390, 391, 392, 418, 419, 421, 422, 423, 426, 427, 428, 442, 450, 451, 452, 453, —54, 463, 464.
Joh. Doroth. Winther, f. Borchsenius, I, 7, 9, 21—22, 23, 26—27, 32—41, 47, 52, 54—55, 56—57, 71—91, 107, 108, 109, 129 (se Møller).
Johannes Winther I, 4, 48, 121.
Julie Winther, f. Lütthans, III, 117—26, 128—36, 170—73, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187—92, 204, 205, 207, 210, 213, 214, 216, 217, 219—20, 221—22, 223, 224—25, 242, 247, 248—49, 250, 251, 252, 253, 254, 259—60, 261, 262, 264, 265, 268, 269, 271, 272, 273—74, 275, 276, 281, 283, 290, 292, 296, 297, 303, 306—7, 312, 313, 320, 322—23, 325—30, 331, 332—37, 339—46, 354, 368, 369, 374, 375, 376, 377, 379, 381, 383, 384, 386, 387, 389, 390, 391, 392, 415—17, 418, 419, 421, 423, 426—28, 429, 432—33, 437, 439—40, 442, 446, 447, 448, 451, 452, 454, 463—64.
Karl Fr. Winther I, 4.
Rasmus Winther I, 3, 8, 48, 58—59, 121, 131, 197, II, 108—12.
S. M. Winther, f. Hørberg, I, 3, 48.
C. D. Wirsén III, 330.
Oluf Worm I, 219, 220.
Otto B. Wroblewski II, 203.
Henriette Wulff II, 263, 409.
Peter Wulff II, 102—6, III, 442.

Sophus Zahle II, 98.
A. Zeuthen III, 3, 4.
F. L. B. Zeuthen II, 3.
G. Zinck II, 34.
Emma Zinn (senere Hartmann) II, 83.

Pelle Ødmann III, 330.
A. Oehlenschlæger I, 86, 140, 142, 143, 151, II, 33, 39—40, 46, 56, 61, 92, 93, 98, 99, 100, 106, 255, 287, 316, 323, 333—34, 339, 343, 348—49, 353, 359, 360—61, 362, 365, III, 69, 81, 149—50, 159, 196, 232, 285, 347, 400, 407.
Charlotte Oehlenschlæger I, 59.
Christiane Oehlenschlæger, f. Heger, I, 86, 89.
Joh. Oehlenschlæger III, 399.
A. S. Ørsted II, 408, 441, III, 366.
H. C. Ørsted III, 147, 384.
N. C. Øst III, 350.
Østergren III, 330.